

Ondokuzmayıs Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İlköğretim Anabilim Dalı

TÜRKİYE’DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE AKPINAR KÖY ENSTİTÜSÜNÜN YERİ VE ÖNEMİ

Hazırlayan:

Ayça Turan

Danışman:

Prof. Dr. Erdoğan Başar

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2009

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı

**TÜRKİYE’DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE AKPINAR KÖY
ENSTİTÜSÜNÜN YERİ VE ÖNEMİ**

Hazırlayan:

Ayça Turan

Danışman:

Prof. Dr. Erdoğan Başar

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2009

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimi bildiririm.

17/02/2009

Ayça Turan

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 29 Ekim 1923 tarihinde kurulduğunda, Osmanlı Devletinden, her tarafı yanmış yakılmış bir yurt ve onun üzerinde de çoğu hasta, sakat, yokluk ve yoksulluk içinde yaşayan on milyonu biraz aşkın bir halk kitlesini toplumsal miras olarak devralmıştı. Bu halkın ise %80'den fazlası kırsal yerleşim yerlerinde ilkel tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktaydı. Osmanlı Devletinin gerileme dönemiyle birlikte toplumsal yapısının her alanında yaşadığı olumsuzluklar, uygar dünyanın gerisinde kalmasına yol açmıştı. İşte Cumhuriyet hükümetleri tüm bu olumsuz koşulları düzelterek Türk insanına çağın gerekleriyle örtüşen uygar bir yaşam olanağı sunabilmek için çaba göstermeliydi. Büyük önder Atatürk de bu çabanın hedefini "çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmak" olarak belirlemişti. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin başında bu işleri başarabilecek muzaffer bir komutan ve onun önderliğine yürekten inanan, bağımsızlığını her şeyin üstünde tutan, onurlu, gururlu bir halk kitlesi vardı. Atatürk, bu halk kitlesini gerçek anlamda dünyanın en saygın, özgür ve çağdaş bir ulusu yapmak istiyordu. Bu çabaların istenilen sonuçları verebilmesi için işe öncelikle çağdaş bir eğitim sistemi kurmakla başlanılmalıydı ve nitekim de öyle yapıldı.

Öncelikle tüm ülkedeki eğitim öğretim kurumları aynı ülküyü paylaşan kuşaklar yetiştirebilsin diye çıkarılan öğretim birliği yasası ile bu çabalara hukuksal bir meşruiyet kazandırıldı. Ardından yeni yazının benimsenmesi, ulus okullarının açılması, öğretim programlarında çağın bilimsel gerçeklerine uygun değişiklikler yapılması, öğretmen yetiştirmede yeni arayışlar, halk evlerinin açılması hep bu amaçla gerçekleştirildi. Ne var ki tüm çabalar kırsal kesimde etkili olamıyordu. Türkiye Cumhuriyeti Devleti

kırsal alanda yeni devlet ve toplum felsefesini etkili kılabacak okulu açamıyor, açsa bile öğretmen bulamıyordu. Bu sorunun mutlaka çözülmesi gerekiyordu. İşte köy öğretmen okulları, eğitim kursları ve ardından da köy enstitüleri kırsal kesimde yaşayan ve ülkenin gerçek efendisi olan Türk köylüsüne uygarlığın ışığını götürebilmek için girilen son derece önemli ve anlamlı adımlar oldu.

Köy enstitüleri 1940-1954 yılları arasında etkinlikte bulundular. Ülke genelinde sayıları 21'e ulaştı. Bu okullardan 16 binin üzerinde köy çocuğu öğretmen ve sağlık memuru olarak yetişti. Her biri öncelikle kendi köylerinde gerçek bir toplum kalkınmacısı olarak görev yapmaya başladılar. Onlar Türk köylerinin içinde bulunduğu karanlık ve zor günleri, köy enstitülerinde aldıkları eğitimle aydınlığa dönüştürdüler. Bu eşi benzeri görülmemiş atılım, Türk toplumunda şaşkınlıklar yaratmıştı. Bu doğaldı, çünkü köy enstitüleri, kırsal kesimin gereksinimlerinin giderilmesini hedefliyordu. Bu durum ise eğitimin sadece seçkinlere özgü bir uygulama olmasını düşünen bazı kesimleri rahatsız etmiş, bu kişiler kırsal kesime eğitimin götürülmesini sağlayan köy enstitülerini karalamaya başlamışlardı. Köy enstitülerinde öğrencilerin yurtsever yetiştirilmedikleri, onlara ideolojik olarak ülke yapısını bozacak davranışların öğretildiği, ahlaki yönden kız ve erkek öğrencilerin bir arada öğrenim görmelerinin sakıncaları bunlardan bazılarıdır. Bütün bunların nedeni ise "köylü okursa uyanır" düşüncesinin iç politikada yankılanmasıdır. Nitekim 1954 yılında bu kurumların kapatılmalarının nedeni de budur.

Türk eğitim tarihinde sadece Türk toplumuna özgü bir uygulama olarak yerini alan köy enstitüleri kapatılmalarının ardından 54 yıl geçmiş olmasına rağmen halen her düzeyde tartışmalara konu olmaktadır.

Bu araştırmada da köy enstitülerinden biri olan Lâdik Akpınar Köy Enstitüsü'nün tarihsel kimliği, belgelere ve bu okulda okumuş, halen hayatta olan mezunların görüşlerine dayalı olarak "okul, öğrenci,

öğretmen, öğretim programı ve eğitim ortamı” yönlerinden ortaya konulmuştur.

“Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmede Akpınar Köy Enstitüsünün Yeri ve Önemi” adını taşıyan bu yüksek lisans tezi birçok kişinin yardım ve katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Tartışmasız en büyük yardım ve katkı gerek dokümanların incelenmesi gerek görüşmelerin yapılması ve yorumlanması gerekse de araştırma süresince karşılaşılan her türlü problemin aşılmasında hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen Değerli Hocam *Prof. Dr. Erdoğan BAŞAR* tarafından gerçekleştirilmiştir.

1940-1954 yılları arasında Akpınar Köy Enstitüsünün tarihsel kimliğinin ortaya konulmasını amaçlayan bu yüksek lisans tezinin verilerinin toplanmasında, o yıllarda Akpınar Köy Enstitüsünde okumuş ve Türk eğitim sisteminde birer ülkü eri olarak ülkenin kalkınmasında görev alan, halen hayatta olan mezunlardan kendileriyle görüşme yapılan *saygıdeğer öğretmenlere* saygılarımı ve şükranlarımı sunarım.

Araştırma süresince her zaman elverişli bir çalışma ortamı hazırlayan, bunun için hiçbir özveriden kaçınmayan biricik *aileme* de sevgilerimi sunarım.

Ayça TURAN

Samsun, 2009

ÖZ

[TURAN, Ayça]. *[Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmede Akpınar Köy Enstitüsünün Yeri ve Önemi]*, [Yüksek Lisans Tezi], Samsun, [2009].

Akpınar Köy Enstitüsü, Türk eğitim tarihinde önemli bir yere sahip köy enstitülerinden biridir. Bu araştırmada, kuruluş, gelişim ve kapatılış boyutları açısından ve eğitim sisteminin temel değişkenleri göz önünde bulundurularak Akpınar Köy Enstitüsünün tarihsel bir betimlenmesi yapılmıştır. Bu amaçla, araştırmada öncelikle Türkiye’de ilköğretime öğretmen yetiştirme alanında girilen çabalar alan yazına dayalı olarak ortaya konulmuştur. Cumhuriyet döneminin en önemli öğretmen yetiştirme projesi olan köy enstitülerinin kuruluşuna giden süreçte, köy muallim mektepleri, eğitim kursları ve köy öğretmen okullarının kuruluşları yine alan yazına dayalı olarak verilmiştir. Böylece, Türkiye’de geçimini ilkel tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile sürdürmeye çalışan köylü halkın eğitimine verilen önem ortaya konulmuş, ülke genelinde ilköğretime öğretmen yetiştirme alanında atılan büyük adımlar fark ettirilmeye çalışılmıştır.

1940-1954 yılları arasında faaliyet gösteren Akpınar Köy Enstitüsüne ait yazılı belgelerin elde edilebilmesi için bugün Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesinde bulunan enstitü arşivinden yararlanılmıştır. Araştırma yaklaşımında doküman incelemesi ve görüşme yöntemlerinden faydalanılmıştır. Dokümanlar, sayısal fotoğraf makinesi kullanılarak elde edilmiştir. Bu dokümanlardan, Akpınar Köy Enstitüsü mezunlarından halen hayatta olanlar tespit edilmiş ve mezunlarla görsel-işitsel kayıt cihazları kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bütün bu veriler araştırmanın amacına uygun bir şekilde sınıflandırılarak analiz edilmiştir.

Akpınar Köy Enstitüsü, Türk eğitim sisteminin temel değişkenleri olan okul, öğrenci, öğretmen, öğretim programı ve eğitim ortamı açısından incelenmiş ve Türk eğitim tarihinin önemli bir kurumunun nesnel bir betimlenmesi yapılmıştır.

Akpınar Köy Enstitüsü 1940-1954 yılları arasında toplam 902 köy ilkokul öğretmeni yetiştirmiştir. Bu öğretmenler öncelikle kendi köylerinde olmak üzere en az 20 yıl hizmet vererek, binlerce öğrenci yetiştirmişlerdir. İşte bu yönüyle bakıldığında Akpınar Köy Enstitüsünün Türk toplumunun aydınlanmasına olan katkısı tartışma götürmez bir gerçektir ve bu yönüyle de her türlü övgüyü hak etmiştir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, eğitim sistemi, öğretmen, köy enstitüsü, öğretim programı.

ABSTRACT

[TURAN, Ayça]. [*The Importance of Akpınar Village Institute in The Teacher Training in Turkey*], [Master Thesis], Samsun, [2009].

The Akpınar Village Institute one of the village institute which are very important at the Turkish education history. At this research, Akpınar Village Institute is described in point of historical with its establishment development and closing dimension also main variable at education system. With this aim, in this research first of all put forth enterprise efforts for primary school teacher training in Turkey on the base of literature. Besides at the process which is the most important teacher training project village institute of Republic era, village teacher schools, village teacher courses and their establishment report on the basis of literature. In this way, villager people to try keep on their life with primitive agriculture and husbandry education to gain importance and to be realized that there are the big steps at the primary teacher training in the country.

The written documents which are belong to Akpınar Village Institute which is active at 1940-1954 get from institute archive which is present at Akpınar Anatolian Teacher High School.

Document research and interview method using at the research approach. The documents get with using digital photograph machine. These documents to show graduated people from Akpınar Village Institute. Some of them whom live are interview with using audiovisual recorder. All these documents are classified suitable for research aim and analysis.

Akpınar Village Institute is researched for school, student, teacher, teaching program and education environment which are the main changeable factors of Turkish education system. Also one of the Turkish education histories institutions is described in point of objectively.

Akpınar Village Institute is training 902 village primary teacher between 1940 and 1954 years. These teachers work at least 20 years initially their village and teaching thousands of students. Because of these reasons can be thought Akpınar Village Institute is illuminate Turkish society and Akpınar Village Institute is deserved all kind of eulogy.

Keywords: Education, education system, teacher, village institute, teaching program.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ.....	i
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1	Problem.....	1
1.2	Araştırmanın Amacı.....	5
1.3	Araştırmanın Önemi.....	8
1.4	Sayıtlılar.....	8
1.5	Sınırlılıklar.....	8
1.6	Yöntem.....	9
1.6.1	Araştırma Yaklaşımı.....	9
1.6.2	Evren.....	10
1.6.3	Örnekleme.....	10
1.6.4	Veri Toplama Aracı.....	11
1.6.5	Verilerin Toplanması ve Analizi.....	11
1.7	Tanımlar.....	14

BÖLÜM II TÜRKİYE'DE İLKÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1	Osmanlı Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	16
2.1.1	Tanzimat Öncesi Dönemde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	16
2.1.2	Tanzimat Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	18

2.1.3	II. Abdülhamit Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	21
2.1.4	II. Meşrutiyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	23
2.2	Cumhuriyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	26
2.2.1	TBMM Hükümetleri Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	26
2.2.2	Cumhuriyet Hükümetleri Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	29
2.2.2.1	Atatürk Dönemi.....	29
2.2.2.1.1	Şehir Öğretmen Okulları.....	38
2.2.2.1.2	Köy Muallim Mektepleri.....	45
2.2.2.1.3	Eğitmen Kursları ve Köy Öğretmen Okulları.....	52
2.2.2.2	İnönü Dönemi.....	62
2.2.2.2.1	Köy Enstitülerinin Kurulmasına Yol Açan Düşünsel Gelişmeler.....	64
2.2.2.2.2	Köy Enstitülerinin Kuruluşu.....	71
2.2.2.2.3	Köy Enstitüleri Kanunu.....	77
2.2.2.2.4	Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu.....	81
2.2.2.2.5	Köy Enstitülerinin Mali Kaynakları.....	84
2.2.2.2.6	Köy Enstitüsü Öğretim Programları.....	86
2.2.2.2.7	Köy Enstitüsü Öğrencileri.....	96
2.2.2.2.8	Köy Enstitüsü Öğretmenleri.....	101
2.2.2.2.9	Yüksek Köy Enstitüsünün Kurulması.....	107
2.2.2.3	Demokrat Parti Dönemi.....	112
2.2.2.3.1	Köy Enstitülerinin Kapatılışı.....	114

BÖLÜM III AKPINAR KÖY ENSTİTÜSÜNE İLİŞKİN BELGE-BULGU VE YORUMLAR

3.1	Akpınar Köy Enstitüsünün Kuruluş ve Gelişimine Genel Bir Bakış.....	118
3.1.1	Akpınar Köy Enstitüsünün Kuruluşu.....	119

3.1.1.1	Akpınar Köy Enstitüsünün Kuruluş Yerinin Belirlenmesi ve İlk Çalışmalar.....	119
3.1.1.2	Akpınar Köy Enstitüsünün Yönetici ve Öğretmenleri.....	126
3.1.1.3	Akpınar Köy Enstitüsünün Memur ve Hizmetlileri.....	132
3.1.1.4	Akpınar Köy Enstitüsünün İlk Öğrencileri.....	134
3.1.2	Akpınar Köy Enstitüsünün Gelişimi.....	144
3.1.2.1	Akpınar Köy Enstitüsünün Yönetim Yapısının Olusturulması.....	144
3.1.2.2	Akpınar Köy Enstitüsünün Bölümleri ve Öğretim Programları.....	147
3.1.2.3	Öğretmenler.....	154
3.1.2.4	Öğrenciler.....	156
3.2	Akpınar Köy Enstitüsünde Yaşam.....	166
3.2.1	Eğitim Öğretim Yaşamı.....	167
3.2.2	Ders Dışı Zamanların Kullanımı.....	181
3.2.3	Beslenme.....	184
3.2.4	Barınma.....	188
3.3	Akpınar Köy Enstitüsünde Yaşanılan Sorunlar.....	193
3.4	Akpınar Köy Enstitüsünün Mezunları İle İlişkileri.....	196
3.5	Akpınar Köy Enstitüsünün Kapatılışı.....	204
BÖLÜM IV SONUÇ VE ÖNERİLER.....		207
KAYNAKÇA.....		216
EKLER.....		221
ÖZGEÇMİŞ.....		258

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa No
Tablo 1. Erkek İlköğretmen Okulları 1924 Yılı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	40
Tablo 2. Kız İlköğretmen Okulları 1924 Yılı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	41
Tablo 3. İlköğretmen Okulları 1932 Yılı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	42
Tablo 4. İlköğretmen Okulları 1938 Yılı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	43
Tablo 5. Atatürk Döneminde Öğretmen Okullarında Sayısal Gelişmeler.....	44
Tablo 6. 1927’de Açılan Köy Muallim Mektepleri Meslek Dersleri	48
Tablo 7. Köy Muallim Mektepleri Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi	49
Tablo 8. Eskişehir-Çifteler Mahmudiye Eğitim Kursu Haftalık Çalışma Dizgesinden Bir Günlük İzlençe.....	55
Tablo 9. Köy Öğretmen Okulları Okul ve Öğrenci Durumu.....	61
Tablo 10. Köy Enstitüleri ve Yurda Dağılımları.....	73
Tablo 11. Köy Enstitüleri Müdürleri (1937–1948).....	76
Tablo 12. Köy Enstitülerinin 1943 Tarihli Programına Göre Enstitülerin Ders ve Çalışmaları İle Bunların Gruplara Dağılımı.....	90
Tablo 13. Köy Enstitüleri Kültür Dersleri Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi (1943–1947).....	91
Tablo 14. Köy Enstitüleri Ziraat Ders ve Çalışmaları Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	92

Tablo 15.	Birinci Sınıf Öğrencileri İçin Teknik Dersler ve Çalışma Saatlerinin Kız ve Erkek Öğrencilere Göre Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	93
Tablo 16.	Erkek Öğrenciler İçin Teknik Dersler ve Çalışma Gruplarının Haftalık Ders Dağıtımları.....	94
Tablo 17.	Kız Öğrenciler İçin Teknik Dersler ve Çalışma Gruplarının Haftalık Ders Dağıtımları.....	95
Tablo 18.	Köy Enstitülerinde Görevli Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımı (1945–1946 Öğretim Yılı).....	101
Tablo 19.	Köy Enstitüsü Müdürlerinin Yaş ve Öğrenim Durumları	105
Tablo 20.	Köy Enstitülerinin Enstitü, Öğretmen, Öğrenci ve Mezunlarının Sayısı (1937–1952).....	106
Tablo 21.	Yüksek Köy Enstitüsünün Bölümleri.....	110
Tablo 22.	Yüksek Köy Enstitüsü Genel Kültür Dersleri.....	110
Tablo 23.	AKE Yöneticilerinin Öğretim Yıllarına Göre Dağılımı.....	126
Tablo 24.	AKE Yöneticilerinin Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımları.....	127
Tablo 25.	AKE Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımları.....	128
Tablo 26.	AKE’de Eğitsel Yönetim Görevi Üstlenen Öğretmenler	130
Tablo 27.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’de Görev Yapan Öğretmenler ve Dalları.....	130
Tablo 28.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’de Görev Yapan Memur ve Hizmetliler.....	132
Tablo 29.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’de Görev Yapan Usta Öğreticiler.....	133
Tablo 30.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’ye Kayıt Olan Öğrencilerin İllere Göre Dağılımları.....	135

Tablo 31.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’de Öğrenim Gören Öğrenci ve Mezun Sayıları.....	136
Tablo 32.	AKE’nin Kız Öğrencilerinin Sayısal Durumu.....	138
Tablo 33.	1944–1945 Öğretim Yılında AKE’den Mezun Olan Kız Öğrencilerin İsimleri.....	139
Tablo 34a.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’ye Kayıt Olan Öğrenci Sayılarının Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	142
Tablo 34b.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’ye Kayıt Olan Öğrenci Sayılarının Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	142
Tablo 35a.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’den Mezun Olan Öğrenci Sayılarının Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı	143
Tablo 35b.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’den Mezun Olan Öğrenci Sayılarının Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı	143
Tablo 36.	1940–1954 Yılları Arasında AKE’de Öğrenim Gören Öğrencilerin Mezuniyet Sanat Dalları.....	149

KISALTMALAR DİZİNİ

AKE : Akpınar Köy Enstitüsü

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

DP : Demokrat Parti

Md. : Madde

Bkz. : Bakınız

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Türk ulusu tarafından Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Emperyalist ülkelere karşı dünya tarihinin en anlamlı ve onurlu bağımsızlık savaşının 1922 yılında zaferle sonuçlandırılmasının ardından, yine onun önderliğinde, bu kez Türk tarihinin en kapsamlı ve tutarlı uygarlık savaşı başlatılmıştı.

Türk ulusunun uygarlık savaşından da zaferle çıkmasının yolunun ancak çağdaş bir eğitim sisteminin kurulması ile mümkün olabileceğini gören Mustafa Kemal Atatürk, bu işin başarılabilmesi amacıyla Türkiye Cumhuriyetinde süratle bir irfan ordusunun kurulması işine koyuldu. Atatürk'e göre, bu irfan ordusu, yaşamda en gerçek yol göstericinin bilim olduğunu tartışmasız aklına ve yüreğine sindirmiş, ulusal çıkarlarını bireysel çıkarlarının önünde tutan, öğrenmesini, çalışmasını ve kendine güvenmesini bilen, kısaca varlığını Türk varlığına adayan bireylerden yani öğretmenlerden oluşmalıydı.

Cumhuriyet yönetimi başlangıçta Osmanlı Devletinden her tarafı yanmış, yakılmış bir yurt ve onun üzerinde de çoğu hasta, sakat, yokluk ve yoksulluk içinde yaşayan on milyonu biraz aşkın nüfusa sahip bir ülke devralmıştı. Bu halkın da % 80'den fazlası kırsal yerleşim yerlerinde ilkel tarımsal ve hayvancılık faaliyetleri ile geçimlerini sağlamaya çalışmaktaydı.

Türkiye'nin içinde bulunduğu bütün bu olumsuz koşullara karşın yine de anlamlı ve önemli işler başarılabilirdi. Çünkü bu işleri başarabilecek muzaffer bir komutan ve onun önderliğine yürekten inanan, bağımsızlığını tüm tarihsel geçmişi boyunca her şeyin üstünde tutan, onurlu, gururlu bir halk kitlesi vardı. Atatürk, bu halk kitlesini dünyanın en saygın, özgür ve çağdaş ulusu yapmak istiyordu.

Büyük Önder Atatürk, Türk toplumu ile uygar dünya arasındaki gelişme farklarını kapatabilmek amacıyla, oluşturduğu bir avuç yurtsever yönetici kadro ile eğitim alanında önemli reform hareketlerine girişti. Öğretim Birliği Yasası, Yeni Türk Harflerinin benimsenmesi, ulus okullarının açılarak tüm yurttaşların okur-yazar yapılmaya çalışılması, üniversite reformu, Türk Dili ve Türk Tarihine yeni bir duyarlılıkla yaklaşılması, eğitimin laikleştirilmesi, bilimselleştirilmesi, eğitim ile yaşam arasındaki bağların sağlam temellere oturtulması, eğitim kurumlarının sayıca çoğaltılarak yurt sathında dengeli dağılımının sağlanması, binlerce yıldır eğitim olanaklarından yararlanamamış kırsal yerleşim yerlerine okulların açılması ve buralara öğretmenler gönderilmesi, hep bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak yapılan işlerdi.

Her ne kadar ülkeyi yöneten kadrolarda ve Türk halkında uygar olma konusunda yüksek bir irade ve çalışma azmi olsa da eğitim alanında bir türlü hem niteliksel hem de niceliksel büyüme sağlanamamaktaydı. Çünkü Osmanlı'dan devralınan ve hemen hemen önemli bir değişiklik yapılmadan geliştirilmeye çalışılan mevcut öğretmen yetiştirme sistemi, ülke nüfusunun % 80'inin yaşadığı kırsal yerleşim yerlerinin okula ve öğretmene kavuşturulmasında yeterli olamamaktaydı. Kent öğretmen okulları bile sınırlı sayıda öğretmen yetiştirebilmekteydi. Bu okullardan mezun olan öğretmenlerin köye gönderilmelerinde, köye gittiklerinde de uyumlarında ciddi sorunlar yaşanılmaktaydı. Mevcut öğretmen sisteminin sürdürülmesi durumunda Cumhuriyetin uygarlık projesinin yaşama geçmesi mümkün olmayacaktı. İşte bu çerçevede yeni bir öğretmen yetiştirme modeli olarak Köy Öğretmen Okulları, ardından Köy Eğitim Kursları ve nihayet Türk eğitim tarihinin en anlamlı ve en önemli öğretmen yetiştirme projesi olan "Köy Enstitüleri" projesi geliştirilip 1940 yılında uygulamaya konuldu.

Köy enstitüleri 1940-1954 yılları arasında etkinlikte bulundular. Bu süre içinde sayıları 21'e ulaştı. Bu okullardan 16 binin üzerinde köy çocuğu öğretmen ve sağlık memuru olarak yetişerek Türk irfan ordusuna katıldılar.

Her biri öncelikle kendi köylerinde gerçek bir toplum kalkınmacısı olarak görev yapmaya başladılar.

Onlar sayesinde Türk köyünün üzerine çökmüş bulunan binlerce yıllık karanlık aydınlığa dönüşmeye başladı. Ne var ki bu olumlu gelişmeler her düzeyde aynı yankıyı bulamadı. Kırsal kesimde köylünün uyanmasından rahatsız olan yerel güç odakları, köy enstitülerinden rahatsızlık duydular. Çünkü onlar, köylünün eşit yurttaş, aydın insan olmasını istememekteydiler. Köylü uyanırsa ağalıkları sona erecekti. Köylüyü kolaylıkla ve acımasız biçimde sömüremeyeceklerdi. Köylünün gözünde korkuyla, baskıyla yarattıkları "büyüklük"leri ortadan kalkacak, köylü artık onlara körü körüne itaat etmeyecekti. Bunun için bu okullar halkın gözünde küçük düşürülmeli, ardından da kapatılmalıydı. En kolay yol seçildi ve bu okullarda yabancı ideolojilere dayalı eğitim verildiği, öğrencilerin yeteri kadar yurtsever yetiştirilmedikleri, ahlaki zaaf içinde oldukları yolunda vb. karalama faaliyetleri başlatıldı. Bu savlar giderek etkili olmaya başladı. Bir de İkinci Dünya Savaşının ardından ortaya çıkan iki bloklu dünya düzeni ve bu okulların ideolojik olarak Sovyet sistemine yakın bir çizgide eğitim veriyor gösterilmeleri, 1950'de işbaşına gelen ve açıkça ABD yanlısı bir duruş sergileyen Demokrat Parti iktidarının köy enstitülerini 1954 yılında kapatmasında etkili oldu.

Köy enstitülerinden yetişmiş akıllı ve yüreği yurt hizmeti ile dolu, bilimi gerçek yol gösterici olarak gören binlerce öğretmen için bu kimlikleri, meslek hayatlarının tüm zamanlarında sorun oluşturmuştur. Türk siyasi tarihinde 1950 yılından sonra iktidara gelen ve kendilerini muhafazakâr bir dünya görüşüne (merkez sağ) sahip olarak tanımlayan siyasal partiler, köy enstitülü öğretmenleri yeterince sevip bağırklarına basamadılar. Hatta onlara karşı ötekileştirici bir tutum da geliştirdiler. Bu siyasi iktidarların zamanında köy enstitülü öğretmenler özellikle eğitim yöneticiliğinden uzak tutuldular. Hatta bazı köy enstitüsü çıkışlı öğretmen yazarlar hakkında değişik suçlamalarla idari soruşturmalar açıldı ve cezalar da verildi. Fakat

onlar yılmadan Atatürk'ün çizdiği yolda ülkelerinin kalkınması için ellerinden gelen her türlü iyiliği okuttukları ülke evlatlarına sunmaya, doğru bildikleri her şeyi onlarla paylaşmaya, onları yoksulluktan kurtararak iyi insan, iyi yurttaş, iyi meslek adamı olmalarını sağlamaya özveriyle çalıştılar.

Özetle, Türkiye'de 1940 yılında kırsal kesime öğretmen yetiştirme amacıyla uygulamaya konulan "Köy Enstitü"leri, Türk toplumunun toplumsal yapısına, Atatürk'ün son hedef olarak gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma ülküsüne son derece bağlı eğitim kurumları olarak işlev görmüşlerdir. Bu nedenle de köy enstitülerinin daha sonraki süreçte -özellikle aydın kesim arasında- değeri daha fazla bilinir olmuştur. Köy enstitüleri, tamamen siyasal nedenlerle kapatılmaları üzerinden yaklaşık 54 yıl geçmiş olmasına karşın bir öğretmen yetiştirme projesi olarak hala güncelliğini korumakta, kamuoyu tarafından özellikle kuruluş yıldönümlerinde (17 Nisan 1940) her düzeyde tartışmalara konu olmaktadır.

Köy enstitüleri üzerinde bugüne değin birçok araştırma yapılmış, kitaplar, anılar, makaleler yayınlanmıştır. Ama köy enstitülerinden herhangi birini ele alarak onu her yönüyle tanıtmayı, kurumsal tarihini ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Tarafımızdan yapılan kaynak taramalarında 1940 yılında kurularak eğitim öğretim yaşamına başlayan Lâdik-Akpınar Köy Enstitüsü hakkında ve bu okulun Türkiye'deki öğretmen eğitime yaptığı katkıların neler olduğu üzerinde, bugüne değin herhangi bir akademik çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Her enstitü gibi Akpınar Köy Enstitüsü'nün tarihsel kimliğinin belgelere ve bu okulda okumuş ve halen hayatta olan mezunlarının anılarına dayalı olarak ortaya konulması gerekmektedir. Böyle bir araştırmanın yapılması ile elde edilecek bilgiler, köy enstitüleri hakkında

bilinmeyen yönleri aydınlatacak, ayrıca Türkiye’de öğretmen eğitimine önemli katkı sağlayacaktır.

Bugüne değin akademik düzeyde Türkiye’ye 1940-1954 yılları arasında 14 yıllık bir süreyle öğretmen yetiştiren Akpınar Köy Enstitüsünün araştırılarak kurumsal yapı ve işlevinin ortaya konulmamış olması Türk eğitim tarihi açısından önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu nedenle okulun kuruluşuna temel oluşturan yasal belgelerin ortaya konulması, daha sonra da elde edilen veriler doğrultusunda 1940-1954 yılları arasını kapsayan süre içinde “okul, öğrenci, öğretmen, öğretim programı ve eğitim ortamı” yönlerinden Akpınar Köy Enstitüsünün durumunun betimlenmesi gerekmektedir.

Özetle, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmede Akpınar Köy Enstitüsünün Yeri ve Önemi” önemli bir eğitim tarihi sorunu olarak karşımızda durmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bir ülkenin eğitim sisteminin öğrenci, öğretmen, öğretim programı ve eğitim ortamı olmak üzere dört temel değişkeni vardır. Yetişmekte olan kuşakların hayata hazırlanmalarında iyi yurttaş, iyi insan ve iyi meslek adamı olmalarında tartışmasız en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Bu yönüyle herhangi bir ülkenin eğitim sistemi ele alınıp değerlendirilirken öncelikle öğretmen yetiştirme sistemine bakmak, bu alanda neler yapıldığını incelemek gerekmektedir.

Nitelikli bir öğretmen kadrosuna sahip olmayan ülkelerin çağdaş bir eğitim sistemi kurmaları ve buralardan da çocuklarını çağa ayak uydurabilecek biçimde mutlu bireyler olarak yetiştirmeleri, tartışma konusu bile yapılamaz. İşte bu gerçeği çok iyi gören Cumhuriyetin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, çağdaş Türk toplumunu oluşturabilmek için öncelikle eğitim alanındaki reformlarla işe başlamış bu bağlamda da öğretmenlere büyük değer vermiş, öğretmen yetiştirme işine ciddiyetle eğilmiştir. Ne var ki

nitelikli öğretmen yetiştirme sorunu zamana bağlı zor bir süreç olduğu için istenilen sonuçlar Atatürk'ün sağlığında elde edilememiştir.

Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde uygulamaya konulan en önemli eğitim projelerinden biri "Köy Enstitüleri Projesi"dir. Bu proje, öğretmen yetiştirme alanında Türkiye'nin o günkü toplumsal gerçekleriyle son derece örtüştüğü için, sadece Türkiye'de değil, dünya ölçeğinde de yankı bulmuş, üzerinde başka ulusların bilim insanları bile araştırmalar yapmışlardır.

Bu nedenle 17 Nisan 1940 tarihinde kurulan ve 1954 yılında kapatılarak İlköğretmen Okulları adıyla yeniden yapılandırılmaya çalışılan köy enstitüleri projesi günümüzde de hala her düzeyde tartışma konusu yapılmaktadır.

Öğretmen yetiştirme, Türk toplumunda, Osmanlı döneminden başlayarak günümüze değin en öncelikli eğitim sorunu olarak sürekli gündemde kalmıştır. Bu sorunu çözmeye yönelik olarak da zaman içinde değişik yol ve yöntemler denenmiş, böylece de belli bir birikim elde edilmiştir. Ne var ki, Türk eğitim tarihinde uygulamaya konulan öğretmen yetiştirme projelerinin bazılarında, eksiklikleri giderilerek daha da geliştirilmeleri gerekirken vazgeçildiğine tanık olunmuştur. Böylece Türk eğitim sistemindeki ileriye dönük gelişme sekteye uğramış, hem zaman hem de insan gücü ve maddi kaynakların gereksiz yere tüketilmesine yol açılmıştır. İşte bu şekilde daha da geliştirilmeleri gerekirken vazgeçilen öğretmen yetiştirme projelerinden biri de köy enstitüleri projesidir.

Köy enstitüleri projesi, eğitim tarihimizin önemli ve yeteri kadar bilinmeyen bir geçmişini oluşturmaktadır. Bu geçmişin daha derinlikli ve kapsamlı araştırmalarla aydınlatılması gerekmektedir. İşte tarafımızdan gerçekleştirilen bu araştırma, Akpınar Köy Enstitüsü örneğinden yola çıkılarak yukarıda belirtilen sorunun aydınlatılabilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için araştırmanın temel problemiyle bağlantılı olarak şu sorulara yanıtlar bulunmaya çalışılmıştır:

1. Osmanlıdan başlayarak Cumhuriyet dönemine değin Türkiye’de ilköğretime öğretmen yetiştirme sistemi nasıl kurulmuş ve gelişim göstermiştir?
2. Cumhuriyet döneminde köy enstitülerinin kuruluş tarihine değin Türkiye’de ilköğretime öğretmen yetiştirme sistemi nasıl bir gelişim göstermiştir?
3. Köy enstitülerinin kuruluşuna yol açan düşünsel gelişmeler nelerdir?
4. Köy enstitüleri nasıl kurulmuştur?
5. Köy enstitülerinin kuruluşu ile ilgili olarak hangi yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir?
6. Köy enstitülerinin mali kaynakları nelerdir?
7. Köy enstitülerinde nasıl bir öğretim programı geliştirilip uygulamaya konulmuştur?
8. Köy enstitüleri öğrenci özellikleri nelerdir?
9. Köy enstitülerinde görev yapan öğretmen özellikleri nelerdir?
10. Köy enstitülerinin öğretmen kaynağını yetiştirmeye yönelik ne tür çabalara girişilmiştir?
11. Köy enstitüleri nasıl ve neden kapatılmıştır?
12. AKE nasıl kurulmuştur?
13. AKE nasıl yönetilmiştir?
14. AKE’de kimler öğretmenlik yapmıştır?
15. AKE’nin öğrenci özellikleri nelerdir?
16. AKE’de nasıl bir öğretim programı izlenmiştir?

17. AKE'deki genel yaşam özellikleri nelerdir?
18. AKE'de yaşanan sorunlar nelerdir?
19. AKE mezunlarının daha sonra okullarıyla ilişkileri olmuş mudur?
20. AKE nasıl kapatılmıştır?

1.3. Araştırmanın Önemi

1940 yılında kurulan AKE ile ilgili Türkiye'de bugüne değin herhangi bir akademik araştırma yapılmamıştır. Her enstitü gibi AKE'nin tarihsel kimliğinin belgelere, bu okulda okumuş ve halen hayatta olan mezunlarının anılarına dayalı olarak ortaya konulmasına büyük gereklilik vardır. Böyle bir araştırmanın yapılması ile elde edilecek bilgilerin Türkiye'de öğretmen eğitime önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda böyle bir çalışma Türk eğitim tarihinin önemli bir kurumunun nesnel ve tarihsel bir betimlemesini yapacağı için ayrıca önem taşımaktadır.

1.4. Sayıtlar

Bu araştırma kapsamında ele alınarak değerlendirilen yazılı belgelerin özgün oldukları ve gerçeği yansıttıkları, görüşlerine başvuru alan kişilerin bildiklerini ve yaşadıklarını doğru olarak dile getirdikleri benimsenmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma:

- **Konu Bakımından** : Akpınar Köy Enstitüsünün incelenmesi ile,
- **Zaman Bakımından** : Akpınar Köy Enstitüsünün eğitim ve öğretime açık olduğu 1940-1954 yılları ile,

sınırlandırılmıştır.

1.6. Yöntem

1.6.1. Araştırma Yaklaşımı

Araştırma, nitel araştırma yöntemleri temel alınarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların bağlı bulundukları doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik, araştırmayı ve anlamayı ön plana alarak nitel bir sürecin izlendiği yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek 2006: 39). Bu yaklaşımdan hareketle araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi ve görüşme yöntemleri esas alınmıştır.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesinde öncelikle, bilgi edinilmek istenen yazılı materyallere ulaşılır. Ulaşılan dokümanların özgün olup olmadığı kontrol edilir. Özgünlüğü kontrol etme konusunda araştırmacı şu soruları sorabilir: Dokümanlarda kapsanan veri, araştırmada konu edinilen kişi, kuruluş veya gruplara ilişkin görünüyor mu? Birincil yani asıl kaynaklardan mı, yoksa ikincil kaynaklardan mı elde edilmiştir? Elde edilen dokümanlar asıllarının aynı mıdır? Herhangi bir şekilde dokümanlar üzerinde oynanmış veya belirli kısımları değiştirilmiş midir? Kim veya kimler tarafından geliştirildiği veya kaleme alındığı belirli mi, ne zaman ve nerede? Dokümanı geliştirenler veya kaleme alanlar inanılır mı, ilgili kurum veya kuruluşta yasal olarak görevliler mi? Bütün bu sorulara cevap arandıktan sonra dokümanlar belirli bir sistem içerisinde ve birbirleriyle karşılaştırılmalı olarak kategorileştirilir. Kategorileştirilerek çözümlenen veriler dokümanların anlamlandırılmasını ve kullanılmasını sağlar (Yıldırım ve Şimşek 2006: 187-201).

Araştırmaya konu olan kurumla ilgili yazılı materyallerin elde edilmesi ve incelenmesinde kullanılan bu yöntemin yanı sıra yine nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme yöntemine de başvurulmuştur.

Yıldırım ve Şimşek (2006: 119-120)'e göre görüşme, önceden belirlenen bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir. Alan yazında genellikle iki görüşme türünden söz edilir: "yapılandırılmış görüşme" ve "yapılandırılmamış görüşme" veya "yönlendirici olan görüşme" ve "yönlendirici olmayan görüşme".

Araştırma süresince gerçekleştirilen görüşmelerde, ağırlıklı olarak yapılandırılmış görüşme türü kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşmede amaç, görüşülen kişilerin verdikleri bilgiler arasındaki paralelliği ve farklılığı saptamak ve buna göre karşılaştırmalar yapmaktır (Yıldırım ve Şimşek 2006: 120).

Doğal olarak bu araştırmada yeri geldikçe görüşmenin akışına göre üzerinde durulan konunun daha da açıklığa kavuşturulabilmesi için görüşülen kişi veya kişilere önceden belirlenmemiş sorular da sorulmuştur.

Ayrıca araştırmada fotoğraf vb. görsel materyaller de incelenmiştir. Araştırma yaklaşımı çerçevesinde birden çok yöntem kullanılarak aynı sorunla ilgili veriler elde edilmiş ve bunlar karşılaştırılarak daha güvenilir ve geçerli bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.6.2. Evren

Araştırmanın evrenini, öncelikle yakın çevresinde yer alan köylerdeki ilkokullara öğretmen yetiştirmek, bu köylerde yaşayan köylülere de her yönden rehberlik etmek amacıyla kurulan ve 1940-1954 yılları arasında faaliyet gösteren Samsun-Lâdik Akpınar Köy Enstitüsü (AKE) oluşturmaktadır.

1.6.3. Örneklem

Araştırmada, örneklem alma yoluna gidilmemiş AKE ile ilgili her türlü tarihsel değer taşıyan bilgi ve belgeye ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.6.4. Veri Toplama Aracı

Araştırma, 1940-1954 yılları arasında faaliyet gösteren AKE'nin tarihsel geçmişini ortaya koyabilmek amacıyla gerçekleştirildiği için bu kurumla ilgili arşivlerde ya da diğer yerlerde yer alan her türlü bilgi ve belge (dokümanlar) araştırmanın verilerini oluşturmuştur. Bu veriler arşiv taramasıyla elde edildiği için özel bir veri toplama aracı geliştirilmemiştir. Bu arada AKE mezunu öğretmenlerden görüşme yöntemiyle okul yıllarına ilişkin bilgilerin de elde edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu görüşmelerde öğretmenlere daha önceden hazırlanmış sorular sorulmuş ve yanıtları da görsel-işitsel kayıt cihazları ile kayıt altına alınmıştır. Görüşme sırasında öğretmenlere sorulan soruların listesi araştırmanın ekler bölümünde verilmiştir (Bkz. Ek 1).

1.6.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın amacı bölümünde ortaya konulan soruların yanıtlanmasına yönelik olarak öncelikle Türk eğitim tarihi alanında yazılmış kaynaklar taranmıştır. Bu kaynaklardan elde edilen verilerle Osmanlı'dan köy enstitülerinin kuruluşuna kadar geçen süre içinde Türk eğitim sistemi genel çizgileriyle betimlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra, bugün Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi olarak eğitim öğretim yaşamını sürdürmekte olan okulun arşivinde, köy enstitüsü dönemine ilişkin dokümanların temin edilmesine yönelik olarak, Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gereken izin alma talebinde bulunulmuş ve adı geçen müdürlüğün "Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu" tarafından 17.05.2007 tarihinde izin başvurusu incelenerek okulun arşivinde araştırmanın yapılması uygun görülmüştür (Bkz. Ek 2).

Daha sonra Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesine birkaç defa gidilmiş ve AKE dönemine ilişkin okulda ne kadar yazılı belge varsa bunların resimleri sayısal fotoğraf makinesi ile çekilmiştir. Daha sonra bu belgeler araştırmanın amaçları doğrultusunda analiz edilmiştir.

Bu araştırmada AKE arşivinden elde edilen ve değerlendirilen dokümanlar şunlardır:

1. Öğrenci Kütük Defterleri (Bkz. Ek 3),
 - a. 1940-1945 yılları arasında öğrenim gören öğrencilerin bilgisini kapsayan Kütük I,
 - b. 1946-1950 yılları arasında öğrenim gören öğrencilerin bilgisini kapsayan Kütük II,
 - c. 1950-1961 yılları arasında öğrenim gören öğrencilerin bilgisini kapsayan Kütük III.
2. Diploma Defterleri (Bkz. Ek 4),
 - a. 1945-1946 öğretim yılı mezunlarına ait,
 - b. 1953-1954 ve 1954-1955 öğretim yılları mezunlarına ait,
 - c. 1955-1961 öğretim yılları arası mezunlarına ait bilgiler yer almaktadır.
3. Öğretmen Sicil Defteri (Bkz. Ek 5),
4. Memur ve Hizmetliler Sicil Defteri (Bkz. Ek 6),
5. Okulun Anı Defteri,
6. Okulun Resim Albümü (Değişik zamanlarda çekilen resimleri kapsamaktadır),
7. Öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerinde kullandıkları bazı ders araç gereçleri [Matematik seti (cetvel, gönye, pergel), değişik müzik aletleri (mandolin, keman, trampet, def), mikroskop, teleskop, ışık çantası, yabancı dil öğretim plakları] ve okula ait bazı demirbaşlar [telefon, saat, radyo, kömürle çalışan bir ütü, pürmüz, higrometre (nemölçer)].

Yukarıda sıralanan dokümanlardan elde edilen veriler, “Bulgular ve Yorum” bölümünde değerlendirilmiştir.

Her ne kadar okulun arşivindeki diploma defterinden mezun olan öğrencilerin adları saptanmış olsa da bunların hangilerinin hayatta oldukları ve nerelerde ikamet ettiklerinin araştırılması işine girilmiştir. Bu çerçevede eski mezunların çoğunun yaşamlarını yitirdikleri bilgisine ulaşılmıştır. 15.06.2007 tarihinde arşiv taraması yapmak amacıyla Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesine gidildiğinde okul müdürü İzzet Acaarel, halen Lâdik’te yaşamakta olan AKE mezunu öğretmenlerden Sefer Ertaş, Mecit Kalkan ve Hamdi Şahin’in adını vermiştir. Bu öğretmenlerden Sefer Ertaş ve Mecit Kalkan’la aynı gün Lâdik Öğretmenevinde görüşme yapılmıştır.

Bu öğretmenlerden *Sefer Ertaş*, Lâdik ilçesinin Büyükkızıoğlu köyünden olup, AKE’ye 31.03.1945 tarihinde 930 numaralı öğrenci olarak kaydolmuş ve 1949 yılında mezun olmuştur. *Mecit Kalkan*, Lâdik ilçesinin Şıhlı köyünden olup 22.10.1947 tarihinde 1347 numara ile AKE’ye kayıt olmuş ve okulun ilköğretmen okuluna dönüştürüldüğü 1955 yılında mezun olmuştur.

11.12.2007 tarihinde de Samsun Öğretmenevinde Samsun’da yaşamakta olan AKE mezunu öğretmenlerden Abdullah Gökay, Osman Çakır, Ali Söyleyici, Muammer Pektaş, Emir Şener, Şaban Turguter ile görüşülmüştür.

Abdullah Gökay, Tokat ilinin Erbaa ilçesi Borabay köyünden olup, 14.03.1941 tarihinde AKE’ye 257 numara ile kayıt olmuş ve 1946 yılında mezun olmuştur.

Osman Çakır, Samsun ili Kavak ilçesinin Minöz köyünden olup 07.02.1942 tarihinde AKE’ye 227 numara ile kayıt olmuştur. 1946 yılında da AKE’den mezun olmuştur.

Ali Söyleyici, Samsun ili Kavak ilçesi Emirli köyünden olup 05.06.1944 tarihinde AKE'ye 648 numara ile kayıt olmuş ve 1948 yılında mezun olmuştur.

Muammer Pektaş, Amasya ilinin Merzifon ilçesinin Karatepe köyünden olup, 03.10.1948 tarihinde AKE'ye 1488 numara ile kayıt olmuş ve 1954 yılında Akpınar İlköğretmen Okulundan mezun olmuştur.

Emir Şener, Samsun ili Havza ilçesi Kamlık köyünden olup AKE'ye 04.11.1948 tarihinde 1509 numara ile kayıt olmuş ve 1954 yılında Akpınar İlköğretmen Okulundan mezun olmuştur.

Şaban Turguter, Samsun ili Havza ilçesinin Kamlık köyünden olup 03.11.1948 tarihinde 1470 numara ile AKE'ye kaydını yaptırmış ve 1955 yılında Akpınar İlköğretmen Okulundan mezun olmuştur.

16.03.2008 tarihinde Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi öğretmenler odasında öğretmen okullarının kuruluş yıldönümü kutlama törenine gelen Hamdi Şahin ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Hamdi Şahin, Samsun ili Lâdik ilçesi Büyükkızıoğlu köyünden olup, 22.04.1944 tarihinde AKE'ye 746 numara ile kayıt olmuş ve 1950 yılında da mezun olmuştur.

Yukarıda belirtilen görüşmelerin kamera kayıtları daha sonra tümüyle yazıya geçirilmiştir. Bu şekilde elde edilen veriler de bulgular bölümünde yeri geldikçe değerlendirilmiştir.

1.7. Tanımlar

Eğitim: Eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk 1972: 12).

Eğitim Sistemi: Bir toplumdaki tüm bireylerin eğitimlerinin planlı bir biçimde sürdürülmesini sağlayan sistemdir (Başar 2001: 30).

Öğretmen: Öğretmen, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir (Başar 2003: 208).

Köy Enstitüsü: 17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı yasa ile köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilliğince açılan okullardır.

Öğretim Programı: Öğretim programı, belli kategorilerden oluşan bilgi ve becerilerin, eğitim programının amaçları doğrultusunda planlı bir biçimde öğrenciye kazandırılmasına dönük programdır (Varış 1978: 17).

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DE İLKÖĞRETİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Osmanlı Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme

Osmanlı eğitim sistemi ve yönetimini, devletin eğitimle olan ilgisine ve izlemiş olduğu eğitim politikasına göre, "Tanzimat Öncesi Dönem", "Tanzimat Dönemi", "II. Abdülhamit Dönemi", "II. Meşrutiyet Dönemi" diye dört bölüme ayırarak incelemek mümkündür (Başar 2004: 27). Bu ayrıma uygun olarak genelde Osmanlı eğitim sistemi ve özelde de ilköğretime öğretmen yetiştirme sistemi hakkında kısaca şunlar söylenebilir:

2.1.1. Tanzimat Öncesi Dönemde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme

II. Mahmut Devri (1808-1839)'ne kadar Osmanlı eğitim sistemini "Geleneksel dini sivil eğitim kurumları", "Saray ve orduda eğitim kurumları", "Modern askeri ve teknik eğitim kurumları" olarak üçe ayırarak incelemek gerekir. Tanzimat öncesi dönemde geleneksel dini sivil eğitim kurumları olarak karşımıza Mekteb-i Sıbyanlar ile Medreseler, saray ve ordudaki eğitim kurumları olarak Mekteb-i Enderun, Acemi Ocakları, Yeniçeri Ocakları, Batılı anlamda modern askeri ve teknik eğitim kurumları olarak da Mühendishane-Bahri Hümayun, Mühendishane-i Berri Hümayun karşımıza çıkmaktadır. Sultan II. Mahmut döneminde ayrıca Tıphane-i Amire ve Cerrahhane-i Mamure, Mekteb-i Harbiye, Mızıka-i Hümayun adlarıyla yeni okullar açılmıştır. Yine devletin memur gereksinmesini karşılamak üzere Rüştîyeler de onun zamanında açılmıştır (Başar 2004: 27-40).

Geleneksel dini sivil eğitim kurumları olarak imparatorluğun hemen hemen her yanına yayılmış bulunan sıbyan mektepleri, Osmanlı İmparatorluğunda ilköğretim düzeyinde eğitim veren okullardı. Bu okullar genel olarak küçük erkek çocuklara mahsus ve çoğunlukla mahalle camilerinin veya mescitlerinin yanında ve bazı yerlerde mahalle aralarında bağımsız olarak hayırsever kimselerin yaptırdıkları ve yönetimleri yaptırımlar tarafından oluşturulan özel vakıflarca sağlanan ilkokullardı (Başar 2004: 31).

Sıbyan okullarında dersler sabahtan öğleye ve öğleden de ikindiye kadar sürerdi. Sınıflarda sıra, yazı tahtası, masa gibi ders araçları yoktu. Kuru tahtaların ya da hasırların üzerinde diz çökerek oturulurdu. Zengin çocukları, altlarına kütük minderler alırlar, kuru yerde oturmazlardı. Ders kitapları, küçük rahlelerin üzerinde okunurdu. Öğretmen sınıfın bir yanında, yüksekçe bir yerde oturur, yanındaki uzun bir değnekle disiplini sağlardı. Ağır suçları işleyenler, falakaya yatırılır ve ayaklarının altına sopa ile dayak atılırdı. Sıbyan okullarında eğitimin özünü dini eğitim oluşturmaktaydı. Bu okulların her ne kadar belirli bir öğretim programları yoksa da öğrencilere Elifba, Kur'an okumak, İlmühal (din dersleri), Yazı ve Hesap dersleri gösterilmekteydi (Başar 2004: 31-32). Çocuğun eline, harekeli Kur'an metnini okumaya yardımcı olan bir alfabe kitabı verilir ve bireysel öğretim metoduyla okumanın esasları öğretilmeye çalışılırdı (Cicioğlu 1985: 7).

Medreselerden mezun olan kişiler, sıbyan okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamaktaydı. Sıbyan okulu öğretmenlerine muallim adı veriliyordu. Bunlar genellikle medreselerde eğitim görmüş kimselerdi. Öğrencisi çok olan sıbyan mekteplerinde, muallimlere yardımcı kalfalar da bulunuyordu. Kalfalar, genellikle muallimlerin bu okullarda yetiştirmiş oldukları öğrenciler arasından seçiliyordu (Öztürk 1996: 1).

Fatih Sultan Mehmet Devri'ne kadar sıbyan mekteplerine muallim yetiştirmek için ayrı bir program mevcut değildi. Fatih Sultan Mehmet, Eyüp ve Ayasofya'da açtırdığı iki medresede sıbyan okullarında öğretmenlik

yapacak olanlar için ayrı dersler koydurmuş ve bu dersleri görmeyenleri sıbyan okullarında öğretmenlik yapmaktan menetmişti (Başar 2004: 31). Böylece, Fatih Sultan Mehmet sıbyan okullarında öğretmen olacaklar için genel medrese programlarından farklı olarak sadece sıbyan okullarına yönelik bir program uygulamasını başlatmıştır; ancak daha sonraları bu program kendi haline bırakılıp, üzerinde durulmamıştır.

Akyüz (2001: 83), bu programda ilkokul öğretmen adayları için “Adâb-ı Mubahase ve Usûl-i Tedris” (Tartışma Kuralları ve Öğretim Yöntemi) adıyla bir dersin yer almasını, sadece Türk eğitim tarihi açısından değil, dünya eğitim tarihi açısından da önemli bulmaktadır. Yine Akyüz, bu programda, “Fıkıh” dersinden sadece medrese öğrencilerinin sorumlu tutulduklarına, ilkokul öğretmeni olacak öğrencilerin ise böyle bir ders almalarına gerek duyulmadığına özellikle dikkat çekmektedir. Ne yazık ki, Fatih Devri’nde uygulamaya konulan ve Türk eğitim tarihinde öğretmen yetiştirme alanında önem taşıyan bu program, daha sonraki yüzyıllarda terk edilmiştir. Medreselerde biraz okumuş, ya da kendi kendine okuma yazma öğrenmiş kişilerin ya da cami imamlarının herhangi bir öğretmenlik eğitimi almadan sıbyan okullarında görev yapmalarına fırsat verilmesi, öğretmenliğin bir meslek olarak gelişmesine engel oluşturmıştır.

2.1.2. Tanzimat Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme

3 Kasım 1839 tarihinde dönemin Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa tarafından İstanbul’da Gülhane Parkında geniş bir devlet erkânı ve halkın huzurunda okunmuş bulunan “Gülhane-i Hattı Hümayunu”, Osmanlı Devletinde yeni bir dönemi başlatmıştır (Başar 2004: 41). Tanzimat Fermanı, Türk tarihinde Batılılaşma alanında adeta bir milat olarak kabul edilmektedir. Bu tarihten başlayarak devletin hemen hemen her alanında yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. Kuşkusuz bu yapılanma süreci sınırlı ve yavaş olsa da Osmanlı eğitim sistemini etkisi altına almıştır.

Aslında Osmanlı eğitim sisteminde Batılı anlamda yenileşme hareketleri öncelikle askeri ve teknik eğitim alanında 1773 yılında Mühendishane-i Bahri Hümayunun kurulması ile başlamıştır. Fakat sivil eğitimde modernleşme için 65 yıl beklemek gerekmiştir. Devletin nitelikli memur gereksinmesinin medreselerce karşılanamaması üzerine 1838 yılında Rüştîye mekteplerinin açılması (bu okulların ilki Mekteb-i Maarif-i Adliye'dir) modern sivil eğitimin kurulmasında Osmanlı Devletinde ciddi bir dönüm noktası olmuştur.

Tanzimatçılar, 1839 yılından başlayarak 1845 yılına kadar, eğitim alanında önemli bir icraatta bulanamamışlardır.

Padişah Abdülmecit, 1845 yılında "Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye"de okutmuş olduğu fermanında, milletin bilgisizliğinden ve bunun giderilebilmesi için gerekli olan önlemlerin alınmadığından üzüntü duyduğunu belirtmişti. Bunun üzerine eğitim işlerine daha bir önemle eğilinmeye başlanılmış, eğitim işlerini çekip çevirmek üzere 1846 yılında geçici bir kurul "Meclis-i Maarif-i Muvakkat" oluşturulmuştur. Bu meclis çağdaş bir Osmanlı Eğitim sisteminin kurulmasına yönelik olarak, örgün eğitimin ilk, orta ve yüksek öğretim olarak kademelere ayrılmasını, sıbyan okullarının, rüştiyelerin iyileştirilmesini, "Darülfünun" adıyla bir Osmanlı üniversitesi ile "Encümen-i Daniş"ın (Bilimler Akademisi) kurulmasını, "Meclis-i Maarif-i Umumiye" adıyla da sürekli bir meclisin kurulmasını kararlaştırmıştır (Başar 2004: 41).

Meclis-i Maarif-i Muvakkatin kararları doğrultusunda Rüştîye okullarının iyileştirilmesine yönelik olarak 16 Mart 1848 tarihinde Darülmuallimin-i Rüşdi adıyla Türk Eğitim tarihinde ilk kez bir öğretmen yetiştiren kurum kurulmuştur (Başar 2004: 42).

Tanzimat döneminde tüm eğitim kademelerinde olduğu gibi ilköğretim alanında da (Mekteb-i sıbyanlarda) birtakım iyileştirme girişimlerinde bulunulmuşsa da medrese ve ulemanın gözetimi ve denetimi altındaki

ilköğretim kurumlarının sahip oldukları geleneksel yapılarında değişiklikler ancak 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin kabul edilip, uygulanmaya başlaması ile mümkün olabilmektedir.

İlköğretim kademesinde sürdürülen eğitimin niteliğinin yükseltilmesine yönelik olarak Tanzimat dönemindeki en önemli girişim 1868 yılında İstanbul'da Darülmuallimin-i Sıbyanın açılması sayılabilir. Bu okul ile "Mekteb-i sıbyanlarda yeni yöntem ve tekniklere göre eğitim-öğretim yapabilecek öğretmenleri yetiştirmek" (Öztürk 1998: 6) amaçlanmıştır.

Bu okulun öğretim süresi, iki yıldır. İlk kadrosu, müdür, iki öğretmen ve bir mubassırdan ibaretti. İlk açıldığı yıl Darülmuallimin-i Sıbyan'a sınavla yirmi öğrenci alınmıştı. Bu öğrencilerin her birine, ayda otuzar kuruş maaş veriliyordu (Öztürk 1998: 9-10).

Darülmuallimin-i Sıbyan'da 1877'de okutulan dersler şunlardı: Lisan-ı Osmani, Tarih, Hendese, Hesap, Farisi, Coğrafya, Rik'a, İmlâ, Fenni Hesap, Usul-i Tedris (Öztürk 1998: 10). Programda Usul-i Tedris (Öğretim Yöntemleri) dersinin bulunması, ilköğretime öğretmen yetiştiren bu kurum için oldukça olumlu bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstanbul Darülmuallimin-i Sıbyanı'nın tek başına, sayıları yaklaşık on iki bini bulan sıbyan mekteplerinin ihtiyacı olan öğretmen ihtiyacını karşılaması mümkün değildi. İşte bu nedenle, taşrada da darülmuallimin-i sıbyanlar açılarak ilköğretime öğretmen yetiştirilmesi sağlanmış oldu. Fakat bu esnada gözden kaçan oldukça önemli bir husus bulunmaktaydı ki o da kadınların eğitimi konusu idi. Osmanlı İmparatorluğunun yenileşme dönemindeki Batıya yönelme çabaları, askeri ve idari anlamda yapılan işler hep erkeklerin uygulayacağı türden olduğu için kadınların eğitimi üzerinde durulmamıştır. O dönemin anlayışını da dikkate alırsak kadınlara eğitim verecek kadın hocaların bulunmayışı da bu önemsemezliği pekiştirmiştir.

1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde de öngörüldüğü üzere kız ilkokulları ve kız rüştiyelerine kadın öğretmen yetiştirmek için 1870 yılında bir Darülmuallimat açılmıştır (Akyüz 2001: 166).

Nizamnameye göre Darülmuallimat, sıbyan ve rüştiye adıyla iki şubeye ve her şube, müslim ve gayri müslim sıbyan mektepleri ile rüştiyelerine öğretmen yetiştiren iki kısma ayrılacaktı (Öztürk 1996: 11).

Darülmuallimatın Sıbyan Şubesi'nin öğretim süresi iki yıldır ve sırf kızlara hitap eden şu dersleri öngörmektedir: Tedbir-i Menzil, Dikiş, Nakış, Ameliyat-ı Hiyatiye (Akyüz 2001: 166). Buradan hareketle, Darülmuallimatın Sıbyan Şubesinde giderek sayıları artan kız ilkokullarında öğretmenlik yapacak olan kadın öğretmenlere teorik derslerin yanında uygulamalı derslerin de gösterilerek onların daha iyi yetişmeleri amaçlandığı söylenebilir.

2.1.3. II. Abdülhamit Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme

II. Abdülhamit döneminin başlangıcında eğitim açısından en önemli olay, 23 Aralık 1876 tarihinde Osmanlı İmparatorluğunun ilk yazılı anayasası olan "Kanun-u Esasi"nin kabul edilmesi ve anayasada da eğitime yer verilmiş olmasıdır.

1876 tarihli Kanun-u Esasi'nin eğitimle ilgili hükümlerini oluşturan maddelerinde, öğretimin serbest olduğu ve belirli kanunlara uymak şartıyla her Osmanlı yurttaşının, genel ve özel eğitim hakkının bulunduğu, bütün okulların devletin gözetiminde olduğu, eğitimin ilk kademesini oluşturan ilköğretimin bütün Osmanlı yurttaşlarına zorunlu olduğu belirtilmiştir (Başar 2004: 47).

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnâmesi ile bir taraftan kız okullarına öğretmen yetiştirecek bir Darülmuallimat kurulması diğer taraftan da daha nitelikli öğretmenler yetiştirilmek üzere bir Darülmuallimin-i Kebir açılması

hükme bağlanmaktaydı (Öztürk 1998: 21). Sıbyan (ilkokul), Rüşdiye (ortaokul) ve İdadi (lise) şubelerinden oluşan bu okul, 1874 yılında kuruldu. Bu okulun sıbyan okullarına öğretmen yetiştiren sıbyan şubesinin öğretim süresi iki yıldır. Darülmuallimin-i Kebir, bugünkü eğitim fakültelerine benzetilebilir.

Darülmuallimin-i Kebir veya daha sonraki isim değişikliği ile adı Darülmuallimin-i Âliye olan yüksek öğretmen okuluna alınan öğrencilerin tüm masrafları öğretmenliği teşvik etmek amacıyla devlet tarafından karşılanmış buna karşılık da öğrencilere mecburi hizmet şartı getirilmiştir. Bu uygulamanın benzeri Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışında da devam ettirilmiştir. Bunun en önemli nedeni o dönemin ekonomik ve sosyal koşulları dikkate alındığında halkın öncelikli ihtiyacının eğitimden ziyade yaşama mücadelesi olmasıdır.

Darülmuallimin-i Âliye'nin İptidaiye (ilkokul) şubesine girmek için; Sarf, Nahiv, Kiraat-ı Türkî ve İmladan sınav vermek, iyi ahlak sahibi olmak, yaşı on sekizden aşağı ve otuzdan yukarı bulunmamak, ileride öğretmenliği kabul etmek istemezse öğrenimi süresince almış olduğu maaşı geri vermeyi taahhüt etmek, sakat olmamak gerekmektedir (Öztürk 1996: 22).

Bunun dışında, II. Abdülhamit döneminde taşrada öğretmen yetiştirme faaliyetleri de hızlanmıştır. 1882 ve 1890 yılları arasında Edirne, Selanik, Kosova, Manastır, Aydın, Bursa, Halep, Mamuretülaziz, Erzurum, Sivas, Amasya, Musul, Van ve Bolu'da toplam on dört darülmuallimin-i sıbyan açılmıştır (Öztürk 1998: 11). Açılan bu darülmuallimin-i sıbyanlar sayı bakımından yeterli imiş gibi görünse de nitelik bakımından öğretmen yetiştirme mantığına tam olarak sahip değillerdir.

Bunun içindir ki Darülmuallimin-i Âliye mezunları öğretmenliğe atanmada diğer okullardan mezun olanlara göre önceliğe sahipti (Öztürk 1996: 22).

Yine bu dönem içerisinde, 1882 tarihinde İstanbul'da "Darülmeliyât" adında bir uygulama okulu açılmıştır (Akyüz 2001: 228). Bu okulun amacı, ilköğretimde öğretmenlik yapacak olan öğrencilere, mevcut sıbyan okullarında görevli olan hocalardan öğretim yöntemleri ve uygulamalarının öğretilerek daha nitelikli öğretmenler yetiştirilmesini sağlamaktır.

II. Abdülhamit dönemi içerisinde 1878-1908 yıllarını kapsayan Mutlakîyet döneminde, en olumlu eğitim çalışmalarından biri de öğretmenliğin meslekleşmesidir (Akyüz 2001: 229).

Öğretmenliğin meslekleşmesi için o dönemin koşullarında çok önemli şartlar getirilmiştir. Bu şartlar, bugün bile değerini korumaktadır.

Akyüz (2001: 230), öğretmenlik mesleği giriş şartını günümüz Türkçesi ile şöyle ifade etmiştir:

Öğretmenlik mesleğine giriş için şu şartlar konmuştur: 1. İyi ahlak ve davranışlı olmak, 2. Öğretim görevinden başka bir görev ya da memuriyetle uğraşmamak, 3. Kendine verilecek derse bağlılık ve ihtisasa uymak.

Görüldüğü üzere, II. Abdülhamit'in padişahlık döneminde (1876-1908), ilköğretime öğretmen yetiştirme alanında Tanzimat döneminde alınan kararlar uygulamaya geçirilmiştir. Hatta bu döneme, Tanzimat çalışmalarının uygulandığı dönem de denilebilir. İlköğretim öğretmeni yetiştirilmesi işine büyük bir ciddiyetle yaklaşılmıştır; fakat sayıca çoğalan okullar kadar bu okulların nitelikleri üzerinde yeteri kadar durulmadığı için belki de eğitim tarihimizde çok daha büyük bir öneme sahip bir dönem olma özelliğini kaybetmemiş olacaktır.

2.1.4. II. Meşrutîyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme

Anayasanın tekrar yürürlüğe konduğu 23 Temmuz 1908'den 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesine kadar geçen zamana II. Meşrutîyet veya daha çok

kullanılan şekliyle sadece Meşrutiyet dönemi denir (Akyüz 2001: 241). Meşrutiyet döneminde hem çok sayıda hem de nitelikli öğretmenler yetiştirilmesine önem verilmiştir.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, İptidaiye şubesi, Darülmuallimin-i Âliye'den ayrılarak "Darülmuallimin-i İptidaiye" adı altında bağımsız bir okul haline gelmiş ve Fatih, Çarşamba'daki ahşap Sait Paşa Konağında öğretime devam etmiştir (Öztürk 1996: 23-24). Bu okulun müdürlüğüne de daha sonraları öğretmen yetiştirme alanında yaptığı çalışmalarla adından sıkça söz ettirecek olan Satı Bey getirilmiştir.

Satı Bey'in müdürlüğünü yaptığı Darülmuallimin-i İptidaiye'nin 1908 tarihindeki durumunu Akyüz (2001: 254) şu şekilde belirtmektedir:

Okula yeni 900 öğrenci alınmıştı. Bunların hemen tümü medreselerden gelmişlerdi. Yerde, hasır üstünde oturup ders yapıyorlar, öğretmenler terlikle sınıfa giriyorlardı. Öğrencilere rahle bile yapılmasına gerek duyulmamıştı.

Bundan dolayı, Satı Bey'in ilk işi okulu Fatih'ten alıp Cağaloğlu civarındaki taştan yapılma daha güzel bir binaya taşımak oldu. Öğrencileri sınava tabi tutarak 750'sini çıkarıp mevcudu 150'ye indirdi (Koçer 1967: 51). Okul dışında bir işi olan öğretmenleri uzaklaştırdı, kalanlara da haftada bir gece okul nöbeti tutturdu. Öğretmen atamalarında genç ve yeteneklileri tercih etti ve değerli elemanlardan oluşan bir öğretim kurulu meydana getirdi (Akyüz 2001: 255).

Satı Bey'in ilköğretime öğretmen yetiştirme faaliyetleri bunlarla sınırlı kalmadı.

Muallim mekteplerinin süresini iki yıldan üç yıla çıkardı, öğretim programlarında da önemli değişiklikler yaptı. Resim ve Elishleri derslerini, eğitimdeki önemine inanarak programa ekledi (Koçer 1967: 52). Darülmuallimine bağlı bir Tatbikat Mektebi açtırdı (Akyüz 2001: 255).

Gerçekten de bu döneme kadar öğretmen yetiştirmenin zayıf yönlerinden birisi uygulama okullarının bulunmaması idi.

Öğretmen adaylarının sosyal ve kültürel seviyelerini yükseltmek amacıyla bilimsel geziler düzenlenmesini bir gelenek haline getirdi, geniş bir kütüphane ve okul müzesi kurdu. Dahası, eğitimcilerin çeşitli konulardaki bilgilerini artırabilmek amacıyla da değişik eğitim konularında konferansların düzenlenmesine öncülük etti. Eğitim dünyasının önemli eksikliklerinden biri olan yayın işlerine el attı ve Türkiye'nin en eski ve ciddi eğitim dergilerinden biri olan Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası'nın yayınlanmasını sağladı (Öztürk 1996: 25).

1910 yılında Darülmuallimin-i İptidaiye, tekrar Darülmuallimin-i Âliye'nin çatısı altına alındı.

İkinci Meşrutiyet döneminin ilköğretim alanındaki en önemli olayların başında Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkatinin (ilköğretim geçici kanunu) yayınlanmış olması gelir. Emrullah Efendi'nin Maarif Nazırlığı döneminde ve onun çabalarıyla 1913 yılında ilan edilen bu geçici kanunun (Başar 2004: 51) hükümleri, 1961 yılında 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun yayınlanmasına değin Cumhuriyet döneminde de ilköğretimi düzenleyen önemli bir yasal belge olarak geçerliliğini korumuştur.

1915 yılında Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi yayınlandı (Öztürk 1998: 22). Bu düzenleme ile Darülmuallimin-i Âliye, İptidai, İhzarî ve Âlî olmak üzere üç bölüme ayrıldı. İptidai kısım (4 yıl) ilkokullara öğretmen, İhzarî kısım (2 yıl) Darülmuallimin-i İptidailere öğretmen ve ilköğretim müfettişi, Âlî kısım ise (4 yıl) orta ve yüksek dereceli okullara öğretmen yetiştirecekti (Akyüz 2001: 255).

1915 Nizamnamesine göre, iptidai şubesine gireceklerin yaşları on altıdan aşağı olmayacaktı. Darülmuallimin-i Âliye, 1924'te Yüksek Muallim Mektebi'ne dönüştürüldü (Öztürk 1996: 27).

Sonuç olarak, II. Meşrutiyet döneminde eğitim alanında önemli işler başarılmaya çalışılsa da devletin içeriden ve dışarıdan gelen tehditlerle uğraşmak zorunda kalması nedeniyle istenilen sonuçlar alınamamıştır. Yalnız bu dönemde ilköğretim alanında Cumhuriyet eğitimine zemin oluşturacak önemli işlerin başarıldığını da belirtmek gerekir.

2.2. Cumhuriyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme

Cumhuriyet dönemi ilköğretime öğretmen yetiştirme çalışmaları, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetleri Dönemi", "Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi" veya "Cumhuriyet Dönemi" olmak üzere iki bölüme ayrılarak incelenebilir (Başar 2004: 55).

2.2.1. TBMM Hükümetleri Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme

TBMM Hükümetleri dönemi, 23 Nisan 1920 tarihinde Emperyalist güçlere karşı yurdu savunma görevini örgütlü biçimde yerine getirmek amacıyla, Ankara'daki ilk TBMM'nin toplanmasından itibaren 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilan edilmesine kadar geçen süreyi kapsamaktadır (Başar 2004: 55). Bu süreçte, TBMM hükümetleri gücünün önemli bir bölümünü yurdu savunmak ve kurtarmak mücadelesine harcadığı için ister istemez eğitim işlerinde ciddi sorunlar ortaya çıkmış, hatta savaşın ilk yıllarında Türkiye'de ilköğretim çökme noktasına gelmiştir.

İnan (1983: 55)'in İsmail Hakkı Tonguç ve Faik Reşit Unat'ın birlikte yazdıkları "Muallim Yıllığı" adlı eserinden aktardığına göre 10 Mayıs 1920'de Türkiye'nin okullarının durumu şöyleydi:

1920'de TBMM Hükümetine bağlı illerde (o zaman İstanbul Padişaha ve onun hükümetine bağlı, İzmir ve çevresi de Yunan işgalinde idi) 3495 ilkokul (682'si kapalı), 3316 ilkokul öğretmeni (1511'i, demek ki yarısı öğretmen okulu çıkışlı değil, çoğu birkaç yıl medresede okumuş olanlardı), ...4 yıllık 13 öğretmen okulu (öğrenci sayısı: 422), 5 yıllık 4 kız öğretmen okulu (öğrenci sayısı: 314) bulunuyordu.

Alıntıdan da anlaşıldığı gibi Türkiye'nin 1920'lerdeki eğitim durumu son derece kötüydü. Çünkü Türk toplumu, 11 yıl süren ağır savaşlardan çıkmış, bu savaşlarda, toprak varlığının 2/3'ü savaş alanları olmuş, birçok yer yanmış, yıkılmıştı. Nüfusunun 1/5'ini yani yaklaşık 3 milyonunu bu savaşlarda kaybetmişti. Ülkenin büyük fedakârlıklarla yetiştirmiş olduğu nitelikli insan gücü, bu savaşlarda yok olmuştu. Öğretmen, hekim, eczacı, mühendis, mimar, hukukçu, özetle yüksekokul çıkışlı insanlar parmakla gösterilecek kadar az kalmıştı. Hatta duvarcı, marangoz, demirci, nalbant, terzi gibi sanatkârlar da kalmamıştı. En önemlisi devletin otoritesi ve kurumları tahrip olmuştu (Başar 2004: 61).

Ülkenin içinde bulunduğu olumsuz koşullardan gerek öğretmen yetiştiren kurumlar (darülmualiminler) gerekse de görevlerini sürdürmeye çalışan öğretmenler de ciddi biçimde etkilenmişler, özellikle mali yönden yok olma noktasına gelmişlerdi.

Darülmualiminlerin önemli bir bölümü, ödenek olmadığı veya öğrenci bulunamadığı için kapanmak zorunda kalmıştı. Öğretmenlerin birçoğu meslekten istifa etmişti. Öğretmenliğe atanmada ve öğretmen olduktan sonra da maaş almada karşılaşılan sorunlar nedeniyle öğretmen yetiştiren kurumlara ilgi son derece azalmıştı (Koçer 1967: 61).

Eğitim ve öğretmen yetiştirme ile ilgili bu sorunlar zaman zaman TBMM'de ciddi tartışmalara ve çözüm arayışlarına konu olmuştu. TBMM hükümetleri öncelikle okulları açık tutma ve öğretmenlerin maaşlarını zamanında almalarını sağlama gayreti içinde olmuşlardır. Bu kapsamda öğretmen okullarının giderlerinin ciddi mali güçlük yaşayan il özel idarelerinin elinden alınarak genel bütçeye (muvazene-i umumiye) dâhil edilebilmesi için çalışmalar başlatılmıştı. Sonunda da öğretmen yetiştiren kurumların maaş ve masraflarının Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi'nden ödenmesi, ders araç-gereçlerinin sağlanması, okullarda görevli olan personellerin atama işlerinin yine MEB tarafından yapılması kararlaştırılmıştır. Böylece, ilköğretime

öğretmen yetiştiren okullarda, ödenek yetersizliği ve öğretmenlerin maaşlarının ödenememesi yüzünden eğitim ve öğretimin aksaması bir ölçüde önlenmiş oldu.

TBMM Hükümeti Dönemi'nde, öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak sayıları çok fakat nitelikleri düşük öğretmen okulları yerine belli bölgelerde (mıntika) ve nitelikli öğretmen yetiştiren okulların açılması üzerinde bir mutabakat sağlanmıştır (Öztürk 1996: 44). Yalnız bu proje, Türkiye'de öğretmeni yetiştirme alanında atılmış önemli bir adım gibi görünse de devletin maaş ve masrafları karşılayamayacak düzeyde fakir olması, az sayıda ve belli yerlerde açılan okulların ülkenin tamamı için öğretmen yetiştirmede etkili olamaması nedeniyle istenilen sonuçları tam olarak verememiştir.

Milli Mücadeleden sonra, öğretmen yetiştirme alanında karşılaşılan sorunlara eğilmek daha kolay olmuştur. Cumhuriyet hükümetleri de eldeki olanaklar çerçevesinde nitelikli öğretmenler yetiştirilmesi için çözüm arayışlarına girişmişlerdir. Bu amaçla da birçok il merkezinde yeni öğretmen okullarının açılmıştır.

1921 Martında Giresun ve Ordu'da, aynı yıl boyunca mahalli idareler tarafından Burdur, Diyarbakır, Çorum ve Malatya'da birer darülmuallimin açılmıştır. Öte yandan, gelirleri olmayan, tek başlarına öğretmen okulu açmaya maddi olanakları yetmeyen vilayetlerde, birkaç sancak bir araya gelerek, ortak okullar açmak üzere harekete geçmişlerdir. Bazı sancaklar da, kendi öğretmen okullarını imar ederek, genişletmeye başlamışlardır (Öztürk 1996: 48-49).

Öğretmen okulu açma faaliyetleri daha sonraki yıllarda da devam ettirilmiştir.

1922-1923 öğretim yılı başında hizmete geçen Samsun Darülmuallimini, ardından Kayseri, Elbistan, Siirt, Gümüşhane Darülmualliminleri ve yine

Kayseri’de bir Darülmuallimat açılmıştır (Öztürk 1996: 49). Bu okulları devletin olanaklarının yetersizliği nedeniyle sayıca az da olsa diğer illerde açılan öğretmen okulları izlemiştir.

2.2.2. Cumhuriyet Hükümetleri Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirme

Mustafa Kemal Atatürk’ün 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet’i ilan ederek Türkiye Cumhuriyeti Devletini kurmasıyla başlayan dönem, Cumhuriyet Dönemi veya Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi olarak bilinir. Bu dönem de kendi içinde Atatürk Dönemi, İnönü Dönemi, Demokrat Dönemi vb olarak siyasal tarihçiler tarafından ayrıca bölümlenmektedir. Bu araştırma kapsamında Cumhuriyet Dönemi, Atatürk Dönemi, İnönü Dönemi ve Demokrat Parti Dönemi olarak üç bölüm halinde ele alınarak incelenmiştir.

Cumhuriyet yönetiminin sosyal, siyasal, ekonomik, hukuksal ve kültürel alanlarda oluşturmaya çalıştığı değişimlerin geniş halk kitleleri tarafından benimsenmesi büyük önem taşımaktaydı. Okuryazar oranı % 10’u bile bulamayan bir toplumda, bu benimsenme sürecinin çok zor ve güç olacağı apaçık ortadaydı. Bu zor ve güç işin başarılabilmesi ancak çağdaş bir eğitim sisteminin kurulması ile mümkün olabilirdi. Bu gerçeği çok iyi gören Cumhuriyet kadroları olanaklar ölçüsünde eğitim işine dört elle sarıldılar.

2.2.2.1. Atatürk Dönemi

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet’in ilan edilmesinden ve Atatürk’ün Cumhurbaşkanlığına seçilmesinden sonra yeni bir dönem başlamıştır. “Atatürk Devri” veya “Atatürk Dönemi” olarak bilinen bu dönem, 10 Kasım 1938 tarihine kadar sürmüştür (Başar 2004: 123).

1923-1938 yıllarını kapsayan bu 15 yıllık süre içerisinde, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da, Atatürk’ün önderliğinde birçok yenilikler gerçekleştirilmiştir. Bu yeniliklere, Türkiye Cumhuriyeti’nin benimsediği

dünya görüşünü, yaşam felsefesini genç kuşaklara benimsetebilmek böylece de yeni ve çağdaş bir toplum oluşturabilmek amacıyla girilmiştir.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyetini yeniden yapılandırma işine çok güç koşullarda başlamıştı. Özellikle eğitim alanında ülkenin durumu daha önceden de değinildiği gibi hiç parlak değildi.

Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılında 10.102 ilkokul öğretmeni vardı. Bunların 1081'i kadın, 9021'i erkekti. Mesleki öğrenim görmüş olanlar, 378'i kadın, 2356'sı erkek toplam 2734'tü. Bunların önemli bir kısmı da medreselerin alt sınıflarından ayrılmış, yarım yamalak bir öğrenimle 1-2 senelik darülmualiminlerden mezun olmuş, medrese alışkanlık ve düşüncelerinden kurtulamamış, çoğu imamlık ve müezzinlikle de görevli sarıklı hocalardı. Geri kalan 7368 öğretmenden 1357'si ancak ilköğrenim görmüş, 711'i doğrudan medreseden ayrılmış, 152'si muntazam tahsil görmemiş, 2107'si hiçbir öğretmenlik ehliyetini taşımayan kimselerdi (Akyüz 2001: 344).

10.102 ilkokul öğretmeninden yalnızca 2.734'ü öğretmenlik mesleği üzerinde eğitim görmüştü (Akyüz 2001: 344). Öğretmenlik meslek bilgisi olmayan, imam ve müezzinlikle görevli birçok din hocasının ilkokul öğretmenliği yapmakta oluşu Cumhuriyet devrimlerinin benimsetilmesinde ciddi bir zaaf da oluşturmaktaydı.

Cumhuriyetin ilanından hemen sonraki hükümetin, bütün çocuklarımızın ilköğretimden yararlanması için fırsat eşitliği sağlamayı amaçlayan bir eğitim politikasıyla, bilgisizliği yok etmeye azmettiği görülmüştür. Eğitim, her düzeyde, parasız hale getiriliyor ve ilköğretimin zorunluluğu (7-14 yaş çocukları için), 1924 Anayasası'nın 87. maddesinde tekrarlanıyordu. Ancak, kanunen beş yıl olan ilköğretim, birçok köyde, olanakların yetersizliğinden dolayı uzun yıllar üç yıl olarak devam etmiştir (Kaya 1977: 93).

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin modernleşmesi, yeni kuşakların eğitimi ile sağlanabilirdi. Bunun için eskiden beri uygulanan eğitim felsefesinden bir an önce uzaklaşılmalıydı. Cumhuriyeti ancak, aydın, ileri görüşlü, akılcı bireyler koruyup kollayabilirdi. Bu özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi ise kolay değildi. İşte Atatürk, böyle bir kuşağı yetiştirme görevini üstlenen öğretmenlerin ne tür görev ve sorumluluk taşımaları gerektiğine ilişkin değişik zamanlarda öğretmenlere şöyle seslenmişti:

Ordularımızın kazandığı zafer, sizin (öğretmenlerin) ve sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanıp sürdüreceksiniz ve mutlaka başarılı olacaksınız (Bursa, 27 Ekim 1922, Akyüz 2001: 308).

Bir ulus savaş alanlarında ne kadar parlak utkular elde ederse etsin, o utkuların sağlam sonuçlar vermesi ancak eğitim ve irfan ordusunun varlığına bağlıdır. Bu ikinci ordu olmadan, birinci ordunun elde ettiği sonuçlar yiter. Ulusumuzu gerçek mutluluk ve kurtuluşa erdirmek istiyorsak, ulusumuza güvenli, verimli bir gelecek sağlamak istiyorsak, bir an önce büyük, olgun ve ışıklı bir eğitim ve irfan ordumuz olması gerektiğini yok sayamayız (Kütahya, 24 Mart 1923, İnan 1983: 15).

Öğretmenler, yeni kuşak sizin eseriniz olacaktır. Sizin başarınız Cumhuriyetin başarısı olacaktır... Cumhuriyet sizden düşünö özgür, bilinci özgür yurttaşlar istemektedir (Ankara, 25 Ağustos 1924, İnan 1983: 13-14).

Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmenden, eğitimciden yoksun bir millet, henüz millet adını almak istidadını kazanamamıştır. Ona alelâde bir kütle denir, millet denemez. Bir kütle millet olabilmek için mutlaka eğitimcilere, öğretmenlere muhtaçtır. Onlardır ki bir toplumu hakikî millet haline koyarlar... Cumhuriyet sizden yüksek hizmet bekliyor (İzmir, 14 Ekim 1925, Akyüz 2001: 308).

Atatürk, gerek bu seslenişlerinde gerekse verdiği yazılı yönergelerinde öğretmenleri, Türk toplumunun yarınlarının yapıcısı olarak görmüştü. Atatürk, gelecek kuşakların Türkiye'nin bağımsızlığını koruyarak, Cumhuriyeti yükseltecek biçimde yetişmesi için eğitimin bilime, akla dayalı olarak halkın bilgisini, görgüsünü artıracak nitelikte yapılmasını istemekteydi.

Bütün bunların gerçekleştirilebilmesi için, öncelikle Osmanlı döneminden devralınan ve ulusalcılığa önem vermeyen ve cemaatçiliği geliştirmek ilkesine dayalı eğitim sisteminde değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Cicioğlu (1985: 32-33)'nın da belirttiği gibi, 15 Temmuz 1923'te Ankara'da toplanan Birinci Heyet-i İlmiye (Bilimsel Kurul)'de ilköğretim programlarının yenilenmesi, ilköğretimden mezun olan öğrencilerin hangi okullara devam edeceği konusunda çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu heyeti oluşturan üyeler düşünce bakımından "mektepli" ve "medreseli" olarak ikiye ayrılmıştır. Bu yüzden, her iki taraf da sorunu kendi görüş açısından ele aldığı için bir sonuca ulaşamamıştır. Bunun için medrese-mektep ikiliği bir an önce ortadan kaldırılmalıydı.

İşte bu amaçla, Atatürk'ün 1923 yılında TBMM'deki açılış konuşmasında bahsettiği, öğretimin birleştirilmesi, 3 Mart 1924 tarihinde 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesi ile gerçekleştirilmiş oldu.

Bu kanun hükümlerine göre üniversiteler dışındaki eğitim kurumları ve bu arada özel vakıflarla Şeriye ve Evkaf Vekâleti'ne bağlı tüm medrese ve okullar MEB'e devredildi. Böylece medreseler kaldırılmış, eğitim kurumları arasında yönetim, uygulama ve denetim birliği sağlanmış oldu (Güçlüol 1983: 147).

Öğretimin birleştirilmesi yasası, Türkiye'nin ulusal bir devlet olması açısından son derece büyük önem taşımaktadır. O gün, TBMM, ülkenin gerek ulusçuluk, gerek laiklik aşamalarında en önemli kararları alırken, eğitim ve öğrenimin de aynı doğrultularda gelişmesini sağlayacak en büyük adımları atarak gelecek için izlenecek yolu saptamıştı (Akgün 1983: 37).

Atatürk, Türkiye'de bir devrim gerçekleştiriyordu. Eski kurumlarla bağlantıların kesilmesi, çağdaş eğitimin öncüsü olan yeni kurumların çevresindeki eski anlayışı uzaklaştırmak, öğretimlerin birleştirilmesi yasasının asıl amacı idi. Bu yasanın uygulamaya geçirilmesi ile birlikte,

eđitim kurumları arasındaki ikilem ortadan kalkmıř, yetiřecek olan yeni kuřaklar arasında duygu ve dűřűnce birliđi sađlanmaya çalıřılmıřtı.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun uygulanmasıyla birlikte Tűrk Milli Eđitim Sistemi yeni bir řekil almıřtır. Bu yeni sisteme gűre, ilköđretim kademesinde her Tűrk çocuđunun gidebileceđi tek űđretim kurumu, ilkokul olarak belirlenmiřtir (Bařar 2004: 136).

Bu dűnemde, Cumhuriyet dűnemi eđitim anlayıř ve politikalarını, kısa sűren Maarif Vekilliđi gűrevi ile uygulamaya geçiren Vasıf (ınar) Bey, Atatűrk'űn űnderliđinde 23 Nisan 1924 tarihinde İkinci Heyet-i İlmiye'yi toplamıřtır.

Bu toplantıda, ilkokulların űđrenim sűresi altı yıldan beř yıla indirilmiř, ilkokul programı ve yűnetmeliđi űzerinde, Cumhuriyet ve inkılűp prensiplerine yer verilerek, deđiřiklik yapılması gerektiđi kararlařtırılmıřtır (Ciciođlu 1985: 34).

İkinci Heyet-i İlmiye'de űđretmen okullarının űđrenim sűreleri dűrt yıldan beř yıla çıkarılmıřtır (Bařar 2004: 148). Bu kararla űđretmenlerin daha iyi yetiřmeleri amaçlanmıřtı.

űte taraftan, 1 Eylűl 1924'ten itibaren, darűlmualliminlerin adı "erkek muallim mektebi", darűlmuallimatların adı da "kız muallim mektebi" olarak deđiřtirilmiřtir (űztűrk 1996: 72).

Aynı yıl içerisinde 13.03.1924 tarihinde benimsenmiř bulunan 439 Sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Hakkındaki Kanun ile űđretmenlik, devletin genel hizmetlerinden olan eđitim ve űđretim hizmetini űzerine alan, bađımsız sınıf ve derecelere ayrılan bir meslek olarak tanımlanmıřtır (Bařar 2004: 147).

Yine bu kanunla, űđretmenler, kaynaklarına ve bulundukları okulların derecelerine gűre ű kısıma ayrılmıřlardır (Koçer 1967: 79-80):

1. Yüksek Öğrenim Öğretmenleri,
2. Orta Öğrenim Öğretmenleri,
3. İlk Öğrenim Öğretmenleri.

Atatürk'ün bu tarihe kadar yaptığı tüm yeniliklerin amacı, Milli Eğitim Sistemini çağdaş ölçülere göre yeniden kurmaktır. Bu amaç gerçekleştirilirken de Batı eğitim sistemi dikkate alınacak; ancak milli varlığımız korunacaktı. Bunun için Batılı eğitim uzmanlarının görüşleri alınmalıydı.

1923 yılında, Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa Özler, dünyanın en önemli eğitimcilerinden biri olarak benimsenen Amerikalı Profesör John Dewey'i eğitim sistemimizi incelemesi için Türkiye'ye davet etti (Gül 2003: 67).

Bu davet üzerine John Dewey, 1924 yılı Ağustos ayında Türkiye'ye geldi. İstanbul, Ankara, Adana ve Erzurum gibi birkaç ilde iki ay kadar incelemelerde bulunduktan sonra MEB'e iki rapor sundu. Dewey'in ilk raporu, 5-6 sayfalık bir muhtıra niteliğinde olup Türkiye'nin öncelikli eğitim sorunları ve çözümleriyle ilgili önerilerini kapsamaktaydı. Dewey, gerçek raporunu ise Amerika'ya döndükten sonra yazarak Türkiye Cumhuriyeti hükümetine gönderdi (Gül 2003: 67-68).

Dewey, Türk Milli Eğitim Sistemi üzerinde yaptığı incelemelere dayalı olarak hazırladığı asıl raporunda, ilköğretim okulları ve bu okullara öğretmen yetiştirilmesi konusundaki görüş ve önerileri şöyle özetlenebilir:

Dewey'e göre bir ülkenin geliştirilmesinin en gerçekçi yolu yeni okulların açılmasıdır. Yalnız bu okulları idare edecek nitelikte öğretmenler olmadıkça, okul açmanın hiçbir faydası yoktur. Öğretmenliğin istikrarlı, güvenilir ve arzu edilir bir meslek haline getirilebilmesi için, zeki ve kabiliyetli gençler öğretmen okullarına rağbet etmelidir. Bu da öğretmenlerin maddi ve manevi refahlarının sağlanması ile mümkün

olabilir. Bunun için de öncelikle öğretmenlerin maaşlarının konusunda bir düzenlemeye gidilmelidir (Dewey 1939: 19-22).

Her ne kadar Dewey, öğretmenlerin yaşam koşullarının düzeltilmesi ile Türkiye'nin eğitim sorunlarının çözümü konusunda önemli bir adımın atılmış olacağını öne sürmüştü de, kendi yurttaşı olan ve köy enstitüleri üzerinde akademik çalışma yapmış bulunan Kirby (2000: 24-25), Dewey'in bu önerisini doğru bulmamıştır.

Kirby, Dewey'in önerisine, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, ABD gibi eski ve yerleşmiş bir rejim olmadığı, Türkiye'de kurulmuş ve yerleşmiş hale gelmiş bir eğitim sisteminin bulunmadığı, bu nedenle de sadece Türk öğretmenlerinin maaşlarının yükseltilmesi ile Türkiye'nin eğitim sorunlarının çözülmesinin düşünülmesinin yanlış olduğunu öne sürerek karşı çıkmıştır.

Ülkelerin kalkınmalarında ülkenin geleceğini inşa eden öğretmenlerin yaşam koşullarının iyi olmasının sağlayacağı yarar tartışılmaz. Ancak öğretmenlerin maddi koşulları ülkenin genel yaşam koşulları ile paralellik göstermelidir. Halkın ve dolayısıyla diğer çalışanların yoksulluk içinde yaşarken sadece öğretmenlerin durumlarının düzeltilmesi toplumsal adaleti bozan bir durum yaratır ki bu sonuç olarak eğitimden beklenen yararın sağlanmasına da engel oluşturur. Türkiye'nin o günkü koşulları içinde kuşkusuz öğretmen maaşlarında iyileştirmenin yapılması gerekliydi ama sorunun çözümünü sadece buna bağlamak elbette doğru olamazdı. Bu nedenle Kirby'nin Dewey'in önerisine ilişkin eleştirisi tümüyle haksız sayılamaz.

Dewey'e göre, Türkiye'de eğitim devrimlerinin ihtiyacı olan yeterli miktarda nitelikli öğretmenlerin yetiştirilebilmesi yönünden çözülmesi gereken en önemli sorunlardan birisi de, öğretmen okullarının iyileştirilmesiydi. İlköğretmen okullarının iyileştirilmesinde nitelik ve nicelik olmak üzere başlıca iki yön olduğunu söyleyen Dewey, ilköğretmen okullarının; gerek ilk ve orta uygulama okullarının yönetimi ve eğitim araçları gerekse eğitim ve

öğretimleri ile benzerlerine örnek olacak kadar mükemmel olmalıydı. Yine bu okullarda en gelişmiş eğitim yöntemlerini uygulamalıydı. Öğretmen okullarında ve onlara bağlı uygulama okullarında görevlendirilecek öğretmenler de her yönüyle ülkenin en seçkin eğitimcileri olmalıydı.

Dewey'in bu görüşünden de anlaşılacağı üzere, öğretmen okulları her yönden modern eğitim biliminin bulgularına göre kurulan ve işleyen kurumlar olmalıydı.

Dewey raporunda, öğretmen okulu öğretmenlerinin her birinin beş-altı yılda bir, giderleri devlet tarafından karşılanarak yabancı ülkelere mesleki incelemeler ve araştırmalarda bulunmak üzere bir yıl süreyle gönderilmelerini de önermişti. Bu da son derece yerinde bir öneri olmakla birlikte Türkiye'nin o günkü koşullarını dikkate almayan ve uygulama olanağı bulunmayan bir öneriydi. Nitekim de zaten uygulanamamıştır.

Dewey'in raporunda, Türkiye'nin koşullarına uygun bir ilköğretim sistemine sahip olabilmesi için ve ilköğretim okullarına nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi hakkındaki önerileri, dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati tarafından ciddi ölçüde dikkate alınmış, o gün için uygulanabilir olan öneriler ise uygulamaya konulmuştur.

Atatürk döneminde eğitim alanında gerçekleştirilen önemli işlere damgasını vuran bakanlar arasında Mustafa Necati adı ilk akla gelenlerden biridir. Mustafa Necati Türkiye'nin mevcut eğitim sorunları içinde en öncelikli olanını öğretmen sorunları olarak görmüştür. Mustafa Necati'ye göre, "Muallim teşkilatı takviye edildikten ve muallim mekteplerimiz teksif olunarak kuvvetli muallimler idaresinde idare edildikten ve hakiki muallim yetiştikten sonra memleketimizde maarif hayatı başlayacaktır" (Başar 2004: 182).

Necati göreve başladıktan kısa bir süre sonra, milli eğitimimizin ana sorunları üzerinde tartışmak, gerekli kararları almak ve yapacaklarını bir

sıraya koymak amacıyla acele bir heyeti ilmiyenin toplanmasına karar vermiştir. Bu amaçla Ankara'da toplanan Üçüncü Heyet-i İlmiye, 26 Aralık 1925-08 Ocak 1926 tarihleri arasında çalışmalarını sürdürmüştür (Özalp ve Ataüenal 1977: 39).

Üçüncü Heyet-i İlmiye'de öğretmen yetiştirme ile ilgili olarak öğretmen okullarının belirli merkezlerde toplanmaları, desteklenmeleri, stajyer öğretmenlere verilecek pedagojik formasyonun esasları, öğretmenlerin yükselmeleri ile ilgili yasal ilkelerin belirlenmesi gibi konular görüşülerek karara bağlanmıştı (Özalp ve Ataüenal 1977: 39). Alınan kararlar 26 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile de yasal bir zemine oturtuldu. 789 sayılı yasa ile öğretmen okulları ilk muallim mektepleri ve köy muallim mektepleri olarak ikiye ayrıldı (Koçer 1983: 581). Böylece Türkiye'de köy ve şehir okulları için iki ayrı öğretmenin yetiştirilmesi yasallaşmış oldu. Bunu öğretmen yetiştirme alanında çok önemli bir anlayış değişikliği olarak görmek gerekir. İşte bu durum daha sonraki süreçte Köy enstitülerinin kurulmasına kadar giden yolun da bir başlangıcı olmuştur.

789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile Türk eğitim sistemi için getirilen önemli bir yenilik de Türkiye'nin maarif mıntıkalarına ayrılması olarak gösterilebilir. Buna göre, Türkiye 13 eğitim mıntıkasına ayrılmıştır. Bu mıntıklar şunlardı: Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Trakya, Konya, Antalya, Sivas, Trabzon, Erzurum, Elazığ, Van, Gaziantep. Her mıntıkaya da birden fazla il bağlanmıştı (Başar 2004: 186).

Mıntika öğretmen okulları politikası, Atatürk devri boyunca başarıyla uygulanmıştır. Kız ve erkek ilköğretmen okulları, 1923-1924 öğretim yılından itibaren, sadece Maarif Vekâleti'nin kendileri için belirlediği illerden öğrenci almışlardır. 1932-1933 öğretim yılı başında, 13 ilköğretmen okulu mıntıkasına ayrılan bölgelerin bazılarında sadece bir erkek veya bir kız, bazılarında ise hem erkek hem de kız öğretmen okulu bir arada bulunuyordu (Öztürk 1996: 85).

2.2.2.1.1. Şehir Öğretmen Okulları

Atatürk döneminde ilköğretmen yetiştiren kurumlar 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanununda belirtildiği gibi şehir ve köy öğretmen okulları olarak faaliyet göstermişlerdir.

Şehir öğretmen okulları üzerinde Atatürk döneminde değişik zamanlarda düzenlemeler yapılmıştır. 1924 yılında toplanan İkinci Heyet-i İlmiye’de 1868 yılından beri değişik adlar altında ilkokullara öğretmen yetiştiren ilk öğretmen okullarının ilkokul üzerine dört yıl olan öğrenim süresinin beş yıla çıkarılması kararlaştırılmıştır (Özalp ve Ataüenal 1977: 95).

1932-1933 öğretim yılı başında, ilköğretmen okulları, iki devreli altı yıllık okul haline getirilmiştir. Ortaokul düzeyindeki birinci devreler, aynı tarihten itibaren aşamalı olarak kaldırılmaya başlanmış ve böylece ilköğretmen okulları, üç yıllık lise dengi meslek okullarına dönüşmüştür (Öztürk 1998: 87-88).

Öğretmen okullarına her zaman belirli özellikleri taşıyan öğrencilerin alınması yoluna gidilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Mili Eğitim Bakanlığı tarafından 1924 yılında yayınlanan bir genelgeyle kız ve erkek ilköğretmen okullarına girişte öğrencilerin kayıt ve kabul şartları şu şekilde belirlenmişti:

1. TC vatandaşı olmak, 2. Birinci sınıfa girmek için 14’ten aşağı 19’dan yukarı yaşta bulunmamak (üst sınıflara alınacak öğrencilerin yaşları buna göre belirlenecek, son sınıfa 23 yaşından büyük olanlar alınmayacaktı), 3. Bedeni kusurları bulunmamak, 4. Bulaşıcı hastalığı olmamak, 5. Küçük suçlar ve cinayetle mahkûm ve maznun olmamak, 6. Devlet okullarının birinden herhangi bir sebeple ihraç edilmiş olmamak, 7. Liselerin birinci kısmından veya tam teşkilatlı bir ilkokuldan mezun olmak (Öztürk 1996: 88).

Bu koşulları taşıyanlar, ayrıca Türkçe ve Hesap derslerinden sözlü ve yazılı bir giriş sınavına da alınıyorlardı. Sınav tarihleri, giriş koşullarıyla beraber,

basın yoluyla ilan edilmekteydi. Öğretmen okullarına girecek öğrenciler, öğrenimlerini yarım bırakmayacaklarına ve mezun olduktan sonra Bakanlığın göstereceği yerlerde sekiz yıl hizmet edeceklerine dair bir yükümlülük senedi de vermek zorundaydılar. 1926 yılında yükümlülük (kefaletname) bedelleri, okunan her yıla karşılık, yatılı öğrenciler için iki yüz elli, gündüzlü öğrenciler için de yüz elli lira olarak saptanmıştı (Öztürk 1996: 89).

Öğretmen okullarının 1932-1933 öğretim yılından başlayarak ortaokul üzerine üç yıllık lise dengi okullar haline getirilmesi ile birlikte bu okullara girebilmek için "ortaokul mezunu olmak veya lise onuncu sınıf öğrencisinden olmak" şartı getirilmiştir. 1935-1936 öğretim yılı başından itibaren ise "1. Ortaokulu iyi veya pekiyi derecede bitirmiş veya lise birinci veya ikinci sınıfını iyi veya pekiyi derecede geçmiş olmak, 2. Milli karakterinin iyiliği öğretmenler kurulundan tespit edilmiş olma" koşulları eklenmiştir (Öztürk 1996: 89).

Öğretmen okullarının öğretim programlarında da Atatürk döneminde bazı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. İlköğretmen okullarının 1924 yılında, Birinci Heyeti İlmiye'de alınan kararlar doğrultusunda dört yıldan beş yıla çıkarılması ile birlikte okulun öğretim programı yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile eski programda yer alan derslerden bazıları çıkarılırken bazılarının ise içeriklerinde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin 1915 programında bulunan Arabî ve Farisi dersleri kaldırılmıştır. Dört yıllık darülmuallimin ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarında gösterilen Ahlâk ve Malumat-ı Medeniye ve Hukukiye derslerinin yerine, dördüncü sınıfa iki saat Malumat-ı Vatanîye ve beşinci sınıfa da iki saat İhtimaiyat dersi konmuştur (Öztürk 1996: 95).

Önceki programda Fenn-i Terbiye (Pedagoji) adıyla yer alan öğretmenlik meslek dersi yerine 1924 programında Ruhیات, Terbiye, Terbiye Tarihi, Usul-i Tedris ve Tatbikatı ve İhtimaiyat dersleri konulmuştur (Binbaşıoğlu

1999: 45). 1924 yılında yapılan değişiklikten sonra erkek ve kız ilköğretmen okulları haftalık ders dağıtım çizelgesi şu şekli almıştı:

Tablo 1. Erkek İlköğretmen Okulları 1924 Yılı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Dersler	I. Yıl	II. Yıl	III. Yıl	IV. Yıl	V. Yıl
Din Dersleri	2	2	-	-	-
Türkçe ve Edebiyat	6	5	5	3	3
Tarih	2	2	2	2	-
İçtimaiyat	-	-	-	-	2
Malumat-ı Vataniye	-	-	-	2	-
Ruhiyat, Terbiye, Terbiye Tarihi	-	-	-	3	4
Usul-i Tedris ve Tatbikatı	-	-	-	-	9
Hesap	3	2	2	-	-
Hendese ve Resm-i Hattı	2	2	1	-	-
Cebir	-	-	-	2	-
Hikmet (Fizik)	-	2	2	1	-
Kimya	-	1	2	1	-
Hayvanat	-	-	-	2	-
Nebatat	-	2	-	-	-
Ziraat	-	-	2	1	-
Teşrih ve Fizyoloji	-	-	2	-	-
Umumî Hıfzıssıhha ve Mektep Hıfzıssıhhası	-	-	-	1	1
Tabakât	-	-	-	1	-
Coğrafya	2	1	2	1	-
Resim	2	2	2	2	2
Yazı	2	1	-	-	-
Musiki	1	1	1	1	1
Terbiye-i Bedeniye	1	1	1	1	1
El İşleri	2	2	2	2	3
Ecnebi Lisanı	3	2	2	2	2
Toplam	28	28	28	28	28

(Öztürk 1996: 97)

Tablo 2. Kız İlköğretmen Okulları 1924 Yılı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Dersler	I. Yıl	II. Yıl	III. Yıl	IV. Yıl	V. Yıl
Din Dersleri	2	2	-	-	-
Türkçe	6	5	5	3	3
Tarih	2	2	2	2	-
İçtimaiyat	-	-	-	-	2
Malumat-ı Vataniye	-	-	-	2	-
Ruhiyat, Terbiye, Terbiye Tarihi	-	-	-	3	4
Usul-i Tedris ve Tatbikatı	-	-	-	-	9
Hesap	3	2	2	-	-
Hendese ve Resm-i Hattî	2	2	1	-	-
Cebir	-	-	-	2	-
Hikmet (Fizik)	-	2	2	1	-
Kimya	-	1	2	1	-
Hayvanat	-	-	-	2	-
Nebatat	-	2	-	-	-
Teşrih ve Fizyoloji	-	-	2	-	-
Umumî Hıfzıssıhha ve Mektep Hıfzıssıhhası	-	-	-	1	1
Tabakât	-	-	-	1	-
Coğrafya	2	1	2	1	-
Resim	2	1	1	1	1
Yazı	2	1	-	-	-
Musiki	1	1	1	1	1
Terbiye-i Bedeniye	1	1	1	1	1
El İşleri	1	1	1	-	-
Ecnebi Lisanı	3	2	2	2	2
Dikiş, Biçki	1	1	1	2	1
İdare-i Beytiye, Çamaşır, Ütü, Tathîr	-	-	2	-	-
Nakış ve Beyaz İşleri	-	1	1	1	-
Tabahât	-	-	-	1	2
Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1
Toplam	28	28	28	28	28

(Öztürk 1996: 98)

Yukarıdaki tabloların incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, ilköğretmen okullarında okutulan dersler, öğrencilerin cinsiyet özellikleri, buna dayalı olarak ileriki yıllarda hangi bilgi ve becerilere gerek duyacakları göz önünde

bulundurularak saptanmıştır. Örneğin erkek ilköğretmen okullarında Ziraat dersi, kız ilköğretmen okullarında da Dikiş, Biçki, İdare-i Beytiye, Çamaşır, Ütü, Tathîr, Nakış ve Beyaz İşleri, Tabahât, Çocuk Bakımı gibi derslere bu nedenle yer verilmiştir.

1924'ten bu yana geçen süre içerisinde okutulan derslerden Türkçe, Tarih, Coğrafya, Fen Bilgisi, Riyaziye (Matematik), Musiki derslerinin öğretim programındaki sürelerinde bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu nedenle de ilköğretmen okullarının haftalık ders saatlerinin toplam süresi değişmiştir. Daha önceleri her yıl, haftada 28 olarak saptanmış bulunan toplam ders saati süresi, yeni programda artırılarak yıllara göre 31-34 saat olarak belirlenmiştir. Yine Din dersi 1931 yılında ilköğretim okullarının programlarından çıkarılmıştır.

1932-33 yılında beş yıllık ilköğretmen okullarının altı yıla çıkarılması ile birlikte yeni bir programla öğretim yapılmaya başlanmıştır. 1932 ilköğretmen okulları programı aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3. İlköğretmen Okulları 1932 Yılı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Dersler	I. Yıl	II. Yıl	III. Yıl
Edebiyat	3	2	2
Terbiye ve Ruhیات	2	2	2
Felsefe, İctimaiyat	-	-	3
İktisat	-	-	2
Tedris Usulü	-	2	7
Tarih	2	2	2
Coğrafya	1	1	1
Riyaziye	4	4	-
Fizik-Kimya	4	4	2
Tabiîye	2	2	-
Hıfzıssıhha	-	1	1
Ecnebi Lisanı	5	4	4
Jimnastik	2	2	1
Resim	2	2	1
El İşleri	2	2	1

Askerlik	2	2	-
Musiki	1	1	1
Laboratuvar	1	1	4
Toplam	34	34	34
Biçki-Dikiş	1	1	-
Ev İdaresi	1	1	-
Çocuk Bakımı	-	1	-

(Öztürk 1996: 101)

Tabloda bulunan Biçki-Dikiş, Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı dersleri sadece kız ilköğretmen okullarında; Askerlik dersi de sadece erkek ilköğretmen okullarında okutulmaktadır. Yıllara göre haftada 34'ü bulan ders saatlerinin, ilköğretmen okullarının eğitim öğretim süresinin üç yıla indirilmesinden sonra arttığı görülmektedir.

1932 programında 34 saat olarak belirlenmiş bulunan haftalık toplam ders saati süresi, 1938 programında kız ilköğretmen okullarında 30'a, erkek ilköğretmen okullarının programında ise 29'a düşürülmüştür. Bu düzenlemelerden sonra 1938 programı şu şekli almıştı:

Tablo 4. İlköğretmen Okulları 1938 Yılı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Dersler	I. Yıl	II. Yıl	III. Yıl
Edebiyat	3	2	2
Pedagoji	-	2	1
Psikoloji	2	2	-
Terbiye Tarihi	-	-	2
Tedris Usulü ve Tatbikat	-	2	7
Sosyoloji	-	-	2
Tarih	2	2	2
Coğrafya	2	1	2
Riyaziye	4	4	1
Fizik-Kimya	4	4	-
Tabii İlimler ve Sağlık Bilgisi	2	2	3
Okul Sağlık Bilgisi	-	-	1
Yabancı Dil	3	2	-
Jimnastik	1	1	1
Resim	1	1	1

Elişi	2	1	1
Müzik	1	1	1
Askerlik	2	2	2
Toplam	29	29	29

(Öztürk 1996: 102)

İlköğretmen okullarının programlarına, 1926 yılından sonra Atatürk ilke ve devrimlerinin öngördüğü, yeni toplumsal düzenin inşasına yönelik derslerin konulmasına özen gösterilmiştir. Bu kapsamda hayata ve iş ilkelerine dönük derslere programda yer verilmiştir. Bu çerçevede 1931 programında iş bilgisi dersleri yer almıştır. Bunun yanı sıra Beden Eğitimi, Müzik, Resim, Yabancı Dil gibi özel alan derslerine de ağırlık verilmiştir.

İlköğretmen okullarında sadece kuramsal derslere değil, öğrencilerin bilgilerini okul ortamında uygulamaya koyabilmelerine yönelik etkinliklere de yer verilmiştir.

Daha önceleri 1915 talimatnamesi ile birlikte ilköğretmen okullarında birer "Tatbikat Mektebi" (Uygulama Okulu) açılması öngörülmüştü. Bu okulların yönetimi de ilköğretmen okulları müdürlerine bırakılmıştı. 1936 yılında uygulama okullarının kaldırılmasından sonra öğrenciler uygulamalarını çevredeki resmi ilkokullarda yapmaya başlamışlardır. Öğrencilerin uygulamadaki başarı düzeyleri de ayrı bir sınavla saptanmıştır. Öğretmen okullarının okul ve öğrenci sayıları ile ilgili olarak Atatürk dönemindeki gelişmeler aşağıda bir tablo durumunda gösterilmiştir:

Tablo 5. Atatürk Döneminde Öğretmen Okullarında Sayısal Gelişmeler

Öğretim Yılı	İlköğretmen Okulları			
	Altı Sınıflı		Üç Sınıflı	
	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci
1923-24	20(1)	2528(2)		
1924-25	26(1)	3777(2)		
1925-26	26(1)	4133(2)		
1926-27	23(1)	4558(2)		
1927-28	2	133	20	4766
1928-29	2	230	22	5373
1929-30	2	276	21	4945

1930-31	2	298	22	5038
1931-32	2	324	21	4707
1932-33	1	86	17	1950
1933-34	-		15	2588
1934-35	-		13	2528
1935-36	-		11	2657
1936-37	-		11	2949
1937-38	2	128	11	2377

(1) İlköğretime öğretmen yetiştiren bütün öğretmen okullarıdır.

(2) İlköğretmen okullarında okuyan toplam öğrenci sayılarıdır.

(Başar 2004: 150)

Tabloda da görüldüğü gibi, Cumhuriyetin ilan edildiği tarihte, altı sınıflı ilköğretmen okullarının (şehir) toplam sayısı 20 iken, 1925-1926 öğretim yılında 26'ya yükseltilmiştir. Atatürk döneminin sonuna doğru ise ikisi altı sınıflı olmak üzere 13'e düşürülmüştür.

Öğretmen okullarıyla ilgili olarak tablodan da görülebileceği gibi sayısal açıdan asıl dikkat çeken yön, bu okullarda 1926-1927 öğretim yılında okuyan öğrenci sayısının 4558 olmasına karşın dönemin sonunda 2505'e düşmesidir. Böylece Türkiye'de bu dönem içinde öğretmen yetiştirme alanında sayısal olarak ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Oysa tam tersi bir durumun olması yani hem okul hem de öğrenci sayılarının süratle artırılması gerekliydi. Üstelik bu okullar büyük ölçüde kentlerdeki ilkokullara öğretmen yetiştirmekteydiler. İşte köy enstitülerinin açılmasını sağlayan önemli gerekçelerden biri de bu sayısal düşüştür.

2.2.2.1.2. Köy Muallim Mektepleri

Şehir öğretmen okullarından mezun olan öğretmenlerin köy hayatına uyum sağlayamamaları ve bu gerekçeyle de köye gitmek istememelerinin ortaya çıkardığı durum, köy ve şehir için iki ayrı öğretmenin yetiştirilmesi gerektiği sonucunu doğurmuştur. Köy okulları için özel donanım ile yetiştirilecek öğretmenler sadece çocukların eğitim işini üstlenmeyecekler, aynı zaman da Cumhuriyetin getirdiği yeni yaşam ve düşün biçimini köylülere benimseteceklerdi. Oysa Cumhuriyetin kuruluşu üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına karşın bu konuda önemli bir adım atılamamıştı. İşte bu

nedenlerle ülkeyi yönetenler ve aydınlar bu sorun üzerinde sürekli tartışmaktaydılar.

Atatürk ve yakın çevresindeki kurmaylarının önemli bir bölümü de böyle düşünmekteydiler. Özellikle Atatürk ve Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'ye göre Türk öğretmeni, yalnız okulda ders vermekle yetinmeyen, müsamereler, konferanslar, oyunlar, kurslar düzenleyen, halkı Cumhuriyet'e ısındıracak, köylüyü cehaletten kurtarmayı iş ve övünç nedeni bilecek aydınlar olmalıydı (Sakaoğlu 2003: 225).

Cumhuriyet kurulmuştu, halkın kendi kendini yönetmesi bekleniyordu ve bunun için eğitime gereken önem verilmeliydi. Medreseler kapatılmıştı ve sosyal alanda birçok devrim yapılmıştı, ancak bu devrimleri köye yayacak nitelikli kişiler olmadıktan sonra köy yine medrese zihniyetinin etkisi altında kalacaktı. Bu nedenle halkın hayat anlayışını değiştirecek rehberler, öğretmenler gerekliydi (Koçer 1967: 87-88).

Cumhuriyet hükümetleri kırsal alandaki eğitimsizlik sorununu çözmeye yönelik olarak birtakım girişimlerde de bulunmuştu. Mustafa Necati'nin zamanında 1926 yılında çıkarılmış bulunan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunla köyler için köy gündüz ve köy yatı mektepleri adıyla iki tip okul öngörülmüştü. İşte bu yasal düzenlemenin ardından köy çocuklarının eğitimleri amacıyla ülkenin birçok yerinde köy gündüz ve köy yatı mektepleri adıyla en az üç yıl süreli okullar açıldı (Başar 2004: 186).

Köy okullarının açılması ile birlikte yukarıda da belirtildiği gibi bu okullar için öğretmen bulmak önemli bir sorun olarak ortaya çıktı. Köy okulları için öğretmen bulunsa bile bir süre sonra bu öğretmenlerin görevlerini çeşitli nedenlerle terk ettikleri görüldü. Çünkü şehir öğretmen okullarından yetişmiş bulunan öğretmenler köy hayatına uyum sağlamakta ciddi sorunlar yaşamaktaydılar.

Köye öğretmen gönderme sorunu, 1-20 Mayıs 1925 tarihleri arasında Konya’da yapılan Maarif Müfettişleri Kongresi’nde gündeme gelmiştir ve 1926 yılında yürürlüğe giren 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanununda, şehir ilköğretmen okulları ile birlikte köy muallim mekteplerinin de açılması uygun görülmüştür.

Kongrede ayrıca pratik bir çözüm olarak mevcut imam hatip okullarından köylere öğretmen yetiştirmek üzere yararlanılmasının yerinde olacağı da kabul edilmiştir. Bu arada köy muallim mekteplerinin öğrenim süresinin üç yıl olması, ilk iki yılın genel eğitim, son sınıfında ise öğrencilerin iki bölüme ayrılarak bir bölümün köylere imam, diğer bölümün de öğretmen olarak yetiştirilmeleri kararlaştırılmıştır (Başar 2004: 199).

1926 yılında Kayseri’nin Zencidere köyünde ve 1927’de Denizli’de birer köy muallim mektebi açılarak 789 sayılı yasanın gerekleri yerine getirilmeye çalışılmıştır.

Kayseri civarında, Zencidere köyünde, daha önce yabancılar tarafından yaptırılmış binalarda açılarak öğretime başlayan bu okula, ilköğretimi bitirmiş çocukların alınması, üç yıl kendilerine öğretmenlik eğitimi verildikten sonra köy okullarına öğretmen olarak atanmaları kararlaştırılmıştı (Başar 2004: 203). Denizli’deki ise buradaki erkek muallim mektebinin köy muallim mektebine dönüştürülmesiyle açıldı.

1927-28 öğretim yılında tamamı erkek 133 öğrenci alınan bu okullara, 1929-30 öğretim yılından itibaren kız öğrenciler de kabul edilmeye başlanmıştır (Öztürk 1996: 135).

Köy muallim mekteplerine öğrenci alınırken köylü çocuğu olma şartı getirilmemiş, sadece bu öğrencilere mezun olduktan sonra köylerde beş yıl süreyle öğretmenlik yapma zorunluluğu konulmuştu (Başar 2004: 204). Bu da, bir kefile birlikte imzalanan noter tasdikli bir kefalet senedinin okula

verilmesi ile yasallaştırılmıştı. Buradan mezun olanlara köyde, okulun yanında bir ev ve bahçelik de verilecekti (Ergün 1982: 75).

Kayseri ve Denizli’de açılan köy muallim mekteplerinde okutulan meslek derslerinin sınıflara göre haftalık saatlerinin dağılımı aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 6. 1927’de Açılan Köy Muallim Mektepleri Meslek Dersleri

Dersler	I. S	II. S	III. S
Ruhیات, Terbiye ve Mektep Hıfzısıhhası	-	3	2
Usul-i Tedris	-	-	6
Tatbikat-ı Dersive	-	-	2

(Binbaşioğlu 1999: 49)

Görüldüğü üzere, 1927 yılında açılan köy muallim mektepleri meslek dersleri programında, şehir öğretmen okulları programında yer alan İctimaiyat (Sosyoloji) ve Terbiye Tarihi (Eğitim Tarihi) dersleri bulunmamaktadır. Böylece köy öğretmen okullarında daha az sayıda meslek dersinin olduğu görülmektedir.

1926 tarihli Köy Muallim Mektebi Talimatnamesine göre bu okullarda, tatbikat mektebi ve öğrencilerin eğitimleri gereği yapacakları el işleri ve öğretim için gerekli olan basit alet ve cihazları yapabilecekleri birer iş dershane si ile birlikte öğrencilerin teneffüsüne ve oyunlarına müsait bir avlu, küçük bir numune tarlası, fidanlık, sebze bahçesi ve bol su bulunacaktı (Öztürk 1996: 150).

Köy muallim mekteplerine alınacak öğrencilerde şu koşullar aranacaktı:

1. Türk olmak,
2. İlkokuldan mezun olmak,
3. Yaşça onaltıdan küçük ve yirmiden büyük olmamak,
4. Öğretmenlik yapmaya engel oluşturacak bedeni ve ruhi kusurları bulunmamak (Öztürk 1996: 150-151).

Bu ön koşulları sağlayan öğrenciler, öğretim yılı başında okul müdürü ve öğretmenlerden oluşan bir komisyon tarafından yazılı ve sözlü olarak iki aşamalı bir sınava alınacaktı. Okulların kontenjanları da kırk kişi olarak belirlenmişti.

Köy Muallim Mekteplerinde üç yıl boyunca haftada 24 saat olmak üzere mesleki ve teknik derslerle birlikte uygulamalı derslerde okutuluyordu.

Köy muallim mekteplerinde uygulanan program aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 7. Köy Muallim Mektepleri Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Dersler	I.	II.	III.
Türkçe	5	5	5
Milli Tarih ve Medeniyet Tarihi	2	2	1
Coğrafya	2	2	1
Yurt Bilgisi	-	1	1
Din Dersleri	1	-	-
Ruhیات, Terbiye ve Mektep Hıfzıssıhhası	-	3	2
Usul-i Tedris	-	-	6
Tatbikat-ı Dersiye	-	-	2
Riyaziyat	4	3	2
Tabii İlimler	2	2	-
Hayatıyet, Hıfzıssıhha ve Ziraat	2	1	1
Resim	2	2	1
El İşleri	1	1	1
Musiki	2	2	1
Yazı	1	-	-
Toplam	24	24	24

(Yücel 1994: 224)

Bu programa göre, her gün öğleden önce dört saat teorik, öğleden sonra ise ikişer saat uygulama yapılıyordu. Bu okullardaki pratik ve uygulamalı dersler ise şunlardı:

1. Ziraate ait faaliyetler,
2. Atölye faaliyetleri/El işleri,

3. Tabiat inceleme gezileri, çeşitli kurumlara yapılan ziyaretler,

4. Oyun, spor ve beden eğitimi.

Son sınıf öğrencilerine okulun doktorları tarafından önemli ilk yardım tedbirleri, pansuman usulleri ve çeşitli hastalıklar için aşı yapma usulleri uygulamalı olarak öğretiliyor ve aşı yapma sertifikası da veriliyordu (Yücel 1994: 224).

Ayrıca son sınıf iki döneme ayrılarak, birinci dönemde geçmiş yıllardan kalan derslerin bitirilmesine, ikinci dönemde ise sadece mesleki derslere ve onların uygulamalarına ağırlık veriliyordu.

Denizli ve Zencidere’de girişilmiş bu başarılı girişim temel pedagoji standartlarına göre uygulanmaktaydı. Zihinsel, ahlaksal ve fiziksel eğitim, sanki deney tüplerinde yapılmış gibi kesin oranlarda veriliyordu. Öğrenciler, formasyonlarının gerektirdiği ölçüde, dış dünya ile ne fazla ne de az buluşturuluyorlardı. Sert ama aydın bir disiplin altında tüm testleri geçirdikten sonra, artık çok iyi bir köy ilkokul öğretmeni olduklarına karar verilen öğrenciler giydiriliyor, gerekli buyruklar ve öğütler veriliyor ve Türk köylüsünü aydınlatmaya gönderiliyorlardı (Kirby 2000: 56).

Ancak, Türkiye’de özgün pedagoji denemesini Denizli ve Kayseri Köy Muallim Mekteplerinde başlatarak, köye özgü öğretmen yetiştirilmesinde çok büyük atılımlar yapan dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati’nin 1929 yılında vefat etmesinden sonra onun politikası devam ettirilememiş ve köy öğretmeni yetiştirilmesinde bir duraklama dönemine girilmiştir. 1932 yılında Kayseri Zencidere, 1933 yılında da Denizli Köy Muallim Mektebi kapatılmıştır. Bu okulların kapatılma gerekçesi olarak farklı görüşler ileri sürülmektedir.

Cicioğlu (1985: 49)’na göre kapatılmalarının nedeni olarak, köy ve şehir çocuklarının yetiştirilmelerinde ayrı bir yöntem olamayacağı görüşü gösterilirken; Öztürk (1996: 153)’e göre, belirtilen olanakların

sağlanamaması, öğrencilerin şehir ve kasabalardan alınması ve köye göre yetiştirilememesi sebep olarak belirtilmektedir. Bunlara ilaveten, bu okullara karşı olan kişiler, köy muallim mekteplerinden mezun olan öğretmenlerin genel kültür seviyesi bakımından şehir öğretmen okullarında okuyanlara göre zayıf olduklarını ve köylü şehirli ayrımını yapmanın demokrasiye aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Yücel (1994: 224)'e göre ise köy muallim mektepleri deneyinin başarısızlıkla sonuçlanma sebepleri arasında, yeterli miktarda nitelikli öğretmen bulunamayışı ve dersler için uygun ortam ve malzeme sağlanamamasıdır.

Kirby (2000: 57), aynı yıllarda kurulan şehir öğretmen okullarının yanında ucuz kuruluşlar sayılabilecek köy muallim mekteplerini yapı, bakım ve ürünlerin kalitesi, güvenilebilirliği ve sayıları bakımından masraflı kuruluşlar olarak görmekteydi. Yapılışları, öğretim ve deney kurumları olarak gereksindikleri araç gereç ve eleman bakımından, Denizli ve Zencidere ancak ağır ağır çoğaltılabilir, ama hiçbir zaman çok sayıda açamazlardı. Batı örgütlenme modellerine göre kurulduklarından, en iyi koşullarla ancak 150 öğrenci barındırabilirlerdi. Üç yıllık bir öğrenim verildiğine göre, sınıfta kalma ve bu gibi nedenler de hesaba katılırsa, bunların her birinden her yıl elliden az köy öğretmeni çıkacaktı. Sonuç olarak, bu iki okulun, 35 bin Türk köyünü öğretmene kavuşturması için dört yüzyıl beklemek gerekecekti ki bu da hiçbir öğretmenin ölmemesi ya da emekli olmaması koşuluyla sağlanabilirdi.

Kirby'nin ortaya koyduğu bu sayısal hesaba göre, köy muallim mekteplerinin, köy öğretmeni ihtiyacını nicelik bakımından karşılaması olanaksızdır. Ona göre hükümet eğitim sorununu çözmek için başka yollara başvurmalıydı.

2.2.2.1.3. Eğitmen Kursları ve Köy ğretmen Okulları

Cumhuriyet döneminin başlarında köye ğretmen yetiştirmeye yönelik olarak gerçekleştirilen ve yukarıda kısaca özetlenen girişimler ne yazık ki yeterli olamamıştır. Köy Muallim Mekteplerinin hem okul hem de ğrenci sayıları artırılammıştır. Bir süre sonra da bu okullar olanaksızlıklar nedeniyle kapatılmışlardır. Aslında her şeye karşın Atatrkn önderliğinde gerçekleştirilen köy ğretmen okulları girişimi, halkın eğitilmesinde klasik ğretmen okullarından daha etkili olmuştur. Bu nedenle de köyün eğitim sorunlarının czmnde benzer czmlerin aranılıp bulunması bir zorunluluk olarak ortaya cık mıştır. İşte eğitmen kursları bu arayışın bir ürünüdür.

1932 yılında Milli Eğitim Bakanı görevine atanan Dr. Reşit Galip, Türk köyü için her alanda yeni arayışları başlatan ve uygulamaya koymaya calışan bir devlet adamı olarak dikkatleri cekmiştir.

Dr. Reşit Galip, köy sorunlarını ele alıp czmler üretebilmek amacıyla öncelikle Ziraat ve Sağlık Bakanlığı yetkililerinin katıldığı bir “Köy İşleri Komisyonu” toplamıştır.

Köy işleri komisyonu, eğitim merkezlerinde köylerin kalkınması için gerekli görüşleri belirleyip, raporlaştırarak köy eğitiminde yapılacak calışmalarda her şeyden önce öğretmenin cok iyi yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Cicioğlu 1985: 38).

Köy işleri komisyonunun köylerin kalkındırılmasında önemli bir işlev görecek olan köy ğretmenlerinin nasıl olmaları ve neler yapmalarının gerektiği üzerindeki tespitleri o günleri anlamak adına büyük önem taşımaktadır. Komisyona göre köy ğretmeni şu özellikleri taşımalıydı:

1. Köyde inkılpılık, laiklik, cumhuriyetçilik ilkelerinin yerleşmesinde etkili olmak.

2. Medeni kanun ve kaidelerinin ailede ve köyde uygulanmasında etkili olmak.
3. Köyde ileri ziraat usullerinin kullanımını sağlayarak maddi ve iktisadi hayatın gelişmesinde etkili olmak.
4. Öğretmenlik mesleğinin bütün gereklerini yerine getiren iyi ve yetişmiş bir öğretmen olmak (Koçer 1967: 96-97).

Dr. Reşit Galip'in köyü kalkındırmak için başlattığı girişim onun ölümünün ardından 1935 yılında Milli Eğitim Bakanı görevine atanan Saffet Arıkan ve İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirilen İsmail Hakkı Tonguç'un zamanında daha bir ciddiyetle ele alınmış, bazı çözümler saptanmış ve uygulamaya da konulmuştur.

Bu arada Atatürk kendisine Muhafız Alayı Komutanı İsmail Hakkı Tekçe tarafından getirilen öneriyi Saffet Arıkan'a iletmiştir. Bu öneriye göre orduda askerliğini çavuş olarak yapmış bulunan akıllı, uyanık köy gençleri kısa süreli bir öğretmenlik eğitimi kursuna alınmalı, daha sonra da kendi köylerine öğretmen (eğitmen) olarak atanmalıydılar (Başar 2004: 328). İşte eğitmen kursları bu şekilde ortaya çıkmıştı.

Önerilerin uygulanabilirliğini araştırmak üzere, İsmail Hakkı Tonguç, Kayseri, Yozgat ve Çorum köylerinde bir inceleme gezisine çıktı. Köylülerle, öğretmenlerle görüştü. Bu görüşmelerde öğretmenlerin, köylülerin olumlu görüş belirtmeleri üzerine eğitmen kurslarının açılmasına karar verdi (Tonguç E. 2007: 181).

Eğitmen kursları 1936'da TBMM'de de görüşüldü. Bu görüşmeler sırasında Saffet Arıkan uygulamanın özellikle nüfusu az olan köylerde yapılacağını belirtmişti (Öztürk 1996: 143).

MEB ile Tarım Bakanlığı işbirliği yaparak askerliğini çavuş olarak yapmış, yetenekli köy gençlerini belirli bir süre kursa tabi tutup yetiştirdikten sonra kendi köylerinde eğitmen adıyla görevlendirmek üzere harekete geçtiler

(Başar 2004: 329). Bu gençlerin askerliklerini bitirmiş olmalarının dışında köylerine dönerek hayatlarının sonuna kadar köyde yaşamaları, okuma-yazma, matematik bilmeleri ve diğer köylülerden farklı olarak yeni bir dünya görüşü ve anlayışına sahip olmaları, onların eğitmen olarak düşünülmesinin bir başka özelliğidir (Cicioğlu 1985: 45).

1936 yılı Temmuz ayında Ankara'nın çevre köylerinden ve birkaç tane de Tunceli'den askerliğini başarıyla tamamlamış, okuma yazma ile birlikte bir parça da hesap bilen yaklaşık 80 tane genç Eskişehir'in Çifteler Çiftliği içindeki Mahmudiye Köyü İlkokulunda bir kursa toplanmıştır (Başar 2004: 329). Kursun orada açılmasının nedeni, "Çifteler Harası" olarak tabir edilen bu yerin, araçları ve tarım elemanları açısından eğitmen adaylarının yetiştirilmesine uygun olmasıydı (Türkoğlu 1997: 118-119). Eğitmen kursu olarak kullanılmadan önce devlet tarım çiftliği arazisi olan bu yer okul adına kamulaştırılmıştı. İleride her köşesi eğitmen adayları tarafından işlenip yeşertilecek, türlü çeşit yapılarla donatılacaktı. Sulanır tarlalar meyve, sebze bahçeleri ile donatılacak, öğrencilerin yıllık yiyeceklerini çıkartabilecek kadar buğday yetiştirilecekti (Apaydın 1983: 19-20).

Çifteler Eğitmen Kursu adı verilen bu kurumun eğitim öğretim işleri iki ilköğretim müfettişine verilmişti. Bunlardan biri Emin Sosyal, diğeri ise Bayram Karatan idi. Soysal, eğitim işlerine; Karatan da yönetim işlerine bakmakla görevliydi. Kursta iki ilköğretim müfettişinden başka on iki öğretmen görevlendirilmişti. Hizmetli olarak yalnız aşçı ve yardımcısı vardı. Kursun tüm işleri adaylar tarafından yapılıyordu. Hafta sonları ve tatil günlerinde eğlenceler düzenleniyordu (Tonguç E. 2007: 188-189).

Askerde çavuş ya da onbaşı olmuş gençlere bu kursta 6-8 aylık bir eğitim verilerek okuma-yazma, basit matematik, öğretim teknikleri öğretildi. Çalışmalar, 10 kişilik kümeler halinde yapıldı ve her kümenin başında köylerde görev yapmış deneyimli ve tecrübeli bir öğretmen ve tarım okulu çıkışlı birer Tarım Memuru görevlendirildi (Tonguç 1939: 104). Gruplar her

sabah kursun otobüsü ile tarım işyerlerine dağıtıldı. Tarım alanlarında köylerde henüz uygulanmayan, o günlere göre, ileri teknikler gösterildi, yaparak öğretildi (Aydoğan 2006: 53).

Kursta eğitimci kümelerini yetiştiren öğretmenlere gezici başöğretmen deniliyordu. Gezici başöğretmenler, bölgelerindeki okullara ayda en az iki kez gidip, gereğine göre en az bir gün orada kalıyor, eğitimcilerin derslerine ve köydeki çalışmalarına rehberlik ediyordu. Yine bu kurslarda eğitimcilerden, köylerde komşularına her alanda örnek ve önder olmaları isteniyor, yetiştirilmeleri ona göre yapılıyordu. Onlara, pratik ve uygulamalı tarım, meyvecilik, aşıcılık, sebzeçilik, arıcılık, tavukçuluk, hayvan bakımı yaptırılıyordu. Hastalıklar, onlara karşı alınacak önlemler ve hasta bakımı üzerinde bilgiler de veriliyordu (Evren 1998: 27-28).

Eskişehir-Çifteler Mahmudiye Eğitim Kursu'nda öğleden önce ve öğleden sonra olmak üzere bir günlük yapılan işler aşağıda bir tablo halinde gösterilmiştir:

Tablo 8. Eskişehir-Çifteler Mahmudiye Eğitim Kursu Haftalık Çalışma Dizgesinden Bir Günlük İzlençe

(Öğleden Önce)

Tarih	İş	Kümeler	Süre
12.10.1937 Salı	Serbest okuma ve yazı	Bütün kümeler	7-8
	İşlik	Sakarya	8-10
	İşlik	Altıok	10-12
	Ders uygulaması "Sözlü Yazılı Anlatım" (Mandırada)	Kocatepe, Dumlupınar, İnönü	8-12
	Ders Uygulaması "Yazılı Sözlü Anlatım" (Kursta)	Tınaztepe, Altıok, Bozkurt, Çankaya, Göçyolu, İnönü,	8-12

(Öğleden Sonra)

Tarih	İş	Kümeler	Süre
13.10.1937 Çarşamba	Nöbetçi	Dumlupınar	
	Yapıcılık	İnönü	14-17.5
	İşlik	Kocatepe	13.5-15.5
	İşlik	Tınaztepe	15.5-17.5
	Tarla Tarımı	Altıok, Ergenekon, Göçyolu, Bozkurt	14-17.5
	Tavukçuluk	Altıok, Ergenekon, Göçyolu, Bozkurt	14-17
	Kültür Dersi	Sakarya, Çankaya	
	Serbest Okuma ve Yazma	Bütün Kümeler	19.5-20.5

(Kaplan 2002: 30)

Yalnız burada belirtmek gerekir ki, günlük izlenceler eğitim kursunun verildiği okulun koşulları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Zaten bu okulların başarıları da buradan gelmektedir. İhtiyaçlar ve eldeki olanaklar dikkate alınarak planlar yapılmış, uygulamalar sırasında görülen aksaklıklar kayda geçirilmiş daha sonra düzeltilmesi yoluna gidilmiştir.

Kurs faaliyetlerinin birinci devresi, uygulama derslerinden alınan % 80 başarı ile Kasım 1936 ortasında sona ermiştir. Daha sonra eğitim adayları, stajyer olarak kendi köylerine gönderilmiş ve buralarda son derece başarılı çalışmalar yapmışlardır. 1937 yılının ilkbaharında, kursun ikinci devresi için tekrar Çifteler'e dönmüşler ve eğitim öğretim faaliyetlerine devam ederek kursu tamamlamışlardır (Öztürk 1996: 144).

Köylerde üç sınıflı okullarda görevlendirilen bu eğitimcilere, göreve başladıklarında maaşlarının yanı sıra parasız tohum, fidan, damızlık ve tarım aletleri de verilmiştir (Ergün 1982: 171). Eğitimciler, ilk yıl okula gelen öğrencileri üç yıl okuttuktan sonra, yeniden bir grup öğrenciyi birinci sınıftan ele alarak, üç yıllık dönemlerle öğretim yapmışlardır. Eğitimcilerin

yetiştirilmelerinde kullanılan kılavuz kitaplar ve onların köylerde kullanacakları üç yıllık ders kitapları hazırlanırken ilk taslaklar, ilk deneme kursundaki eğitimden adaylarına ve kurs öğretmenlerine, hatta köy ilkokul öğrencilerine gönderilerek onların da görüşleri alındıktan sonra şekillenmiştir. Bu özelliğinden dolayı Cumhuriyet döneminin, en dikkate değer ve başarılı ilkokul programı ve ders kitapları ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni ise denenerek ve asıl uygulayıcılarının da düşünceleri alınarak olgunlaştırılmış olmasıdır (Tonguç E. 2007: 184).

Kırby (2000: 127)'e göre, eğitimden deneyi, Türkiye'nin eğitim sorununun genişliğini ortaya koyarak daha kökten, daha üst düzeyde bir deneye köy çocuklarının katılmalarını sağlayacak bir kaynak hazırlamakla kalmamış, örgütü, yönetimi ve işleyişı ile Türk eğitime birçok olumlu değerler kazandırmıştır.

Köy için eğitimden yetiştirme denemesi olarak nitelendirilen Çifteler Eğitimden Kursu başarılı sonuçlara imza atmıştır. Bunun üzerine MEB, 1937-1938 eğitim öğretim yılında eğitimden kurslarının sayısını artırmaya karar vermiştir.

Nitekim bu öğretim yılı için, MEB'in ilgili memurları, Ankara'nın Çubuk, Ayaş, Polatlı, Afyon'un Aziziye, Erzincan'ın Kelkit, Tercan, Pasinler kazalarında, Eskişehir, Kars, Edirne ve Kırklareli civarında eğitimden kursları için öğrenci seçmeye başlamışlardır (Öztürk 1996: 145).

Eğitimden kurslarından olumlu sonuçların alınması üzerine, bu uygulamaya bir süreklilik kazandırabilmek hem de yasal bir zemine oturtabilmek amacıyla 11 Haziran 1937 yılında TBMM'de 3283 sayılı Köy Eğitimdenleri Yasası çıkarılmıştır.

Bu yasanın eğitimdenlerle ilgili olarak getirdiğı önemli düzenlemeler şöyle belirtilebilir:

1. Nüfusları dolayısıyla öğretmen gönderilmeye elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, tarım işlerinde öncülük etmek için köy eğitimcileri görevlendirilir.
2. Köy eğitimcileri, Milli eğitim ve Tarım Bakanlıkları tarafından, tarım işleri yaptırılmaya elverişli okul ya da çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilir. Gideri bu bakanlıklar bütçesinden ödenir.
3. MEB’ce seçilecek ilköğretim müfettişleri ve ilkokul öğretmenleri bu kurslarda görev alırken izinli sayılarak, hakları olan aylık ve makam ücretlerini tam olarak alacaklardır.
4. Eğitimci atanan köylerden gereği kadarı bir bölge sayılarak, kurslarda çalışan öğretmenlerden seçilenler bu bölgelere gezici başöğretmen olarak atanır. Bunlar eğitimci ve öğretmenlere görevi başında yardımcı olurlar, hizmet içi eğitim verirler.
5. Köy eğitimcilerine MEB’ce onaylanan kadrolara uygun olarak, illerdeki bakanlığa yardım ödeneğinden ücret ödenir.
6. Tarım Bakanlığı parasız tohum, damızlık hayvan, fidan, tarım araçları verir.
7. Köy eğitimcilerinin kurslara alınmaları, yetiştirme biçimleri köydeki görevleri, işlerinin denetlenmesi, izlenmesi iki bakanlıkça birlikte kararlaştırılır. Yasa hükümlerinin yerine getirilmesinde, İçişleri, Milli Eğitim, Maliye ve Tarım Bakanlıkları yetkilidir (Türkoğlu 1997: 120).

TBMM’de yasa konusu görüşülürken aynı zamanda 1937-1938 eğitim öğretim yılı için Eskişehir, Kars, Edirne, Erzincan, İzmir, Kastamonu, Kayseri, Manisa, Malatya ve Kocaeli olmak üzere, on ilde on bir eğitimci kursu açılmasına karar verilmiştir (Öztürk 1996: 146). Burada belirtmek gerekir ki başlangıçta belirli illerde açılan eğitimci kursları sonradan köy enstitüleri kurulunca onların bünyesinde faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Eğitmen kursları, 1948 yılına kadar her yıl açılmış ve on yılda toplam 8675 eğitimci yetiştirilmiştir (Altunya 2005: 19). Eğitimci okulların kuruluşunun onuncu yılında bu okullardaki öğrenci sayıları ise 135.604'ü erkek, 78.220'si kız olmak üzere toplam 213.824'ü bulmuştur (Evren 1998: 28).

Eğitmen kurslarında elde edilen verimli sonuçlar, bu kurslarda izlenen eğitim öğretim etkinliklerinin daha bir düzen içinde ve örgün bir eğitim kurumunda verilmesinin daha doğru olacağı düşüncesinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu nedenle daha önce Mustafa Necati'nin zamanında açılmış fakat çok kısa süre ile faaliyette bulunmuş olan köy muallim mektepleri örneğinde olduğu gibi köy öğretmen okullarının açılmasına yol açmıştır.

Bunun üzerine, 1937 yılında, İzmir-Kızılçullu ve Eskişehir-Çifteler'de iki "Köy Öğretmen Okulu" açılmıştır. Açılan bu iki köy öğretmen okulundan Kızılçullu'daki, önceleri Amerikalılar tarafından kolej olarak kullanılan bina ve tesislere yerleştirilmiştir. Yani bu okulun başlangıçta kullanabileceği hazır yerler bulunmaktadır. Ancak, Çifteler Köy Öğretmen Okulu bir ilkokul binasında öğretime başlamıştır. Daha sonraları binalarını öğrenciler kendileri yapmışlardır (Altunya 2005: 19-20).

İsmail Hakkı Tonguç, köy öğretmen okulların açılmasını şöyle değerlendirmiştir:

Bu okulların açılmasıyla, köy eğitimine iki yönden el koyulmuş oluyordu. O güne kadar üstüne gidilmeyen köyde eğitim sorunu, böylece hızla ele alınarak, ilköğretim yönünden yüzyıllardır geri kalmış köyler için önemli çalışmalara giriliyordu. Sorun çok çetin, dağınık ve çeşitli güçlükleri içinde saklayan bir konuydu. Çözüm için ana ilkeler bulmak, onlara dayanarak, uzun yıllar bıkmadan, zorluklardan yılmadan çalışmak gerekiyordu. Köyde eğitim üstünde o güne kadar durulmamış olduğu için yararlanılacak örnekler, deneyler yoktu. Bu yüzden eğitim işiyle genel olarak uğraşmış olanlar bile ana ilkelerde kolayca düşün birliği yapamıyordu. Her şey yeniden ele alınarak deniyordu (Türkoğlu 1997: 120).

1938-1939 öğretim yılında biri Trakya-Kepirtepe'de, diğeri 1939-1940 öğretim yılında da Kastamonu-Gölköy'de olmak üzere iki köy öğretmen

okulu daha açılmıştır (Altunya 2005: 20). Böylece köy öğretmen okullarının sayısı dörde yükselmiştir.

Köy öğretmen okulları öğretim programları hazırlanmadan, yönetmelikleri belirlenmeden açılmışlardı. Eğitim ve öğretim tarzı da öğretmen kadrosunun tutumuna bırakılmıştı (Başar 2004: 332).

Köy öğretmen okulları, ilk önce üç kısımdan oluşturulmuştu (Öztürk 1998: 73-74). Birinci kısma, üç yıllık köy ilkokullarından mezun olan çocuklar alınacak, bunlara 4. ve 5. sınıfın eğitimi verildikten sonra, köy öğretmen okulunda okumaları sağlanacaktı. Bu kısım aynı zamanda köy öğretmen okullarına bağlı bir uygulama okulu görevini de üstleniyordu.

İkinci kısım, öğretmen okullarına hazırlık görevini üstlenen ortaokul sınıfları idi. Bu sınıflara, tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş çocuklarla, köy öğretmen okulları bünyesinde açılan yukarıda da bahsedilen ilkokul kısmını bitirmiş öğrenciler alınıyordu. Bu kısımda, resmi ortaokul müfredat programları uygulanırken aynı zamanda uygulamalı ziraat dersleri ile birlikte köy mesleklerinden inşaatçılık, demircilik, dülgerlik, kooperatifçilik gibi bir mesleğin öğretimi de yapılıyordu. Bunun amacı, öğrencinin ortaokulu bitirdiği zaman öğretmen okuluna devam ederek öğretmen olabilmesi ya da köylerde okulda görmüş olduğu mesleklerden birini icra edebilmesidir. Hatta çok çalışkan ve yetenekli olanlar bu okullardan mezun olduktan sonra liseye de gidebilirlerdi.

Üçüncü kısım, ortaokuldan mezun olan öğrencilerin ikinci kısımda gördükleri köy mesleklerinden birinin uygulama ve stajını yaparak, öğretmenlik mesleğine hazırlanan öğrencilerin oluşturduğu öğretmen okulları idi. Bu kısmı bitiren öğrenciler köy ilkokul öğretmeni olarak hayata atılıyorlardı.

Daha öncede belirtildiği gibi, bu okullar için MEB tarafından hazırlanmış herhangi bir öğretim programı yoktu. Öğretim programları, Bakanlıktan gönderilen genelge doğrultusunda her okulun yöneticileri, öğretmenleri, öğrencilerinin birlikte çalışmaları ile çevre koşulları da dikkate alınarak oluşturuluyordu. Bu oluşturulan öğretim izlenceleri Bakanlığın onayından geçtikten sonra uygulamaya konuluyordu (Pazar 2001: 41).

1937-1939 yılları arasında açılan 5 köy öğretmen okuluyla ilgili sayısal veriler aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 9. Köy Öğretmen Okulları Okul ve Öğrenci Durumu

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı		
		Erkek	Kız	Toplam
1937-38	2	128	-	128
1938-39	3	325	16	341

(Öztürk 1996: 156)

Tablodan da görülebileceği gibi köy öğretmen okullarında okuyan öğrenci sayısı açıldıkları yıl 128 iken bir yıl sonra neredeyse % 200'lük bir artış göstererek 325'e ulaşmıştır. 1937-38 öğretim yılında Çifteler ve Kızılcıllu Köy Öğretmen Okullarında tamamı erkek olmak üzere 128 öğrenci öğrenim görmüştür. 1938-39 öğretim yılında Kepirtepe Köy Öğretmen Okulu da açılınca erkek öğrencilerin sayısı daha da artmıştır. Bu arada ilk defa 16 tane de kız öğrenci alınmıştır. Köy Öğretmen Okulları 1940 yılında çıkarılan Köy Enstitüleri Kanunu ile köy enstitüsü olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Sonuç olarak, Atatürk döneminde Türk köyünün kalkındırılmasına yönelik olarak eğitim alanında gerek açılan okullarla, gerekse yetiştirilen öğretmenlerle önemli adımlar atılmış olursa da bunların tümü ortadaki büyük cehalet sorununun çözümü konusunda çok etkili olamamıştır.

2.2.2.2. İnönü Dönemi

1938 yılına değin Türkiye'nin her türlü politikasının belirlenmesinde ve uygulamaya dönüştürülmesinde tartışmasız Atatürk ve çevresindeki yakın arkadaşları etkili olmuşlardır.

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün 10.11.1938 tarihinde ölümünün ardından yakın arkadaşı İsmet İnönü Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ikinci Cumhurbaşkanı olarak göreve başlamıştır. İnönü, DP'nin yönetime geldiği 14 Mayıs 1950 tarihine kadar sadece bir cumhurbaşkanı olarak değil Atatürk gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetiminin hemen hemen her alanında etkili olmuştur (Başar 2004: 336). Bu nedenle belirtilen tarihler arası Türkiye Cumhuriyetinde "İnönü Dönemi" olarak adlandırılır. İnönü döneminin ikinci yarısı yani 1946 yılından 1950 yılına kadar olan bölümü ise çok partili bir demokratik ortam içinde geçmiştir.

İnönü'nün cumhurbaşkanı olduktan sonra Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyetinde gerçekleştirmeye çalıştığı toplumsal değişim ve dönüşümü aynı kararlılıkla sürdürüp sürdüremeyeceği konusu, Türk kamuoyunda ciddi bir merak ve tartışma konusu olmuştur. Konumuz açısından yaklaşılsa eğitim alanında, Atatürk döneminde izlenen yoldan gidilecek miydi? Yoksa Atatürk'ün eğitim politikaları bir yana mı bırakılacaktı?

Atatürk'ün son yıllarında Türkiye'de köylerin kalkındırılmasına yönelik olarak başlatılan çabalarda önemli rol oynayan İsmail Hakkı Tonguç, İnönü'nün eğitim alanında Atatürk'ün izlediği yoldan gideceğini, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından beri İnönü'nün de Atatürk gibi eğitimi çok önemseydiğini düşünmekteydi. Ancak İnönü'nün kendisinin eğitim için tasarladıklarını nasıl karşılayacağını, Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan'ın görevini sürdürüp sürdüremeyeceğini, sürdüremeyecekse yerine kimin getirilebileceğini, yeni bir bakan gelirse onunla nasıl anlaşacağını merak etmekte ve tedirgin olmaktaydı (Tonguç E. 2007: 246).

Tonguç bütün bunları düşünürken Saffet Arıkan, Milli Eğitim Bakanı görevinden istifa etti ve yerine Hasan Ali Yücel getirildi.

Tonguç, Yücel'i tanıyordu, ama aralarında fazla bir yakınlık yoktu. Yalnız Yücel, Tonguç'un köyü kalkındırma çalışmalarından haberdardı ve bunları desteklemekteydi. Tonguç, bu arada Yücel'in kendi çalışma arkadaşlarını kendisinin seçme hakkı olduğunu saygı ile karşılıyordu. Bu nedenle Yücel'e "Kendisini bulunduğu görevden affetmesini, yerine istediği bir arkadaşı getirmesinin uygun olacağını" söyledi. Yücel bu durum karşında Tonguç'a birlikte çalışmalarına hiçbir engelin bulunmadığını söyledi ve ondan başlanmış işlerin sürdürülmesini rica etti (Tonguç E. 2007: 247).

İşte bu tarihten sonra 1946 yılına, çok partili siyasi hayata geçişe kadar, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü kabinesi altında Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç eğitim işlerinde özellikle de ilköğretim seferberliğinde Türkiye için başarılı girişimlerde bulundular ve eğitim tarihimizde o dönemin koşulları altında başarılıamaz denilecek işlerin üstesinden gelmeye çalıştılar.

Yücel, MEB'in merkez ve taşra örgütünde yapılan işleri gözden geçirmekle görevine başladı. Bu arada ilköğretim seferberliği ve köyde eğitim için yapılmakta olan çalışmalarla da ilgilendi. Bu süreçte Yücel'e, Tonguç da yardımcı olmaya çalıştı. Tonguç, dosyaları, raporları, köy haritalarını yanına alarak Yücel'e yapılan ve yapılacak olan işleri bütün ayrıntıları ile anlatmaya çalıştı. Sadece bununla kalmayıp, onu, yakın köylerdeki eğitmen ve köy ğretmen okullarına götürerek, uygulamaları da gösterdi (Türkoğlu 1997: 135).

İşte Yücel, Tonguç'un kendisine verdiği bu bilgilerin ardından önceki bakan Saffet Arıkan'ın başlattığı ve yarım kalan eğitim işlerini aynı doğrultuda sürdürmeye karar verdi. Bu kararın ardından 1938-1946 yılları arasında Yücel ve Tonguç başta köy enstitüleri olmak üzere kendi adlarıyla anılan birçok eğitim projesine de imza attılar.

2.2.2.2.1. Köy Enstitülerinin Kurulmasına Yol Açan Düşünsel Gelişmeler

Cumhuriyet döneminde ilköğretim sorunu, Türkiye nüfusunun büyük bir bölümünün köylerde yaşamakta oluşu nedeniyle “köy eğitimi sorunu” olarak ele alınıp çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu sorunun ancak köyler için yeter sayıda ve nitelikte öğretmenlerin yetiştirilmesi ile çözümlenebileceği düşünülmüş ve 1926 yılında gerçekleştirilen yasal düzenlemenin ardından da daha önce söz edilen iki köy öğretmen okulu (Kayseri-Zencidere ve Denizli Köy Muallim Mektepleri) açılmıştır. 1933 yılında bu okulların kapatılmaları, köy eğitim sorununun çözümü üzerinde bir geri adım olmuştur. Dr. Resit Galip’in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde köyün ve köylünün yaşam koşullarının eğitim yoluyla nasıl iyileştirilebileceğine ilişkin olarak yeni bir heyecanla yol ve yöntem arayışına girilmiştir. Bu arayış öğretmenlerin yetiştirilmesi ardından köy öğretmen okullarının açılması sonucunu doğurmuştur. Açılan köy öğretmen okullarının köylerin eğitim sorununa mevcut halleri ile çözüm getiremeyeceğinin görülmesi üzerine de bunlar köy enstitüleri haline getirilmişlerdir.

Türkiye’de köy enstitüleri gerçeğini doğru anlayabilmek için bu kurumların kuruluşlarının her aşamasında görev alan ve bu kurumların aynı zamanda düşünsel mimarı da olan İsmail Hakkı Tonguç’un görüş ve düşüncelerini bilmek gerekmektedir.

“Köy Enstitüsü” adı ilk olarak Tonguç’un 12.08.1937 tarihinde o zaman Edirne-Karaağaç Eğitim Kursunda görev yapmakta olan Ferit Oğuz Bayır’a yazdığı mektupta geçmektedir. Mektupta yazılanlar Tonguç’un o günkü ifadeleri ile aynen şöyledir:

...Bir hafta evvel güç halle İzmir’e gittim, geldim. Orada Amerikalılardan alınan kolej binalarında ve Eskişehir’de Mahmudiye’de senin pek hoşuna gidecek birer Köy Enstitüsü açıyoruz (Tonguç İ. H. 1999: 14).

Tonguç, aslında “enstitü” gibi yabancı bir szcge çok sıcak bakmıyordu. “Köy Eğitim Yurtları” deyimi onun tasarladığı eğitim kurumlarını nitelemek için daha uygundu. Çünkü bu kurumlar, dar anlamda sadece bir öğretme yeri değil, bir yaşam biçiminin uygulanacağı ortamdı. Ayrıca halkın ve özellikle kırsal kesim insanların “yurt” sözcüğünü kolayca anlayacağını ve benimseyeceğini düşünüyordu (Tonguç E. 2007: 214, 227).

Altunya (2005: 23)’ya göre, özgün düşünceleri ile köy enstitüleri modelini ortaya koyan kişi İsmail Hakkı Tonguç’tur. Tonguç, bunu yaparken hem yabancı eğitim düşünürlerinin görüşlerini ve bunların uygulanışlarını, hem de Türkiye’de yetişen eğitim düşünürlerinin görüşlerini ve bunların uygulanışlarını dikkatle inceleyip değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda evrensel eğitim ilkelerinin yeni bir ortamda ve yeni koşullarda nasıl uygulanacağı konusunda gerçekçi çıkarımlar yapmıştır. Bu çıkarımlarını ise eserlerinde yansıtmıştır.

1933 yılında yazdığı “İş ve Meslek Eğitimi” adlı eserinde, eğitimin tarım ve tekniğe dayalı ve meslek kazandırıcı nitelikte (retime dönük eğitim) olması gerektiğini öne srmştir.

Tonguç, bireyin iyi yaşaması ve yaşamdaki ideallerine ulaşmasında, seçeceği iş ve mesleğin çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Bunun için genç kuşaklara iş dünyasını tanıtacak ve onların kendileri için doğru meslekleri seçmelerini sağlayacak bir eğitim sisteminin kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle Tonguç’un “İş ve Meslek Eğitimi” kitabı Türkiye’de mesleksenel danışma konusunda çıkan ilk kitaplardan biri olarak görülmelidir.

Tonguç eserinde okul eğitiminin yeteri kadar tarıma ve tekniğe dayalı olmadığını bunun da bireyin ve toplumun gelişmesinde bir sorun oluşturduğunu, özellikle tarım ve teknik alanlarında üretim faaliyetlerinde bulunmakta olan köylülerin bu alanlara yönelik eğitimden geçirilmemiş

olmalarının ise daha ciddi bir sorun oluşturduğunu belirtmişti (Kirby 2000: 94-104).

Tonguç'un "Köyde Eğitim" adlı kitabı, köy gerçeğini saptama ve köye uygun eğitim şekilleri bulma amacıyla hazırlanmış özgün bir araştırma, bir Anadolu raporudur. Tonguç, köyü araştırmak için bir anket hazırlamış ve bunu Anadolu'da görev yapan birçok müfettiş ve köy öğretmenine uygulamıştır. Böylece köyde eğitim probleminin çözümü için neler yapılması gerektiğini belirlemiştir. Kitapta, köylünün doğa ile ilişkisini, ekonomik ve sosyal yapısı, köyde ailenin, köy toplumunun eğitime etkisi, köyde iş, meslek, köy tipleri, köy ve köylüyü ilgilendiren ana ilkeler konuları irdelenmiştir (Türkoğlu 1997: 124-126).

Tonguç "Canlandırılacak Köy" (1939) adlı eserinde ise yoksulluk ve eğitimsizlik içinde boğuşan Türk köyü için "nasıl bir eğitim, nasıl bir canlandırma?" ve "kim eğitecek, kim canlandıracak?" sorularını yanıtlamaya çalışmıştır.

Tonguç "Canlandırılacak Köy"de köy eğitiminin gerekliliği konusunda şu açıklamaları yapmıştı:

Köy meselesi bazılarının zannettiği gibi mihaniki bir surette köyün kalkınması değil, manalı ve şuurlu bir şekilde köyün içten canlandırılmasıdır. Köylü insanını öylesine canlandırmalı ve şuurlandırmalı ki, onu hiçbir kuvvet yalnız kendi hesabına ve insafsızca istismar edemesin. Köyün sakinlerine köle ve uşak muamelesi yapamasın. Köylüler, şuursuz ve bedava çalışan birer iş hayvanı haline gelmesinler. Onlar da her vatandaş gibi her zaman haklarına kavuşabilsinler. Köy meselesi, köyde eğitim problemleri de içinde olmak üzere bu demektir (Aydoğan 2006: 87).

Tonguç, aynı eserinde köyü kalkındıracak olan öğretmenin üzerine düşen görevler de şöyle belirtilmişti:

Öyle bir köy öğretmeni yaratmalıyız ki o, köylünün yalnız itikatlarını işlemek ve içtimai muamelelerine müessir olmakla da kalmasın, köyün maddi simasını, iktisat hayatını da değiştirsin... Artık köy öğretmeni yalnız okul kürsüsünden değil, içtimai teşekküller sahasında, kültür sahasında, iktisat seferberliği sahasında ve bütün buna benzer sahalarda da inkılâp

zihniyetinin, terakki mücadelesinin, inkılâpçı devlet teşkilatımızın köyde emin ve yetişkin rehberi ve mümessili olacaktır (Aydoğan 2006: 87).

Tonguç'un yaratmak istediği köy öğretmenleri işte bu amaç doğrultusunda, sadece okuryazar değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda da bilgi sahibi olmalı, inkılâp düşüncesi ve onun gereklerinin köyde uygulayıcılığını yapmalıydı.

17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanan Birinci Milli Eğitim Şurası'nda köyde eğitim ve köye öğretmen yetiştirme sorunları da tartışılmıştı.

Şurada ilköğretimi iyileştirecek bir gelişim planı yapılarak uygulamalara geçilmesi kararlaştırıldı.

Bunun üzerine, Tonguç şuraya katılan diğer üyelerle birlikte köy enstitülerinin kurulmasını öngören bir yasa taslağı üzerinde çalışmalara başladı. Köy enstitülerinin kuruluşu için ilk adımlar atılmaya başlanmıştı.

Tonguç, bu kurumların yalnız öğretmen değil, köy için gerekli olan her tür elemanı yetiştirmek amacıyla kurulacaklarını vurguluyordu. Bunların başında, tarımcı, kooperatifçi, yönetici ve sağlıkçılar geliyordu. Ama işe öğretmen ile başlanacaktı. Çalışma ilerledikçe ihtiyaçlara göre başka elemanlar da yetiştirilecekti (Tonguç E. 2007: 261).

Şura sonunda Tonguç'un komisyon başkanlığında hazırlanan İlköğretim Gelişim Planı, Şura Genel Kurulu'na sunuldu ve kabul edildi. Böylece, ilköğretimde yapılması planlanan çalışmalar şura kararlarına bağlanmış oldu. Bu plan çerçevesinde yapılması gerekenler şöyle özetlenebilir:

- Nüfusu 400'den büyük köylerde ilköğretimin öğretmenlerle, daha küçük köylerde üç yıllık bir öğretim yaptıracak eğitimciyle sağlanması.
- Pansiyonlu ve gündüzlü köy bölge okulları açılması.
- Eğitimci yetiştirilmesinde Tarım Bakanlığı ile ilişkilerin geliştirilmesi.

- Mevcut köy öğretmen okullarının bir gelişme planı çerçevesinde sayılarının artırılması.
- Okul sayılarının artırılmasına yönelik sandıkların kurulması.
- Yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik olarak köy öğretmenlerine lojman, ecza dolabı, tarım araç gereçleri verilmesi, köy öğretmenlerinin ettikleri araziden yararlanmasını engelleyen kısıtlamaların kaldırılması, köy sağlık müfettişleri ve köyde eser bırakmış öğretmenlere para ödülü verilmesi.
- Öğretmen çocuklarının ortaöğretime gidebilmeleri için önlemler alınması (Tonguç E. 2007: 261).

Köy enstitülerinin kurulmasında ileri sürülenler, kuşkusuz, sadece Tonguç'un fikirlerinden oluşmuyordu. Bu arada Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Türkiye'ye çağrılan yabancı uzmanlar da bu konuda görüş ve önerilerde bulunmuşlardı. Ancak 1924-1934 yılları arasında Türkiye'ye gelip eğitim sistemimiz üzerinde incelemeler yaparak görüşlerini raporlaştıran bu yabancı eğitim uzmanları doğrudan köy enstitüleri ile görüş ve önerilerde bulunmamışlardır.

Daha önceki yıllarda bazı Türk eğitimcilerinin bu konuda görüşler öne sürdüğü görülmüştür. Örneğin, Mustafa Satı Bey, 1909 yılından itibaren İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda işlik, laboratuvar, spor ve sanat etkinliklerine yer vermiştir. Baltacıoğlu İçtimai Mektep olarak adlandırdığı modeli, Ethem Nejat'ın yeni öğretmen neslini örgütlemesi, iş ve tarımsal eğitim, izcilik konularındaki görüşleri de köy enstitülerinin kuruluşuna düşünsel yönden katkı sağlamıştır (Altunya 2005: 28).

Yine Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendi'nin 1914'te Osmanlı Mebuslar Meclisi'nde yaptığı konuşmasında köy öğretmeni yetiştirme konusunda söyledikleri önem taşımaktadır.

İsmail Mahir Efendi'ye göre, memleket 70 eğitim bölgesine ayrılmalı, her bölgede kızlar ve erkekler için öğretmen okulları açılmalı, bölgede bulunan köylerden bir kız bir erkek öğrenci bu okullara alınmalı, onlara dört yıl ilköğretim, üç yıl da öğretmenlik eğitimi verilmeli ve sonra da köylerine öğretmen olarak gönderilmeliydi. İşte daha sonra gerçekleştirilen köy eğitimleri ve köy enstitüleri, İsmail Mahir Efendi'nin bu görüşlerinin bir uygulaması olarak düşünülebilir (Başgöz 1995: 42-43).

Atatürk de değişik zamanlarda yapmış olduğu konuşmalarda köy ve köydeki eğitim sorunlarına değinmişti. Aşağıda Atatürk'ün bu konudaki görüşlerinden bir bölümüne yer verilmiştir.

Atatürk, TBMM'de 1 Mart 1922 tarihinde yaptığı konuşmasında köylünün durumunu şu sözleri ile vurgulamıştı:

Bu yurdun gerçek sahibi ve toplumumuzun büyük çoğunluğu köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne değin bilgi ışığından yoksun bırakılmıştır. Bundan ötürü, bizim izleyeceğimiz milli eğitim politikasının temeli, önce... bilgisizliği gidermektir... bir yandan bilgisizliği gidermeye çalışırken, öte yandan da yurt çocuklarını toplumsal ve ekonomik alanlarda etkin ve verimli kılmak için gerekli olan bilgileri uygulayarak öğretme yöntemi, ulusal eğitimimizin temelini oluşturmalıdır (Altunya 2005: 25).

Atatürk, Türk köylünün kalkındırılması konusunda şunları söylemişti:

İleride yetkili olursam halkın seviyesine inmeyeceğim, onu kendi seviyeme çıkartacağım! Maarif programımızın, maarif siyasetimizin temel taşı cahilliğin giderilmesidir!.. Ayrıntılara girmeden fikrimi birkaç kelime ile diyebilirim ki umum köylüye okumak, yazmak öğretmek ve vatanını, milletini, dünyasını tanıtabilecek kadar tarih... öğretmek maarif programının ilk hedefidir. Demıştim ki bu memleketin sahibi, toplumun asıl unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki bugüne kadar maarif nurundan mahrum bırakılmıştır.

Erkek ve kız çocuklarımızın aynı suretle bütün tahsil derecelerindeki talim ve terbiyelerinin ameli olması mühimdir. Memleket evladı her tahsil derecesinde iktisadi hayata amil müessir ve muvaffak olacak surette teçhiz edilmelidir.

Eğitim ve öğretimde tatbik edilecek usul bilgiyi insan için fazla bir süs, medeni bir zevkten ziyade maddi hayata muvaffak olmayı temin eden ameli ve kullanılabilir bir cihaz haline getirmektir... Muallimler her vesileden istifade ederek halka

koşmalı, halk ile beraber olmalı ve halk, muallimin çocuğa yalnız alfabe okutur bir varlıktan ibaret olmadığını anlamalıdır.

İlk ve ortaokulların düzeltilmesi için Anadolu on beş öğretmenlik bölgesine ayrılacaktır. Buralarda liseler, kız ve erkek öğretmen okulları açılacak, birer eğitim merkezi teşkil edilecektir.

İlkokulların muhtaç olduğu kurumlardan biri de yatılı ilkokullardır.

Çocuklar serbestçe konuşmaya, düşündüklerini ve duyduklarını olduğu gibi ifade etmeye teşvik edilmelidir.

Öğrenci ne yaşta olursa olsun onlara geleceğin büyükleri nazarıyla bakmalı ve öylece muamele etmelidir. Tehdit esasına müstenit ahlak bir fazilet olmadıktan başka itimada da yaşan değildir (Aydoğan 2006: 36-37).

İnönü de değişik zamanlarda yapmış olduğu konuşmalarda ve yazılarında ilköğretim konusuna değinerek görüşlerini açıklamıştı. Örneğin, 18 Nisan 1945 tarihli Ulus gazetesinde yayınlanan yazısında ilköğretim konusunda şunları belirtmişti:

İlköğretimi, büyük kütleyi maddi ve manevi alanda kaldırıp yükseltecek ana tedbir sayıyorum. Yirminci asrın ileri ve kudretli bir milleti olabilmek için ilköğretim çözeceğimiz ilk meseledir. Hür vatandaşlığın bütün feyizlerini hususi ve resmi millet hayatında göstermek, şuurlu ve müstakil bir millet olarak içerden ve dışarıdan çıkacak bütün fırtınalara imanla göğüs germek, her şeyden evvel hiç olmazsa ilköğretim tamamlılığı ile sağlanabilir. İlköğretimi olmayan memlekette, orta çağ idaresi, bütün şekilleri ile devam eder. Resmi kanunlar ne derlerse desinler, ne haklar vatandaşlara tanınırsa tanınsın, hiç olmazsa ilköğretim derecesinde bilgi olmazsa haklar ve vazifeler canlanmaz, gönüllere ve yüreklere sinip yerleşmez. Bilmeyen, siyasi ve ekonomik kudret sahiplerinin elinde orta çağda olduğu gibi köle hayatı sürer. Asıl acıklı olan taraf da bilmeyen, kendi düşkün ve köle hayatına karşı duygusuz ve kayıtsız kalır. Hür vatandaşlardan birleşik bir millet olmanın çarelerinin başında, ilköğretim çaresi vardır. Davayı bu kadar geniş ve derin mahiyeti ile görmeliyiz. İlköğretim davası, insan olmak, millet olmak davasıdır. Hepimiz dava yolunda bu gözle ve bu anlayış ile yürüyüp ilerlemeliyiz (Aydoğan 2006: 39-40).

İnönü'nün yukarıda belirttiği ilköğretim davası ancak köydeki eğitim sorununun çözülmesi ile başarılabildi.

Köy enstitülerinin kurulmasına gerek düşünceleri gerekse yetkileri ile katkıda bulunan bir diğer kişi ise dönemin Milli Eğitim Bakanı, Hasan Ali Yücel'dir. Yücel köy enstitülerinin işlevleri konusunda şunları söylemişti:

Bu kurumlar, köylü çocuklarını öğretmen olarak yetiştirip onlar vasıtası ile asırlardan beri irfan nurundan yoksun bırakılmış Türk vatandaşlarını, okutup-yazdırmak, ahlaklı ve çalışkan vatandaşlar haline getirip Türk köyünün her bakımdan kalkınmasını sağlayacaktır (Aydoğan 2006: 86).

İşte yukarıda Türk düşün dünyasında köy ve köydeki eğitim konusunda öne sürülen görüşler köy enstitülerinin kuruluşuna düşünsel dayanak olmuştur.

2.2.2.2.2. Köy Enstitülerinin Kuruluşu

Birinci Milli Eğitim Şurası'nda köy eğitimi konusunda alınan kararlar doğrultusunda Tonguç bunları uygulamaya koyabilmek amacıyla hemen işe koyulmuş ve köy enstitülerini kurma çalışmalarına başlamıştır.

Tonguç, köy enstitülerinin kurulacağı yerleri belirlemek, mevcut öğretmen kursları ve köy öğretmen okullarının köy enstitülerine nasıl dönüştürüleceğini saptamak amacıyla 1939 yılı ortalarında yurt gezisine çıktı. Bu gezisinde hem kurumları inceledi, hem de yönetici ve öğretmenlerin bu konudaki görüşlerini aldı.

Bu gezisi sırasında, Hamidiye, Arifiye, Kırklareli (Lüleburgaz), İzmir, Kastamonu (Gölköy)'de incelemelerde bulunmuştu. Ankara çevresinde yaptığı denetleme gezilerinin ilk durağı Çubuk olmuş ve Kızılcahamam köylerini gezmişti. 18.12.1939'da Yücel ile birlikte Doğu ve Güneydoğu Anadolu gezisine çıktılar. Ankara'dan Sivas'a, Sivas'tan Malatya'ya, Malatya'dan Elazığ'a, Ergani, Osmaniye, Diyarbakır'a giderek buralardaki köy ve köylünün durumunu gözlemlediler. Yaklaşık 10 gün kadar süren bu gezi sonrasında yılın son günü yine Yücel ile birlikte İzmir'e gittiler ve Kızılçullu'yu gezdiler (Tonguç E. 2007: 263-268).

Kimi yerlere trenle gidilmişti. Bu sırada Tonguç gördükleri ve yaşadıkları ile ilgili olarak bazı notlar tutmuştu. Tonguç'un aşağıda bir bölümüne yer verilen Türk köyü ile ilgili olarak tutmuş olduğu notlar, son derece önemli ve düşündürücüdür.

...Tüm Anadolu köyleri üstlerine çekilmiş ve karanlıktan örtülü kalın örtünün altında derin uykularına dalmışlar... Tren karanlıkta bir boşlukta uçurumlara yuvarlanırcasına koşuyor... Geceleri her tarafında elektrik ışıkları dalgalanan, şarkılar söylenen, coşularak yaşanan Anadolu ideali ne zaman gerçekleşecek?... Anadolu'yu ışığa bulayacak kahramanları yetiştirmek gerekli... Işığı bulacak, yaşama geniş olanaklar yaratacak, bireylerinin tümü mutlu yeni toplumun yeni insanlarını yetiştirmek gerekli... (Tonguç E. 2007: 267)

Görüldüğü gibi Tonguç, Anadolu'nun her yönden bir an önce kalkınmasını istemekteydi.

Tonguç köy enstitülerinin kuruluş yerlerinin saptanması konusundaki gezilere 1940 yılında da devam etti. Bu kapsamda, Ankara'nın Susuz, Saray, Eryaman, Kayı köylerinde, Isparta ve Antalya'da incelemelerde bulundu.

10.03.1940'da heyet olarak gittikleri Antalya Aksu'da, Perge kenti kalıntılarının bulunduğu yeri gezdiler ve Antalya'da açılacak olan köy enstitüsünün Aksu İlkokulu ile Perge arasındaki alanda kurulmasını kararlaştırdılar. Antalya'dan sonra Isparta'da kurulacak olan köy enstitüsü için Isparta'nın Gönen Köyü'ne gidildi. Buradaki ilkokul gezildi, köylüler ile görüşüldü, köyün iklim, hava, su koşulları araştırıldı ve uygun olduğu görülünce Isparta Köy Enstitüsünün Gönen'de kurulmasına karar verildi. Daha sonra Malatya'da kurulacak köy enstitüsünün Akçadağ ilçesinde, Adana'dakinin Düziçi'nde, Sakarya'dakinin Arifiye'de, Kars'takinin Cılavuz'da, Trabzon'dakinin Beşikdüzü'nde kurulmasına karar verildi (Tonguç E. 2001: 414-420).

Köy enstitülerinin kurulması planlanan yerlerin çoğunda yapı mevsimi kısıydı. Kış gelmeden üstü örtülü yapılara girilmezse büyük zorluklarla karşılaşılacaktı (Kirby 2000: 216). Köy enstitüleri, büyük kentlerin dışında, köy yaşamını uygun arazisi olan, ana ulaşım yollarına yakın, su sorunu olmayan, belli bir bölgeyi temsil edebilecek özellikleri taşıyan yerlere kurulmalıydı (Evren 1998: 30).

Bu enstitülere kuruldukları yerlerin adları verildi. Ayrıca her enstitünün, üç-beş ilden oluşan bir bölgeye hizmet etmesi düşünülmüştü. Böylece Türkiye'nin bütün illerinin bir enstitünün etki alanı içinde olmasına özen gösterilmişti. Enstitülerin yurt genelinde kuruldukları yere göre dağılımları aşağıda bir tablo durumunda gösterilmiştir:

Tablo 10. Köy Enstitüleri ve Yurda Dağılımları

Enstitünün Adı/Bulunduğu İl	Kuruluşu	Enstitünün Kesimine Giren İller
1.Çifteler-Eskişehir	1937	Afyon, Kütahya, Uşak, Konya
2.Kızılçullu-İzmir	1937	Manisa, Denizli, Aydın
3.Kepirtepe-Kırklareli (Lüleburgaz)	1938	Edirne, Tekirdağ
4.Gölköy-Kastamonu	1939	Çankırı, Çorum, Zonguldak, Sinop
5.Düziçi-Adana (Haruniye)	1940	Maraş, Gaziantep
6.Arifiye-Kocaeli (İzmit)	1940	Bursa, Bilecik, İstanbul, Bolu
7.Aksu-Antalya	1940	Muğla, Mersin
8.Savaştepe-Balıkesir	1940	Çanakkale
9.Gönen-Isparta	1940	Burdur
10.Cılavuz-Kars	1940	Artvin, Ağrı
11.Akçadağ-Malatya	1940	Tunceli-Elazığ
12.Pazarören-Kayseri	1940	Yozgat, Kırşehir, Niğde
13.Akpınar-Samsun (Lâdik)	1940	Amasya, Tokat
14.Beşikdüzü-Trabzon	1940	Ordu, Giresun, Gümüşhane, Rize
15.Hasanoğlan-Ankara	1941	Ankara, Çankırı
16.İvriz-Konya	1941	Nevşehir, Niğde
17.Pamukpınar-Sivas (Yıldızeli)	1941	Erzincan
18.Pulur-Erzurum	1942	Bingöl
19.Ortaklar-Aydın	1944	Denizli
20.Dicle-Diyarbakır (Ergani)	1944	Urfa, Mardin, Bitlis
21.Ernis-Van	1948	Hakkâri

(Türkoğlu 1997: 176-177)

Tablodan da izlenebileceği gibi köy enstitüleri, gelişmiş yerleşim merkezlerine değil, onların dışında geniş toprağı olan bozkırlara kurulmuştur. Bu konuda Düziçi Köy Enstitüsü mezunu İbrahim Ethem Başaran şunları belirtmiştir:

Köy enstitüleri, tıpkı Anadolu'nun kırsal kesimlerinin koşullarını taşıyan bir çevre içinde kurulmuşlardır. İlk dersliği, işliği, yatakhane, mutfak, yemekhanesi kısaca her şeyi ile içinde yaşayanlarca kurulacak olan köy enstitüsünün yaşayabileceği koşullarını kendilerinin yaratabileceğini göstermek amaçlanmıştır. İkinci olarak köy enstitüleri, mezun edecekleri öğrencilerini yapay koşullar içinde yetiştirmek yerine çalışacakları ortamı, yetişmeleri sırasında oluşturarak, doğal koşullar altında yetiştirmeyi yeğlemişlerdir... (Ergelebi 1993: 36-37)

Köy enstitüleri yukarıda belirtilen bozkırlara adeta yoktan ve kendi öğrencileri tarafından elbirliğiyle kuruldu. Bu konuda Pazar şu saptamalarda bulunmuştu:

Köy enstitüleri kurulurken, belirlenen merkezlerin bazılarında az da olsa bina vardı. Ötekilerde okul için yapılmamış birkaç yapı vardı. Bu yapı ve çadırların içinde yaşayarak, yönetici, öğretmen, usta öğretici, öğrenciler hep birlikte okullarını yaptılar, öteki enstitülerin yapımında da imeceye katıldılar... İmeceye katılan enstitüler, yaptıkları binalara, ürettikleri işlere kendi enstitülerinin ya da sınıflarının adlarını yazarlardı. Bu bir çeşit ödüllendirme; değer, duygu eğitimi idi... (Pazar 2001: 59)

Köy enstitülerinin kuruluş çalışmaları sırasında MEB tarafından her bir köy enstitüsü için mimari proje yarışmaları da düzenlenmişti. MEB mimari proje yarışmasında her enstitünün modern bir köy görünümünde olmasını istemişti.

Yeni kurulan enstitülerdeki yapılaşma ve yerleşme sorununun daha kısa sürede çözümlenebilmesi için enstitüler arasında insan gücü desteği (imece) de sağlanmıştır. Bu amaçla daha önce kurulmuş enstitülerden yapı işlerinde deneyim kazanmış öğretmen ve öğrencilerden ekipler oluşturulmuş ve bunların yeni kurulmakta olan enstitülerin inşaat işlerinde çalışmaları sağlanmıştır. Bu ekiplerin başında, enstitülerin yapı işlerini örgütleyip teknik sorunları çözen Macar Sili Layoş adında bir yabancı uzman görevlendirilmiştir (Tonguç E. 2007: 282).

30-40 kişilik ekipler halinde örgütlenen enstitü öğrencileri gittikleri imecelerde 1-2 aylık çalışmadan sonra yurt gezisine çıkarılarak ödüllendirilmişlerdir. Bu gezilerde de öğrencilere tarihsel kalıntılar,

müzeler, fabrikalar, tarım çiftlikleri, işletmeler ve çevrenin doğal güzellik alanları gezdirilmiş ve böylece de öğrencilerin bilgi ve görgülerinin artırılması düşünülmüştür (Başaran 2003: 28-29).

Ödenek yetersizliği nedeniyle enstitü binalarının öğrencilere yaptırılması, köy enstitülerinin iş içinde eğitim ilkesine dayalı olarak öğrencilerin birçok yönden yetişmesine olanak tanımıştır. Öğrencilerin bedensel değerlerinden yararlanılarak enstitülerin bahçeleri, ışıkları inşa edilmiş; tarım arazileri kolaylıkla işletilmiştir.

Köy enstitülerinin başarılı bir biçimde görev yapabilmeleri için başlarına işlerini çok iyi bilen ve bakanlıkla uyum içinde çalışabilecek müdürlerin de kurucu müdür olarak getirilmeleri gerekmektedir.

Müdürlüğe atananların birçoğu Tonguç'un Gazi Eğitim Enstitüsü'nden öğrenci olarak tanıdıkları idi. Diğerleri de genellikle yurt gezilerinde tanıdığı, seçtiği kişilerdi. Tümü, önceden açılmış olan eğitim kurslarında denenmişlerdi. Enstitüleri en zor koşullarda çalışarak, insanüstü çabalarla bu kadro kuracaktı. Çevrelerinde oluşan iş arkadaşları halkaları giderek genişleyecek, yönetici, öğretmen, usta öğretici sayıları artacaktı (Tonguç E. 2007: 273).

Tonguç'un daha yasa çıkmadan önce açılacak olan köy enstitülerinin müdürlerini belirlemesi akıllıca bir işti. Çünkü okulların kurulacağı arazilerin belirlenmesi ve tarım faaliyetlerinin gecikmemesi için hemen çalışmalara başlanılmalıydı. Bütün bu işlere Tonguç'un tek başına yetişmesi mümkün değildi. Bu nedenle müdürlere yeteneklerini ve güçlerini gösterebilmeleri için her türlü olanağı sundu.

1937-1948 yılları arasında köy enstitülerinde görev yapan müdürler aşağıda bir tablo durumunda gösterilmiştir:

Tablo 11. Köy Enstitüleri Müdürleri (1937-1948)

Adı/Bulunduğu İl	Kuruluş Tarihi	İlk Çalışan Müdürlerin Adları
1.Akçadağ/Malatya	1940	Şinasi Tamer, Şerif Tekben
2.Akpınar/Samsun	1940	Nurettin Biriz, Enver Kartekin
3.Aksu/Antalya	1940	Talat Ersoy, Halil Öztürk
4.Arifiye/Kocaeli	1940	Süleyman Edip Balkır
5.Beşikdüzü/Trabzon	1940	Hürrem Arman, Osman Ülkümen
6.Cılavuz/Kars	1940	Halit Ağanoğlu
7.Çifteler/Eskişehir	1937	Remzi Özyürek, M. Rauf İnan, Osman Ülkümen
8.Dicle/Diyarbakır	1944	Nazif Evren
9.Düzici/Adana	1940	Lütfi Dağlar
10.Ernis/Van	1948	İbrahim Oymak
11.Gölköy/Kastamonu	1939	Ali Doğan Toran
12.Gönen/Isparta	1940	Ömer Uzgıl
13.Hasanoğlan/Ankara	1941	Lütfi Engin, Hürrem Arman, M. Rauf İnan
14.İvriz/Konya	1941	Recep Gürel, İ. Safa Güner
15.Kepirtepe/Trakya	1938	Nejat İdil, İhsan Kalabay
16.Kızılçullu/İzmir	1937	Emin Soysal, Hamdi Akman, Talat Ersoy
17.Ortaklar/Aydın	1944	Hayri Çakaloz
18.Pamukpınar/Sivas	1941	Şinasi Tamer
19.Pazarören/Kayseri	1940	Sabri Kolçak, Şevket Gedikoğlu
20.Pulur/Erzurum	1942	Ahmet Korkut, Aydın Arıkök
21.Savaştepe/Balıkesir	1940	Sıtkı Akkay

(Altunya 2005: 22)

Enstitü müdürleri, değişik ve yeni türden yöneticilerdi. Tonguç'un ve köy enstitülerinin kendilerine yükledikleri önemli görevlerin zorlaştırdığı koşullar onları yeni tip insanlar durumuna getirmişti. Müdürlerin başarılı olmalarını sağlayan birinci etken, kurum personeli arasında sevgiye dayalı bir iletişim kurmaları dolayısıyla despotluktan uzak durmaları. İkincisi, kurumsal maddi kaynakları olabildiğince verimli kullanmaları ve yeni kaynaklar yaratmaları. Üçüncüsü, başarılı olamadıkları işlerden sorumlu olacaklarını bilmeleriydi (Kirby 2000: 219-221).

2.2.2.2.3. Köy Enstitüleri Kanunu

Köy enstitüleri yasa tasarısı, 17 Nisan 1940 tarihinde TBMM’de görüşülerek 3803 sayılı yasa olarak kabul edildi. Köy Enstitüleri Kanunu’nun TBMM’de görüşülmesi sırasında Türk köyünün eğitim sorunları ve bu sorunlara yasa tasarısı ile getirilmeye çalışılan çözüm üzerinde milletvekilleri görüş ve düşüncelerini açıkladılar.

Yasa tasarısı üzerinde ilk sözü alan Konya Milletvekili Dr. Osman Şevki Uludağ konuşmasında, şehirde yetişmiş, şehir hayatına alışmış öğretmenleri, köy hayatının zor koşullarında görevlendirmenin mümkün olmadığını, bu nedenle köylerde görev yapacak olan öğretmen adaylarını köylerden alma fikrini beğendiğini, fakat “enstitü” kelimesinin mahiyetini anlayamadığını enstitü ismi yerine politeknik mektebinin daha küçük ölçeğini ifade eden kelimeyi bulmak gerektiğini belirtmiştir (Kalyoncuoğlu 2002: 52-53).

Daha sonra söz alan Manisa Milletvekili Kazım Nami Duru, köy enstitülerine, köy öğretmenlerinin işe başlamasından sonra ihtiyaç duyulduğunu, bu kurumların amacının köyü kalkındırmak ve köylüyü eğitmek olduğunu belirtmiştir (Başar 2004: 361).

Muş Milletvekili Hakkı Kılıçoğlu, mevcut şehir öğretmen okullarından mezun olanların köye gitmediklerini, gittilerse köyden kısa sürede kaçtıklarını vurguladıktan sonra bunun bir inanç sorunu olduğunu ve şehir öğretmen okullarında da öğretmenlere bu inancın (öğretmenlik meslek bilinci) verilemediğini belirtmiştir (Kalyoncuoğlu 2002: 55).

Eskişehir Milletvekili Emin Sazak konuşmasında şunları dile getirmiştir:

...Bu mesele hakikaten bugün bayram yapılacak kadar memleketimizde çabuk meyvesini veren bir hadise olmuştur... Burada korktuğum bir nokta vardır. Onu da arz edeyim. Beş sene tahsil ve terbiye olan küçük köylerin terbiyesini müsavi hale getireceğiz. Acaba burada bir tezat var mı? Bunun yanında büyük köyleri de nazarı itibara almak lazımdır (Başar 2004: 360).

İstanbul Milletvekili Kazım Karabekir ise tasarıya köy ve şehir arasında ayırım yaratacağı gerekçesiyle karşı çıkarak şu görüşleri öne sürmüştü:

...Biz şehir ve köy çocuklarını böyle birbirleriyle kaynaştıracak yerde bir safiyeti fikriye ile ayırırsak, sonra acaba bu köylere başka taraflardan yapılacak telkinlerle günü birinde biz bu şehirlilerin karşısında başka fikirlerle onları mücehhez bulmaz mıyız? Onun için bendenize öyle geliyor ki, şehir çocuklarını köylere götürmek için diğer devletlerin yaptığı gibi daha bazı tedbirler almalıyız... Her medeni memlekette olduğu gibi münevver çocuklarımızı köy enstitülerinde staj gördürerek tecrübe sahibi yapmalıyız. Üniversiteden çıkıp devlet memuru olacaklar da köylülere ve köy çocuklarına maddi ve manevi yardımlarını esirgememelidir (Başar 2004: 361).

Karabekir konuşmasında ayrıca tasarı ile getirilen yeni öğretmen yetiştirme yönteminin birtakım uluslardan ya da deneyimi yapılmış olan herhangi bir yerden alınıp alınmadığını sormuştur.

Tasarı üzerinde söz alan Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, öncelikle Türkiye'nin köy gerçeğini anlattı. Daha sonra neden köy enstitülerini kurma gereğini duyduklarını açıkladı. Bu arada milletvekillerini, bu okulların köy ve şehir arasında bir ayırım yaratacağı yönündeki kuşkularının yersiz olduğunu açıkladı. Yücel'in TBMM'deki köy enstitüleri yasa tasarısı üzerinde yapmış olduğu konuşmanın önemli görülen bölümleri aşağıda verilmiştir.

Köylerde oturan 13 milyon vatandaşımızın çocuklarını da nazarı dikkate alırsak bunun ancak % 25'ini okutabiliyoruz. % 75'ini okutamıyoruz. Binaenaleyh okutmak ve okutamamak nispeti şehirli ve köylü arasında hemen hemen tersinedir. İşte sizlere arz edeceğim levha budur. Bu levha karşısında bulunan hükümetimiz vaziyeti halledici bir tedbir bulmak için çalışmış ve 13 milyon gibi büyük bir kitlenin oturduğu, yaşadığı köy muhitindeki evlatlarımızı yüzde yüz okutmak için emek sarf etmiştir. Bu kanun onun emegidir (Boybeyi 2002: 15).

Yücel, bu tasarının şehir ve köy ayrımı getirdiği yönünde milletvekillerince yöneltilen eleştiriler ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştı:

Şimdiye kadar şehir ve muallim mekteplerinden köye gitmiş olan ve orada hakikaten idealist bir ruh ile çalışmış bulunan öğretmen arkadaşlarımız yok değildir. Onların büyük bir kısmının köyde duramamış olmaları, sadece bir idealizm noksanından ileri gelmemiş, hazırlanma hususunda gittikleri muhite intibak edecek melekeyi onlara verememiş olmamızdan doğmuştur. Dava sadece bir vatanseverlik, bir mefkûrecilik davası olarak

mütalaa edilemez. Bunu fiili olarak bildiğimiz için o şekilde bu gençleri yetiştirelim ve hayat tarzları o şekilde olsun ki, kendilerine köyde vazife verdiğimiz takdirde tabii olarak okul hayatları devam ediyormuş gibi olsun, vazifelerine memnuniyetle gitsinler, bu işleri seve seve görsünler diye düşündük (Başar 2004: 362).

Yücel'in modelin başka uluslardan alınıp alınmadığına ilişkin görüşleri şunlardı:

Bu tasarıyla bizim yaptığımız şey, bir kopya değildir. Fakat uydurma bir şey de değildir. Bizim yaptığımız bu işi Bulgaristan'da başka, Macaristan'da bir başka biçimde bulursunuz. İlköğretim sorununu bundan yüz yıl önce çözümlemiş ülkelerde de daha başka biçimlerde görürsünüz. Biz hiçbir ulusun ilköğrenim sorununu çözümlerken aldığı önlemleri aynen almadık. Bunları biz ancak kendi ülkemiz koşullarını ve halkımızın sosyal yaşamını göz önünde bulundurarak yapmış bulunuyoruz. Sözün özü, bu bizimdir, kimseden almadık. Başkaları bizden alsınlar (Pazar 2001: 46).

Yapılan görüşmeler ve tartışmaların ardından tasarı oylandı ve oylamaya katılan tüm üyelerin oyuyla (278 oy) kabul edilerek yasalaştı (Kırby 2000: 214).

Oylamadan sonra Yücel, TBMM'de şu teşekkür konuşmasını yaptı:

Sayın arkadaşlarım, bizim hazırladığımız, encümenlerin üstünde çalıştığı bir yasa tasarısını şu anda kabul etmiş bulunuyorsunuz... Bu yasanın, ülkemizin geleceği, halkımızın eğitim gereksinimi ve köylümüzün kalkınması yönünden olan önemi onayınızla bir kez daha esaslı bir biçimde yürürlüğe girmiştir. Bunu görmekten büyük mutluluk duyuyorum. Şahsen uzun yıllar kalbimde sakladığım bir idealin yerine geldiğine tanık oluyorum. Bunun için yüksek kurulunuza içtenlikle, bütün yüreğimle bu tarihi anda en derin teşekkürlerimi sunarım (Türkoğlu 1997: 158).

17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı yasa olarak TBMM'de benimsenen ve 22.4.1940 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren "Köy Enstitüleri Kanunu"nun getirmiş olduğu düzenlemeye göre; köy öğretmeni ve köy için gerekli meslek elemanını yetiştirmek üzere tarım işlerine elverişli toprağı bulunan yerlerde MEB'ce "Köy Enstitüleri" açılacaktı (Md. 1). Bu enstitülerde görev alacak olan memur ve öğretmenlerin maaşları kadro derecelerine göre MEB'ce belirlenecek ve ödenecekti (Md. 2). Öğrenim süresi en az beş yıl olacak ve tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş, sağlıklı ve yetenekli köy

çocukları seçilerek alınacaktı (Md. 3). Enstitüye kabul edilen öğrenciler sağlık problemleri dışındaki nedenlerle okuldan ayrıldıklarında, kendilerinden ya da kefillerinden okulda onlara devletçe yapılan giderler alınacaktı (Md. 4).

Köy enstitüsü mezunu öğretmenler:

- MEB tarafından görevlendirilecekleri köylerde yirmi yıl süreyle zorunlu görev yapacaklardı (Md. 5).
- Atandıkları köylerde örnek tarla, bağ, bahçe, atölye gibi tesislerde köylülere rehberlik edecek ve köylünün bunlardan yararlanmasını sağlayacaklardı (Md. 6).
- 20 lira ücretle işe başlayacaklar, başarılı olanların aylıkları 6. öğretim yılı başında 30; 15. öğretim yılında 40 liraya çıkarılacaktı (Md. 7).
- Göreve başladıklarında MEB bütçesinden bir defaya mahsus olmak üzere 60 lira donatım bedeli alacaklardı (Md. 10).
- Atandıklarında üretim için gerekli olan verimli tohum, çift ve gelir getiren hayvanlar, cins fidan gibi araçlar devletçe verilecek ve bunlar okulun demirbaşına kaydedilecekti (Md. 11).
- Gezici başöğretmenler ve ilköğretim müfettişleri tarafından izlenip denetlenecekti (Md. 15).

Köy enstitülerine, yüksek okullar ve üniversite fakülteleri, Gazi Eğitim Enstitüsü, öğretmen okulları, ticaret liseleri ve orta tarım okulları, erkek sanat okulları ve kız enstitüleri, köy enstitüleri, inşaat usta okulu ve bunlardan başka her türlü teknik ve mesleki kurumları bitirenler atanacaktı, ayrıca işlerinde usta kişiler gündelik ya da aylık ücretle usta öğretici olarak çalıştırılacaktı (Md. 17).

2.2.2.2.4. Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu

3803 sayılı kanuna paralel olarak köy enstitülerinin hızla çoğalması üzerine MEB bu sefer bu okulların teşkilatlarını düzenlemeye karar vermiş ve 19.06.1942 tarihinde 4274 sayılı "Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu" çıkarılmıştır (Başar 2004: 366).

Mecburi ilköğretimi çabuk ve geniş ölçüde yaymak, 1937 yılından beri yapılan faaliyetlerle geliştirilmesine çalışılan köy okulları ve enstitülerini devamlı ve düzgün bir şekilde işletmek amacıyla çıkarılan bu kanun, 10 bölüm, 71 maddeden oluşmaktadır ve özetle şunları içermektedir:

Birinci bölüm, okullar ve yönetimlerinin örgütlenmesi ve disiplin kurulları başlıkları altında iki bölüme ayrılmıştır. Bu bölümde, köylerde zorunlu ve parasız eğitim (Md. 1), eğitimci ve öğretmen atamaları, gezici müfettişlikler, köy enstitüsü müdürlerinin görev ve yetkileri (Md. 2, 3, 4), il/ilçe milli eğitim müdürlükleri, il sağlık müdürlükleri, tarım müdürlüklerinin köy ve bölge okulları ile ilgili görev ve yetkileri (Md. 5, 6), disiplin kurulları (Md. 7, 8, 9) konuları üzerinde düzenlemeler yapılmıştır.

İkinci bölümde, köy eğitimci ve öğretmenlerinin görev ve yetkileri (Md. 10) belirlenmiştir. Köy öğretmen ve eğitimciilerinin görev ve yetkileri, okul ve kurslarla ilgili işler ve köy halkını yetiştirmekle ilgili işler olarak ikiye ayrılmıştır.

Köy öğretmen ve eğitimciilerinin okul ve kurslarla ilgili görev ve yetkileri şöyle saptanmıştır:

1. Köy okulu binasının, işliğinin yapılışında ve bahçesinin kuruluşunda aktif görev almak, bu okullara verilen eşyayı en iyi şekilde korumak, hayvanlara bakmak ve onları üretmek.
2. Okula ait araziye örnek olabilecek şekilde işlemek, boz bırakmamak.
3. Köy okulu işliğini, köylülere de faydalı olabilecek şekilde işletmek.

4. Köyde okul öğrencisinin eğitim ve öğretimiyle ilgili her türlü önlemi almak ve aldirmek.
5. Öğrencilerin sağlık durumlarını bozucu olayları önlemeye ve gidermeye çalışmak ve bunun gerektirdiği önlemleri almak ve aldirmek.
6. Denetim bölgesine giren köylerin okul binalarını yapmak, fidanlıklarını kurmak gibi elbirliği isteyen işlerde birlikte çalışmak.

Eğitmen ve öğretmenlerin köy halkını eğitmekle ilgili görev ve yetkileri de yasaya göre şöyle saptanmıştır:

1. Köy halkının milli kültürünü yükseltmek, onları sosyal hayat bakımından çağın şartlarına ve gereklerine göre yetiştirmek, milli bayramlarda, okul açılışlarında, yerel yönetimlere göre kutlanan iş günlerinde törenler yapmak, köy halkını radyodan üst düzeyde faydalandırmak.
2. Köylülerin ekonomik hayatını geliştirmek için, tarım, sanat, teknik alanlarda onlara örnek olacak işler yapmak ve köylülerin üretime katkı sağlamasına yardımcı olmak.
3. Köyde ve yakın çevrede bulunan tarihi eserlerin korunması, soyunun tükenmemesi gereken bitki ve hayvan türlerinin yok olmaması için muhtar ve diğer kuruluşlarla irtibat kurmak.
4. Köy halkının iyi ve kötü günlerinde yanında olmak ve bunun için gereken devlet desteğinin sağlanmasında yardımcı olmak.
5. Mili savunma, imece, asker ailelerine yardım, orman ve köy yangınlarını söndürme gibi işlerde köylülerle işbirliği kurmak.
6. Bulunulan çevreye göre köy gençlerinin yüzücü, kayakçı, güreşçi, binici, atıcı, avcı, bisiklet, motor ve traktör kullanma gibi yeteneklerle yetiştirmelerini sağlamak.

Yasanın üçüncü bölümünde, okullara kabul ve devam başlığı altında, köy okullarının çalışma zamanları (Md. 12), okula devam zorunluluğu yaşları (Md. 13), bölge pansiyonlu köy okullarının işleyişi (Md. 14), okula devam-devamsızlık, devamsızlarda yapılacak işlemler, devamsızlık cezalarının uygulanması (Md. 15, 16, 17) konularında düzenlemeler getirilmiştir.

Dördüncü bölümde, öğrencilerin ders araç ve gereçlerinin sağlanması (Md. 18, 19) ve köy bütçelerinden okula ayrılacak ödeneklerin belirlenmesi (Md. 20, 21) konuları düzenlenmiştir.

Beşinci bölümde, okul yapımı ve onarımı başlığı altında, okul bina ve arsaları ile ilgili olarak muhtarların sorumlulukları (Md. 22), bölge köy okullarına bölge muhtarlıklarınca ödenek ayrılması (Md. 23), orman yasasına göre okul yapımında kereste verilmesi (Md. 24), köy halkının (18-50 yaş) yılda en çok 20 gün okul yapımında çalışma zorunluluğu ve bu kurala uymayanlar hakkında yapılacak işlemler (Md. 25, 26), köy okulu ve köy enstitüsü yapımında malzemelerden resim ve harç alınmaması (Md. 27) konuları düzenlenmiştir.

Altıncı bölümde, köy okulunun bulunduğu köy sınırları içindeki tarıma uygun araziden öğretmenin ve ailesinin geçimine, okul öğrencilerinin ders uygulamalarına yetecek kadar arazinin okula ayrılması, satın alınması ve bu konuda yardımcı olmayan köylülere uygulanacak yaptırımlar (Md. 28, 29) ve okul için ayrılan arazi üzerinde meydana getirilen taşınmazların köylüye, kullanımının öğretmen ve eğitimcilerle ait olması (Md. 30) konularında düzenlemeler getirilmiştir.

Yedinci bölümde, köy okullarında görevli eğitimci, öğretmen, gezici başöğretmenlerin ödüllendirilmeleri ve cezalandırılmaları ile bunlar için uygulanacak esaslar, cezaların takibi, disiplin suçu sayılan davranışlar, izinler, aylıktan kesme ve meslekten çıkarma cezaları konularında düzenlemeler getirilmiştir (Md. 31-37).

Sekizinci bölümde, genel olarak köy enstitüleri ve bu enstitülerin köy okulları ile ilgili işleri düzenlenmişti.

Dokuzuncu bölümde, köy enstitülerinde görev yapan kişilerin atama, yükselme, ödüllendirme usulleri belirlenmiştir. Son olarak da onuncu bölümde, köy enstitüleri ile ilgili çeşitli konularda düzenlemeler yapılmıştır.

Gerek 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu gerekse 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu ile Türk köyünün eğitim sorunlarının çözümüne yönelik Cumhuriyet tarihinde ilk kez en ciddi düzenlemeler yapılmıştır.

Tonguç, 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu üzerindeki görüşlerini şöyle dile getirmişti:

...4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununun önemli bir özelliği, gereksinmelerimize uygunluk hükmünü taşımasıdır. Diğer de geçmişten beri süregelenleri düzeltme yolu tutulmayarak yepyeni ve köy bünyesine uygun bir örgütlenme, köy okuluna yeni bir anlam ve şekil verme, köy eğitmen ve öğretmenlerini yeni bir görevin adamı yapma amaçlarını gütmesidir... (Türkoğlu 1997: 421)

2.2.2.2.5. Köy Enstitülerinin Mali Kaynakları

Köy enstitülerinin mali kaynakları, devlet bütçesinden ayrılan ödenekler, enstitülerde öğrenci ve çalışanların emeğiyle elde edilen gelirler ve ekonomik örgütlenmeler olarak sınıflandırılabilir (Altunya 2005: 72).

Köy enstitülerine kuruluş çalışmaları sırasında devlet desteği son derece az olmuştur. Bunun önemli nedenlerinden biri İkinci Dünya Savaşının ağır koşulları olarak gösterilebilir.

Devlet bütçesinden ayrılan ödeneğin o günün koşullarında ne kadar yetersiz olduğu konusunda Akçadağ Köy Enstitüsü Müdürü Şerif Tekben'in yaptığı hesaplamalar anlamlıdır. Tekben, 1936-1947 yılları arasında köy enstitüleri ve eğitmen kurslarına devlet bütçesinden her şey için 51 milyon lira verildiğini, bu enstitülerde diğer yatılı öğretmen okullarında olduğu gibi

harcama yapılırsa belirtilen süre içinde sadece öğrencilerin yiyecek giderlerinin 45 milyon lira tutacağını, oysa verilen 51 milyon lira ile 20 köy enstitüsünün kurulduğunu belirtmiştir. Üstelik bu 51 milyon liranın içine 5.6 milyon lira tutan öğretmen ve diğer personelin aylık ve ücretleri de dâhildir (Altunya 2005: 72).

Devletin olanakları ölçüsünde ayrılan bu sınırlı bütçenin ortaya çıkardığı sorunlar, köy enstitülerindeki öğrenci ve çalışanların kendi emekleri ile elde ettikleri gelirlerle, tutumluluklarıyla giderilmeye çalışılmıştır. Savaşın ve kıtlığın getirmiş olduğu olumsuz durumlar da köy enstitülerinin temel felsefesi olan “üretici eğitimi” ön plana çıkmıştır.

Enstitüler, Anadolu topraklarında çorak, bataklık araziler üzerine kurulmuştur. Buralara, öğrenci ve eğitici emeğiyle 8-10 kilometreye varan uzaklıklardan su getirilmiş, bağlar, bahçeler kurulmuştur. Kurak arazilerde tarla tarımı yapıp binlerce ton buğday, arpa, baklagiller vb. üretilmiştir. On binlerce baş hayvan yetiştirilmiştir. Beşikdüzü ve Arifiye Köy Enstitülerinde yüzlerce ton balık tutulmuştur. Tüm bunlar, enstitünün bütçesine, devletin ayırdığı payı çok çok aşan katkılardır (Altunya 2005: 73).

Makal (1997: 67), Akçadağ Köy Enstitüsünde 1940 yılında bozkır bir yer olmasına karşın, 1947 yılına değin, 9500 adet kayısı, 250 adet elma, 250 adet armut, 200 adet kiraz, 200 adet vişne, 100 adet erik, 250 adet şeftali, 7000 adet dut olmak üzere toplam 17.750 adet ağaç dikilip yetiştirildiğini belirtmiştir. Ayrıca bu enstitüde akasya, söğüt ve sayısı yüz bini aşan kavak ağaçlarıyla korular oluşturulmuştur.

Bu konuda Pazarören Köy Enstitüsü Müdürü Şevket Gedikoğlu’nun verdiği bilgiler ise şöyledir: 1944 yılında 15 ton ıspanak, tonlarla salatalık, kabak, soğan, sarımsak, patates, fasulye, nohut, mercimek, buğday, arpa üretiliyor; arılar oğul veriyor, koyunların sütünden tenekelerle yoğurt, peynir, yağ elde ediliyor, bunlar döner sermaye kanalıyla enstitü ambarına

aktarılyordu. Yine aynı dönemde, enstitüde 25 at, 45 inek, 150-200 koyun ve tiftik keçisi bulunuyor, bunların yiyecekleri de enstitüde üretiliyordu (Altunya 2005: 74).

Köy enstitüsü öğrenci ve öğretmenlerinin gerçekleştirdiği bu ummalı çalışmalar ekonomik örgütlenmelerle destekleniyordu. 1942’de çıkarılan ve yukarıda değerlendirilen 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu’na göre; köy enstitülerindeki ve okullarındaki öğretmen, eğitimci, öğrencinin ve köy halkının gereksinimleri göz önünde tutularak, Bakanlığın denetiminde “Köy Enstitüsü veya Köy Okulu Üretim ve Tüketim Kooperatifi”nin kurulabileceği belirtilmişti (Md. 62) (Başaran 2003: 37). Böylece enstitüler, dışarıdan alması gereken mal ve hizmetleri köylülerden, aynı şekilde köylüler de enstitüden alabileceklerdi. Oluşturulan bu kooperatifçilik sistemi ile öğretmen, öğrenci ve köylüler arasında dayanışma ve yardımlaşma ruhu geliştirilmiştir. Ayrıca, aracısız olarak, gerekli eşya ve bazı yiyecek maddelerinin kooperatifler aracılığıyla sağlanması, enstitüleri kırtasiyecilik çukuruna da sokmamıştır (Makal 1997: 71).

Enstitülerdeki bir başka ekonomik örgütlenme biçimi de enstitülerden mezun olan köy öğretmenleri için oluşturulan “yardım sandıkları”dır. 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, köy öğretmenleri için “Köy Öğretmenleri Tekaüt Sandığı” ile “Köy Öğretmenleri Sağlık ve İctimai Yardım Sandığı”nın kurulmasına olanak sağlamıştı (Md. 18). Böylece köy öğretmenlerinin, eğitimcilerinin, ilköğretim müfettişlerinin köy enstitüsü öğretmenlerinin sosyal güvenlikleri sağlanmaya çalışılmıştı (Altunya 2005: 78).

2.2.2.2.6. Köy Enstitüsü Öğretim Programları

Köy enstitülerinin kurulduğu ilk yıllarda belirli bir müfredat programına bağlı kalınmamıştır. Hatta bu durum 1943 yılında bu okulların resmi öğretim programı yapılana kadar devam etmiştir. Bu süre içerisinde, enstitülerin eğitim öğretim işlerinde izlemesi gereken yolların açıkça

belirtildiği 3803 sayılı yasa, eğitimcilere işin 15 yıllık planını ve çerçeve programını sunarak yol göstermiştir.

Zaten öğrencilerin dersleriyle ilgili çalışmaları, enstitülerin kuruluş yıllarında daha çok inşaat işleri ile uğraştıklarından ihmale uğramıştır. Ancak inşaat faaliyetleri bittikten sonra asıl eğitim faaliyetlerine ağırlık verilebilmiştir (Başar 2004: 368).

Köy enstitülerindeki eğitim faaliyetleri, bilgiyi bilince dönüştüren, bilgiyi hayat için veren, çevreye uygunluk, kendi kendini yönetme, iş içinde kendi kendine karar vererek çalışma esaslarına göre düzenlenmiştir (Sakaoğlu 2003: 244).

Köy enstitülerindeki eğitim etkinlikleri sürekli Bakanlığın gösterdiği şekilde uygulanmıştır. Bakanlıktan gelen genelgeler çerçevesinde eğitim öğretim etkinliklerinin yarısı teknik ve tarım dersi çalışmalarına, yarısı kültür derslerine ayrılmıştır. Ama her enstitü Bakanlığın çizdiği genel ilkelere uymak koşuluyla kendi çevresel özelliklerine, kendi gereksinimlerine göre öğretim programlarında gerekli düzenlemeleri de yapmıştır. Bu esnek program yıllık, aylık, haftalık çalışma planlarına bağlanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bakanlık genelgelerine ek olarak Tonguç'un müdürlere yazdığı mektuplar, program ve yöntem konusundaki açıklamaları da yol gösterici olmuştur. Zaman zaman enstitülerin müdürleri bir araya gelerek yapılan çalışmaları değerlendirerek eğitim öğretim ve diğer işlere yönelik ortak kararlar da almışlardır (Türkoğlu 1997: 195-196). Bu kararlar, enstitülerde sürdürülen eğitim öğretim çalışmalarının iyileştirilmesine olanak sağlamıştır. Bu durum aynı zaman da köy enstitülerinin öğretim programlarının geliştirilmesine de ortam hazırlamıştır.

Köy enstitülerinde geleneksel okul sisteminde olduğu gibi bilgi aktarımına neden yer verilmediğini Tonguç şöyle açıklamıştır:

...Köy hayat şartları içinde yetişen çocuk, bildiğimizden, tercüme kitaplarının yazdığından başka bir âlemdir. Onları kendi özellikleriyle tanımadıkça, köy âleminin içine girmeye, onu istenilen istikamete yöneltmeye, ... belli amaçlara göre terbiye etmeye imkan yoktur. Bazı kimseler eğitim kitaplarında bütünü başka kaynaklara göre yazılı ilkelerin köy çocuğuna da tatbik olunabileceğini söylerler veya yazarlar. Enstitü çalışmalarına katılanlar bu tarzda düşünenlerden ayrıldılar. Yazılmış hazır reçeteler yerine, konuyu incelemeyi, onunla ilgili yoklamalar yapmayı ve bu yoklamalardan elde ettikleri esaslara göre reçeteyi kendileri yazmayı uygun buldular... (Altunya 2005: 43)

Köy enstitülerinde dersler çevrenin özellikleri dikkate alınarak işleniyordu. Öğrenciler her gün sabah, akşam toplu olarak bireysel etüt yapıyor, bunun dışında dört saat genel bilgi, iki saat tarım, iki saat teknik bilgi dersi görüyor, her derse özgü çeşitli uygulamalara katılıyordu. Çalışma süresi günde sekiz, haftada kırk dört saatti. Çevresel konular arasında, bisiklet, motosiklet kullanma, yüzme, ata binme, dağa tırmanma, motorlu deniz araçlarını çalıştırma, mandolin, ağız armoniği, flüt çalma, ulusal oyun oynama, radyo ve gramofondan müzik dinleme, köy gezilerine çıkma, inceleme yapma, kitap, dergi okuma, kitaplık, müze kurma, eğlence düzenleme, temsiller verme, türkü söyleme gibi çeşitli etkinliklere yer veriliyordu (Kaplan 2002: 93-94).

Ayrıca, öğrenciye her işte tasarruflu hareket, kadınlara, yaşlılara, hastalara, düşkünlere yardım etme, bulundukları yerleri temiz tutma alışkanlıklarının kazandırılması, öğrencilerin her türlü zorluklardan yılmayacak şekilde yetiştirilmesi, korkak, kararsız ve iradesiz olmamaları da istenen nitelikler arasındaydı. Bu arada planlı, hızlı iş görme ve başarma, temel ilke olarak kabul edilmiştir. Atatürk ilkelerinin, Türk Ulusunun yükselmesi için gerekli olduğu vurgulanmış ve bu ilkelerin engel tanımadan yaşama geçirilmesi istenmiştir (Binbaşıoğlu 1993: 42-43).

Köy enstitülerinin öğretim programlarını geliştirebilmek amacıyla Tonguç'un başkanlığında enstitü müdürleri ve Talim Terbiye Kurulu uzmanlarının da katıldığı bir toplantı gerçekleştirildi. Bu toplantıda her enstitüden gelen programlarla ilgili raporlar tartışıldı ve köy enstitüleri için

bir taslak program hazırlandı. Daha sonra bu taslak program Talim Terbiye Kurulunca incelenerek 4 Haziran 1943 tarihinde kabul edildi. Bakan Yücel'in onayıyla "Köy Enstitüleri Öğretim Programı" adı altında kesinleşerek uygulanmak üzere enstitülere gönderildi (Türkoğlu 1997: 197).

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in onayı ile yürürlüğe giren 1943 programıyla ilgili olarak şu özellikler dikkat çekmektedir:

1. Beş yıllık öğrenim sürecinin 114 haftası kültür derslerine, 58 haftası ziraat derslerine ve çalışmalarına, 58 haftası teknik derslere ve çalışmalarına ayrılmıştır.
2. Enstitüler haftalık, aylık, mevsimlik çalışma planlarını, kendi özelliklerine, işlerinin durumuna, öğrencilerin düzeyine ve sayısına, öğretmenlerin özelliklerine iş araçlarının çeşitliliğine, iş alanlarının genişliğine hayvanların cins ve sayılarına göre düzenlerler.
3. Enstitüler öğretim ve uygulama çalışmalarını "kültür", "tarım" ve "teknik" alanlarla ilgili dersleri yarım gün, tam gün veya hafta esasına göre düzenlemekte serbesttirler.
4. Bina, yol, köprü yapımı veya su arki açılması veya bitirilmesi yahut ekin ekilmesi veya hasat kaldırılması gibi önemli işler çıktığı zaman bütün çalışmalar o iş üzerinde yoğunlaştırılır. Önceden planlanan ders ve uygulama kayıplarının uygun bir zamanda telafisi yoluna gidilir (Erçelebi 1993: 104).

Programda belirtildiği gibi, enstitüler ilkokuldan sonra beş yıl öğretim yapmaktadırlar. Bu süre içerisinde, öğretim zamanının % 50'si kültür derslerine, % 25'i tarım derslerine, %25'i de teknik derslere ayrılmıştır. Öğrencilerin yılda 1,5 aylık yaz tatilleri vardı. Fakat enstitüde öğretim kesintisiz olarak bir yıl sürüyordu. Böyle olduğu için öğrenci ve öğretmenler, tatillerini nöbetleşe yapıyorlardı. Yıllık çalışma, üç kanaat dönemi ile bir yaz çalışmasına ayrılmıştı. Buna göre; 1. dönem, ders yılı başından Aralık ayı sonuna kadar, 2. dönem, Aralık'tan Mart ayına kadar, 3. dönem, Mart ayından ders yılı sonuna kadar ve yaz dönemi ise 15 Haziran'dan 15 Eylül'e kadardı. Ders saatleri 45 dakika idi ve günde 8 saatlik bir çalışma yapıldı (Binbaşıoğlu 1993: 43-44).

Yine programda belirtildiği üzere, enstitülerin ders grupları ve dersleri aşağıda bir tablo halinde gösterilmiştir:

Tablo 12. Köy Enstitülerinin 1943 Tarihli Programına Göre Enstitülerin Ders ve Çalışmaları İle Bunların Gruplara Dağılımı

Kültür Dersleri	Ziraat Dersleri ve Çalışmaları	Teknik Dersler ve Çalışmalar
Türkçe	Tarla Ziraatı	Köy Demirciliği
Tarih	Bahçe Ziraatı	· Nalbantlık
Coğrafya	· Fidancılık	· Motorculuk
Yurttaşlık Bilgisi	· Meyvecilik	Köy Dülgerliği
Matematik	· Bağcılık	· Marangozluk
Fizik	· Sebzecilik	Köy Yapıcılığı
Kimya	Sanayi Bitkileri Ziraatı	· Tuğla ve Kiremitçilik
Tabiat ve Okul Sağlığı	Zootekni	· Taşçılık
Yabancı Dil	Kümes Hayvanları Bilgisi	· Kireççilik
El Yazısı	Arıcılık ve İpek Böcekçiliği	· Duvarcılık, Sıvacılık
Resim-İş	Balıkçılık ve Su Ürünleri	· Betonculuk
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	Ziraat Sanatları	Köy ve El Sanatları (Kızlar için)
Müzik		· Dikiş, Biçki, Nakış
Askerlik		· Örgü ve Dokumacılık
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı		· Ziraat Sanatları
Öğretmenlik Bilgisi		
· Toplumbilim		
· İş Eğitimi		
· Çocuk ve İş Ruh Bilimi		
· İş Eğitimi Tarihi		
· Öğretim Metodu ve Tatbikatı		
· Zirai İşletmeler Ekonomisi ve Kooperatifçilik		

(Akyüz 2001: 355)

Yukarıda da belirtildiği gibi, köy enstitülerinde dersler “kültür”, “ziraat” ve “teknik” olarak üç gruba ayrılıyordu. Ayrıca programda, hangi dersin hangi sınıfta ve haftada kaç saat olarak okutulacağı da gösterilmişti. Aşağıda bu ayrıma uygun olarak oluşturulan köy enstitüleri programı tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 13. Köy Enstitüleri Kültür Dersleri Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi (1943-1947)

DERSLER	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Beş Yılda Okutulacak Ders Saati Sayısı
	1	2	3	4	5	
Türkçe	4	3	3	3	3	736
Tarih	2	2	1	1	1	322
Coğrafya	2	2	1	1	-	276
Yurttaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-	92
Matematik	4	2	2	3	2	598
Fizik	-	2	2	1	1	276
Kimya	-	-	2	2	-	184
Tabiat ve Okul Sağlığı	2	2	2	1	1	368
Yabancı Dil	2	2	2	2	1	414
El Yazısı	2	-	-	-	-	92
Resim-İş	1	1	1	1	1	230
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	-	184
Müzik	2	2	2	2	2	460
Askerlik	-	2	2	2	2	368
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1	46
Öğretmenlik Bilgisi	-	-	-	2	6	368
Zirai İşletme Ekonomisi-Koop.	-	-	-	-	1	46
Toplam	22	22	22	22	22	5060

(Ataünal 1997: 26)

Tabloda, enstitülerdeki öğrencilere okutulan 5 yıllık kültür dersleri ve bu derslerin haftalık ders saatleri verilmiştir. Haftada 22 saat olan kültür derslerine ilave olarak, 11 saat teknik ders ve çalışmaları, 11 saat ziraat ders ve çalışmaları ile birlikte haftalık toplam 44 saat ders yapılmaktaydı.

Bu dersler içinde işlenen konular, köye, köylüye yarayan, köylüyü ekonomik bakımından kalkındıracak, aydınlatacak, sofrasına katkıda bulunabilecek bilgilerdi.

Tablo 14. Köy Enstitüleri Ziraat Ders ve Çalışmaları Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Ziraat Ders ve Çalışmaları	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Tarla Ziraatı	-	3	4	2	1
Bahçe Ziraatı	8	4	3	3	2
Sanayi Bitkileri Ziraatı ve Ziraat Sanatları	-	-	1	1	2
Zootekni	1	2	2	1	2
Kümes Hayvancılığı	2	2	-	-	-
Arıcılık ve İpek Böcekçiliği	-	-	1	2	2
Balıkçılık ve Su Mahsulleri	-	-	-	2	2
Toplam	11	11	11	11	11

(Koçer 1967: 128)

Tabloda görüldüğü üzere, programda ziraat dersleri ve konuları sıralanırken çocukların yaş grubu özellikleri dikkate alınmıştır. Ayrıca, ziraat derslerinin okutulmalarında kız erkek ayrımına gidilmemiş, bütün öğrencilerin ortaklaşa okumaları esası getirilmiştir.

Ziraat dersleri programı ile öğrencilere verilmek istenen temel beceri, köy okulu toprağının köylüye örnek olacak biçimde işletilmesidir. Ziraat programı yönergesinde belirtilen bu amaçtan hareketle öğrenciler, enstitüde ziraat dersi ve çalışmalarına konu olan bitki ve hayvanların bakımını, yetiştirilmesini, toprağın işlenmesini vb. iş içinde öğreneceklerdir. Öğrencileri, işleri planlayarak yapabilecek duruma getirmek, modern tarım araçlarını kullanmalarını sağlamak, bu alandaki değişiklikleri izleyebilecek beceriler kazandırmak, doğa olaylarının canlıların yaşamındaki etkisini kavrayacak bilgilerle donatmak ziraat programının asıl amacıdır (Türkoğlu 1997: 209).

Enstitülerde uygulamalı olarak öğretilmesi gereken bir diğer alan teknik dersler ve çalışmalarıdır. Bu alanın amacı programda şöyle açıklanmıştır:

Öğrenciyi seçtiği sanatı ve işi, iş yaşamı içinde ve işin yöntemini kullanarak yapabilecek duruma getirme disiplini ve töresini kazandırmak. Bu yetkinliği kazanan öğrenciye teknolojiye değişiklikleri sürekli izleme alışkanlığı vermek. Enstitüde edindiği sanatı, gittiği çevrenin özelliklerine, gereksinimine uygun olarak kullanarak halkı yararlandırmak (Türkoğlu 1997: 223).

Teknik dersler programında belirtilen motor, makine gibi araçları kullanma, kireç, tuğla, kerpiç dökme, taş yontma, sıva ve harç karma konuları Türk köylerinin alışkın olduğu bir durum değildi ve Tonguç, öğrencileri bu araç gereçleri ellerinde oyuncak haline gelecek kadar teknik bilgi ile yetiştirmeyi hedefliyordu. Böylece öğrenciler enstitülerde edindikleri bu teknik bilgilerle gittikleri köylerdeki hayatı değiştirmiş olacaklardı.

Teknik dersler ve çalışmaları, birinci sınıfta başlıyor ve öğrenciler 2-5. sınıflarda öğrendikleri teknik derslere göre zanaat gruplarına ayrılıyorlardı (Öztürk 1998: 84).

Enstitülerin birinci sınıflarındaki kız ve erkek öğrencilere gösterilen teknik dersler ve çalışmaların haftalık ders dağıtımları şöyledir:

Tablo 15. Birinci Sınıf Öğrencileri İçin Teknik Dersler ve Çalışma Saatlerinin Kız ve Erkek Öğrencilere Göre Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

Teknik Dersler ve Çalışmalar	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci
Demircilik ve Nalbantlık	2	-
Dülgerlik ve Marangozluk	2	-
Yapıcılık	5	-
Köy ve El Sanatları	-	10
Makine ve Motor Kullanma	2	1
Toplam	11	11

(Koçer 1967: 128)

Tablodan da görülebileceği gibi kız öğrenciler için teknik ders olarak sadece Köy ve El Sanatları ile Makine ve Motor Kullanma dersi öngörülmüştür. Diğer teknik derslerden kız öğrenciler muaf tutulmuşlardır. Aslında bu derslerin de kız öğrenciler tarafından başarılabilecek türden dersler olduğu öne sürülebilir.

Köy enstitülerinde öğrenciler izlenen öğretim programlarıyla birinci sınıftan sonra sanat gruplarına ayrılmışlardır. Bu durum köy enstitülerinin kuruluş felsefelerinin bir sonucudur. Buna göre, bir öğrenci programda gösterilen teknik derslerden birini seçecek ve o alanda iş tekniğine ait bilgiler ve beceriler kazanarak kendini geliştirecekti. Teknik alandaki işler ise kız ve erkek öğrencilere göre ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Bu şekilde ortaya çıkan program aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 16. Erkek Öğrenciler İçin Teknik Dersler ve Çalışma Gruplarının Haftalık Ders Dağıtımları

GRUPLAR	Sınıf 2	Sınıf 3	Sınıf 4	Sınıf 5
DEMİRCİLİK				
· Sıcak ve Soğuk Demircilik	8	8	6	6
· Nalbantlık	-	-	3	3
· Motorculuk	3	3	2	2
Toplam	11	11	11	11
DÜLGERLİK				
· Dülgerlik	6	6	7	7
· Marangozluk	3	3	2	2
· Duvarcılık	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11
YAPICILIK				
· Yapıcılık	6	6	7	7
· Betonculuk	3	3	2	2
· Dülgerlik	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11

(Binbaşıoğlu 1993: 47)

Tablo 17. Kız Öğrenciler İçin Teknik Dersler ve Çalışma Gruplarının Haftalık Ders Dağıtımları

GRUPLAR	Sınıf 2	Sınıf 3	Sınıf 4	Sınıf 5
DİKİŞ-BİÇKİ				
· Dikiş	6	6	7	7
· Örgü ve Dokuma	3	3	2	2
· Ziraat Sanatları	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11
ÖRGÜCÜLÜK ve DOKUMACILIK				
· Örgü ve Dokuma	6	6	7	7
· Dikiş	3	3	2	2
· Ziraat Sanatları	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11
ZİRAAT SANATLARI				
· Ziraat Sanatları	6	6	7	7
· Dikiş	3	3	2	2
· Örgü ve Dokumacılık	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11

(Binbaşoğlu 1993: 48)

Köy enstitülerinin ilk resmi programı olan 1943 programı, işlevsel, değişmeye açık, denemelik bir program özelliği taşımaktadır. Yine daha önce söz edildiği gibi programın çevresel koşullar dikkate alınarak uygulanması esası getirilmiştir. Örneğin, deniz kıyısında bulunan bir enstitüde balıkçılığa önem verilirken, iç kesimlerde tahıl, meyve, sebze ekimi ön plana çıkmıştır.

Bütün bu özellikleri ile kendine özgü bir sistemi oluşturan 1943 tarihli Köy Enstitüleri Programı, Hasan Ali Yücel'den sonra Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirilen Reşat Şemsettin Sirer döneminde 1947 yılında yeniden düzenlenmiştir.

1947 yılında yapılan değişiklikte, kültür dersleri, genel bilgi dersleri olarak değiştirilmiş ve bunlara ötekilerden daha fazla saat ayrılmıştır. Teknik derslere sanat dersleri ve atölye çalışmaları ismi verilmiş, bunlar her yıl 1/3 öğretim yılı ile sınırlandırılmıştır (Gülcan v.d. 2003: 183). Meslek derslerinde "iş eğitilimi" ifadeleri verilmiş, en önemlisi her adayın

edineceği “iş” ve “tarım”la ilgili ek dallar kaldırılmıştır (Altunya 2005: 46). 1943 programının belirgin özelliklerinden biri olan konu ve yöntem seçiminde öğretmene tanınan serbestlik ve öğretim çalışmalarında esneklik anlayışından uzaklaşmıştır. Öğrenciler daha çok kuramsal çalışmalara yönlendirilmiştir (Erçelebi 1993: 105). Enstitülerin günlük, haftalık, aylık, mevsimlik çalışmalarında değişiklik yapılmamıştır. Yabancı dil zorunlu ders olmaktan çıkarılmış, isteğe bağlı bir ders haline getirilmiştir. Resim-İş dersi, Resim ve El İşi olarak iki ders haline getirilmiştir. Aynı şekilde Tabiat ve Okul Sağlığı Bilgisi dersi de Okul Sağlık Bilgisi dersi olarak beşinci sınıfta okutulmak üzere ayrı iki ders haline getirilmiştir (Binbaşıoğlu 1993: 54-55).

1943 ve 1947 programları birlikte incelendiğinde, ikisinin de öğretimde yaparak yaşayarak öğrenme ilkesine, gözlem yapma, deneme yanılma yoluyla problem çözme becerilerine önem verdiği görölmektedir. Bu yönüyle, programlar, birbirlerini tamamlar niteliktedir. Ancak 1947 yılında yapılan program değişikliğiyle kuramsal derslerin program içindeki ağırlığı artmış, böylece köy enstitülerinin temel felsefesi olan iş içinde eğitim ilkesinden uzaklaşmaya başlanmıştır.

2.2.2.2.7. Köy Enstitüsü Öğrencileri

17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu’nun 3. maddesinde “enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş, sağlıklı ve yetenekli köy çocukları seçilerek alınır” denilmiştir. Yasanın çıkmasının ardından enstitülere öğrenci alımında bu ilkeler uygulanmaya başlamıştır. Her enstitü kendi bölge alanına giren illerden öğrenci almakla yükümlüydü. Ancak 1940’ta kurulan 14 köy enstitüsüne çevre il ve bölgelerden de öğrenciler alınmıştır. Enstitülerin yurt genelindeki sayılarının artırılması ile birlikte yasanın öngördüğü esaslar işletilmiştir.

Köy enstitülerine nasıl öğrenci alındığı konusunda Tonguç şu açıklamayı yapmıştı:

Kars'tan Edirne'ye kadar memleketin türlü bölgelerine yayılan köy enstitülerine her çeşit köyden talebe alınır... Bunları seçmek üzere köylere giden öğretmenlerle ilköğretim müfettişleri, çocuk velilerine enstitülerin amaçlarını, mahiyetlerini, buralarda okuyacaklarının kavuşacakları hakları uzun boylu anlatırlar. Buna rağmen, gerçekçi çocuk babalarından mühim bir kısmı müesseseyi görmeden çocuklarını vermek istemezler. Bölgelerindeki enstitüleri gördükten veya oralarda okumakta olan çocuklarla konuştuktan sonra kati kararlarını verirler. Ondan sonra, çeşitli kıyafetlere bürünmüş, düşünceleri, tahayyülleri birbirinden ayrı, çoğu köydeki çetin iş hayatından kurtulmak ve böylece beden rahatlığına kavuşmak isteyen çocuk kabileleri köy enstitülerine doğru akmaya başlar (Tonguç İ. H. 2000: 166).

Tonguç'un da dediği gibi köy enstitülerine öğrenciler öncelikle yaşadıkları köylerindeki çetin iş dolayısıyla yaşam koşullarından kurtulabilmek ve böylece beden rahatlığına kavuşabilmek için gelmekteydiler. Onlara engin yurt sevgisi ve öğretmenlik mesleğinin gerekli kıldığı bilgi ve beceriler ise köy enstitülerindeki eğitimle kazandırılmıştı.

Köy enstitülerine öğrencilerin alınması da özel bir yöntemle sağlanmaktaydı. Öğrencilerin başvurularını kolaylaştırabilmek ve gerekli özellikleri taşıyan öğrencileri enstitülere seçip alabilmek amacıyla Ankara'da MEB'ce form-dilekçeler bastırılarak enstitü müdürlüklerine gönderilmişti. Pedagojik ölçütlere göre hazırlanmış olan bu fişler, yalın ama sağlıklı birer ölçme aracıydı. Başta, öğrencinin kimliği ile ilgili bölüm, ortada düşünce ve duygularını saptayacak kısa kompozisyon sorusu ve bu kompozisyonu yazacağı boşluk, daha sonra da enstitü ile ilgili bilgiler vardı. İlçe milli eğitim memurları, müfettişler, gezici öğretmenler başvuruda bulunan öğrenciyle tek tek görüşüp gözlemde bulunuyor, uygun gördüğüne formu doldurtuyordu. Milli eğitim müdürlüğü yoluyla enstitüye ulaştırılan form-dilekçeler öğretmenler kurulunca incelenerek, belirlenen adaylar hemen çağrılıyordu (Türkoğlu 1997: 178-179).

Seçimlerde öğrencinin yetenekli ve sağlıklı olmasına, özellikle beden ve ruh sağlığının yerinde olmasına özen gösteriliyordu. Bununla birlikte köylü olmak ve köy ilkokulundan diploma almak baş koşuldu.

Bu arada enstitülere alınan öğrenciler arasında köy ilkokullarını bitirmiş kız öğrencilerin sayısı yok denecek kadar azdı. İlk alınan kız öğrenciler, köylü olup kasabada okumuş ya da yoksul kasabalı ailelerin çocuklarıydı.

İlk yıllarda doğrudan enstitüye başvuran öğrenciler alınmıştır. Enstitülerin kız ya da erkek öğrenci kadroları dolmamışsa, öğretmen ve yöneticiler, müfettiş ve gezici başöğretmenler köylere dağılarak, öğrenci bulup seçmişlerdir. İlk bir iki yıl geçtikten sonra ise öğrenci akını artmış ve buna gerek kalmamıştır (Türkoğlu 1997: 179). İlk yıllarda bazı enstitülere öğrenci bulunmasında karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak Kirby eserinde (2000: 228-229) önemli bilgiler vermektedir. Onun açıklamalarına göre 1940'larda Türkiye'nin en iyi bölgesinde bile endemik hastalıkları olmayan elli öğrenci bulmak bir sorundu. İkinci Dünya Savaşının zor yıllarında ve DDT'nin ülkede yaygın olarak kullanılmaya başlanmadığı dönemlerde, parazitler ve onlara dayalı hastalıklar Türk köylüsünü perişan etmekteydi. Bu nedenle köy enstitüleri bile ilk yıllarında parazitlerle sürekli olarak savaşmak zorunda kalmışlardı. Bulaşıcı hastalıklar öğrenciler izne çıkıp geldiklerinde enstitülerde artmaktaydı. Buna karşılık enstitülerde, orduda da olduğu gibi öğrencilerin saçlarını kesme, gündelik muayeneler yapma gibi yöntemler uygulanıyordu. Bu durumu Batılı gözlemciler öğrencilerin kişiliklerini bilinçli olarak yok etme olarak değerlendirmişlerdi. Asalak derdiyle birlikte endemik ve bulaşıcı hastalıklar, özellikle sıtma, verem dönemin ciddi sağlık sorunları arasındaydı. Hatta savaş dönemi koşullarında röntgen filmi çektirilemediği için enstitülere ilk yıllarda veremli ya da verem taşıyıcısı çocuklar bile farkına varılmadan alınmıştı. Sıtmalılar ise o kadar çoktu ki onları enstitüye almamak demek, enstitülerin kapatılması demek gibi bir şeydi.

İvriz (Konya) Köy Enstitüsü Müdürü İsmail Safa Güner'in 1940'larda köy enstitülerine gelen öğrencilerin özellikleriyle ilgili verdiği son derece önemli ve aydınlatıcı bilgiler Kirby'nin açıklamalarıyla örtüşmektedir. Güner şunları dile getirmişti:

Enstitüye yeni gelen çocukların kılıkları çok perişandır. Erkekler, yamalı birer gömlek giymişlerdir. Bunlar bazen tamamen lime limedir. Dar birer şerit halindeki yakalar çeşitli renklerde ve türlü büyüklüklerde düğmelerle doludur. Bir potur veya şalvar giyenler olduğu için sadece iç donu ile gelenler de vardır. Çorap ya hiç yoktur ya da eskimiş bir çift yün çorap vardır. Ayaklarına çarık, yemeni, kundura, potin, bazen de iskarpin giyenler bulunur. Yalınayak gelenlerin sayısı az değildir. İç çamaşırları yalnız sırtlarındaki eskilerden ibarettir. Kendi kılığı ile bir gün dahi bekletilmesine razı olunamayacak biçimde gelenler bulunur. Beraberlerinde taşıdıkları eşya, milli eğitim dairesinden verilen bir zarf ile evlerinden koltuklarına sıkıştırılan bir ekmek çıkınından ibarettir. Kızlar da erkeklerden az farklı bir kılıkta gelirler. Onların da sırtlarında yırtık, yamalı bir entari bulunur... Enstitüye gelen çocuğun beden yapısı, onun tam anlamıyla bir ham madde olduğunu gösteren açık bir delildir... Gözleri etrafı arayan bir arayışla açılmıştır. Bakışlarda yabancıliğin verdiği ürkeklik kolayca sezilir. Durmadan sağa sola kayarlar. Bu hal, şaşkınlıktan ziyade, yabancıliğin belirtisidir. Dikkat edilecek olursa o gözlerde umutlu bir zekâ parıltısı vardır. Yanık çehreler, pişkinlik ve dayanıklılığın tam bir ifadesidir. Kollar uzundur. Pazılar şişkindir. Bu iki uzun kolun uçlarındaki iki iri el sarkıktır. Ellerin kuvvetli pengelere sahip olduğu kolayca anlaşılır. Bu eller onlara baltanın, kazmanın, tırpanın birer armağanıdır. Göğüsler gelişmiştir. Karın büyükçedir... Ayaklar büyüktür ve görünüşleri, taşla, toprakla, dikenle, çalı ile savaştıklarını anlatmaktadır... Vücutları umumiyetle kirlidir, tırnaklar uzundur... Mendil taşıyanlar hemen hemen yok gibidir... Hela kullanmakta acemilik çekerler... Birbirleriyle yüksek sesle konuşurlar. Hususi yerlere evlere girmek için kapı çalmazlar... Küfürleri pek çoktur... Sigara içenler bulunur... Fazla ekmek yerler, suyu çok içerler... Köy çocuğu, bu hareketlerinde o kadar samimidir ki, o, ancak bu halleriyle tabiidir. Yaptığı hareketlerin birçoğu farkında değildir... Enstitüye gelen köy çocuğu kendini utangaçlığı ile tanıtır. Çekingen ve sıkılgan tavırları her halinde göze çarpar. Sorulan sorulara kolayca cevap vermez. Hele kızlar, bu alanda adeta inat gösterirler. Cevapları çok defa tek kelimeden yahut işaretlerden ibarettir. Bazen evet-hayır söylerler. Bazen bunarın yerini tutan baş hareketleri yaparlar. Anlamadıkları sözleri "ha?" diye sorarlar. Bazı kere de "hi" diye cevap verirler... Çok içlidirler. Onurlarına fazla bağlıdırlar. Kendileriyle aşırı bir şaka yapılırsa ağlarlar. Alaya hiç tahammülleri yoktur. Bu, önemli kavga sebeplerindendir... Kararlarında inatçıdırlar. Enstitüye ısınamayıp geri dönmeyi akıllarına koyarlarsa onları alıkoymak güçtür. Bir kere de ısınırlarsa ayırmak çok çetin ve acı olur... Köy çocuğunun dar ve kısa bir hayat görüşü vardır. Bu görüş ona köyünden, köyünün geleneklerinden aşılmaştır. Onca hayat; tarlayı ekip biçmek, bir çift öküz sahibi olmak, evlenmek ve nihayet Allah'a ibadet edip cennete hazırlanmaktır... Onun bu görüşünü sarsan ilk olay, enstitüye alınması olur. Enstitüye girmesi için kendisine birçok şeyler söylenmiştir. Okuyacağı, öğretmen olacağı, subay olacağı, sözü geçer bir adam olacağı, aylık alacağı, okulun arazisini, işliğini hayvanlarını kendisinin işleteceği ona anlatılmıştır. Bu açıklamalardan onu ilgilendiren ve onun

gönlünü çeken iki şey vardır: Sözü geçer adam olmak, mal mülk sahibi olmak... Köy çocuğunun okul anlayışı da enstitü kavramından ayrıdır. Ona okulu, yazı yazılan, kitap okunan, ders dinlenen bir yer olarak tanıtmışlardır. Kendi köyündeki okulu da böyle görmüştür... Enstitüye geldiği zaman burasını okula benzetemez. Çünkü onun okul olarak bildiği yerde sıralar, kitaplar, defterler vardı. Hâlbuki burada bunlardan başka sazlar, çalgılar, oyunlar, türküler, demirciler, marangozlar, duvarcılar vardır. Bunları yapıp kullananlar kendisi gibi köyden gelen çocuklardır... Buralarda yapılan işleri okula yakıştıramaz. Hele sıcak ve soğuk zamanlarda grup grup işe dağılanları gördükçe... verdiği emeklerin, nereye gideceğini, kime mal olacağını içten içe düşünür. Böyle bir psikoloji içinde geçireceği birkaç günü ona kesin bir karar veririr: Ya kalır, ya gider... Giderken kalbini açıkça dökenler olur. Bunlar: "Burası adamı çalıştırıyor, ben burada okuyamam" derler... (Altunya 2005: 53-57)

Güner'in köy çocuklarının enstitüye ilk geldikleri andaki durumlarıyla ilgili olarak yukarıda yer verilen betimlemeleri, aslında o yıllardaki Türk köyü ve köylüsünün içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel koşulları gösteren tarihi bir belge niteliğindedir. Güner'in betimlemesi, Cumhuriyet döneminde başlatılan köylünün eğitim yoluyla canlandırılması çalışmalarının ne denli yerinde ve önemli olduğunu tartışma götürmez bir açıklıkta ortaya koymaktadır. İşte bu denli yoksunluk içinde ve ürkek bir psikoloji ile köy enstitülerine alınmış bulunan köy çocukları aldıkları eğitimle, bırakın kendi köylerini kalkındırmayı, Türkiye'nin kalkınması yönünde de (bu okullardan yetişen bilim insanları ve yazarlarla) çok büyük katkılar sağlamışlardır.

Enstitülerde kız ve erkek öğrenciler bir arada öğrenim görüyorlardı ve öğretmenlik mesleği ile birlikte, erkeklere demircilik, dülgerlik, yapıcılık; kızlara dikiş-biçki, ziraat sanatları, dokumacılık gibi köylerde geçerli ikinci bir meslek daha öğretiliyordu. Ancak, DP'nin işbaşına geldiği 1950'den sonra köy enstitülerindeki karma eğitim kaldırılmış ve kızlar Kızılçullu ve Beşikdüzü'nde toplanmıştır (Öztürk 1998: 82).

2.2.2.2.8. Köy Enstitüsü Öğretmenleri

17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun 17. maddesinde köy enstitülerinde şu nitelikleri taşıyanların öğretmen olarak görevlendirilebilecekleri hükme bağlanmıştı:

- 1) Yüksek okullar ve üniversite fakülteleri,
- 2) Gazi Eğitim Enstitüsü,
- 3) Öğretmen okulları,
- 4) Ticaret liseleri ve orta tarım okulları,
- 5) Erkek sanat okulları ve kız enstitüleri,
- 6) Köy enstitüleri,
- 7) İnşaat usta okulu,
- 8) Bunlardan başka her türlü teknik ve mesleki mezunları.

Yine kanunda belirtildiği üzere, bu enstitülerde mütehassıs işçiler yevmiyeli ya da aylık ücretle usta öğretici olarak çalıştırılabileceklerdi.

Kanundan açık bir şekilde anlaşıldığı gibi, enstitülerde öğretmen olabilmek için yükseköğrenim görme zorunluluğu yoktur. Aksine yasada, uygulamalı alan derslerinin işlenmesinde bu alanlarda deneyimli kişilerin günlük veya aylık ücretle usta öğretici olarak çalıştırılabilmelerine olanak sağlanmıştır.

1946 yılında köy enstitülerinde görevli öğretmenlerin mezun oldukları okullar bakımından taşıdıkları özellikler aşağıda bir tablo durumunda gösterilmiştir:

Tablo 18. Köy Enstitülerinde Görevli Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımı (1945-1946 Öğretim Yılı)

Mezun Olunan Okul Türü	Mezun Olan Öğretmen Sayısı
Üniversite (Fakülte), Gazi Eğitim	229
Öğretmen Okulu	209
Kız Enstitüsü	56
Ziraat Okulu	27
Sanat ve Yapı Usta Okulu	91
Diğer Meslek Okulları	8
Toplam	620

(Pazar, 2001: 64)

Pazar'ın vermiş olduğu yukarıdaki sayısal verilerden de anlaşıldığı gibi, köy enstitülerinin öğretmen gereksinimi büyük ölçüde Üniversite (Fakülte), Yüksek Köy Enstitüsü ve Gazi Eğitim Enstitüsü mezunlarından karşılanmıştır. Bunlar aynı zamanda yüksek dereceli okul mezunu öğretmenlerdir. Ardından ortaöğretim düzeyindeki öğretmen okulu çıkışlılar, yani sanat ve yapı usta okulu çıkışlılar gelmektedir. Bunu kız enstitüsü, ziraat okulu ve diğer meslek okulu mezunu öğretmenler izlemiştir.

Aslında kuruluş yıllarının olağanüstü zor koşullarında köy enstitülerine öğretmen ve yönetici bulmak hiç de kolay olmamıştır. Atananların bir kısmı da köy koşullarında çalışmak istemeyip buraları terk etmişlerdir (Altunya 2005: 59). O yıllarda köy enstitülerinde öğretmenlik yapabilecek özellikleri taşıyan birçok yüksek nitelikli öğretmen olmasına karşın bunlar arasından kentlerdeki rahat yaşamlarını bırakıp kırdaki bayırda kurulmakta olan köy enstitülerinde çalışmayı göze alabilecek bilinç düzeyinde öğretmen bulmakta zorluklar yaşanmıştır. Bundan dolayı, enstitü müdürlerinin önemli sıkıntıları arasında istenilen sayıda ve nitelikte eleman bulma da yer almıştır (Kırby 2000: 223). Bu nedenle ilk yıllarda merkezlerden uzakta kurulan köy enstitülerinin öğretim kadrosu, daha çok ortaöğretim düzeyindeki öğretmen okulu çıkışlı asil ve stajyer öğretmenlerden, daimi ücretliler kadrosunda çalışan usta öğreticilerden oluşturulmuştu (Öztürk 1998: 81).

Usta öğreticiler, özellikle enstitülerin kuruluş dönemlerinde, öğrencilere tarım ve her türlü sanat dallarında uygulamalı eğitim verilirken yardımcı olmuşlardır. Her enstitüde bu nedenle gerektiği kadar öğretmenlerle birlikte, tarım, dülgerlik, demircilik, marangozluk, el sanatları, müzik vb. alanlarda çevrede mesleklerinde isim yapmış elemanlar usta öğretici olarak görevlendirilmiştir. Bu kişiler, usta-çırak, baba-oğul ilişkisi içinde öğrencilerden tıpkı öğretmen gibi büyük saygı görmüşler, bildiklerini ve birikimlerini öğrencilerle paylaşmışlardır (Menekşe 2005: 99).

Samsun-Lâdik AKE Müdürü Enver Kartekin'in eşi Sabahat Kartekin'in aşağıda dile getirdikleri, usta öğreticilerin enstitülerde ne kadar önemli bir görev yerine getirdiklerini açıkça göstermektedir:

Köy enstitülerinde bilhassa mahalli sanatlara çok değer verilmiştir. Mesela, değirmen taşçılığı, urgancılık, dokumacılık, tuğlacılık, kireççilik, taşçılık, duvarcılık, dülgelik, balıkçılık, nalbantlık, saz örmeciliği, arıcılık, binicilik, araba tamirciliği, saraçlık gibi mahalli özellikleri olan sanatlara hem enstitüdeki ihtiyaçların karşılanması hem de o bölgenin köylerinde çalışacak öğretmenlere bu işlerde bilgi ve el yatkınlığı kazandırılması bakımından enstitülerde çok yer ve önem verilmişti. Bunlardan başka, mahalli oyunlarımızın ve bazı milli sazlarımızın öğretilmesi veya enstitüde bando kurulması gibi hususla için de mahalli elemanlardan faydalanılırdı... (Altunya 2005: 61)

Öğretmenler, kültür, sanat ve tarım derslerine göre alanlarında uzmanlaşmış kişilerdi. Kültür dersi öğretmenleri, başarılı deneyli ilkokul öğretmenlerinden, gezicilik yapmış başöğretmenlerden, yüksek okul mezunlarından ve öğretmen okulu çıkışlılardan seçilirdi. Fakat bunların içinde en çok yararlanılanı yukarıda da belirtildiği gibi deneyimli ilkokul öğretmenleriydi.

Sanat işlerini, sanattan anlayan bir öğretmen denetleyip yürütürdü. Bu genellikle sanat okulu çıkışlı bir öğretmendi ki, ona sanat başı denirdi. Tarım derslerine giren öğretmenler ise tarım başı olarak tabir edilir ve bahçe, tarla, ahır, atlar, arabalar, bunların bakım işlerini yönetir, yürütürdü (Evren 1998: 37).

Bunların dışında enstitülerde her sınıfın her yönden sorumluluğunu üstlenen bir küme öğretmeni olurdu. Bu öğretmenler, enstitülerde öğrenim görmekte olan 10-12 yaşlarındaki kız ve erkek öğrencilere anne baba yakınlığı gösterir ve aile sıcaklığını arattırmazlardı. Öğrencilerin her türlü problemini halleder, sağlığı, harçlığı, dersleri ile yakından ilgilenirdi. Bu yönüyle küme öğretmenlerinin enstitülerde özel ve unutulmayan yerleri vardı (Menekşe 2005: 114).

Enstitülerde çalışan bütün öğretmenler, gönüllü çalışmayı kabul etmiş, inançlı, özverili ve deneyimli kişilerdi. Ama yine de geleneksel eğitim anlayışından, alışkanlıklarından kurtulmak, yeni yaşama ayak uydurabilmek için sürekli kendilerini yetiştirmek zorundaydılar. Gerçek iş yaşamına uymaları, 9-18 yaşlarındaki ergenlik, gençlik dönemindeki öğrencileri her yönden tanıyıp onlara kılavuzluk etmeleri, yardımcı olmaları, öğretim elemanlarının okumalarına, meslek kültürlerini, genel kültürlerini geliştirmelerine bağlı idi (Başaran 2003: 32).

Enstitülerde yönetim işlerinden sorumlu en üst düzeydeki kişi enstitü müdürüydü. Müdür, yönetim işlerini, bir yardımcı ve bir eğitim başı ile birlikte yürütüyordu. Ayrıca, sanat başı, tarım başı, işlik başı, yapı başı, sağlık başı gibi görevlerde bulunan öğretmenler de müdüre genel yönetimin uyum içinde yürütülmesi için yardımcı oluyorlardı (Binbaşıoğlu 1993: 35-36). Eğitim işlerinden sorumlu kişi ise eğitim başı idi. Eğitim başı, enstitülerde, bütün işlerin düzenli yürütülmesini ve disiplini sağlar, öğrenci-öğretmen toplantılarını yönetir, öğretmenler kuruluna başkanlık eder ve aynı zamanda dalına ait dersleri okuturdu (Evren 1998: 37).

Enstitülerde yönetici, öğretmen ve usta öğreticilerden oluşan enstitü öğretmenler kurulu vardı. Bu kurulun belli başlı görevleri, enstitüde yapılacak işlerle ilgili planlara temel olacak görüşleri oluşturmak, öğrencilerin amaca uygun yetiştirilmesi için gerekli önlemleri kararlaştırmak, Bakanlık emirlerinin en iyi biçimde uygulanabilmesi için gerekli önlemleri almak, çalışma ve tatil zamanlarını bir plana bağlamak, değişik iş alanlarında uyumlu çalışmayı sağlayıcı kararları almak, disiplin konularını üst derecede bir makam olarak inceleyip karara bağlamaktı (Altunya 2005: 68).

Öğretmen ve usta öğreticilerin atanmasında enstitü müdürlerine geniş yetkiler tanınmıştı. Müdürler, görevleri başında iş yaparken gördükleri öğretmen, yönetici ve usta öğreticileri enstitülerinde görevlendirmek üzere

seçebiliyorlardı (Altunya 2005: 61). Enstitülerde görevli müdürleri ilk yıllarda bizzat Tonguç atamıştı. Bunların çoğu Gazi Eğitim Enstitüsü'nden Tonguç'un öğrencileriydi. Tonguç bu öğrencilerinin ilk açılan eğitim kursları ile köy enstitülerindeki çalışmalarını dikkate alarak onları yakından tanıma fırsatı bulmuştu.

Köy enstitülerinde görev yapmış olan müdürlerin yaş ve öğrenim durumları şu tablo ile sınıflandırmıştır:

Tablo 19. Köy Enstitüsü Müdürlerinin Yaş ve Öğrenim Durumları

Adı Soyadı	İlk Görev Yeri	Doğum Tarihi	Göreve Başlama Tarihi	Göreve Başlama Yaşı	Öğrenim Durumu
Sıtkı Akkay	Savaştepe	1898	1940	42	Muallim Mektebi
S. Edip Balkır	Gölköy	1902	1939	37	Muallim Mektebi
Halit Ağanoğlu	Cılavuz	1903	1940	37	Muallim Mektebi
İhsan Kalabay	Kepirtepe	1902	1940	38	GEE Pedagoji
Recep Gürel	İvriz	1904	1941	37	GEE Pedagoji
Lütfi Engin	H.oğlan	1904	1941	37	GEE Pedagoji
M. Rauf İnan	Çifteler	1905	1940	35	Viyana Ped. Ens.
Remzi Özyürek	Çifteler	1906	1937	31	GEE Pedagoji
Emin Soysal	Kızılçullu	1906	1944	31	GEE Pedagoji
Aydın Aıkök	Pulur	1909	1943	34	B Kursları
Şerif Tekben	Akçadağ	1908	1940	32	GEE Pedagoji
Nurettin Biriz	Lâdik	?	1940	?	Öğretmen Okulu
Nejat İdil	Kepirtepe	?	?	?	?
Hayri Çakaloz	Ortaklar	?	1944	?	GEE Pedagoji
Hamdi Akman	Kızılçullu	1903	?	?	GEE Pedagoji
A. Lütfi Dağlar	Düziçi	1908	1940	?	?
Ali Doğan Toran	Gölköy	?	1940	?	?
Şinasi Tamer	Akçadağ	1909	1940	31	GEE Resim-İş
Hürrem Arman	Beşikdüzü	1909	1940	31	GEE Pedagoji
Enver Kartekin	Lâdik	1910	1943	33	GEETarih-Coğraf
Ahmet Korkut	Pulur	?	1942	?	GEE Pedagoji
Talat Ersoy	Aksu	1903	1940	37	?-Fen
Kemal Üstün	Beşikdüzü	1911	1945	34	GEE Pedagoji
Nazif Evren	Dicle	1909	1944	35	GEE Pedagoji
Sabri Kolçak	Pazarören	1912	1940	28	GEE Pedagoji
Fehim Akıncı	Beşikdüzü	1912	1946	34	GEE Pedagoji
İ. Safa Güner	İvriz	1912	1946	34	GEE Pedagoji
ŞevketGedikoğlu	Pazarören	1910	1943	33	GEE Pedagoji
Ömer Uzgil	Gönen	1912	1940	28	GEE Resim-İş
Osman Ülkümen	Beşikdüzü	1915	1944	29	GEE Pedagoji

Osman Yalçın	Yıldızeli	?	1946	?	GEE Resim-İş
YAŞ ORTALAMASI				33	

(Altunya 2005: 71)

Tabloda görüldüğü üzere enstitülerde görev yapmış olan müdürlerin göreve başlama yaşları 28-42 arasında değişmektedir. Ortalama yaşları ise 33'tür. Bu rakamlar göstermektedir ki köy enstitüleri, çok zor koşullar altında, 30'lu yaşlardaki gençlerin sırtında yükselmiştir. Müdürlerin mezun oldukları okullara gelince, çoğu Gazi Eğitim Enstitüsü (GEE) mezunudur. Bunlardan da Pedagoji ve Resim-iş bölümlerinden mezun olanlar çoğunluktadır. Sadece bir tanesi, yurtdışında öğrenim görmüştür. Bu ülküden hareketle oluşturulan köy enstitülerinde 1937-1952 yılları arasında görevli öğretmen, okuyan ve mezun olan öğrenci sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 20. Köy Enstitülerinin Enstitü, Öğretmen, Öğrenci ve Mezunlarının Sayısı (1937-1952)

Ders Yılları	Enstitü Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı		Toplam	Mezunlar	
			Erkek	Kız		Öğretmen	Sağlık Memuru
1937-38	2	12	128	-	128	-	-
1938-39	3	25	325	16	341	-	-
1939-40	4	40	1074	107	1181	-	-
1940-41	14	234	4933	438	5371	-	-
1941-42	17	294	6987	705	7692	103	-
1942-43	18	354	8834	837	9671	254	-
1943-44	18	368	11563	1276	12839	1911	-
1944-45	20	487	12761	1475	14236	1797	221
1945-46	20	505	13068	1396	14464	1460	252
1946-47	20	547	12822	1336	14158	2089	228
1947-48	20	642	11814	1078	12892	2162	336
1948-49	21	209	11244	773	12071	2269	220
1949-50	21	672	13251	721	13972	1741	91
1950-51	21	597	13322	773	14095	1760	-
1951-52	21	570	12647	706	13173	1795	-
Toplam		5556	134773	11637	146284	17341	1348

(Altunya 2005: 139)

Tabloda görüldüğü üzere, 15 yıllık süre içerisinde 21 köy enstitüsünde 5.556 öğretmen görev yapmıştır. Köy enstitülerinden bu süre sonunda, 17.341'i öğretmen, 1.348'i sağlık memuru olmak üzere 18.689 kişi mezun olmuştur.

2.2.2.2.9. Yüksek Köy Enstitüsünün Kurulması

Köy enstitülerinde kuruluş yıllarından başlayarak yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen ve yönetici bulmakta ciddi sorunlar yaşanmıştı. Enstitülerin yönetici, öğretmen ve usta öğreticilerden oluşan öğretim kadroları, yeni köy enstitülerinin kurulması, mevcutlarının öğrenci sayılarının artırılması ile yetersiz kalmıştır.

Türkiye'nin o günkü ortaöğretime öğretmen yetiştirme sistemi köy enstitülerinin öğretim programlarını yürütecek öğretmenleri yetiştirmede bazı yönlerden yeterli değildi. Mevcut sistem daha çok "kültür" derslerini okutacak öğretmenleri yetiştiriyordu. Oysa köy enstitülerinde "ziraat" ve "teknik" alanlarında da dersler vardı. İşte özellikle bu dersleri okutacak öğretmenlerin bulunmasında sorunlar yaşanmaktaydı. Daha önce de belirtildiği gibi daha çok kentlerdeki ortaöğretim öğretmen okullarından yetişmiş olan öğretmenler kırsal kesimde kurulan köy enstitülerinde görev almak istememekteydiler.

Köy enstitülerinin öğretmen sorununu bir ölçüde de olsa çözmeye yönelik olarak 1942 yazında bir kurs açıldı ve bu kursa ilk açılan Çifteler ve Kızılçullu Köy Enstitülerinin mezunları alındı. Fakat bu kurs sorunu çözmeye yeterli olamadı. Kalıcı bir çözüm getirebilmek amacıyla köy enstitülerinin kuruluş amaçları doğrultusunda yeni bir öğretmen yetiştiren kuruma ihtiyaç duyulunca 1942-43 öğretim yılında, köy enstitülerine öğretmen, ilköğretime öğretmen, yönetici ve denetim elemanı yetiştirmek ayrıca köyler üzerinde bilimsel çalışmaların yürütüleceği bir araştırma merkezi olması amacıyla Hasanoğlan Köy Enstitüsü içinde, 3 yıllık bir Yüksek Köy Enstitüsü açıldı (Altunya 2005: 20-21).

Kirby (2000: 259)'e göre Yüksek Köy Enstitüsü'nün amacı; diğer kurumların ele almadığı uzmanlaşma alanlarında gereken eğitimi vermek, köy enstitüsü hareketinin ruhuna, yöntemlerine ve ülkülerine göre yetiştirilmiş personel sağlamaktır.

24.07.1943 tarihinde Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe giren yönetmeliğine göre Yüksek Köy Enstitüsü, köy enstitülerine kız ve erkek öğretmenleri yetiştirmenin yanı sıra enstitülü öğretmenlerin çalışacakları bölgelerde görev yapacak gezici öğretmen, gezici başöğretmen ve bölge ilköğretim müfettişlerini de yetiştirecekti. Ayrıca, "köy incelemelerine merkez oluşturmak üzere köy okullarını ve köy enstitülerini ilgilendiren türlü konularda gereken araştırmaları yapmak, bunları ilgililerin yararlanabileceği şekilde yaymak, Yüksek Köy Enstitüsü öğretmenlerine derslerine ilişkin kitapları iki yıl içinde yazdırtmak" da Yüksek Köy Enstitüsü'nün amaçları arasında yer almıştı (Özkucur 1990: 78-79; Pazar 2001: 66; Başar 2004: 370).

Yönetmelikte belirtilen esaslara genel olarak bakıldığında Yüksek Köy Enstitüsü'nün, köy enstitülerinin öğretmen ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak açıldığı anlaşılmaktadır. Tonguç, Yüksek Köy Enstitüsü'nün işlevi konusunda şunları dile getirmişti:

Yüksek Köy Enstitüsünde yetiştirilen öğretmen adayları köy eğitim ve eğitilimini sistemleştirmek amacıyla yetiştirilmektedir. Bu amaçla, eğitim alanında çalışacaklarda üç özellik olmalıdır. Birincisi, öğretmen olma özelliğidir. İkincisi, öğretim ve eğitim işlerinin plancısı ve idarecisi olma özelliğidir. Üçüncüsü ise eğitim ve öğretim işlerinin araştırmacısı olma özelliğidir. Bu üç durumdan herhangi birinde olan bir kimse diğer iki durumda bulunanların uğraştıkları konularla ilgisiz kalırsa, onlarla bağlantı kurmazsa, kendi durumu bakımından da faydalı bir unsur olamaz (Aydoğan 2006: 148).

Sözlerinden de anlaşıldığı gibi Tonguç, Yüksek Köy Enstitüsünden sadece öğretmen yetiştirmemesini, köy eğitimi ve eğitilimi üzerinde de bilimsel çalışmalar yürütmesini istemişti.

Yüksek Köy Enstitüsü yönetmeliğinde okulun giriş koşulları şu şekilde saptanmıştı:

1. İstekli ve yükseköğrenimi takip edebilecek yetenekte olmak.
2. Köy Enstitüsündeki hayatı içinde veya öğretmenlikte köy ülkesünü gerçekleştirme bakımından üstün başarısı görülmek.
3. 4274 sayılı kanun gereğince fiilen köy ilköğretim alanında ve kurumlarında üç yıl çalışmak (bu şart köy enstitüsünden mezun olduğu sene yüksek kısma girmeyi istememiş veya öğretmenler kurulu tarafından namzet gösterilmemiş olanlar içindir) (Başar 2004: 370).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Yüksek Köy Enstitüsünde okuyacak öğrencilerin seçiminde köy enstitüleri öğretmenler kurulu yetkili kılınmıştır. Köy enstitülerinin öğretmenler kurulları her öğretim yılı sonunda Yüksek Köy Enstitüsünde okuyacak öğrencileri saptıyorlardı. Yüksek Köy Enstitüsünde okumak isteyen eski mezunlardan ise üç yıl köy öğretmenliği yapma koşulu aranmıştı. Daha sonra adaylar Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsünde Bakanlıktan gönderilen sınav sorularıyla bir sınavdan geçiriliyordu. Sınav kâğıtları da Ankara'ya MEB'e gönderiliyor ve orada değerlendiriliyordu.

Sınav soruları, köy sorunlarını, ülke sorunlarını içeriyordu. Öğrencilerin amaçlarını, öğrenme güçleri ve yaratıcılıklarını belirleyecek kompozisyon biçimde yanıtlar isteniyordu. Ayrıca enstitülerin öğrenci sayılarına uygun olarak kontenjanlar tanınıyordu ve bu durum ülkenin her yerindeki öğrencilerin bu fırsattan yararlanmasını sağlıyordu. Bu seçme yöntemi ile böylece eşitsizlikler de azalıyordu (Türkoğlu 1997: 391-392).

Yüksek Köy Enstitüsünde öğrenciler üç yıllık öğrenimleri süresince, her yılda dörder aylık iki dönem eğitim alıyorlardı. Ayrıca her yıl meslekleri ile ilgili konularda ilgili kurumlarda ikişer ay staj yapıyorlardı. Öğrencilere iki ay da izin veriliyordu (Menekşe 2005: 119). Yüksek Köy Enstitüsünün bölümleri aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 21. Yüksek Köy Enstitüsünün Bölümleri

Bölümler	Erkek	Kız	Bölümler	Erkek	Kız
Güzel Sanatlar Kolu	E	K	Hayvan Bakımı Kolu	E	
Yapıcılık Kolu	E		Köy ve El Sanatları Kolu		K
Maden İşleri Kolu	E		Tarla ve Bahçe Ziraatı Kolu	E	
Kümes Hayvancılığı Kolu		K	Zirai İşletme Kolu	E	

(Altunya 2005: 21)

Yüksek Köy Enstitüsünün bölümleri alışılmış bir yüksek okulun bölümlerine benzememektedir. Burada belli bir ders alanında öğretmen yetiştirme yerine, belli bir iş ve sanat alanında öğretmen yetiştirme yolu tutulmuştur. Yüksek Köy Enstitüsü yönetmeliğinde öngörülen dallar da bunu açıkça göstermektedir.

Yüksek Köy Enstitüsünde ilk uygulanan taslak programda şu derslerin yer aldığı görülmektedir: 1. Genel Kültür, 2. Pedagojik Kültür, 3. Sanat Kültürü, 4. Tarım Kültürü, 5. Güzel Sanatlar Kültürü, 6. İdare ve Teftiş Tekniği, 7. Köy Araştırmaları Tekniği (Binbaşıoğlu 1993: 61-62).

Yüksek Köy Enstitüsünde uygulanan öğretim programına genel olarak bakıldığında, tüm alanları kapsayan ortak derslerin yanı sıra her bir alanının kendine özgü kuramsal ve uygulamalı derslerinin olduğu da görülür.

Tüm alanları kapsayan genel kültür dersleri şunlardı:

Tablo 22. Yüksek Köy Enstitüsü Genel Kültür Dersleri

Dersin Adı	1. Yıl Hafta. Saat	2. Yıl Hafta. Saat	3. Yıl Hafta. Saat
Türk Dili ve Yazını Çalışması	2	2	2
Yazma ve Deneme Çalışması	3	3	3
Metin İnceleme Çalışması	2	2	2
İş Eğitbilimi	3	3	3
İş Eğitbilimi ve Eğitbilim Tarihi	-	3	3
Çocuk Ruhbilimi ve Ruh Sağlığı	3	3	3

Öğretim Metodu ve Ders Tat.	5	5	4
Genel ve Yük. Matematik	4	4	2
Genel ve Yurt Coğrafyası	2	2	-
İnkılâp Tarihi-Türkiye Cumhuriyeti Rejimi Tarihi	-	-	2
Yabancı Dil	4	4	4
Toplumbilim	2	2	2
Etüt ve Seminer Çalışmaları ve Dal Dersleri	5	5	6

ile her yıl yaz aylarında köy enstitülerinde 30 gün staj yapma zorunluluğu.
(Apaydın v.d. 1990: 213)

Bu dersleri veren öğretim elemanları, köyde eğitime gönül vermiş seçkin bilim, kültür ve sanat adamları, uzman ya da usta halk sanatçılarıydı. Öğretim elemanlarının çoğu, dönemin Ankarasında kendi alanlarının otoritesiydi. Ulaşım sorunlarına ve zaman kaybına karşın, karda kışta akşam treniyle Hasanoğlan'a gelirler, ikinci gün derslerini vererek buldukları başka bir trenle dönerlerdi. Kimileri enstitüde sürekli kalırdı (Türkoğlu 1997: 396).

Köy enstitülerinde olduğu gibi yüksek kısımda da bireysel okuma, grupla tartışma, zaman zaman verilen konferanslara ve belirli amaçlarla yapılan incelemelere dayanan, kendi kendine öğretim sistemine önem veriliyordu. Mesleksel, genel ve özgün araştırmalar eğitimde özgün birer rol oynuyordu (Kirby 2000: 260).

Coşkun (2007: 34-35), Yüksek Köy Enstitüsündeki eğitim öğretim etkinlikleri konusunda şu bilgileri vermiştir:

1. Günlük ders saatleri Çarşamba-Cumartesi 4 saat, diğer günler 6 saat olmak üzere haftada 32 saat idi. Her gün 3 saat mütalâa (zorunlu ders çalışması) vardı.
2. Yatakhane, sınıf ve yemekhanedeki hizmetler her gün her sınıftan birer öğrenci tarafından yapılırdı. Numara sırasına göre her öğrenci sıra ile birer gün bu nöbeti yerine getirir, nöbetçi olan her öğrenci, hizmeti en iyi şekilde yerine getirmek için özel itina göstererek yarış ortamı içinde sürdürürdü.
3. Okulda öğrenciler kendi kendilerine çalışır, hiç kimse tarafından en ufak bir denetime tabi tutulmazdı. Kendi kendine yönetim eksiksiz denecek düzeyde yürütülürdü.
4. Günde 3 saat serbest ders çalışma saatleri son derece sessizlik içinde geçerdi. Bu serbest etkinliklerde hiçbir görevli bulunmazdı. Sesli çalışmalar ve grup çalışmaları ayrı odalarda aynı düzenle yürütülürdü. Yıllar sonra yabancı ülkelere

eğitimde tartışılan kendi kendine yönetim kuralı, Yüksek Köy Enstitüsünde 1946-47 yılında gerçek olarak uygulanma olanağı bulmuştu.

5. Hastalık ve zorunlu hallerde izinli olmak dışında, hiçbir öğrenci derse devamsızlık edemezdi. Yoklamalar düzenli olarak sınıf başkanı öğrenciler tarafından yapılır, özenle muhafaza edilirdi.

6. Okuldaki görevliler, öğrenciler tarafından tam demokratik usullerle seçilirdi.

Yüksek Köy Enstitüsünde yapılan bu disiplinli ve başarılı çalışma düzeni onları Köy Enstitüleri Dergisi'ni çıkartmaya yöneltmiştir. Üç ayda bir yayınlanan bu derginin ilk sayısı Ocak 1945'te yayımlanmış ve ancak beş sayı çıkmıştır. Derginin içeriğinde, değişik enstitülerden haberler, verilen konferans ve derslerin özetleri ya da tam metinleri, kitap eleştirileri, İngilizce-Türkçe çeviriler, yazın yapıtları, türlü eğitim konularının tartışılması ve birçok alanlarda yapılmış inceleme yazıları bulunuyordu (Kirby 2000: 262).

Yüksek Köy Enstitüsü üç dönem mezun vermiştir. İlk bitirenler, köy enstitülerine öğretmen, kesim denetmeni, gezici başöğretmen, bölge okul müdürü olarak atanmaya başlamışlardır. Birkaç öğrenci de asistan olarak enstitüde bırakılmıştır. 1947 yılının 27 Kasım'ında Bakanlık yazısı ile kapatılan Yüksek Köy Enstitüsü, 1945-47 yılları arasında 213 mezun vermiştir. Kapatılan Yüksek Kısım'ın öğrencileri, gördükleri bir iki yıllık öğrenim yok sayılarak, başta eğitim enstitüleri olmak üzere öğretmen yetiştiren diğer yükseköğretim kurumlarının hazırlık ya da birinci sınıflarına aktarılmıştır (Altunya 2005: 21).

2.2.2.3. Demokrat Parti Dönemi

Türkiye'de 1938-1946 yılları arasını kapsayan tek parti döneminde yaşanan İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri, her ne kadar Türkiye savaşa girmemiş olsa da, halka oldukça zor günler yaşatmıştır. Bu dönemde, kamu görevlilerinin izlediği yanlış politikalar halkın sıkıntılarının daha da artmasına neden olmuştur. Böylece geniş halk kitlelerinde, siyasi iktidara

karşı içten bir hoşnutsuzluk ortaya çıkmıştır. Bu durum karşısında 1946 yılının başlarında Türkiye’de muhalefet partilerinin kurulmasına başlanmıştır. İlk muhalefet grup, dönemin tek partisi olan CHP’nin içinden çıkmıştır. İnönü döneminin ilk başbakanı olan Celal Bayar’ın öncülüğünü yaptığı ve Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuar Köprülü’den oluşan dört milletvekili 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti adıyla bir muhalefet partisi kurmuşlardır. 21.07.1946 tarihinde yapılan genel seçimi CHP kazanmıştır. İsmet İnönü TBMM tarafından yeniden Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Bu arada Hasan Ali Yücel, Milli Eğitim Bakanlığı görevinden ayrılmış yerine Reşat Şemsettin Sirer getirilmiştir (Başar 2004: 377-378).

1946 yılında çok partili siyasi hayatın ilk genel seçimlerini kazanmış olan CHP, İkinci Dünya Savaşı’nın sıkıntılı günlerinin sonrasında, önemli bir rahatlama ve bolluk beklentileri olan Türk halkının bu özlemlerini karşılamada yetersiz kalınca, ana muhalefet partisi olan DP’nin siyasi gücü artmaya başlamıştır. Planlı biçimde sürdürülmüş bulunan siyasi mücadele ve bu mücadele de Türk halkına vaat edilenler (sosyo-ekonomik ve politik vaatler), DP’nin geniş halk yığınları arasında büyük taraftar toplamasına yol açmıştır. İşte bu gelişmeler sonucunda 14.05.1950 tarihinde yapılmış bulunan genel seçimlerde DP, oy olarak olmasa da önemli bir milletvekili fazlalığıyla iktidara gelmeyi başarmıştır (Başar 2004: 433).

Demokrat Partinin iktidara gelişi, Türkiye’nin siyasi tarihinde olduğu gibi toplumsal yaşamının tüm alanlarında da önemli değişimlerin başlangıcı olmuştur. Özellikle eğitim alanında, DP muhalefet döneminde CHP’nin birçok alandaki eğitim politika ve uygulamalarına karşı bir tutum takınmış ve ağır eleştiriler getirmişti. En çok eleştirdiği kurumlardan biri de köy enstitüleri idi. İşte DP iktidara geldikten sonra karşı çıktığı CHP’nin politika ve uygulamaları yerine kendi dünya görüşüne ve siyasi anlayışına uygun politikalar belirlemeye ve bunları da uygulamaya koymaya başlamıştır. Bu anlayış ve politika değişikliğinden ilk etkilenen eğitim kurumları arasında köy enstitüleri başta gelmektedir.

2.2.2.3.1. Köy Enstitülerinin Kapatılışı

İnönü döneminin ikinci yarısında 1946 yılında çok partili demokratik yaşama geçilmesiyle birlikte Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirilmiş bulunan Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sırer'in döneminde, köy enstitülerinin yapı ve işlevlerinde bazı değişiklikler yapılmıştı.

Sırer'in yaptığı değişikliğe göre, artık köy öğretmenlerinin köyde işletmesi kendilerine ait olan bir arazisi olmayacak ve köy öğretmenlerinin maaşları diğer kamu görevlilerinin maaşlarına göre düzenlenecekti. Köy öğretmenleri öğretmenliğin dışındaki işlerle meşgul olmayacaktı. Enstitülerdeki öğretmen dağılımı yeniden ayarlanacak, ders programları da değişecekti. Hatta bu okullarda okutulacak ders kitaplarının bu güne kadar yazılmamış olması da düzenlenecek işlerden bir diğeri olarak ele alınmıştı (Boybeyi 2002: 27).

Sırer'in Bakanlığı döneminde, Yüksek Köy Enstitüsünün kapatılması ile başlayan değişiklikleri, eğitim kursları ve enstitülerin sağlık kollarının kapatılması, kız öğrencilerin belli enstitülerde toplanması, İsmail Hakkı Tonguç'un görevden alınması ve yerine Yunus Kazım Köni'nin atanması izlemiştir (Özel 1997: 5; Bakkal 1999: 148).

Milli Eğitim Bakanı ve İlköğretim Genel Müdürü'nün değişmesinden sonra enstitü müdürleri değiştirilmeye başlanmış, öğretmenler görevlerinden alınmış, kura usulü ile öğretmen atama yoluna gidilmiştir (Kalyoncuoğlu 2002: 86). Ayrıca bu dönemde köy enstitüsü mezunlarının atandıkları köylerde zorunlu çalışma süresi olan yirmi yıl, öğrencinin enstitüde öğrenim gördüğü sürenin bir buçuk katına düşürülmüştür.

1947 yılında yayınlanan genelgelerle enstitüleri bitiren öğretmenlerin ve sağlık memurlarının atamaları ile ilgili uygulamalar da değiştirilmiştir. Kalyoncuoğlu (2002: 86), 08.02.1947, 14.02.1947 ve 30.05.1947 tarihlerinde yayınlanan genelgelerde yapılan değişiklikleri şöyle aktarmıştır:

Enstitülerden mezun olan öğretmenlerin, okul yapımı tamamlanmış ve geçim toprağı sağlanmış, kendi köylerine ya da kendi köylerine yakın köylere, sağlık memurlarının ise sağlık ocağı yapılmış, geçim toprağı sağlanmış, bölge olmaya elverişli köylere veya kendi köylerine yakın köylere atanmalarına karar verilmiştir.

Yayınlanan genelgede, enstitü mezunlarının atamalarının okulu veya sağlık ocağı olan yerlere yapılacağı belirtilmiştir. Oysaki bu durum 3803 sayılı kanunun 16. maddesinde, enstitü mezunun atanacağı köyde okul ve sağlık ocağı yoksa bunun atama yapılacak köye üç yıl önceden bildirilmesi ve atamalar yapılmadan önce bu binaların tamamlanması gerektiği şeklinde belirtilmişti. Yapılan bu değişiklik okulu, sağlık ocağı olmayan köylere öğretmen ve sağlık memurlarının gönderilmesini engellemiştir.

1947 yılında enstitülerde yapılan değişikliklerden bir diğeri de o dönemde aylık 20 lira olan öğretmen maaşının üç aylık 100 liraya çıkarılması olmuştur (Bakkal 1999: 125).

Köy enstitüsü sistemine yönelik olarak yapılan bu değişiklikler bir yandan sürerken bir yandan da 08.06.1948 tarihinde gerçekleşen hükümet değişikliği ile Sirer, Milli Eğitim Bakanlığı görevinden alınarak yerine Tahsin Banguoğlu getirilmiştir (Başar 2004: 406). Banguoğlu'da Sirer'in başlatmış olduğu eğitim politikasını devam ettirmiştir. Van-Erciş Köy Enstitüsü'nün kurulması da Banguoğlu'nun Bakanlığı döneminde gerçekleşmiştir (Bakkal 1999: 149).

14 Mayıs 1950 tarihinde DP'nin iktidara gelmesi ile birlikte köy enstitülerinin kuruluş, amaç ve buna uygun yapılarındaki değişiklikler hızlanmıştır. Özellikle enstitülerde uygulanan yatılı ve karma eğitim yapısı göze batmış, kız ve erkeklerin aynı çatı altında bulunmasından, aynı ders ve işleri yapmasından, saygıdeğer yönetici ve öğretmenlerin ellerinde modern bir eğitim görmesinden ve kültürel etkinliklerde bulunmalarından farklı anlamlar çıkarılmaya başlanmıştır. Enstitülerde okuyan binlerce kız ve erkek köylü çocuğu ve onların ana babaları, komşuları kız ve erkeklerin birlikte eğitimlerini yadırgamazken, ilgisi olmayan kentliler, zenginler,

ağalar, hacılar, hocalar, kimi bürokratlar, özellikle politikacılar kıyameti koparmış, köy kızları elden gidiyor diye yer yerinden oynamıştır (Türkoğlu 1997: 496). Yapılan bu propagandalar sonucunda, kız ve erkek öğrencilerin 1950-51 yılından itibaren ayrı okullarda eğitim öğretim görmesi kararlaştırılmıştır. Kız öğrenciler Kızılçullu ve Beşikdüzü Köy Enstitülerinde toplanmış, oradaki erkek öğrenciler de diğer enstitülere dağıtılmıştır. Bu durum ise enstitülerde öğrenim görmekte veya görececek olan kız öğrenci sayısının azalmasına sebep olmuştur.

1952 yılına gelindiğinde, köy enstitülerinin öğrenim süresi beş yıldan altı yıla çıkarılmıştır. "Köy Enstitüleri Öğretim Programı", "Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı" olarak değiştirilmiş ve 1953-54 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır (Başar 2004: 478).

Köy enstitülerinin programlarının klasik ilköğretmen okullarının programları ile birleşmesinden sonra, 27.01.1954 tarihinde çıkarılan 6234 sayılı kanunla köy enstitüleri sistemi tamamen yıkılarak adları "İlköğretmen Okulları"na dönüştürülmüştür (Altunya 2005: 116). 3803 sayılı yasaya göre köy enstitülerinin öğrenci kaynağını tamamen köy çocukları oluştururken yeni yasa ile bu oran % 75'e düşürülmüştür. Geri kalan öğrencinin % 25 oranında şehirlerden alınması öngörülmüştür. Böylece başlangıçtan beri köy ve şehir için ayrı okul tiplerine ihtiyaç duyulmadığını savunanların istekleri doğrultusunda hareket edilmiştir.

Kanar, "Köy Enstitüleri" adlı eserinde bu okulların kapatılışının sınıfsal açıdan ayrıntılı bir değerlendirmesini yapmıştır. Ona göre köy enstitüleri kendisini kuran sınıfsal yapının (küçük kent soylu, asker, aydın ve bürokrat kadro) 1946 yılı sonrasında Türk siyasal yaşamındaki etkisini yitirmesi ile kapanma sürecine girmiş ve 1954 yılında da kapatılmıştır (Kanar 1990: 126).

Özetle köy enstitüleri üzerinde 1946 yılında Reşat Şemsettin Sirer'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde başlatılan değişiklikler bu okulların DP

döneminde kapatılmaları ile sonuçlanmıştır. Böylece de köy enstitüleri çok sayıda öğretmen ve eğitimci yetiştirmenin yanında, binlerce köy çocuğunun eğitim ışığına kavuşmasını sağlayarak Türk eğitim tarihindeki yerlerini almışlardır.

BÖLÜM III

AKPINAR KÖY ENSTİTÜSÜNE İLİŞKİN BELGE-BULGU VE YORUMLAR

3.1. Akpınar Köy Enstitüsünün Kuruluş ve Gelişimine Genel Bir Bakış

Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye nüfusunun büyük bir çoğunluğunu oluşturan köylü halkın son derece bozuk olan yaşam düzeyinin yükseltilmesi kurulan tüm hükümetleri en çok uğraştıran sorunların başında gelmiştir. Tüm yönetici ve aydınlar, köyün kalkındırılmasının öncelikle eğitimsizlik sorununun giderilmesine bağlı olduğunu her zaman dile getirmişlerdir. Eğitimsizlik bir başka deyişle de cehalet sorununun çözümlenmesine yönelik olarak nasıl bir yolun izlenmesi gerektiği sürekli tartışmalara konu olmuş, birçok görüşler ve öneriler dile getirilmiştir. Türkiye'nin o günkü mevcut bu toplumsal yapısı ile Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma ülküsünün başarılmaması asla mümkün değildi. İşte bu sorunun çözümü için öğretmenlere ve yeni okullara gereksinim vardı. Öğretmen yetiştirme sorunu çözülmeden Türkiye'nin çağdaşlaşması bir hayalden öteye gidemezdi. Bu gerçeği başta Atatürk olmak üzere ülke yönetiminden sorumlu tüm yöneticiler görmekteydi. Süratle Cumhuriyetin değerleriyle yoğrulmuş yeni kuşakları yetiştirecek öğretmenlere gereksinim vardı. Ayrıca kırsal kesim için yeni bir tip öğretmen yetiştirilmeliydi.

Türkiye'nin eğitim sorunlarının çözümüne yönelik olarak hemen harekete geçildi ve önce tüm yurttaşların aynı ülküde yetiştirilebilmesi için çok başlı eğitim sistemi çıkarılan öğretim birliği yasası ile teke indirildi. Öğretmenlik meslek durumuna getirildi. Türk eğitim sisteminin örgütsel yapısı düzenlendi, eğitim alanında tartışmalarla ülkenin gerçeklerine ve bilimin gereklerine uygun kararların alınabilmesi için eğitim ve öğretim üst kurulu

(Talim ve Terbiye Kurulu) oluşturuldu. Halkın hızla okuryazar duruma getirilebilmesi için ulus okulları açıldı. Halkın her yönden gelişip kaynaşmasını sağlayabilmek amacıyla halkevleri kuruldu. Dil, yazı ve tarih alanında önemli değişiklikler gerçekleştirildi. Türk yükseköğretim sistemi Batı yükseköğretim sistemi örnek alınarak yeniden düzenlendi. Köyler için yeni bir anlayışla öğretmen yetiştirebilmek amacıyla önceki bölümlerde değerlendirilmiş bulunan köy muallim mektepleri açıldı, ama bunların ömrü kısa süreli oldu. Daha sonra kurslarla köy okulları için eğitimler yetiştirilmeye çalışıldı, kapatılan köy muallim mektepleri yerine de köy öğretmen okulları açıldı. Tüm bu yapılanlar ne yazık ki Türk köylerindeki yoksulluk ve eğitimsizlik sorununun çözümünde çok etkisiz kaldı. Kırsal kesimdeki eğitimsizlik sorununun kökten çözümüne yönelik olarak da Türk eğitim tarihinin en özgün öğretmen yetiştirme kurumlarından biri olarak köy enstitüleri kurulmaya başlandı. İşte bu okullardan biri de araştırmanın konusunu oluşturan Akpınar Köy Enstitüsüdür.

3.1.1. Akpınar Köy Enstitüsünün Kuruluşu

3.1.1.1. Akpınar Köy Enstitüsünün Kuruluş Yerinin Belirlenmesi ve İlk Çalışmalar

Daha önce de belirtildiği gibi köy enstitüleri rastgele kurulmamıştı. Türkiye bölgelere ayrılmış ve her bölgenin de en uygun yerine bir köy enstitüsünün kurulması çalışmalarına başlanılmıştı. Samsun'da da bir köy enstitüsünün kurulması düşünülünce bunun nereye kurulacağı üzerinde bir araştırmaya girilmişti.

Köy okulları için öğretmen yetiştirebilmek amacıyla başlatılan çalışmalar çerçevesinde Samsun'un Havza ilçesinin Kamlık köyünde bir eğitim kursu açılmıştı. İşte bu kurs Samsun'da kurulması düşünülen köy enstitüsü için önceleri uygun bir yer olarak düşünülmüştü.

24 Mart 1939 günü Kamlık Eğitim Kursu müdürlüğüne atanan ve daha sonra AKE'nin kurucu müdürü olarak görev yapacak olan Nurettin Biriz, Kamlık Eğitim Kursuyla ilgili olarak şu bilgileri vermişti:

3 Nisan 1939'da Havza'nın Kamlık köyüne gittik. Köyde bize yedi bina ayırmışlardı. Bunlardan üçü ev, dördü ahırdı. Evlerden ikisinin damı, çatısı ve tavanı yoktu. Birisinin duvarlarından biri yıkılmış, ötekinin de duvarı çatlamıştı. Ahırlardan üçü ise nerdeyse yıkılacak durumdaydı. Köyün hemen her evini baştan aşağı dolaştık. Sığınacak, barınacak bir yer bulamadık. Çaresiz kalınca kaymakamı köye çağırıp, köyün ihtiyar heyetiyle ortak karar alarak cami ve okul binasının tahsis edilmesini sağladık. Kamlık köyünün toprağı kıt, halkı fakirdi. 1939 kursunda hiçbir eğitmeni kaçırmadan, hiç kayıp vermeden dertlerimize kendimiz deva bularak neticeye vardık. Bu kurslara ilk gelen eğitmen Amasya'nın Ovasaray köyünden Mahmut Doğan adındaki gençtir. Kurslarda büyük değişiklikler için herkes hazırlanmaktadır. Yeni açılacak köy enstitüsü için ya Lâdik kasabasının Hamamayağı köyü, ya da Lâdik kasabasının kuzeyindeki Akpınar mevkiî seçimi için netice bekleniyordu (Baskın 2006: 85-86).

Biriz'in açıklamalarından da anlaşıldığı gibi kendisinin bir yandan son derece güç koşullar altında eğitim kursunu yönetmeye çalışırken diğer yandan Samsun'da kurulacak köy enstitüsünün yeri ile ilgili olarak da yetkililerle iletişim içinde olduğu görülmektedir. Yine Biriz'in yukarıdaki açıklamalarında da anlaşıldığı gibi köy enstitüsünün kuruluş yeri konusunda Lâdik kasabasının Hamamayağı köyü ile Akpınar mevkiî üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Aslında köy enstitüsünün kuruluş yeri konusunda öncelikle Kamlık köyü üzerinde durulmuştur. Yalnız köylüler enstitünün burada kurulması için gerekli araziye vermeyince bu düşünceden vazgeçilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak AKE'nin ilk öğrencilerinden olan Enis Deveci şu açıklamalarda bulunmuştu:

1939'da imtihanlara girdim ve kazandım... O zamanlar bizim köyün yanında, Kamlık'ta eğitimciler vardı. 6 yıllık eğitimciler vardı. Bu eğitimciler orada okuyorlardı. Ve orada büyük bir okul vardı. Eskiden yapılmış Hacı Bayram Efendi yaptırmıştı. İşte AKE burada kurulacaktı. Ancak Kamlık köyü halkı okulu ve araziye vermediler. Ondan sonra okul Lâdik'e taşındı (Deveci 2003: 8).

İsmail Hakkı Tonguç, 30 Nisan 1940 günü, Malatya-Akçadağ ve Adana-Düziçi Köy Enstitüleri için yer saptama gezisinden dönüşte Lâdik-Akpınar'a

gelmiştir. Yanında AKE'yi kuracak olan Kamlık Eğitim Kursu Müdürü Nurettin Biriz vardır. İki gün Akpınar ve çevresini inceledikten sonra, Tonguç, Biriz, Samsun Milli Eğitim Müdürü M. Doğanay, Lâdik Belediye Başkanı, bir üye ve milli eğitim memurunun imzaladıkları bir tutanak tutulmuştur. Böylece AKE'nin kuruluş yeri resmi bir belgeye dayandırılarak çalışmalara başlanmıştır.

İsmail Hakkı Tonguç'un oğlu olan Engin Tonguç da babasının arşivindeki belgelerinden derleyerek oluşturduğu eserinde (2007: 281), AKE'nin kuruluş yerinin belirlenmesiyle ilgili olarak 02.05.1940 tarihli bir "Lâdik-Akpınar Yer Saptama Tutanağı"ndan söz etmektedir. Dolayısıyla yukarıda sözü edilen tutanak budur.

Baskın (2006: 86), AKE'nin yerinin saptanması süreciyle ilgili olarak şu ilginç bilgileri vermişti:

İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, Samsun Milli Eğitim Müdürü, Nurettin Biriz, Lâdik Belediye Başkanı Mustafa Cabı ve Belediye azası Nazım Akpınar'dan oluşan heyet enstitü için Lâdik Akpınar'a karar verirler.

Lâdik Akpınar mevki enstitü için çok uygun yerdir. Taş, kum, çakıl, kireç, odun, kereste, yün, keten, kenevir gibi hammaddeler boldur. Bunların her zaman ucuz ve kolay temin edilmesinin yanında, Lâdik'te binden fazla dokuma tezgâhının bulunması, demircilik ve marangozluğun yaygın olması enstitü projeleri açısından çok önemlidir. İlk önce ziraat çalışmaları için 2500 dekar toplu arazi satın alınır. Daha sonra yakınında bulunan iki çiftliğin satın alınmasıyla 7000 dekara yakın araziye sahip olunur.

Köy Eğitim Kursu'nun ve Köy Enstitüsü'nün Havza Kamlık'tan Lâdik Akpınar'a alınmasında en büyük etken ise Akpınar'ın arazi olarak çok elverişli olması, su sorununun bulunmamasıdır.

Köy Enstitüleri Kanunu'nun kabul edilmesi ve AKE'nin kuruluş yerinin belirlenmesinden sonra 25 Mayıs 1940'ta okulun Kamlık'tan Akpınar'a taşınması çalışmalarına başlanır. İlk nakil işlemleri ise 2 Haziran 1940'da başlatılır.

AKE'nin ilk öğrencilerinden Enis Deveci de okulun kuruluşunu ve Lâdik halkının istekliliğini "Okul Lâdik'e taşınınca, Lâdik halkı sevinçle karşıladı.

Sanıyorum 300-400 dönüm araziyi verdiler” sözleri ile anlatmaktadır (Deveci 2003: 8).

AKE mezunu ve Havza’nın Kamlık köyünden olan Emir Şener ise kendisi ile yapılan görüşmede Nurettin Biriz ve arkadaşlarının Kamlık’ta geçirdikleri günleri şöyle anlatmaktadır:

AKE’nin ilk olarak Havza’nın Kamlık köyünde kurulması düşünülüyordu. AKE’nin ilk müdürü Nurettin Biriz ve yanındakiler bir Ford kamyonla bizim köye geldiler. Tabii tuvalet ve su lazım, o yüzden çadırlarını caminin avlusuna kurdular. Caminin avlusu fundalık, ağaçlık, mezarlıktı. Bunlar ilan ettiler, muhtara söylediler, bekçi ilan etti, mezarı olanlar alsın mezarlığa götürsün dediler. Mezarın sahibi olmayanları kendileri götürdüler, ağaçları söktüler, caminin avlusunu düzlediler, fundalığı kestiler, çadırlarını kurdular. Sierra radyoları vardı ve caminin önündeki ufak misafir odasının penceresinin ağzına koyuyorlardı. Caminin taş duvarlarının üzerine tırmanıp, radyodan öğlen haberlerini dinliyorduk. Almanya Rusya’yı vurmuş, Avrupa’yı çiğnemiş, 17 günde Fransa’yı almış. Hollanda Belçika’yı işgal etmiş, Yunanistan’a gelmiş, Ege Adalarına gelecekmiş. 2. Dünya savaşını anlatıyordu. Camiden çıkan köy halkı benzi soluk, dudağı uçuklamış canları sıkılmış çıkıyorlardı. Radyoyu dinliyorlardı...

Okulun Akpınar’a taşınmasında, sadece Kamlık köyünde yer bulunamaması etkili olmamıştır. Akpınar’ın Lâdik’e yakınlığı, daha uygun coğrafi yapıya sahip oluşu, ulaşım kolaylığı, su sorununun olmayışı gibi faktörler de böyle bir kararın alınmasını sağlamıştır. Yoksa Kamlık köylüleri karşı çıksa da devlet kamulaştırma yoluyla köy enstitüsü için yer sağlayabilirdi.

Bilindiği gibi köy enstitüleri rastgele değil, bir mimari projeye göre kurulmuşlardı. Bu mimari projeler de yarışmayla belirlenmekteydi. Akpınar’ın mimari projesini yüksek mimar Leyla A. Turgut çizmiştir. Araştırma süresince yapılan doküman incelemesinde bu konuyla ilgili herhangi bir dokümana arşivlerde rastlanılmamıştır. Tonguç E. (2007: 288) enstitülerdeki yapı işlerinin, mimari proje yarışması sonucunda başarılı görülen mimarların denetiminde yürütüldüğünü belirtmiştir. Buradan, AKE’nin binalarının yüksek mimar Leyla A. Turgut’un denetiminde ve onun hazırladığı projeye uygun olarak yapılmış olduğu söylenebilir.

AKE, 11 Haziran 1940 günü, köy enstitüsü ve eğitim kursu olarak eğitim faaliyetlerine başlamıştır. AKE için dönemin Kaymakamı Şekip Yurdakul, konik bir çadır tahsis etmiştir. AKE'nin bulunduğu binaların kurulacağı alanın yanına kurulan bu çadır öğretmenlerle yapılan bir törenle açılmıştır. Bu çadır, AKE'nin ilk binası olmuştur (Baskın 2006: 86). Daha sonra öğrencilerle okulun binalarının yapımı işine girilmiştir.

Engin Tonguç eserinde (2007: 283), 16.9.1940 günü Çifteler'den AKE'nin kuruluşuna gönderilen 20 kişilik yapıcılık kolu ekibinde yer alan 4. sınıf öğrencisi Abdullah Özkucur'un yaşadıklarıyla ilgili olarak şunları yazmıştı:

Yedek giysilerini, kitaplarını, yapıcılık takımlarını çantalarına yerleştirmiş, aşçının hazırladığı kumanyalarını almışlardı. Beyşehir İlçesinin Üzümlü Köyünde doğup büyüyen Özkucur, Eskişehir'i, demiryolunu ilk kez görecek, trene ilk kez binecekti... Lâdik'e geldiklerinde onları Sili Layoş karşıladı. Bir ay içinde enstitünün dördüncü binası olan Çifteler Pavyonu'nu yapıp bitirdiler. Dönüşte Amasya, Sivas, Kayseri'de birer gün kalarak bu kentleri gezdiler...

AKE'nin ilk öğrencilerinden Enis Deveci o günleri şöyle anlatmaktadır:

1940 yılının 8 Ağustos Perşembe günü biz imtihanı kazandığımız için Lâdik'e geldik. Lâdik'te otobüsten iner inmez başında fötr şapkalı birisi yanımıza geldi. "Siz öğrenci misiniz?" dedi. "Evet" dedik. Bizi doğru bir depoya götürdü. Birer torba verdi. "İçinde size ait elbiseler var. Üstünüzdekileri değiştirin" dedi. Akşam olmuştu. Yemek yedik. O zaman daha AKE kurulmamıştı. Lâdik'te saathane meydanının altında 1938 yılındaki büyük depremde zarar görmüş, kullanılmayan büyük bir eski okul vardı. Biz iki katlı harabe olmuş bu okulda enstitümüzün binası olamadığı için geçici olarak yiyip, içip, yatıp kalkıyorduk. Mevcudumuz 35 kişi idi. Sabahları öğretmenlerimiz bizi kaldırıyor, terliklerimizi, yatağımızı düzeltiyor, ellerimizi yüzümüzü yıkıyor ve kahvaltı yapıyorduk. Bir saat kadar mütalaadan sonra, derse giriyorduk. 15-20 gün bu eğitim böyle devam etmişti. Bir gün öğretmenimiz "Çocuklar, sizler köy çocuğusunuz. Köyünüzü özlediniz değil mi? Haydi köyü gezmeye gidiyoruz" dedi. 35 kişi sıra olup, marşlar söyleyerek şimdiki Akpınar'ın kurulduğu yere geldik. Orada giriş kapısının bulunduğu yerde bir çadır vardı. Bugünkü gibi binalar yoktu. Dümdüz arazi. Öğretmenimiz "Çocuklar, sizin okulunuzun asıl yeri burası. Burada binalar yapılacak. Bunu hep birlikte yapacağız. Kimler çalışmak istiyor?" dedi. Bizler hep birlikte "Biz çalışmak istiyoruz" dedik. İşte o zaman önceden hazırlanan kazma, kürek gibi aletleri dağıttılar. AKE'nin temelini böyle attık. Hep birlikte büyük bir heyecanla okulumuzu yapıyorduk. Öğretmenimiz "Kendi binanızı kendiniz yapıyorsunuz" dedi.

Okulun inşaatı başlayınca öbür taraftaki derslerimiz aksatılmıyordu. Sabahtan öğleye kadar derslerimizi yapıyor, öğleden sonra okul binasının inşaatına gidiyorduk. İki arasındaki mesafe iki kilometre idi. Bu inşaat aşağı yukarı 2-3 ay sürdü. Bu arada bazı arkadaşlar "Bu nasıl okumak?" deyip kaçtılar... Okul binalarından bir ikisinin bitmesiyle taşındık... Okul binasının inşaatında Eskişehir-Çifteler Köy Enstitüsü'nden bize yardıma ekip geldi. Onlar olmasaydı belki biz de kaçardık. Ama kaynaştık, oyunlar oynadık, birlikte çalıştık. Binalarımızı da çoğalttık. Böylece okul kurulmuş oldu (Deveci 2003: 8).

Köy enstitülerinin kuruluş aşamasında, enstitüler arasındaki karşılıklı yardımlaşma (imece) en dikkat çeken ve övgüye değer yönlerden birini oluşturmuştur. Bu usule göre daha önce kurulmuş bulunan bir köy enstitüsünün öğrencileri yeni kurulmakta olan enstitünün kuruluş çalışmalarına katkı sağlıyorlardı. AKE'nin kuruluşunda Enis Deveci'nin de belirttiği gibi, Eskişehir-Çifteler Köy Enstitüsü öğrencileri görev almışlardı. AKE'nin kuruluşunda, binaların yapılmasında görev alan öğrenciler daha sonra geziye götürülerek ödüllendirilmişlerdir.

AKE kurulduktan sonra bu kez AKE öğrencilerinden bir grup Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün kuruluşuna katkı sağlamışlardır. Bu grupla birlikte Hasanoğlan'a giden Enis Deveci şunları dile getirmişti:

İkinci Dünya Savaşı'nın en şiddetli geçtiği dönemlerdi. Almanlar her tarafı işgal etmeye başladılar. Tam Yunanistan'ı zapt ettiği zaman Kırklareli'ndeki Kepirtepe Köy Enstitüsü'ndeki öğrencileri Ankara Hasanoğlan'a getirdiler. Ancak Hasanoğlan'da okul falan yoktu. Hasanoğlan o zaman büyük bir köydü. Kız öğrenciler okulda, erkekler camide kaldılar. Biz o zaman 10 eğitimci, 20 öğrenci Hasanoğlan'a gittik. 1942'de Akpınar'daki gibi değişik yörelerden gelenler elbirliği ile Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nü yaptık. 1943'te yine bir ekip oluşturuldu. O ekipte ben de vardım. Tekrar Hasanoğlan'a gittik. Daha sonra mükâfat olarak bizi Antalya'ya geziye götürdüler. Hasanoğlan'daki çalışmalarımızda çok emek harcadık. Mesela kereste lazım oluyor, 5 km. ileriden gelmesi lazım, kıtlık var, savaş zamanı, kamyon yok, sırtımıza yüklenip 5 km'den çatı için kereste getirirdik. Emeğimiz çok. Böylesine şevkle yaptığımız o binalara 2001 yılında uğradım. O güzelim eğitim yuvasını harabeye çevirmişler. Emeklerimize çok yazık olmuş diye düşündüm, çok üzüldüm (Deveci 2003: 8).

AKE'de okul binalarının yapılmasında 1940 yılında okula ilk kayıt yaptıran öğrencilere büyük görevler düşmüştür. Her ne kadar Deveci'nin de

belirttiği gibi dersler ve inşaat işleri bir arada yürütülmeye çalışılsa da yine de öncelikli olarak okul binalarının inşa edilmesi işi üzerinde daha çok durulmuştur.

Araştırma kapsamında AKE mezunları ile yapılan görüşmelerde, mezunlardan okula ilk başladıklarında okulun yemekhane, yatakhane, derslik gibi bina ve yol durumu gibi fiziki şartları hakkında bilgi vermeleri istenmişti. İşte okulun mezunlarından Abdullah Gökay, bu konuda şunları söylemiştir:

Dershanemiz yoktu. Nerede boş sınıf bulursak bize ders veriyorlardı. Tahminen 6-7 bina vardı. 4 taneye yakın dershane, 4 taneye yakın yatakhane vardı. Bunun haricinde atölye vardı. Bir samanlık vardı, uyuz olduğumuzda oraya gittik. Yine ufak tefek barakalar vardı. Toplasan 10'dan fazla bina yoktu. Ama ondan sonra biz gerçekten çok büyük bir özveriyle çalıştık. Binalar yaptık, dershaneler yaptık. O dershanelerden birinin yapılmasını şöyle anlatayım. Kışın don olduğu için tuğlalar yapışmış. Hava güzelleşmiş ama tuğlalar çözülmemiş. Kaynar su kaynatacaksın, tuğlaların üzerine dökceksin. Tuğlaların donu çözülecek, biz harç katacağız, kattığımız harçlarla birlikte binayı yapacağız, kullanıma açacağız.

Hamdi Şahin, bu konuda şunları söylemiştir:

Şu anda Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi bahçesinde marangozhane yazan yerde eskiden demir atölyesi vardı. Sonra orası kızlar yatakhane oldu. Ben ilk geldiğimde burada hamam yoktu. Öğrenciler Pazar günü Lâdik'e hamama gidiyorlardı. Burada hamam daha sonradan yapıldı. Yatakhanelerimiz tahta barakalardı. Depremden sonra yapılmıştı. Tahtakurusu yazın yağmur yağar gibi yağırdı. Tahta çam ağacındandı. Daha sonra ben son sınıfta iken arkada yatakhane binası yapıldı. Orada ilk defa biz yattık. Binaları öğrenciler yaptı. Müteahhit, vs. yoktu. Enstitüde maaşlı usta öğreticiler vardı, onlar çizerlerdi, öğrenciler inşa ederlerdi. Büyük sınıflar duvar örür, küçük sınıflar harç hazırlardı. Şu anda bizim yıllarımızdan Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi olarak faaliyet gösteren okulda kalan tek bina konferans salonunun olduğu yerdir. Orası da restore edilmiş, eskiden öyle değildi. İçinde 2'si arkada 2'si önde olmak üzere toplam 4 tane dershane vardı. Arkada ve önde olmak üzere iki kapısı vardı.

Sefer Ertaş, bu konuda şunları söylemiştir:

Okula başladığımızda binalarımız düzenli değildi. Bizden evvelki öğrencilerin, ağabeylerin yaptıkları binalardı. Ondan sonra bizde binalara bir şeyler ekledik. Mesela bizim yatakhanemizde tavan

yoktu, tavan yerine direk kiremit döşeli idi, oraya tavan yaptık. Tuvaletler yatakhaneimize epeyce uzaktı. Kışın Lâdik'te 30-40 cm, çok kar oluyordu. Geceleyn kalkıp tuvalete gitmek hepimiz için meseleydi. Tuvaleti daha yakına taşıdık.

Mecit Kalkan, bu konuda şunları söylemiştir:

Okula geldiğimizde Akpınar yerleşmişti, ilk kuruluş yıllarındaki gibi değildi. Okulda ders yaptığımız binalarda sıra sıra sınıflarımız vardı. Yatakhane yataklarımız ahşaptandı. Sonradan yeni yatakhane yapıldı. Baraka yatakhaneler vardı, kışın onlar çok soğuk olurdu. Zorluk çekerdik. Soba yanmazdı, ayaklarımız donardı...

Görüşmelerden edinilen bilgilere göre, kuruluş yıllarında AKE'de öncelikle okulun binaları yapılmıştır. Yatakhane, yemekhane gibi bir an önce bitirilmesi gereken işlerde hızlı çalışılmıştır. Daha sonraki yıllarda ise yeni binalar yapılmasından ziyade var olanları iyileştirmek adına bakım ve onarımlar yapılmıştır.

3.1.1.2. Akpınar Köy Enstitüsünün Yönetici ve Öğretmenleri

Günümüzde Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi olarak eğitim yaşamını sürdürmekte olan okulun belgeliğinde (arşivinde) yer alan dokümanların incelenmesi sonucunda AKE'de görev yapan öğretmen ve memurlara ait iki adet sicil defterinin olduğu görülmüştür. Bunlardan biri "AKE Öğretmen Sicil Defteri", diğeri ise "AKE Memur ve Hizmetliler Sicil Defteri"dir. AKE Öğretmen Sicil Defterinde yer alan bilgilere dayalı olarak AKE'de görev yapan yönetici ve öğretmenlerin kısa özgeçmişleri ile fotoğrafları ekler bölümünde verilmiştir (Bkz. Ek 7 ve Ek 8).

1940-1954 yılları arasında AKE'de görevli yöneticilerin eğitim öğretim yıllarına göre görev dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 23. AKE Yöneticilerinin Öğretim Yıllarına Göre Dağılımı

Öğretim	Müdür	Müdür Yardımcıları
1940-41	Nurettin Biriz	Hüsnü Baykoca, Osman Ülkümen
1941-42	Nurettin Biriz	Osman Ülkümen, Saim Tunca, Hakkı Radof
1942-43	Nurettin Biriz	Hakkı Radof, Mustafa Ersoy

1943-44	A. Enver Kartekin	Mustafa Ersoy
1944-45	A. Enver Kartekin	A. Azmi Bilen
1945-46	A. Enver Kartekin	A. Azmi Bilen
1946-47	A. Enver Kartekin	A. Azmi Bilen, Sait Ünal
1947-48	Kemal Üstün	Sait Ünal, Hidayet Sayın
1948-49	Kemal Üstün	Hidayet Sayın, Hasan Aydın
1949-50	Enver Metinel	Hasan Aydın
1950-51	Enver Metinel	Hasan Aydın, Mustafa Çekiç
1951-52	Enver Metinel	Mustafa Çekiç
1952-53	Ahmet İçtemel	Mustafa Çekiç
1953-54	Ahmet İçtemel	Mustafa Çekiç

Tabloda da görüldüğü üzere, AKE’de belirtilen eğitim öğretim yılları içerisinde 5 müdür, 10 müdür yardımcısı görev yapmıştır. AKE’nin yönetim işlerinden sorumlu olan bu yöneticilerin mezun oldukları okullara göre dağılımları ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 24. AKE Yöneticilerinin Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımları

1940-1954 Yılları Arasında Görev Yapan	Mezun Oldukları Okullar		Toplam
	Öğretmen Ok.	Eğitim Ens.	
Müdür Sayısı	1	4	5
Müdür Yardımcısı Sayısı	6	4	10

Tablodaki verilere göre, AKE’de 7 öğretmen okulu, 8 eğitim enstitüsü çıkışlı öğretmen yönetici olarak görev yapmıştır.

17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 17. Maddesine göre, köy enstitülerine öğretmen olarak atanabilmek için yüksek okul, üniversite (fakülte), Gazi Eğitim Enstitüsü, öğretmen okulu, ticaret lisesi, orta tarım okulu, erkek sanat okulu, kız enstitüsü, köy enstitüsü, inşaat usta okulu mezun olmak gerekmektedir.

1940-1954 yılları arasında AKE’de görev yapan öğretmen, müdür ve müdür yardımcılarının mezun oldukları okullara göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 25. AKE Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Okullara Göre Dağılımları

Öğretim Yılları	Mezun Oldukları Okullar													Toplam
	Öğretmen									Müdür		Müdür Yrd.		
	Yüksek Okul/Üniversite Fakülteleri	Gazi Eğitim Enstitüsü	Öğretmen Okulları	Ticaret Liseleri/Orta Tarım Okulları	Erkek Sanat Okulları/Kız Enstitüleri	Köy Enstitüleri	İnşaat Usta Okulu	Diğer Teknik ve Mesleki Okullar	*	Öğretmen Okulları	Gazi Eğitim Enstitüsü	Öğretmen Okulları	Gazi Eğitim Enstitüsü	
1940-41	-	1	6	1	2	-	2	-	-	1	-	2	1	16
1941-42	-	1	4	1	6	-	2	-	-	1	-	1	1	17
1942-43	-	3	3	1	5	5	3	-	-	1	-	2	2	25
1943-44	-	6	6	1	5	5	4	-	-	1	1	2	1	32
1944-45	-	8	5	1	3	2	5	-	2	-	1	1	-	28
1945-46	1	7	5	-	3	2	5	-	2	-	1	2	-	28
1946-47	3	6	4	-	2	3	3	-	2	-	1	2	-	26
1947-48	5	8	4	-	2	2	3	-	2	-	1	2	-	29
1948-49	2	7	3	-	-	1	3	-	-	-	2	1	1	20
1949-50	2	5	2	-	-	1	2	-	-	-	1	-	1	14
1950-51	2	4	2	1	-	1	3	-	-	-	1	-	2	16
1951-52	2	3	2	1	-	1	4	-	-	-	1	-	1	15
1952-53	1	4	2	1	-	-	4	1	-	-	2	-	1	16
1953-54	1	6	2	1	-	-	2	1	-	-	1	-	1	15
Toplam	19	69	50	9	28	23	45	2	8	4	13	15	11	

*Bu bölümde yer alan öğretmenlerin hangi okuldan mezun olduklarına ulaşıl原因amıştır.

Tabloda 1940-1954 yılları arasında AKE’de görev yapan öğretmen, müdür ve müdür yardımcılarının mezun oldukları okullara göre sınıflandırılması öğretmen sicil defterindeki veriler esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede AKE’de görev yapan öğretmenlerin her bir öğretim yılı itibariyle durumlarına bakılmış, ne zaman çalışmaya başladıkları, ne zaman

ayrıldıkları, hangi okul çıkışlı oldukları saptanmış ve yukarıdaki tabloya sayısal veriler olarak işlenmiştir.

Buradan yola çıkılarak, AKE'nin eğitim öğretim faaliyetine başladığı 1940-1941 öğretim yılında öğretmenlerin Gazi Eğitim Enstitüsü, öğretmen okulları, ticaret liseleri, orta tarım okulları, erkek sanat okulları, kız enstitüleri ve inşaat usta okullarından mezun oldukları anlaşılmaktadır. En çok öğretmen, AKE'de, 1943-1944 öğretim yılında görev almıştır. 1945-1946 öğretim yılında yüksek okul ve fakülte mezunları da AKE'de görev yapmaya başlamışlardır. Bu grubun içerisinde Tıp Fakültesi mezunları da yer almışlar ve enstitüde sağlık derslerini yürütmüşlerdir. Tıp Fakültesi mezunu öğretmenlerin aslında Lâdik'teki sağlık kurumlarında görev yaptıkları ve derslere görevlendirme ile girdikleri söylenebilir. Çünkü Tıp Fakültesi mezunu bir hekimin öğretmen olarak o günün koşullarında AKE'de görevlendirilmesi mümkün değildir. Bu arada 1945'te AKE'den mezun olan bir öğretmen de AKE'nin öğretim kadrosunda görev almıştı. 1952 yılından sonra köy enstitüsü mezunlarından AKE'de çalışan kimse kalmamıştır.

1949-1954 yılları arasında AKE'nin öğretmen sayısı ve eğitim düzeyinde önceki yıllara göre düşüşler başlamıştır. 1953-1954'te görev yapan öğretmen sayısı ise 15'e kadar düşmüştür.

1940-1954 yıllarına bütün olarak bakıldığında, AKE'nin 14 yıllık eğitim öğretimi süresince en fazla Gazi Eğitim Enstitüsü, Öğretmen Okulu ve İnşaat Usta Okulu mezunu öğretmenlerin görev aldıkları görülmektedir. Bunu, yüksek okul, üniversite fakülteleri, köy enstitüleri, erkek sanat okulları, kız enstitüleri mezunları takip etmektedir.

AKE'de 1940-1954 yılları arasında görev yapan öğretmenlerin eğitimle ilgili görevleri yönünden dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 26. AKE’de Eğitsel Yönetim Görevi Üstlenen Öğretmenler

Eğitim Başı	İşlik Başı	Sağlık Başı	Tarım Başı	Yapı Sanat Başı
Osman Ülkümen	Sebahat Kartekin	Mahmut Angın	Mustafa Çekiç	Ahmet Acil
Şahabettin Oral	Sebahattin Buz	Hikmet Kocaer	Müslüm Pekgöz	Fikri Atay
Hakkı Radof	Halis Özgün	Reşit Koray	Niyazi Çağlar	Halis Özgün
Enver Metinel	Muzaffer Işık	Bedri Oral	Rıfat Damlar	Himmet Şahin
Azmi Gökmen	Cahit Akgünlü	Selçuk Söylemez	Hasan Aydın	
Osman Aybastı	Sait Ünal	Kemal Torun	Osman Aybastı	
Saim Tunca				
Sami Avlaç				
Ahmet yazıcı				

Tablo 27. 1940-1954 Yılları Arasında AKE’de Görev Yapan Öğretmenler ve Dalları

Ad Soyadı	Dalı	Adı Soyadı	Dalı
1. Nurettin Biriz	Tarih	49. Abdullah Aykaşı	Marangoz İşl.
2. A. Enver Kartekin	Tarih-Coğrafya	50. Nezahat Kuyumcu	-*
3. Kemal Üstün	Eğitim Psikolojisi	51. Leman Tunca	-*
4. Enver Metinel	Eğitim Bilimleri	52. Nebahat Önel	-*
5. Ahmet İçtemel	Tarih-Coğrafya	53. Şakir Görgün	Edebiyat
6. Hüsnü Baykoca	-*	54. Arif Şendil	Fiz.-Kim.-Mat
7. Osman Ülkümen	Pedagoji/Y.Dil	55. Vahit Gencer	Demirci İşleri
8. Saim Tunca	-*	56. Mehmet Türker	-*
9. Hakkı Radof	Pedagoji	57. İbrahim Yavaşken	Marangoz İşl.
10. Mustafa Ersoy	-*	58. Kemal Işık	Yapı İşleri
11. A. Azmi Bilen	-*	59. Vacit Akyol	Zirai İşletme
12. Sait Ünal	-*	60. Fahri Yücel	Güzel Sanatlar
13. Hidayet Sayın	Müzik	61. Fahri Duman	Zirai İşletme
14. Hasan Aydın	Tarih-Coğrafya	62. Rüstem Gündüz	Tarım İşleri
15. Mustafa Çekiç	Fizik-Kimya	63. Cahit Erkin	Maden İşletme
16. Şahabettin Oral	Pedagoji	64. Edibe Koçman	-*
17. A. Azmi Gökmen	Pedagoji/Sos.Bil.	65. Nuriye Türel	-*
18. Osman Aybastı	Beden Eğitimi	66. Nebiye Gökmen	Yabancı Dil
19. Muzaffer Işık	Marangoz İşleri	67. Fethiye Oral	Müzik
20. Halis Özgün	Yapı İşleri	68. Adile Bağlıkıpçak	-*
21. Sebahat Kartekin	Türkçe-Edebiyat	69. Hikmet Dilaver	-*

22. Sami Avlaç	Pedagoji	70. Şerif Demirli	Fransızca
23. Ahmet Yazıcı	Eğitim Bilimleri	71. Kafiye Odabaşı	-*
24. Sebahattin Buz	Marangoz İşleri	72. Cemal Yalçın	Matematik
25. Himmet Şahin	Resim-İş/Yazı	73. Mehmet Akkuş	Beden Eğitimi
26. Cahit Akgünlü	Pedagoji	74. Kemal Fırat	-*
27. Ahmet Acil	Demirci İşleri	75. Rafia Altan	-*
28. M. Fikri Atay	Atölye İşleri	76. Hüseyin Kepçeoğlu	Yapı İşleri
29. B.Hikmet Kocaer	Sağlık Bilgisi	77. Asım Özaydın	-*
30. Mahmut Angın	Sağlık Bilgisi	78. Bedia Şanlı	Müzik
31. H.Reşit Koray	Sağlık Bilgisi	79. Vahdet Köseerler	Yapı İşleri
32. Bedri Oral	Sağlık Bilgisi	80. MehmetPekgörgün	-*
33. Selçuk Söylemez	Sağlık Bilgisi	81. Hüseyin Yıldırım	Pedagoji
34. M. Kemal Torun	Sağlık Bilgisi	82. İbrahim Ertuğrul	Edebiyat
35. Müslüm Pekgöz	Fizik-Kimya	83. İsmail Sezgin	-*
36. Niyazi Çağlar	Tarım İşleri	84. A. Niyazi ceylan	Ziraat İşleri
37. Rifat Damlar	Tarım İşleri	85. Nihat Şengül	Güzel Sanatlar
38. RemziGençosman	-*	86. Z. Fikri Özbay	Zirai İşletmeEk
39. Talat Tarkan	-*	87. Rahmi Naçan	Resim-İş
40. Naciye Biriz	-*	88. Necmiye Yalçın	Türkçe-Edeb.
41. Süleyman Başer	Tarım İşleri	89. Ömer Saray	Sınıf Öğret.
42. Esat Türköz	Yapı İşleri	90. Kaya Gökoğuz	Müzik
43. Fatma Şendil	El İşleri Sanatı	91. Zehra Üstün	Tarih-Coğrafya
44. Fikret Madaralı	Edebiyat	92. KarabekirKeleşoğlu	Biyoloji
45. Kemal Şahin	-*	93. Nezihe Avlaç**	Resim-İş
46. Müzeyyen Ersoy	Müzik	94. Hüseyin Erbil**	Matematik
47. Lütfi Öztürker	-*	95. Burhan Şahin**	Tarih
48. Sarı Kapıarağası	Yapı İşleri	96. Nuri Orbay**	Tarih

*Bu öğretmenlerin dalları öğretmen sicil defterinde belirtilmemiştir.

**Bu öğretmenlerin isimleri ve dalları AKE mezunları ile yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir. Öğretmen sicil defterinde kayıtları bulunmamaktadır.

Tablodan da görülebileceği gibi, 1940-1954 yılları arasında AKE’de değişik alanlarda 96 öğretmen görev yapmıştır. Aslında öğretmen sicil defterinde 92 öğretmenin kaydı bulunmaktadır. Diğer 4 öğretmen (Nezihe Avlaç, Hüseyin Erbil, Burhan Şahin, Nuri Orbay) AKE mezunu öğretmenlerle yapılan görüşmelerde elde edilen bilgilere göre tabloya eklenmiştir.

3.1.1.3. Akpınar Köy Enstitüsünün Memur ve Hizmetlileri

Köy enstitülerinin iş çeşitleri ve çalışma alanları çok çeşitli olduğu için her türlü elemana gereksinim duyulmaktaydı. Bu nedenle enstitülerde aylıklı veya yevmiyeli olarak memur ve hizmetliler çalıştırılıyordu.

AKE memur ve hizmetliler sicil defterinden elde edilen bilgilere göre ise 1940-1954 yılları arasında AKE’de aylıklı olarak görev yapan memur ve hizmetlilerin çalıştıkları işler şunlardı: Kâtip-daktilo memuru, ayniyat memuru, ambar ve depo memuru, döner sermaye ve muhasebe memuru, enstitü doktoru, hastabakıcı, elektrikçi, makinist, bahçıvan, aşçıbaşı, aşçı yardımcısı, çamaşırcı, arabacı, kapıcı, ayakkabı tamircisi, usta, işçi, hademe ve baş hademelik.

AKE’de bu görevlerde çalışan memur ve hizmetlilerin isimleri ve sayıları ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 28. 1940-1954 Yılları Arasında AKE’de Görev Yapan Memur ve Hizmetliler

1. M. Sabit Gençaydın	31. Celal Tandoğan	61. Seyit Ahmet Güleriyüz
2. Nezaket Çekiç	32. İhsan Ulusoy	62. Sadık Seymen
3. Ekrem Atik	33. Mehmet Turşu	63. Sultan Kanal
4. Kemal Yalçın	34. Mustafa Öktem	64. Emine Kader
5. Ahmet Gürler	35. Necmettin Akyaz	65. Ekrem Aygün
6. Selahattin Önen	36. Nihat İlker	66. Durmuş Durmaz
7. Muzaffer Çoloğlu	37. Mehmet Angın	67. Azer Bolat
8. Kazım Akdoğan	38. Vecihi Atay	68. Zekiye Akgün
9. Ahmet Teker	39. Hasan Özer	69. Feyzullah Sucu
10. İlyas Arı	40. Fatma Cengiz	70. Sefer Bozal
11. Ömer Özil	41. Tevhide Pala	71. Ali Varol
12. Hasan Özer	42. Hasan Eren	72. Hilmi Bülbül
13. Şadan Atabal	43. Ali Arıkan	73. Süleyman Tok
14. Saffet Gürpınar	44. Mehmet Sert	74. Ömer Kutay
15. Muharrem Odabaş	45. Şükrü Seyhan	75. Kasım Şencan
16. Talat Karabaş	46. Mustafa Koca	76. Abdullah Erdoğan
17. Fatma Volkan	47. Mehmet Ali Kardeş	77. Osman Acar

18. Hasan Bostancı	48. Şerife Yıldız	78. Şükrü Seyhan
19. Abdullah Aldıkaçtı	49. Yusuf Çavuş	79. Tahsin Duran
20. Ali Erdoğan	50. Aziz Tulum	80. Seyit Ahmet Peknaz
21. Fahri Özşahin	51. İzzet Tankuş	81. Ekrem Düzgün
22. Ali Gür	52. Seyit Ahmet İzgi	82. Hıdır Çelebi
23. Zehra Elmaçığne	53. Gül Ahmet Sürekli	83. Mustafa Esen
24. Fikriye Güler	54. Osman Acarel	84. Kazım Ordu
25. Ali Sarıççek	55. Ali Arıkan	85. Ali Özden
26. İbrahim Koç	56. Murat Özden	86. Mehmet Cabı
27. Mesude Tek	57. Veysel Vural	87. Hüseyin Demir
28. Faik Öcalan	58. Vahit Şanlıoğlu	88. Mustafa Köse
29. Süleyman Başer	59. Ekrem Günaydın	89. Necip Arkan
30. Sait Ünal	60. Mustafa Süer	90. Ali Yıldız

Tabloda görüldüğü üzere 14 yıl içinde AKE’de 90 adet memur ve hizmetli görev yapmıştır. Bunların içinde AKE öğretmenlerinden Süleyman Başer ve Sait Ünal’ın okulda öğretmen olmalarına karşın memur ve hizmetliler sicil defterinde okulun döner sermaye ve muhasebe ile ilgili işlerinde sorumluluk üstlenmeleri nedeniyle memur olarak gösterildikleri görülmüştür.

AKE’de öğretmenlerin yanında, teknik çalışmalarda görevlendirilen usta öğreticiler de vardı. Memur ve hizmetliler sicil defterinden elde edilen bilgilere göre ise bu kişilerin isimleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 29. 1940-1954 Yılları Arasında AKE’de Görev Yapan Usta Öğreticiler

1. Hüsni Akbulut	6. Ali Usta	11. Abdullah Erdoğan
2. Mehmet Milli	7. Ahmet Sert	12. Süleyman Çalış
3. Enver Karahan	8. Mehmet Sert	13. İlyas Ulusoy
4. İlyas Ulusoy	9. Rumi Yıldırım	14. Nazmi Şahlar
5. Şevki Tosun	10. Ahmet Okutan	15. Veysel Satıroğlu

AKE’nin öğretim yılları içerisinde 15 adet usta öğretici görev yapmıştır. Ancak, bu kişilerin hangi dallarda çalıştıkları bilgisine sicil defterinden

ulaşılamamıştır. Yalnız şu bilinmektedir ki enstitülerde, özellikle kuruluş yıllarında, demirci, dülger, yapıcı, marangoz gibi alanlarda usta öğreticiler aktif rol almışlardır. Bu kişilerin aylık ücretle usta öğretici olarak enstitülerde çalıştırılabileceği ise 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun 17. maddesinde belirtilmiştir. 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu'nun 45. maddesinde de, usta öğreticilerin önce gündelikli işçi olarak, iki yıl deneme süresinden sonra başarılı olanların ise aylık ücretli olarak enstitülerin kadrolarına alınacakları belirtilmiştir.

1940-1954 yılları arasında AKE'de görev yapan memur ve hizmetlilerle ilgili olarak AKE mezunu emekli öğretmenler kendileriyle gerçekleştirilen görüşmelerde şunları dile getirmişlerdi:

Mecit Kalkan, usta öğreticilerden demircilik, marangozluk, duvarcılık eğitimleri aldıklarını belirtmiştir. Bu kişilerin teknik işlerde pratik olduklarını ve uygulamalarda kendilerinden çok şey öğrendiklerini söylemiştir.

Hamdi Şahin okulun sağlık görevlisi ile olarak anılarında kalanları şöyle ifade etmiştir:

Bir gün yemekhanede patatesten yapılmış bir yemekten 900 öğrenci zehirlendi. Yemeğin yapıldığı tencere kalaysızmış, öğrenciler ondan zehirlenmiş. Yemekten çıkanlar, hemen başı dönüyor, revire gidiyorlardı. Sağlıkçı, İngiliz tuzundan yapılmış su ile içecek hazırladı, onu bir bardak içen koş koş tuvalete gitti. Öğrenciler zehirlenmeden kurtarıldı.

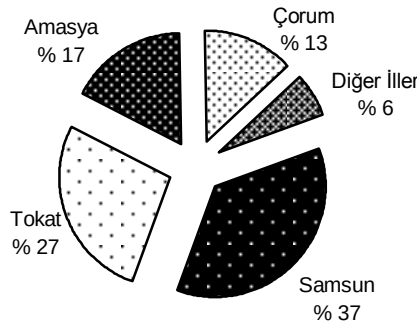
3.1.1.4. Akpınar Köy Enstitüsünün İlk Öğrencileri

Daha önce de söz edildiği gibi köy enstitülerine kız ve erkek olmak üzere tümüyle köy çocuklarının alınacağı öngörülmüştü. Öğrenci alımı konusu 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun 3. maddesinde düzenlenmişti. Buna göre enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş, sağlıklı ve yetenekli köy çocuklarının alınacağı belirtilmişti. Bu çocuklar enstitünün bulunduğu bölgenin çocukları olacaktı. Her ne kadar kanunda bu şekilde belirtilmiş olsa da enstitülere, özellikle kuruluş yıllarında, köylerde tam devreli (beş sınıflı) ilkokulları bitiren öğrencilerin azlığı nedeniyle istenilen nitelikte

öğrenci sağlayabilmek için üç yıllık ilkokulları bitirenlerin alınmaları yoluna gidilmiştir. Bu şekilde alınan öğrenciler ise uygulama okullarına kayıt edilmişlerdir.

AKE'ye öğrenci alınmasında da mevcut yasal mevzuata göre hareket edilmiştir. AKE'nin öğrenci yapısı ile bilgiler öğrencilerin kayıtlarını kapsayan kütük ve diploma defterlerinden çıkarılmıştır. AKE'nin öğrenci durumu enstitüye geldikleri iller, mezuniyet sanat dalları, öğretim yıllarına göre okuyan ve mezun olan öğrenci sayıları yönlerinden incelenerek tablolastırılmıştır.

Tablo 30. 1940-1954 Yılları Arasında AKE'ye Kayıt Olan Öğrencilerin İllere Göre Dağılımları

Grafikte görüldüğü gibi, 1940-1954 yılları arasında AKE'ye kayıt yaptıran öğrencilerin geldikleri illere göre dağılımında ilk sırayı % 37'lik bir payla Samsun ili almıştır. Bunu Tokat (% 27), Amasya (% 17), Çorum (% 13) illeri izlemiştir. Aslında bu, köy enstitülerinin kuruluş amaçlarıyla örtüşen bir durumdur. Buradan AKE'nin bir bölge köy enstitüsü olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Daha sonraki yıllarda AKE'ye Sinop, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Sivas ve Malatya illerinden de öğrenci kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra Van, Manisa, Adana, Kırşehir, Bursa, Afyon, Kocaeli, Kayseri, Kırklareli, Yozgat, Erzincan, Gümüşhane, Erzurum illerinden de nakil yoluyla AKE'ye öğrenci gelmiştir. Böylece AKE'de 1940-1954 yılları arasında 25 değişik ilden gelen öğrenciler öğrenim

görmüşlerdir. Bu, AKE için son derece önemli ve olumlu bir durumdur. Türkiye'nin birçok ilinden gelen öğrenciler bir kardeşlik ruhu içinde birbirleriyle kaynaşıp öğrenim gördükten sonra öğretmen olarak yaşadıkları yerlerin ilkokullarına atanmışlardır.

AKE'nin öğrenci profilini belirlemeye yönelik olarak tarafımızdan gerçekleştirilen bir diğer çalışma da öğrencilerin cinsiyet dağılımlarını saptamak olmuştur. 1940-1954 yılları arasında AKE'de öğrenim gören ve mezun olan kız erkek öğrenci sayıları aşağıda bir tablo durumunda gösterilmiştir:

Tablo 31. 1940-1954 Yılları Arasında AKE'de Öğrenim Gören Öğrenci ve Mezun Sayıları

Öğretim Yılları	Kayıt Yapılan Öğrenci Sayısı			Mezun Olan Öğrenci Sayısı		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
1940-41	99	35	134	-	-	-
1941-42	79	5	84	-	-	-
1942-43	119	10	129	-	-	-
1943-44	355	13	368	31	-	31
1944-45	97	24	121	95	33	128
1945-46	100	10	110	75	3	78
1946-47	124	3	127	123	8	131
1947-48	82	3	85	129	5	134
1948-49	126	7	133	107	6	113
1949-50	115	7	122	94	7	101
1950-51	158	1	159	87	1	88
1951-52	72	1	73	64	-	64
1952-53	104	-	104	21	-	21
1953-54	49	-	49	13	-	13
Toplam	1679	119	1798	839	63	902

Tabloda görüldüğü üzere 1940-1954 yılları arasında AKE'ye 1679'u erkek, 119'u kız öğrenci olmak üzere toplam 1798 öğrenci kayıt edilmiştir. Bu öğrencilerden ise 839'u erkek, 63'ü kız olmak üzere toplam 902 öğrenci mezun olmuştur. Böylece kapatıldığı öğretim yılına kadar AKE'den toplam

902 öğrencinin mezun olduğu görülmektedir. Aslında bu gerçek bir sayı değildir. Çünkü 1950-51 öğretim yılından itibaren AKE'ye köy enstitüsü öğrencisi olarak alınan ve uzun yıllar köy enstitüsü öğretim programı ile yetiştirilen bu öğrenciler, 1954 yılından sonra mezun olduklarında kendilerine ilköğretmen okulu diploması verilmiştir. AKE'de bu durumda olan öğrencilerin toplam sayısının, 383'ü erkek 2'si kız olmak üzere 385 olduğu öne sürülebilir. Bu sayı 1950-51 öğretim yılından sonra AKE'ye kaydolan toplam öğrenci sayısıdır. Kuşkusuz okula kaydolan tüm öğrencilerin mezun oldukları varsayılmıştır. Bu öğrencilerden değişik nedenlerle mezun olamayanlar dikkate alınırsa sayı biraz düşecektir.

AKE'nin ilk öğrencileri 08.08.1940 tarihinde okula kayıt olmuşlardır. AKE'ye kayıt yaptıran ilk öğrencilerin sayısı, her ne kadar kütük defterinde 35 olarak gösterilmiş olsa da, aslında kütük defteri üzerinde tarafımızdan yapılan inceleme sonucunda gerçek kayıt yaptıran öğrenci sayısının 31 olduğu görülmüştür. Dört kişilik fark kütük defterindeki 2, 3, 4 ve 10 no'lu yerlerin boş bırakılmasından kaynaklanmıştır.

AKE'nin 14 yıllık tarihinde en fazla öğrenci 1943-44 öğretim yılında alınmıştır. Bu öğretim yılında alınan öğrenci sayısı 355'i erkek ve 13'ü de kız olmak üzere toplam 368'dir. Bu öğrencilerin AKE'ye kayıtları 1943 yılının Şubat ve Temmuz ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu bir önceki öğretim yılına göre neredeyse okulun öğrenci kontenjanının üçe katlandığını göstermektedir. Kaydolan bu öğrencilerin sınıfta kalmamaları durumunda 1947-48 öğretim yılında mezun olmaları gerekirdi. Oysa 1947-48 öğretim yılında 129'u erkek, 5'i kız olmak üzere toplam 134 öğrenci mezun olmuştur. Böylece kayıt olan öğrenci ile mezun olan öğrenci sayısında 234'lük bir fark vardır. Bu farkın nedenleri, başarısızlık, başka enstitülere naklen gitme, mezun olamama olarak gösterilebilir. Nitekim mezunların kütük defterleri incelendiğinde, 1947-48 öğretim yılında mezun olamamış bulunan öğrencilerin sayısı 7'si kız ve 112'si erkek olmak üzere toplam 119'dur. 1944 yılında 11 erkek öğrenci Hasanoğlan (Ankara) Köy

Enstitüsü'nün Sağlık koluna, 14 erkek öğrenci Gölköy (Kastamonu) Köy Enstitüsüne ve 1 erkek öğrenci de Beşikdüzü (Trabzon) Köy Enstitüsüne naklen gitmiştir. Geri kalan öğrencilerden, 57'sinin 1949'da, 56'sının 1950'de, 15'inin 1951'de mezun olduğu ve 1 kız öğrencinin öldüğü görülmüştür. Bu arada, 1 erkek öğrencinin durumunun ne olduğuna ilişkin kütük defterine herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

1952 yılında köy enstitülerinin öğretim süresi beş yıldan altı yıla çıkarılmıştır. Beş yıllık dönemin en son mezunları ise 1951-52 öğretim yılında verilmiştir. AKE'ye 1948-49 öğretim yılında kayıt olan ve beş yıllık sisteme göre 1952-53 yılında mezun olması gereken öğrenciler, bir yıl daha okuyarak 1953-54 yılında mezun olmuşlardır. Böylece, 1952-53 öğretim yılında AKE, 1948-49 yılında kayıt olanlardan mezun veremeyerek, önceki yıllardan okulu uzatan 21 öğrenciyi mezun etmiştir. 1949-50 öğretim yılında AKE'ye kayıt olan öğrenciler ise 1954-55 öğretim yılında Akpınar İlköğretmen Okulu diploması alarak mezun olmuşlardır.

AKE'nin 14 yıllık tarihinde erkeklere göre çok daha az sayıda kız öğrenci öğrenim görmüştür. Bu 14 yıllık süre içinde AKE'den 839 erkek, 63 kız öğrenci mezun olmuştur. Böylece mezun olan kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranı % 7,5'tur.

Aşağıda 1940-1954 yılları arasında AKE'ye kayıt yaptıran kız öğrencilerin öğrenim durumları bir tablo halinde gösterilmiştir:

Tablo 32. AKE'nin Kız Öğrencilerinin Sayısal Durumu

Öğretim Yılı	Kayıt Olan Öğrenci	Mezun Olan Öğrenci	Öğretim Yılı	Kayıt Olan Öğrenci	Mezun Olan Öğrenci
1940-41	35	-	1947-48	3	5
1941-42	5	-	1948-49	7	6
1942-43	10	-	1949-50	7	7
1943-44	13	-	1950-51	1	1
1944-45	24	33	1951-52	1	-
1945-46	10	3	1952-53	-	-
1946-47	3	8	1953-54	-	-

Yukarıdaki tablodan da görülebileceği gibi AKE'ye kurulduğunda 35 kız öğrenci kaydolmuştur. Bunlar ilk kaydolan öğrencilerdir. Daha sonraki yıllarda AKE'ye daha az sayıda kız öğrenci alınmıştır. AKE ilk kız öğrenci mezunlarını 1944-45 öğretim yılında 33 öğrenci ile vermiştir. Bu sayının 35 olmayışının nedeni bir öğrencinin naklen Beşikdüzü Köy Enstitüsüne gitmesi, bir öğrencinin de sınıfta kaldığı için bir sonraki yıl mezun olmasıdır. AKE'den 1944-45 öğretim yılında mezun olan kız öğrencilerin isimleri aşağıda bir tablo durumunda gösterilmiştir.

Tablo 33. 1944-1945 Öğretim Yılında AKE'den Mezun Olan Kız Öğrencilerin İsimleri

1. Latife Sormaz	12. Fadik Günay	23. Mediha Çuhadar
2. Emine Boyacı	13. Hediye Çıtak	24. Nesrin Tolun
3. Cemile Bayındır	14. Atiye Yıldız	25. Zekiye Öğün
4. Hanife Erdoğan	15. Hatice İhtiyar	26. Kevser Güneş
5. Habibe Uçar	16. Gülfiye İhtiyar	27. R. Ruhsal Karagül
6. Meliha Çıtak	17. Sadiye Ayvaz	28. Kamile Bayrak
7. Şerife Ceylan	18. Hakime Eren	29. Hatice Çubukova
8. Hatice Yıldız	19. Feride Eren	30. Zehra Erkoç
9. Hatice Ceylan	20. Fatma Çavdar	31. Asiye Aygün
10. Emine Erdoğan	21. Hamide Düzgün	32. Atiye Aygün
11. Miyase Anaç	22. Esmâ Arkan	33. Nezahat Ata

Tablo 32'ye bakıldığında, 1941-42 öğretim yılında AKE'ye 5 kız öğrenci kayıt edilmiştir. Bu öğrencilerden sadece 2'si, 1945-46 öğretim yılında mezun olabilmıştır. Diğer 3'ü ise 1946-47 öğretim yılında mezun olmuştur. Böylece 1945-46 öğretim yılında bir tanesi önceki yıldan kalan 3 kız öğrenci mezun olmuştur. 1941-42'de AKE'ye kayıt olan ve mezun öğrencilerin isimleri ise şunlardır: Hanife Yaylacı, Latife Kazancı, Pakize Güleç, Mukaddes Uysal, İsmet Kaymak.

1942-43 öğretim yılında AKE'ye 10 kız öğrenci kaydedilmiştir. Bu öğrencilerden 5'i normal öğretim süresi içerisinde 1946-47'de, 4'ü ise bir yıl okulu uzatarak 1948'de mezun olmuştur. Ancak kalan 1 öğrencinin hangi yıl mezun olduğu kütük defterine kayıt düşülmemiştir. Bu dönemde mezun

olan öğrencilerin isimleri ise şunlardır: Mevlüde Kaya, Ziyet Tekin, Emel Eraslan, Suha Akgümüş, Nermin Kuş, Ayten Başkurt, Mahmure Üstünay, Kadriye Üstünay, Türkan Sezer, Hamide Kaymak.

1943-44 yılına gelindiğinde, 13 kız öğrencinin kayıt edildiği görülmektedir. Kütük defteri incelendiğinde, bu 13 öğrenciden 7'sinin mezun olamadığı, 1'inin de öldüğü görülmüştür. Geri kalan 5 öğrenciden ise sadece 1'inin 1948'de, 1'inin 1949'da ve 3'ünün 1950'de mezun olduğu saptanmıştır. Bu öğrenciler Türkan Akgün, Semiha Barutçu, Fatma Ünal, Şazimet Can, Muzaffer Temiz'dir.

1944-45 öğretim yılında AKE'ye kayıt olan kız öğrenci sayısında önceki yıllara göre (ilk yıl hariç) artış olmuştur. Ancak bu öğrencilerden 16'sı mezun olamamıştır. Kalan öğrencilerden 5'i 1948-49 öğretim yılında, diğer 3'ü ise 1949-50 öğretim yılında mezun olmuştur. Bu öğrenciler Leman Narlı, Kıymet Özşahin, Fatma Durmuş, Müşerref Yavuz, Vahide Elibol, Nazire İder, Nuriye Karataş, Pembe Kuşaslan'dır.

1945-46 öğretim yılında AKE'ye kayıt olan kız öğrenci sayısında bir azalma görülmüştür. Bu durumun 1946 yılında çok partili siyasal yaşama geçilmesiyle birlikte muhalefet partilerinin özellikle DP'nin köy enstitülerindeki karma eğitime yönelik olumsuz eleştirilerinden kaynaklandığı öne sürülebilir. İşte bu şekilde muhalefetin eleştirilerinden etkilenen köylü yurttaşlar, kız öğrencilerini köy enstitülerine göndermede çekingen davranmaya başlamışlar, bu da köy enstitülerinde okuyan kız öğrenci sayısını düşürmüştür.

Kütük defterine bakıldığında 1945-46 öğretim yılında kayıt olan öğrencilerden 8'i mezun olamamıştır. Her ne kadar kütük defterinde neden mezun olamadıkları yazılmamış olsa da yukarıda belirtilen gerekçelerle kız öğrencilerin okuldan ayrıldıkları öne sürülebilir. Kalan öğrencilerden 1'i Kızılçullu (İzmir) Köy Enstitüsüne nakil edilmiş, 1'i de 1950'de mezun olmuştur. Mezun olan öğrenci Hacer Çakır'dır.

1946-47 öğretim yılında AKE'ye 3 kız öğrenci kaydedilmiştir. Bunlardan, Feridan Süzer isimli öğrenci 1950-51 öğretim yılında mezun olmuştur. 1'i Ortaklar (Aydın) Köy Enstitüsüne nakil gitmiş, diğeri ise mezun olamamıştır.

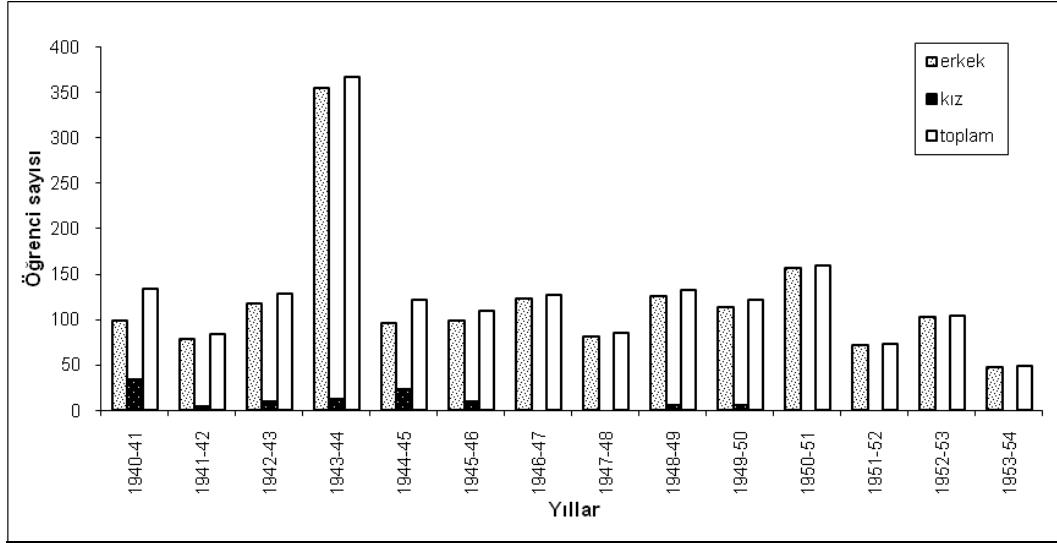
DP'nin muhalefet döneminden başlayarak köy enstitülerindeki karma eğitim konusuna ağır eleştiriler getirdiğine daha önce değinilmişti. İşte bu nedenle 1950 yılında DP iktidara gelince eleştirdiği sorunu çözmeye yönelik olarak 1950-51 öğretim yılında köy enstitülerindeki karma eğitim uygulamasına son vermiş, Kızılçullu (İzmir) ve Beşikdüzü (Trabzon) Köy Enstitülerini kız köy enstitüleri haline getirerek diğer enstitülerdeki kız öğrencileri buraya toplamıştır.

AKE, karma eğitim uygulamasının son kız öğrencisini 1950-51 öğretim yılı sonunda vermiştir. Köy enstitülerindeki karma eğitim uygulamasına son verilmesi sırasında öğrenim görmekte olan 17 kız öğrenciden 9'u Kızılçullu (İzmir) Köy Enstitüsüne gönderilmiştir. Kalan 8 öğrenciden 5'i mezun olamamış, 3'ü ile ilgili olarak ise hiçbir kayda rastlanmamıştır.

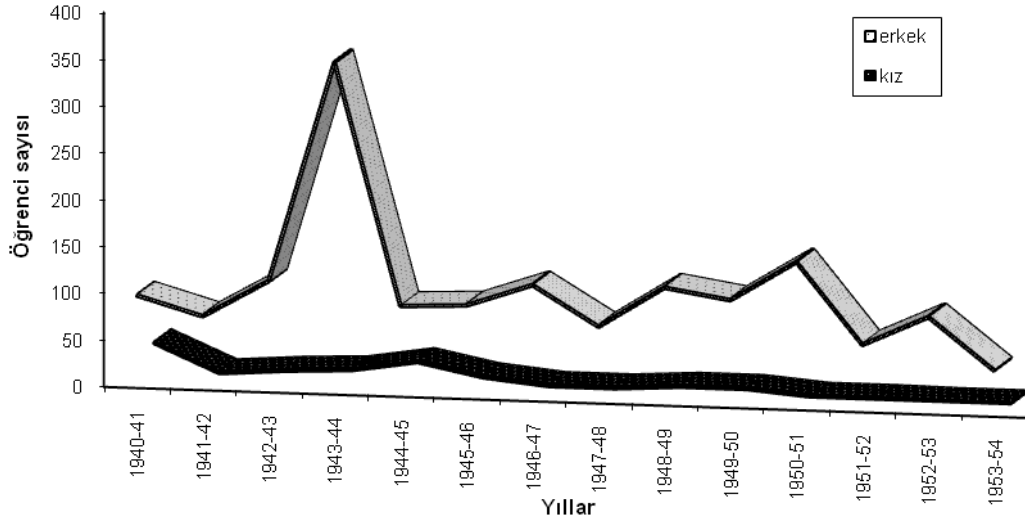
Köy enstitülerinde karma eğitime son verilmesi sırasında Kızılçullu (İzmir) ile Beşikdüzü (Trabzon) Köy Enstitülerinde okuyan erkek öğrenciler de diğer enstitülere dağıtılmışlardı. AKE'nin kütük defteri incelendiğinde bu sırada yani 1950-51 öğretim yılında Kızılçullu Köy Enstitüsünden 73 tane, 1952-53 öğretim yılında da Beşikdüzü Köy Enstitüsünden 42 tane erkek öğrencinin naklen AKE'ye geldiği saptanmıştır.

1940-1954 yılları arasında AKE de okuyan öğrenci sayısında ortaya çıkan değişimin daha iyi görülebilmesi için bir de grafikler halinde gösterilmesinin uygun olacağı düşünülmüş ve sütun ve çizgi grafikleri geliştirilerek aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 34a. 1940-1954 Yılları Arasında AKE'ye Kayıt Olan Öğrenci Sayılarının Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı

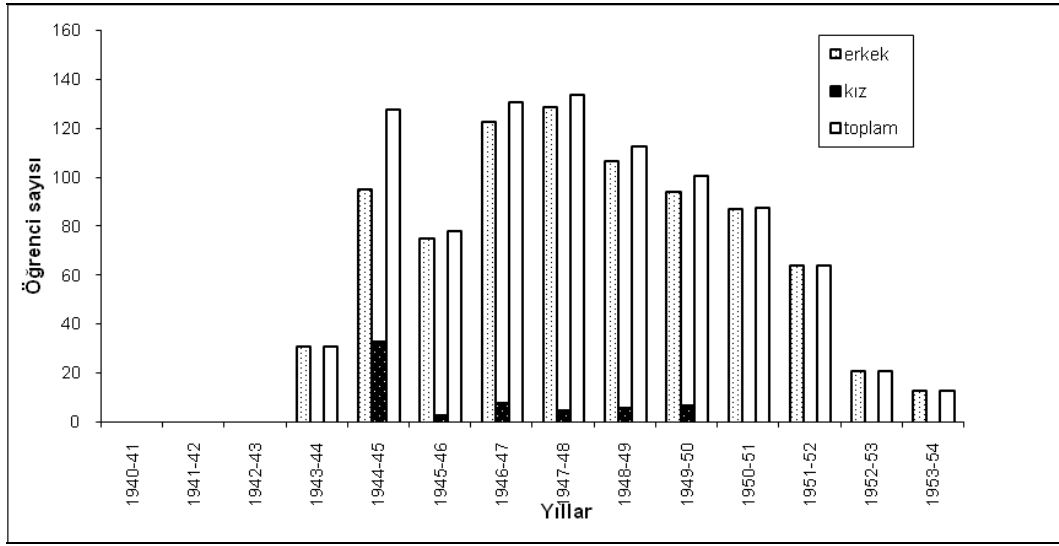
Tablo 34b. 1940-1954 Yılları Arasında AKE'ye Kayıt Olan Öğrenci Sayılarının Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı

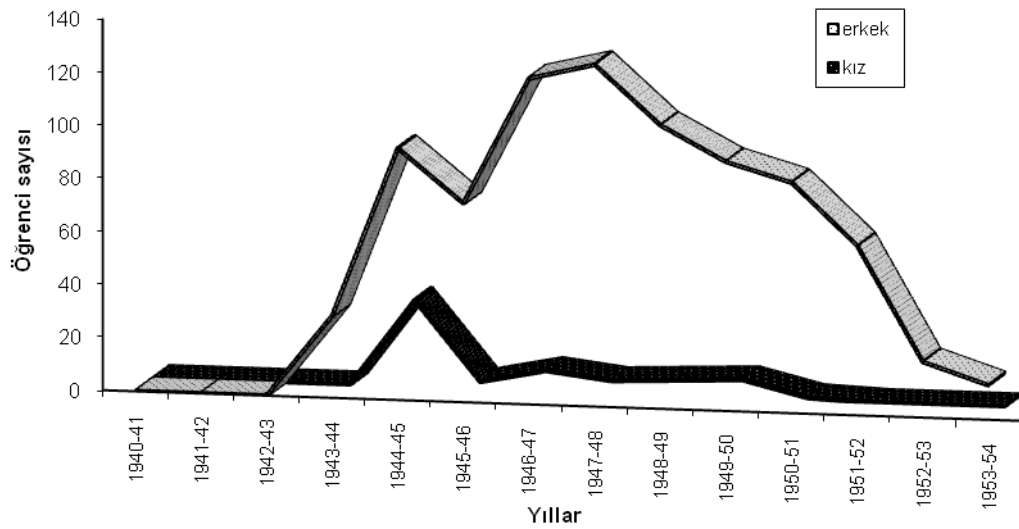
Grafiklerden kolaylıkla görülebildiği gibi AKE'de her zaman daha fazla sayıda erkek öğrenci öğrenim görmüştür. 1943-44 öğretim yılı dışında AKE'ye kaydolan öğrenci sayısı ortalama 100-150 arasında değişmiştir. Bu

yönüyle AKE’de tüm sınıfların oluşmasından sonra her öğretim yılında öğrenim gören toplam öğrenci sayısının 500 dolaylarında olduğu söylenebilir. Net sayı okulun arşivinde yapılan taramalarda öğrenci sınıf defterlerine ulaşamadığı için elde edilememiştir.

Tablo 35a. 1940-1954 Yılları Arasında AKE’den Mezun Olan Öğrenci Sayılarının Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Tablo 35b. 1940-1954 Yılları Arasında AKE’den Mezun Olan Öğrenci Sayılarının Yıllara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı

3.1.2. Akpınar Köy Enstitüsünün Gelişimi

AKE kuruluş yıllarında diğer köy enstitülerinde de olduğu gibi oldukça zor ve sıkıntılı günler yaşamıştır. Okulun fiziki alt yapısı ile ilgili sorunlar giderildikçe öğrenciler daha uygun koşullarda öğrenimlerini sürdürmeye başlamışlardır. 1944-45 öğretim yılında AKE'deki tüm sınıfların oluşması ile birlikte okulun daha yaşanılır bir eğitim kurumu durumuna geldiği söylenebilir.

3.1.2.1. Akpınar Köy Enstitüsünün Yönetim Yapısının Oluşturulması

Daha önce de belirtildiği gibi, köy enstitülerinin kuruluşuna temel olan yasal dayanak, 17 Nisan 1940 tarihinde çıkarılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ve 19.6.1942 tarihinde çıkarılan 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunlarıdır. Bu yasaların yanı sıra MEB tarafından değişik zamanlarda yayınlanmış bulunan aşağıdaki genelgeler de köy enstitülerinin yönetimine yön vermiştir. Bu genelgeler şunlardır:

- 20.06.1940 tarih ve 6/7025 sayılı köy enstitülerinin yönetimi ile ilgili önemli ilkeleri belirleyen genelge,
- 10.11.1942 tarih ve 6/13631 sayılı yazı ekinde bulunan Köy Enstitülerinde İdare, Öğretim ve Eğitim Alanlarında Vazife Görenlerle İlgili İşbölümü Planı adlı metin,
- 16.11.1944 tarih 18940 sayılı İdare İşlerinde Çalışacakların Vazifeleri başlıklı metin,
- Tonguç'un mektupları (Altunya 2005: 62).

Bu genelgeler dışında 1947'ye kadar köy enstitüleri yönetimini düzenleyen ayrı bir yönetmelik çıkarılmamıştır.

Kuşkusuz yukarıda belirtilen yasal mevzuat içinde daha önce ayrıntılı biçimde ele alınarak değerlendirilmiş bulunan 3803 sayılı Köy Enstitüleri

Kanunu ile 4274 sayılı Köy Enstitüleri Teşkilat Kanunu, köy enstitülerinin yönetiminde en önemli yol gösterici yasal belge olarak iş görmüştür.

Altunya (2005: 63-64), yasal düzenlemeleri dikkate alarak köy enstitülerinin temel yönetsel ilkelerinin şunlar olduğunu belirtmiştir:

1. Katılım ve Demokrasi: Köy enstitülerinin yönetiminde genel yetki, MEB adına İlköğretim Genel Müdürlüğündeydi. Enstitülerde ise geniş yetkilerle donatılmış müdürler görev yaparlardı. Enstitü müdürleri, enstitülerin kendi kendilerini yönetmesini esas alarak, enstitü öğretmen ve öğrencileri ile ortak aklı kullanarak iyi bir yönetim yaratmaya çalışırlardı. Müdür veya diğer yöneticilerin halletmekte tereddüde düştükleri konular öğretmenler kurulunda görüşülerek karara bağlanırdı. Enstitülerde amaç, demokrasi kurallarına uygun olarak her bir bireyin yönetime katkı sağlaması idi. Bu amaçla, enstitü öğrenci ve öğretmenleri her hafta sonu toplanır, bir haftalık yapılan çalışmaları değerlendirir, gelecek haftanın çalışmalarını birlikte düzenlerlerdi.

2. Örgütlülük: Enstitü yönetimi planlı bir örgütlenmeye dayalıydı. Enstitülerde ders, iş, tarım ve sosyal etkinliklerin her birinin ne amaçla, kim tarafından, ne zamana kadar ve hangi olanaklarla gerçekleştirileceği belliydi. İşler, ekip ve bireysel çalışmalarla yapıldı. Koşullara göre sınıflar, ekipler, nöbetçiler ve kişiler belirlenir, yemekhane, yatakhane, revir, kümes, ahır, aralık gibi birimlerde gece ve gündüz kesintisiz günlük nöbet tutulurdu. Tarım, iş ve genel kültür dersleri, sınıflarca dönüşümlü yapıldı. Herkesin her iş ve etkinlik türünde çalışması esastı.

3. Dayanışma: Köy yaşamında uzun yıllardır yer alan imece geleneği, köy enstitülerinde de sürdürülmüştür. Enstitüler bu yöntemi, hem enstitü içinde, hem yeni açılan enstitülerin kuruluşunda, hem de yakınlarındaki köylülerin ekin ve harmanlarının kurtarılmasında görevlendirdikleri ekiplerle uygulamışlardır.

4. Değerlendirme: Enstitülerde yapılan bütün işlerin değerlendirilmesi yapıldı. Değerlendirme, işin özelliğine göre, günlük, haftalık, aylık, mevsimlik, yıllık ya da bir projenin uygulanıp bitirilmesine bağlı olabilirdi. Çalışmaların değerlendirilmesi, hem ekonomik nedenlerle hem de eğitsel gerekçelerle yapıldı. Öğrencilerin bu yolla demokrasi kültürü edinmeleri sağlanmaktaydı. Ayrıca, bu yolla öğrenciler hesap sorma ve hesap vermeyi de öğrenirlerdi.

Köy enstitülerinde görülen bu yönetsel ilkeler, enstitülerin sistemli bir örgütsel yapıya sahip olmasından ileri gelmektedir. Altunya (2005: 67)'nin köy enstitülerinin örgütsel yapısını ortaya koyduğu çizelgesinden anlaşıldığı üzere, enstitülerin örgütlenmesinde MEB adına tüm yetki ve sorumluluklar İlköğretim Genel Müdürlüğünde toplanmıştı. 2-4 ilden oluşan eğitim bölgelerini içine alan köy enstitüleri doğrudan İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlıydılar.

Köy enstitülerinin örgütsel yapısı içinde yer alan idare birimler şunlardı: Müdürlük, Öğretmenler Kurulu, Disiplin Kurulu, Mali İşler Komisyonu (Altunya 2005: 68).

Enstitü Müdürlüğü; müdür, müdür yardımcısı ve eğitim başından oluşturulmuştu. Enstitü müdürleri, Bakanlıkça atanır, yasa ve yönetmeliklerin kendileri verdikleri görevleri yerine getirirlerdi. Bu süreçte yardımcıları ile okuldaki birimlerin diğer yöneticileri müdüre yardımcı olurlardı. Enstitü müdürüne, eğitim öğretim işlerinde eğitim başı yardımcı olurdu. Bunların dışında enstitülerin yöresel özelliklerine göre küme başı, yapı başı, denizcilik sporları ve balıkçılık başı, sağlık başı, hayvan hastalıkları başı, teknik işler başı, işlik başı, tarım başı gibi birim başlıkları oluşturulmuştu (Altunya 2005: 68). Ayrıca teknik alanda yapılan çalışmaları düzenleyen usta öğretmenler de vardı. AKE'de bu birimlerden eğitim başı, yapı sanat başı, sağlık başı, işlik başı, tarım başı vardı.

Enstitü Öğretmenler Kurulu; enstitüde yapılmış veya yapılacak olan işlerle ilgili konuların tartışıldığı, daha iyi bir eğitim öğretim için gereken önlemlerin alınıp karara bağlandığı, müdür, müdür yardımcısı, eğitim başı, öğretmenler ve usta öğreticilerden oluşan kuruldu. 4274 sayılı kanunun 10. maddesinde bu kurulun üyeleri ve görevleri açıklanmıştı. Enstitüler, Bakanlıktan gelen yönergeler çerçevesinde, kendi çalışma ve tatil zamanlarını, enstitünün bulunduğu yöreye özgü çalışma alanlarını ve bu çalışmaların hangi faaliyetlerden oluşacağı gibi konuları bu kurullarda görüşüp karara bağlarlardı.

Enstitü Disiplin Kurulu; eğitim başının başkanlığında, yapı sanat başı, ziraat başı ile öğretmenler kurulunun seçeceği iki öğretmenle öğrenci temsilcisinden oluşurdu. Görevleri, disiplinsizliği önleyici önlemler almak, disiplinsizlik edenleri cezalandırmaktı. Müdür, uygun bulmadığı cezaları öğretmenler kurulunda görüştürebilir, ancak kurul aynı kararda ısrar ederse dosyayı kendi görüşü ile birlikte Bakanlığa iletirdi. Burada amaç, öğrencinin kolayca gözden çıkarılmasını önlemektir (Altunya 2005: 69).

Enstitü Mali İşler Komisyonu; müdürün denetiminde döner sermaye ve muhasebe memurundan oluşur. Bu komisyon, enstitülerin aylık ve yıllık bütçe planını çıkarır ve yapılacak olan işlerin enstitüye maliyetini hesaplar.

İşte AKE'deki örgütsel yapı da yukarıda açıklanan ilke ve kurallara göre oluşturulmuştu. AKE'nin yönetim organlarında görev yapan öğretmenlerin adları yukarıda verilmişti.

3.1.2.2. Akpınar Köy Enstitüsünün Bölümleri ve Öğretim Programları

Daha önce de belirtildiği gibi, köy enstitülerinin başlangıçta basılı bir öğretim programı yoktu. 1940 yılından 1943 yılına kadar köy enstitülerindeki eğitim öğretim faaliyetlerinin, yasa, yönetmelik ve genelgelerde belirtilen çerçevelere uygun olarak, ortaöğretim kurumlarının

öğretim programları da dikkate alınarak yürütülmesinde enstitü yönetimlerine yetki verilmişti. Köy enstitüleri için ilk öğretim programı 1943 yılında geliştirilerek uygulamaya konulabildi. Bu program, alışlagelmiş öğretmen okulu programlarından oldukça farklı idi. Bu programda köy enstitülerinde öğrencilerin, klasik okullarda yaygın olarak görüldüğü gibi sıralarda oturup, ders kitaplarındaki kuramsal bilgileri ezberlemeleri biçiminde değil, hayatın içinde deneyerek, gözlemleyerek ve iş başında eğitim almaları esası getirilmişti.

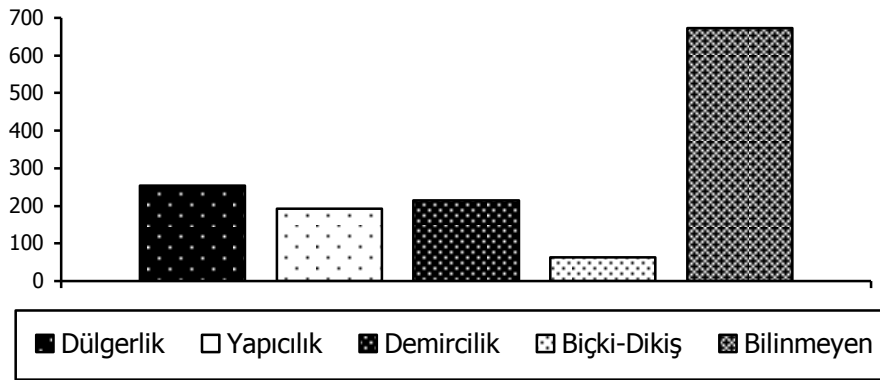
Bunun için eğitim öğretim çalışmaları "kültür", "tarım" ve "teknik" olmak üzere üç ana bölüme ayrılmıştı. Kültür derslerine, her sınıf düzeyinde 22 saat, tarım derslerine 11 saat, teknik ders ve çalışmalarına 11 saat olmak üzere haftada 44 saat ayrılmıştı. Çevre ve arazi koşullarını, acil ihtiyaçları vb. dikkate alarak enstitü yönetimleri bu program üzerinde değişiklik yapabileceklerdi. Ayrıca enstitü öğretim programlarında yer alan ders saatlerinin dışında öğrencilerin daha iyi yetiştirilebilmeleri için eğlencelerin, gezilerin ve kültürel etkinliklerin de düzenlenmesi öngörülmüştü.

Köy enstitüleri öğretim programı, enstitülerde yetiştirilen öğretmen adaylarının hem köy ilkokullarında başarılı biçimde öğretmenlik yapabilmeleri, hem de köylüye her yönden yardımcı olabilmeleri konusu dikkate alınarak geliştirilmişti. Köylüye yeterli düzeyde rehberlik edebilmeleri için öğrencilere köy yaşamı ile ilgili konularda biri teknik diğeri de tarım olmak üzere iki alanda gerekli bilgi ve beceriler kazandırılmaya çalışılmıştı. Hatta öğrencilerin bu alanların birinde uzmanlaşmaları da istenmişti. Kız ve erkek öğrenciler için belirlenen bu uzmanlık alanları, aynı zamanda köy enstitülerinde eğitim birimleri olarak örgütlenmişti.

Kuruluş yıllarında AKE'de maddi olanaksızlıklar nedeniyle gerek kültür, gerekse tarım ve teknik dersler oldukça zor koşullarda ve yetersiz biçimde sürdürülebilmisti. Zaten o yıllarda köy enstitülerinin geliştirilmiş bir öğretim programı olmadığı için tüm eğitim etkinlikleri okul yönetiminin inisiyatifine

bırakılmıştı. Kuruluş dönemi geçtikten, enstitü işleri düzene koyulduktan sonra teknik alanda iş öğretimine başlanabilmıştır. Bununla ilgili olarak atölyelerde, dülgerlik, demircilik, yapıcılık çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca motorculuk, arıcılık ve kız öğrenciler için bıçki-dikiş bölümleri de AKE’de mevcuttur, ancak asıl sanat dalları öğrencilerin kütük defterleri ve diploma defterlerinde de belirtildiği gibi “Dülgerlik”, “Demircilik”, “Yapıcılık”, “Bıçki-Dikiş”tir. Bununla ilgili olarak yapılan doküman incelemesi sonucu elde edilen veriler aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

Tablo 36. 1940-1954 Yılları Arasında AKE’de Öğrenim Gören Öğrencilerin Mezuniyet Sanat Dalları

Tabloda görüldüğü gibi, 1940-1954 yılları arasında AKE’de öğrenim gören öğrencilerin büyük çoğunluğunun mezuniyet sanat dallarına ulaşamamıştır. AKE’den çeşitli nedenlerden dolayı mezun olamayanlar, kütük ve diploma defterlerinde sanat dalları yazılmayanlar, AKE’den başka enstitülere nakil giden ve başka enstitülerden AKE’ye nakil gelen öğrencilerin mezuniyet sanat dalları tespit edilemediğinden bilinmeyen kategorisinde sınıflandırılmıştır.

Mezuniyet sanat dalları belli olan öğrenciler içerisinde en çok öğrencinin seçtiği alan dülgerlik olmuştur. Bunu demircilik ve yapıcılık alanı izlemektedir. En az öğrencinin seçtiği alan kız öğrencilere dönük olan bıçki-dikiş alanıdır. Bunun nedeni okuldaki kız öğrencilerin sayısının azlığıdır.

Aşağıda AKE’de teknik ve tarım alanlarındaki eğitim öğretim çalışmalarının nasıl yürütüldüğüne ilişkin olarak görüşme yapılan öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir.

Sefer Ertaş, teknik ve tarım dersleri ile ilgili olarak şunları söylemişti:

Teknik derslerimizde usta öğreticilerle birlikte atölyede, marangozluk, soğuk demircilik, duvarcılık üzerinde çalışırdık. Tarım derslerimizde, diğerlerinde olduğu gibi teorik verilen derslerin ardından uygulaması yapılıyordu. İyi cins hayvanlarımız vardı. Onların bakımı bize aitti. Sağım usulleri, süt verimi gibi tekniklerde bize önceden derslerde verilen bilgilere göre uygulamaları yapardık. Hayvanlarımız yerli sığırlara göre üç katı süt veren hayvanlardı. Ahırlarımızda 20-25 tane ineğimiz vardı. Kümeslerimizde tavuklarımız vardı. Okulun bahçesinde lahana, pırasa, ıspanak gibi sebzeleri kendimiz yetiştiriyorduk. Bu sebzeleri okulda yiyecek olarak da tüketirdik. İşe yaramayan kısımları ise hayvanlara verirdik. Okulun bir de Samsun’da Derbent denilen yerde balıkhanesi vardı. Oraya birer ikişer ay belli gruplar halinde gidip balık tutardık. Bu balıklardan hem okula gönderilir hem de satışı yapılarak okul için belli bir gelir sağlanmış olurdu. Buğday tarımı yapılırdı. Elma gibi meyveler de yetiştirilirdi. Okulun bahçesine çam ağaçları dikerek, orayı ağaçlandırdık. Hatta çevre kasabalara grupça giderek, okul yapımında da çalıştık. Bizler sınıf öğretmeni olacaktık.

Mecit Kalkan şunları söylemişti:

Tarım derslerinde bizim uygulama bahçelerimiz vardı. Salatalık, domates, arpa vb. ne çeşit sebze varsa, her gün onları izlerdik. Kaç cm büyüdü? Hangi gübre verildi? Defterlerimize rapor tutardık. Herkes yetiştirdiği ürünün raporunu her hafta sınıfta okur, değerlendirirdik.

Hamdi Şahin şunları dile getirmişti:

Her öğrencinin, inşaat, marangoz, demirci gibi bir sanatı vardı. Bu sanatların çalışmaları atölyelerde yapılıyordu. Ben marangozluk sanatından mezun oldum. Bizleri, atölyelerde masa, sandalye tamiri yapardık. Ustalara yardım ederdik. Çekiç tutar, su getirir... Ne gerekiyorsa yapardık. Binaların kapı, pencere vs. ihtiyaçları dışarıdan satın alınmazdı, hepsini bizler yapardık. Mezun olup giden öğretmenlik yapacaklara, at arabası, marangozluk aletleri vb. yani mesleği ne ise onunla ilgili araç-gereçleri de verirdik. AKE’de çok güzel çiftçilik yapılıyordu, o zaman 2 tane traktör vardı. Traktörleri öğrenciler kullanıyordu. Hayvancılık yapılırdı. İnek, at, tavuk, arı vb. hayvanlar vardı. Tarım derslerimizde ne yapacağımızı bize Niyazi Bey öğretirdi. “Öğretmen olduğunuzda iki tavuk bir horozunuz muhakkak olsun, kendi yumurtanızı satın almayın, iki petek arı yapın” derdi.

Osman akır söz konusu derslerin işlenişini şöyle anlatmıştı:

Birinci sene hiç meslek dersi yoktu. Nerede iş varsa oraya gider, ucundan tutardık. İş ayrımı yapmazdık. İkinci sene tarım, atölye, marangoz, demircilik, inşaat bölümlerine ayrıldık, çalışmalara başladık. nc sene, herkes kendi alanında çalıştı. Marangozlar marangozhanede, demirciler demirhanede... Ayrıca terzi, motor, arıcılık bölümleri de vardı. Bunlarda da çalışılıyordu, fakat esas meslek, demirci, marangoz, inşaat bölümlerinde idi. Hatta diplomalarımızda şu derece ile mezun olmuştur, yan mesleği de demirci gibi artık hangi dalda ise belirtilmiştir.

Mecit Kalkan'ın söz ettiği tarım etkinlikleri, AKE'nin uygulama ilkokulunun 4. ve 5. sınıflarını okuduğu yıllarla ilgilidir. Buradan anlaşılacağı üzere, AKE'de eğitim ğretim faaliyetleri gerek uygulama ilkokulunda gerekse de köy enstitüsünde birbirine paralel olarak yürütülmüştür.

Teknik ders ve çalışmaları ile ilgili olarak Mecit Kalkan da Sefer Ertay ile hemen hemen aynı bilgiyi vermiştir. Atölyelerde, demircilik, marangozluk, duvarcılık eğitimleri aldıklarını ve usta ğreticilerinin Nazmi şahlar, Hsn Usta, Demirci Ali Usta olduğunu belirtmiştir.

AKE'de tarım ders ve çalışmalarında, hayvancılık (inek, at, tavuk, arı), meyve-sebze yetiştiriciliği (lahana, salatalık, domates, elma), balıkçılık işleri yapılmıştır. Abdullah Gökay, yapılan görüşmede motorlu araçlardan sadece traktör bulunduğu ve onun da maddi imkânların yetersizliğinden dolayı AKE'nin kuruluş yıllarında olmadığı, ilk öğrencilerin tarım faaliyetlerini çapa, orak ile yaptıklarını söz etmiştir.

Enstitülerde eğitimin en önemli parçalarından biri de sanatsal çalışmalardı. Sanatsal etkinlikler ders içi ve dışı müzik, resim-iş, el yazısı gibi etkinlikleri kapsamaktaydı. Bunların yanı sıra öğrenciler ilgilerine göre ders dışı zamanlarda heykel, tiyatro, konser, folklor gibi etkinliklerde de bulunurlardı. Bunlardan biri olan müzik dersine çok ayrı ve özel bir yer verilirdi. Müzik dersi enstitülerde her sınıf düzeyinde haftada ikişer saat olmak üzere ğretim programında yer almış olmasına karşın ders dışında

öğrenciler müzik çalışmalarına daha fazla zaman ayırırlardı. Her öğrenci mutlaka bir müzik aleti çalabilmek için çaba gösterirdi.

AKE’de müzik derslerine ayrı bir önem verilmişti. Müzik dersleriyle ilgili olarak Mecit Kalkan şunları dile getirmişti:

Müzik derslerimizi müzik salonunda yapardık. Öğretmenimizin adı Müzeyyen Ersoy idi. Sonradan evlendi soyadı Işık oldu. Osman Işık’ın hanımı idi. Mandolinle İstiklal Marşını çalmadan bu dersi geçemezdik. Notaları bugün bile halen ezberimdedir.

Hamdi Şahin’de AKE’de müzik aletlerinin demirbaşta durduğunu, kabiliyeti olanların oradan alıp çaldığını belirtmiştir. Bir müzik aletini herkesin çalması için çabaların olduğunu, ancak zorla kimseye bunun yaptırılmadığını anlatmıştır. Öğretmenlerin ise sınıfta, ders aralarında, hafta sonlarında çaldıklarını ifade etmiştir.

Hamdi Şahin, genel olarak derslerin işlenişini ise şöyle anlatmıştır:

Derslerde öğretmenler önce konuyu anlatırdı. Sonra bazen ders içinde bize alıştırmalar verirdi. Resim dersi ise resim yapardık... Sonra öğretmene sunardık. Yeni konuları öğretmen kendisi işlerdi. Tekrarlamak gerekirse bazı arkadaşlardan tahtaya kaldırır, alıştırmalar çözdürürdü. Mümkün olduğunca hepimize söz hakkı vermeye çalışırdı. Sınıflarımız 40-45 kişilikti. Öğretmen hepimize söz hakkı vermeye çalışırdı. Ama çalışan öğrenci devamlı parmak kaldırırdı. Bir sınıfın üç şubesi olurdu. A-B-C diye... Sınıfımızda dört tane kız vardı. Kızlarla yemekte ve sınıflarda beraberdik. Onların yatakhaneleri ayrı idi. Bizden üst sınıflardaki ağabeylerimize bir şey soracak onlardan bir şey öğrenecek olursak, önce onların sınıfının kapısına gider, sınıf başkanına sorardık. Sınıfa dalmazdık hemen. Bir de mutlaka bizden üst sınıflardaki öğrencilere “ağabey” kelimesini kullanmak zorundaydık. AKE’de derslerimiz hiç boş geçmezdi.

Abdullah Gökay ise derslerin işleniş konusunda arkadaşlarından bazı yönlerden farklı düşünmekte ve bir bölüm derslerin işlenişini yeterli bulmamaktadır. Gökay’ın eleştirel görüşleri şunlardır:

Öncelikle ifade edeyim ki buradaki derslerin hiçbirini hiçbir zaman tam olarak hazmedemedik. Neden? 1) Mesela dört sene Fransızca okuduk. Kitabın sekizinci sayfasına ancak gelebildik. 2) İlk devrelerde mezun olduğumuz için 3. sınıf derslerimiz hep yarım kaldı. Bizim enstitüdeki hocalarımıza bayağı kesirleri bile bir öğretmen öğretti. Bayağı kesirden yukarı bilgim yok. Eğer benim arkadaşlarım biz buradan çok şey öğrendik diyorlarsa...

Bilemem. Yalnız ne var, bize verilen azim, irade, bize verilen kültür kendimizi yetiştirmek zorunda bıraktı. Tonguç'un kitapları, başka klasik eserler, bizim kütüphanelerimizde mevcuttu. Onları okumak zorundaydık. Öğretmenlik bilgimizi okuldakinden iki misli fazla öğrenmek zorundaydık. Çocuğa ne öğreteceğini bilmiyorsan öğrenmek için kitaba müracaat etmek zorundasın. Kitaplarımızı okuduk, kendimizi geliştirdik öğretmen olduk ve başarılı olduğumuzdan eminim. Uygulamalı derslerimizde, tarlada çalıştık, çapa yaptık, orak yaptık, ekin biçtik. Bizden sonra gelenler daha teknik olarak çalıştılar. Tarıma gittiğin zaman eğer yaz günüyse çapa zamanıysa çapa çapalanırdı. Toprağın özellikleri, hangi bitki ne zaman nasıl ekilir, yetiştirilir? Bizim devremizde bu hususlara pek dikkat edilmezdi. Köydeki işler nasılsa öyle yapardık. Ama biz sonraları 4-5. sınıfa geldiğimizde bu daha teknik olarak yapılmaya başladı. Ama biz pek fazla gitmedik. Tarım çalışmalarınızda kuruluş evresi olduğu için bizim zamanımızda bir tek traktör (fargo) vardı. Büyük baş hayvanlardan da at, inek vardı.

Ali Söyleyici de AKE'de yapılan eğitim öğretim çalışmalarının DP'nin kurulmasıyla ağırlaştığını ve bunun 1946-47 yılında çoğu kişinin dersler zor hale geldiği için sınıfta kalmasına neden olduğunu, o yıllarda yeni başlayanların ise okulu bırakıp kaçtıklarını belirtmiştir.

AKE mezunu öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda AKE'nin öğretim programları, bölümleri ve dersler ile ilgili olarak elde edilen bulgulardan hareketle, AKE'de birinci yıl kültür derslerine ağırlık verildiği, meslek derslerinin olmadığı, ikinci yıl sanat dallarına ayrılarak çalışmalara başlandığı ve üçüncü yıldan sonra da herkesin kendi alanında çalışmalarına devam ettiği belirlenmiştir.

Kültür derslerinde, 4-5. sınıflarda öğretmenlik meslek bilgisi dersleri olarak, Toplumbilim, İş Eğitimi, Çocuk ve İş Ruh Bilimi, İş Eğitim Tarihi, Pedagoji, Pedagoji Tarihi ve Öğretim Metotları ve Uygulamaları dersleri işlenmiştir. Hamdi Şahin, bu derslere ait kitapların devlet tarafından verildiğini, yılın başında kitapların dağıtıldığını, yılın sonunda toplandığını belirtmiştir. Toplanan kitapların, bir sonraki yıl gelecek olan öğrencilere dağıtıldığını ve ders kitaplarının okulun demirbaşı olduğunu ifade etmiştir.

3.1.2.3. Öğretmenler

AKE'nin öğretmen kaynağı üzerinde kuruluş bölümünde ayrıntılı bilgiler sunulmuştur. Bu bölümde AKE'de görev yapan öğretmenlerin özellikleri mezun öğretmen görüşlerine dayalı olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1940-1954 yılları arasında AKE'de görev yapan öğretmenlerle ilgili sayısal bilgiler Tablo 25'te verilmişti. Yine bu öğretmenlerin özgeçmişleri de ekler bölümünde sunulmuştur.

Köy enstitülerinde görev yapan öğretmenlerin büyük bir yurt sevgisi ve mesleğe bağlılık duygusu içinde çalıştıkları bilinmektedir. Bu öğretmenlerin sadece mesleklerinin gerektirdiği davranışları kazandırmakla kalmayıp köy enstitüsü öğrencilerinin her şeyi oldukları, onlarla birlikte ortak bir yaşam alanında her şeyi paylaştıkları bilinmektedir. Bu nedenle her bir köy enstitüsü öğretmenin köy enstitüsünde okuyan öğrencinin bedensel, zihinsel ve devimsel gelişimi üzerinde çok büyük etkisi olmuştur. Köy enstitüsü mezunu öğretmenler, gittikleri köylerde öğretmenlerinin adeta bir parçası olarak mesleklerini yerine getirmeye çalışmışlardır. Köy enstitüsündeki bu öğretmen öğrenci bağlılığını ancak böyle bir ortam içinde yaşayanlar derinlikli olarak bilebilirler, anlayabilirler.

İşte AKE mezun öğretmenlerle yapılan görüşmelerin değerlendirilmesi de yukarıdaki görüşleri tümüyle doğrular niteliktedir.

Sefer Ertaş, öğretmenlerini ve öğretmenleri ile arasında geçen unutamadığı anılarını şöyle anlatmıştı:

Öğretmenlerimiz Türkiye'nin en seçkin insanlarıydı... Her yönüyle örnek insanlardı. Erkek öğretmenlerimiz baba gibi, bayan öğretmenlerimiz anne gibi davranırlardı. Çok sıcak insanlardı, onların davranışlarını unutamam... Gece yarısı yatakhaneye gelir, çocuklardan üzeri açılmış olan var mı diye tek tek bizi kontrol eder, kollarlardı... Enstitüde her cumartesi günü, çoraplarımız kokuyor mu, eski mi diye kontroller yapılırdı. Ben cumartesi sabahı yeni çoraplarımı giyer, kontrol bitinceye kadar onlarla dururdum. Muayene bitince onları çıkarır tekrar eskileri giyerdim. Bir gün Fatma Şendil öğretmenimiz "Sefer, senin bu çoraplar ne eskiyor, ne de kirleniyor" dedi. Ben

"Öğretmenim, temiz kullanıyorum" dedim ama o durumu anlamıştı...

Hamdi Şahin, öğretmenleri ile ilgili olarak şunları dile getirmişti:

İlkokuldaki öğretmenimizin adı, hazırlık sınıfına başladığımızda, Adile Bağlıkıpçak idi. Tabi sonra AKE'de öğrenim görmeye başladığımızda değişiklikler oldu. Mustafa Çelik, Fizik; Arif Şendil, Kimya; Nezihe Avlaç, Resim dersimize geldi. Nezihe öğretmenimizin şu sözünü unutmam: "Herkes bakar ama göremez, ikisi de başka şey" derdi.

Hamdi Şahin de Sefer Ertaş gibi öğretmenlerle öğrencilerin ilişkisini bir baba-evlat ilişkisine benzetmiştir. Hatta harçlıkları bittiğinde öğretmenlerinden 50 kuruş harçlık alabildiklerini, bunun 10 kuruşu ile de o günün koşullarında üzümle çerez alıp ceplerini doldurduklarını belirtmiştir.

Ayrıca, Hamdi Şahin, öğretmeni ile olan anısını da şöyle anlatmıştır:

AKE'de 33-35 yıl öğretmenlik yapan Arif Şendil öğretmenimizi çok severdim. Onun bir sözü vardı, anılarımda kalan hatırası. Bir gün Mayıs aylarında arkadaşımızın birisi esans (koku) sürmüştü. Sınıfa gelmişti, sınıf leş gibi kokuyordu. Ders saati geldiğinde biz yerlerimizde oturuyoruz, Arif öğretmenimiz sınıfa girdi. Sınıfta şöyle bir dolaştı. "Oğlum, arkadaşınızın birisi büyük bir hata işlemiş, bir daha yapmasın. Bu kadınların kullanacağı bir şeydir. Erkekler çalışacak ter kokacak!" dedi.

Ali Söyleyici de öğretmenleri ile olan anısını şu ifadelerle anlatmıştır:

Bir gün Tarih öğretmenimiz Nuri Orbay, öğretmen masasına oturdu. Defterlerinizi açın "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün bir vatandır" sözünü açıklayın dedi. Bize ertesi gün notlarımızı okudu, hep sıfırın altında notlar vermişti. On kişiyi saydı, benim dışında saydıkları başarılı öğrencilerdi. Benim adımı da okumuştı, "Bunlar (10) aldılar" dedi. Herkes çok şaşırılmıştı.... Bir de resim öğretmenimiz, Rahmi Bey'in sözünü unutamam, "Menfaat bir sandalyeye benzer, başınıza koyarsanız sizi küçültür, ayağınızın altına alırsanız yükseltir" derdi. Derslerde önce fıkra anlatır, sonra resime geçerdi.

Muammer Pektaş ise Mustafa Çekiç öğretmeni ile olan anısını şöyle anlatmıştı:

Mustafa Çekiç yeni evlenmişti, hanımı da terziymiş. Bize "Çocuklar, sizin hepinize hanıma birer kravat yaptırıp taktıracağım, kravatlarınız aynı olacak" dedi. Gittik kumaş beğendik, hanımı dikti. Bizim sınıfta herkes o kravatları taktı. Bizi gören bunlar 1-B'nin öğrencileri diyordu, çünkü kravatlarımız aynı idi.

Abdullah Gökay öğretmenleri ile ilgili olarak şunları belirtmiştir:

İlk müdürümüzün adı Nurettin Biriz'di. Müdür yardımcılarımız, Osman Ülkümen ve Azmi Bilen idi. Nurettin Biriz, Tarih öğretmeni, Enver Kartekin, Tarih öğretmeni idi. Hanımı Sebahat Kartekin Türkçe öğretmeni idi. Azmi Gökmen, Sosyal Bilgiler; Hasan Aydın, Coğrafya; Arif Şenel, Matematik; Osman Aybastı, Beden Eğitimi; Bediha Şanlı, Müzik (43-44-45 yıllarında) dersi öğretmenlerimizdi.

AKE mezunlarının öğretmenleri hakkında verdikleri bilgiler oldukça olumludur. Öğretmenlerin yardımsever, öğrenci dostu, kendisini öğrencilerinin her yönden eğitilmesine adanmış, sorumluluk sahibi, başarılı, çalışkan, anlayışlı kişiler oldukları görülmektedir.

3.1.2.4. Öğrenciler

AKE öğrencileri, daha önce de belirtildiği gibi öncelikle Samsun ve çevresindeki Amasya, Çorum, Tokat illerinin köy çocuklarından oluşmuştu. Daha sonraki yıllarda AKE'de okuyan öğrencilerin memleket çeşitliliği 25'e kadar yükselmiştir. Yalnız Samsun ilinin köyleri her zaman çoğunluğu korumuştur.

AKE öğrencilerinin okula gelişleri önceleri bir yandan okuyup yükselerek köyün zor yaşam koşullarından kurtulmak isteği ve iradesi, diğer yandan heyecan, kaygı, biraz da korku dolu bir ruh hali içinde olmuştur. Öğrenciler, okumak için kilometrelerce yol yürümüşler, kimisi trene, kamyonu motorlu taşıta ilk defa binmiş, kimisi babasından gizli odun, hayvan satıp okul parasını çıkarmış, kimisi de köylerinde sevdiklerini terk ederek kaçmıştır.

Araştırmanın bu bölümünde de o yıllarda AKE öğrencilerinin okula gelişleri ve kayıt olma hikâyelerine yer verilmiştir.

Sefer Ertaş okula gidebilmek için yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

Her gün kasabaya odun satmak için gelirdim. Bir gün merkez okulunda sınav olduğunu öğrendim. O sınava beş kişi katıldık. Bir ilköğretim müfettişi bizi müdür odasına aldı, sözlü olarak sınav oldu. Çeşitli sorular sordu. Basit sorulardı. Karadeniz

Bölgesinde daha çok hangi ürünler yetişir? Türkiye'nin başkenti neresidir? vb. sorular sordu. Ben ilkokulu pekiyi derece ile bitirmiştım ve çalışkan bir öğrenciydim. Müfettiş bizi soruları cevaplarırken epeyce izlemişti. İlkokulu bitireli üç sene olduğu halde, beş kişinin içinde sorulara en iyi cevap veren bendim. Sınavdan sonra müfettiş, "Ben size kazananları haber veririm" dedi. Ben kazanacağımdan emindim ve hazırlıklara başladım. Nüfus cüzdanım yoktu, onu çıkarttım. İlkokul diplomam yırtılmıştı, okul müdüründen ilkokulu şu tarihte, pekiyi derece ile bitirmiştir diye belge aldım. Bir gün akşamüzeri köyün bekçisi ile beklediğim haber geldi. "Sefer, seni merkez okulundan çağırıyorlar" dedi. "Başka kimse var mı?" diye sordum. "Yok, bir tek senmişsin, muhtar öyle söyledi" dedi. O gece hiç uyku uyumadım. Babam beni okula vermek istemiyordu. Bizim ahırda hayvanlar vardı. Babamın haberi olmadan eşekleri çıkardım. İki eşeklik odunu yükleyip Lâdik'e indim. Gece hamama götürdüm, hamamcıya sattım. Geri dönüp bir parti daha (iki eşeklik yük) odun götürdüm ve onların parasını aldım. Eve geri dönüp sabah olmadan yatağa yattım. Odunları sattığımdan babamgillerin haberi yoktu. Çünkü beni okula vermek istemiyordu. Sabahleyin babam "Oğlum, tarlayı ekeceğiz, yulaf tohumu çıkar" dedi. "Tamam, baba, çıkarırım" dedim. O, çorbasını içerken ben evden ayrılp, merkez okuluna geldim. Çok erken gelmişim daha okula kimse gelmemişti. Karnım da çok acıkmıştı, okul açılıncaya kadar helva-ekmek alıp yedim. Beklemeye başladım. Sonra bizi sınav yapan ilköğretim müfettişi geldi. Bana bir zarf verdi. "Oğlum, sen bu zarfı, eğitim şefi Azmi Gökmen'e götürüp vereceksin" dedi. Ben zarfın içerisinde ne yazdığını çok merak etmişim, oradan ayrılır ayrılmaz, dayanamayıp kalemin ucu ile zarfı açtım. Diyordu ki; "Azmi Bey, size bir öğrenci gönderiyorum. Yeriniz yoksa bile bu öğrenciyi, bilhassa okula kaydetmenizi rica ederim". Ben okula gittim. Azmi Bey'i bulup, zarfı kendisine verdim. Bizim köy kasabaya çok yakındı ve orada çok okuyan vardı. Ağabeyim de orada okuyordu. Azmi Bey, beni görünce "Ben Büyükkızıoğullarından (Lâdik ilçesinin bir köyü) hiç hoşlanmıyorum, yakın olduğu için ikide bir kaçıyorlar. Kaçarsan senin kaydını hemen silerim" dedi. Bende "Efendim, ben zaten kaçtım geldim" dedim. Beni okula kayıt etti. Amcamın oğlu AKE'ye benden önce gelmişti, bir gün annesi geldi, ağladı. O da onun peşine düştü, geri köye gitti. Annem bundan cesaret almış olacak ki baktım bir gün o da okula gelmiş, Biriz çeşmesinin karşısında ağlıyordu. "Oğlum, ağabeyin burada okuyor, bir ineğimiz kaldı, odun getirenimiz yok. Şaban geri döndü, annesine yardım etti, sen de gel" dedi. "Yani ne olacak anne, ben hayvan otlatacağım. Ağabeyim kravatla mı gizecek? Gelmiyorum" dedim. Annem geri döndü. Noterden de yüklenme senedimiz vardı. Eğer ben okuldan kaçarsam, babamdan para alacaklar, neyini bulup alacaklarsa (!)... Ben kaçtım gittim zaten. Okulda idareden beni sıkıştırıyorlardı. Noterden senet götürmezsem beni uzaklaştıracaklarını söylüyorlardı. Ben sonra babamın asker arkadaşı vardı, ondan rica ettim. Babamın gönölünü yaptı, noterden senedi aldık. 4,5- 5 sene orada okudum.

Sefer Ertaş, okula kayıt olduktan sonraki ilk gününü ise şöyle anlatmıştır:

Ben okula arkadaşlarımdan daha geç gittim, 31 Martta. Okul, onlara benden önce başladıkları için güzel ayakkabı, elbiseler vermişti. Benim giysilerim yırtık, pırtık eski idi. Arkadaşlar benimle ilk başta hiç ilgilenmediler. Bir tane astsubay çocuğu vardı, dili çok güzeldi. Ona akşamları büyük sınıflardan ağabeyler gelip kitap okutturuyorlardı. Bizde dinliyorduk. Robinson Crusoe okuyordu, okuması da çok güzeldi. Bir gün kitap bitti ve ben ilgi çekmek için dedim ki; "Arkadaş çok güzel okudu, kendisine teşekkür ederim. Ama şu kitabı bir özetlerse iyi olur". O da, "Ben özetleyemiyorum, sen özetleyebilirsen özetle" dedi. Ben zaten fırsat kolluyordum. Hemen aldım kitabı baştan sona kadar anlattım. Ondan sonra benim çevremde arkadaşlar çoğalmaya başladı. Okulun en iyi öğrencilerindendim. Okulu bitince, öğretmenler kurul kararı ile 4 kişi yüksek okula seçilmişti. Onlardan birisi de bendim. Fakat 19 yaşındaydım, öğretmenime benim sınava gitmek için param yok diyemedim. O zaman tabi gençlik gururu da var, hâlbuki zengin çocukları oraya zaten gitmez. Biz hep fakir ailelerin köy çocuklarıydık. Ama 19 yaşında onu söylemek kolay değildi.

Mecit Kalkan AKE'ye geliş öyküsünü kısaca şöyle dile getirmişti:

...Komşu kazamız Taşova'nın bazı köylerinden köyümüze kot elbiseli, potin ayakkabılı Akpınar'ın talebeleri gelirdi. Onları merak ederdim. Hep şu okulu bitirebilsem diye aklımdan geçirirdim. Bir gün, Ömer Saray adında bir öğretmen Hızırbaşı köyüne gelerek, Akpınar'a öğrenci alınacağını duyurmuştu. Biz 3-4 kişi gittik. Rahmetli Ömer Saray öğretmenimiz bizi tek tek okuttu, usule uygun bir sınavdan geçirdi. Bizim köyden ben kazandım. Hızırbaşından da bir arkadaş kazandı. 1947 yılında Akpınar'a geldik.

Hamdi Şahin'in okula gelişi şöyledir:

İlkokulu 3. sınıfa kadar Lâdik'in Büyükkızıoğlu köyünde okudum. İlkokul 3. sınıftan 4'e geçtiğim yıl 1943'te Lâdik depremi oldu. Okulumuz yıkıldı, öğretmenimiz merkeze alındı. Biz hem okulsuz hem de öğretmensiz kaldık. İlkokul öğretmenimiz, öğretmen okulu çıkışlı bir öğretmendi. Öğretmenimiz olmadığı için birkaç ay okula gidemedik, boşa gezdik. O zaman yengemin kardeşi AKE'de öğrenci idi. Bana "AKE'de hazırlık sınıfı açılıyor, kardeşimi oraya kayıt ettireceğim, seni de götüreyim" dedi. İşlemlere başladık. O zamanki Maarif Memurluğundan 3. sınıftan 4'e geçmiştir diye evrak aldık. Nüfus cüzdanımı yeniledik. Bir de noterden 500 liralık senet yaptırdık. Bütün bu belgeleri aldıktan sonra 22.04.1944 Cumartesi günü AKE'ye kayıt oldum. İlkokul 4-5. sınıfı, AKE'nin ilk mezunları olacak olan 5. sınıf (son sınıf) öğrencileri için açılan uygulama okulunda okudum. Bizler ilk uygulama okulu öğrencileriydik. İki şube idik ve bizler için ayrı birer sınıf açılmıştı. AKE'nin 5. sınıf öğrencileri bizlere ders vermeye gelirlerdi. 4-5. sınıfı bu uygulama okulunda okudum, sonra AKE'nin 1. sınıfına başladım.

Şaban Turguter okula kayıt sürecini şöyle anlatmıştı:

Bizim köyden AKE’de okuyanlar vardı. Tatillerde köye geldiklerinde onların giyinişlerine, hareketlerine imrenirdim. Her yıl AKE sınav açardı orada okumak isteyenler için. Bende ilkokulu bitirdikten sonra, köyden 7-8 kişi sınava geldik. Köyümüz Havza’ya 15 km uzaklıkta idi. Sınava 3-5 dakika geç kaldık. Bizden önce sınava girenler olmuş. Milli eğitim memuru Yekta Bey vardı, bize siz geç kaldınız, sizi sınava alamam dedi. Biz orada girerdik, giremezdik konuşurken Havza’lı bir vatandaş nedir sıkıntınız diye bize sordu. Bizde ona durumu anlattık, köyden geliyoruz, biraz geç kaldık, öğretmen bizi sınava almıyor dedik. Sonra o vatandaş devreye girdi, durumu izah etti, bizi sınava aldılar. Sınavdan çıktık. Sonucunu öğrenmek için daha sonra babalarımızla AKE’ye gittik. Okul müdürü Enver Metinel, listeyi gösterdi. Benim adım yoktu. Havza’nın Kamlık köyünden geliyoruz deyince bizimle epey ilgilendi. “Kadro dolmadan yeniden sınav olacak, ona girersin” dedi. Daha sonra, biz tabi tekrar sınava geç kalmamak için üç gün önceden, okula gittik. Okulda “Bizim sizi ağırlayacak yerimiz yok üç gün sonra gelin” dediler. Biz geri dönmedik, üç gün orada ormanlarda dağlarda yattık. Bir de okulun karşısında bir ev vardı, bizi misafir ederler son gece de orda kalınız diye düşündük. O evin avlusuna doğru yürüdük, ormanların içinden çatır çutur geçtik. Ev sahibi sesimizi duydu, elinde tüfeği ile bizi karşıladı. Bizi kabul etmedi evine, yatıracak yeri yoktu. Sonra o evin ilerisinde bir ışık gördük, gittik baktık. Samanlık, etrafında koca koca köpekler vardı. Bir adam dışarı çıktı, köpekleri susturdu. Biz ona anlattık durumu, bize yardımcı oldu. O gece orada yattık. Adam o kadar iyi idi ki bizi sabah sınava gitmek için uyandırdı, kahvaltı hazırladı. Sonra 6.00-6.30 gibi AKE’ye vardık. Sınav 8.00-9.00 gibi başlayacaktı, erkenden gitmiştik. Sınava girdik, çıktık. Sonuçları açıklarken bizi üç gruba ayırdılar. İsmimiz okunurken sen bu gruba sen bu gruba diye bizi ayırdılar. Sonra o gruplardan birine “Siz gidin kazanamadınız” dediler. Diğer gruba “Siz hazırlık okuyacaksınız” dediler. Bizim köyden iki arkadaş da bu hazırlık sınıfına düştü.

Osman Çakır kayıt süreci ile ilgili olarak şunları dile getirmişti:

...Torbalarımızdan azıklarımızı çıkardık. Azık dediğim de arpa ekmeği, yanında başka bir şey de yoktu. O sırada bir siyah taksi geldi. Herhalde lastiği patlamıştı, durdu önümüzde. Ben ilgi duydum, bakmaya gittim. Nasıl yapacaklar diye merak ettim. Onları seyrederken arabanın sahibi, sarışın bir adamdı, bana sordu “Sen okula gitmiyor musun?”. “Ben okulu bitirdim” dedim. Kaçıncı sınıfı bitirdiğimi sordu. 5. sınıfı bitirdiğimi söyledim. Adımı sordu. “Osman” dedim. “Benim de adım Osman” dedi. “Seninle adaşız biz o zaman” dedi. Orada karpuz kesmişlerdi, karpuz ham çıkmıştı. Karpuzu bize verdiler. Biz karpuzu ham falan demeden nerdeyse kabukları ile yedik. Arabanın sahibi adam bana adını, eğitim şefi olduğunu söyledi. “Sen okula gel, seni öğretmen yapalım” dedi. Araba gittikten sonra, yanımdaki arkadaşım Mustafa Bolat’a “Gidelim mi?” diye sordum. Onun pek gönlü yoktu. Kandırdılar babasını, iyi, babasının da 75

kuruşu varmış, bizimkilerde o da yoktu o zaman. Sonra ertesi gün yola çıktık. Üçhanlar'a kadar ancak gidebildik. Üçhanlar'da akşam oldu. Karanlıkta ne yapacağız. O sırada yol yapan işçiler sordular bize, "Nereye gidiyorsunuz?" diye. "Okumaya gidiyoruz" dedik. "Siz bu gece oraya yetişemezsiniz" dediler. Bizi kulübelerine aldılar. Yarma çorbası ile somun ekmeği yedik orada. Karnımızı doyurdular, yatırdılar. Bilal Çavuş diyorlardı ustaları vardı. 25 kuruş bana, 25 kuruş Mustafa'ya verdi. Ertesi gün biz okula indik. Okula gittiğimizde "Aşçı Şerif'i görmek istiyoruz" dedik, bizi doğru mutfağa götürdüler. Mutfakta da o gün, yaz ayı tabi, üzüm hoşafı, piring pilavı, tulumba tatlısı vardı. Onlardan bize birer porsiyon verdi. Yemekten sonra bizi aldı, sarı adama götürdü. "Biz geldik" dedik. Tabi adaş falan kalmamıştı, "Yok, öyle hemen gelemezsiniz. Siz 10 gün sonra gelin" dedi. Biz dedik ki "Geri gitmeyiz". Adamın adı Osman Ülkümen idi. Bizi taksiye bindirdi, Çakallıya getirdi. Şu evrakları hazırlayın dedi. Milli eğitime uğrayın, nüfus cüzdanı çıkartın, notere gidin... Bir hafta sonra Şubat'ın 6'sında yaya olarak yola çıktık tekrar, ama bu sefer bir günde gittik AKE'ye. Bahçivan Süleyman Bey vardı. Bize ertesi günü bir bel verdi. Ayağımızda çarık tabi... Akpınar'a bahçe yapacaktık. Bele bas Allah bas olmuyordu. Süleyman Bey, "İşte böyle!" diyor, gösteriyordu, bel dibine kadar gidiyordu. 1-2-3-4-5 gün derken öğrendik. Birkaç gün sonra babam geldi. Yerde kar vardı. Bizi çalışırken gördü bahçede. Dedi ki "Oğlum, çalıştıktan sonra bizimde tarlamız ver, gelin bizim tarlada çalışın. Siz kaçın gelin". Öyle güzel aklımıza yattı ki... Mustafa'ya sordum hemen, çünkü onu kandırmazsam kaçmayacağım. Sonradan pişman olduk ama bir sabah okulun kapısında da köpekler vardı onlardan korka korka okuldan kaçtık. Kavak'a geldik. O zaman Çarşamba kıtlığı adı verilen bir kıtlık vardı. Her haneye 10 kilo mısır veriyorlardı, Cihan harbi dolayısıyla. Bize niye geldiniz diye sordu ailelerimiz. Ben kaçtık demedim. Mustafa Bolat, "Biz kaçtık geldik" dedi. Mustafa Bolat'a da bir çift potin vermişlerdi, ben hiçbir şey almamıştım. Köyde 10 gün durduk, 10 gün sonra jandarma Osman Çakır ile Mustafa Bolat'ı almaya köye geldi. Biz kaçtık ormana doğru. Jandarma, Muhtar Süleyman Dayıya, "Çocukları enstitüden istiyorlar, çocuklar gidecek" dediler. Bizi oradan jandarma aldı, Kavak'a bıraktı, "Hadi gidin!" dediler. Aslantaş'tan aşağı indik, Nurettin Biriz elini beline bağlamış geziyordu. Bizi görünce, "Okumaya mı geldiniz?" dedi. "Okumaya geldik" dedim. "Nerelisiniz?" dedi. "Minöz'lü" dedim. "Haa, şu külkedileri siz misiniz?" dedi. Bizi alıp idare binasına götürdü. "Niye kaçtınız?" diye sordular. Ben, "Okuyacağım, kaçmadım" dedim. Sonra Mustafa'ya sordular. Mustafa, "Ben okumayacağım, gideceğim. Allah'ınızı, kitabınızı seviyorsanız, beni bırakın" dedi. "Niye istemiyorsun? Ne iş yapıyordun köyde?" dediler ona. Dedi ki "Ben keçileri güdüyordum". O zaman Mustafa'ya, "Sana keçi alalım, burada güdersin" dediler. O da "Ben sizin keçileri gütmem, kendi keçim olacak" dedi. "Giderken sana o keçiyi veririz" dediler. Orada anladılar tabi, beni Mustafa ayarttı da kaçtık diye. Suçun hepsi Mustafa'nın başına bindi. Yusuf Çavuş diye bir bekçi vardı. Mustafa'nın ayaklarını iple bağlayıp, kaldırıncı havaya Mustafa "Durun! Okuyacağım" dedi. Sonra bizi razı ettiler. Sınıfa gittik... Osman Ülkümen geldi. "Adaş

yahu, niye böyle yaptınız?" dedi. Sonra bizi terzihaneye götürdüler. Ölçülerimiz alındı, bize üç gün içinde paçaları bağlı pantolonlar diktiler. Churchill potinler verdiler. Kravat vb. verdiler. Bizi baştan aşağı donattılar. Osman Ülkümen yabancı dil dersine geliyordu. Derse gelince, "Adaş, seni izine yollayayım mı?" diye sordu. Çünkü biz köye gittiğimizde, baş açık yemek yeniyor, bu okulu Ruslar açmış şeklinde köyde verdik verıştirdik. Bizi köye gönderdiler. Elbiselerimizi giyinmiştik. Köydekiler bizi görünce, ayakta Churchill botlar da var, yalın ayaklıktan bota geçtik, şaşırdılar.

Ali Söyleyici'nin aşağıda yer verilen okula kayıt hikâyesi hemen hemen diğerleri ile aynıdır.

Lâdik'e gitmeye ne babam ne de ağabeyim müsaade etmediler. Çünkü 7 yaşında çalışmaya kiremit fabrikasına gidiyordum. İstasyonda Avrupa kiremidi kesiliyordu, köye 35 dakika uzaklıkta idi, oraya gidiyordum. 15 kuruşa çalışıyordum. Sabahları, bezden yapılmış beyaz çantanın içine ekmek, soğan koyar sırtımıza alırdık. Başka yiyeceğimiz yoktu ki... Yumurtayı satıp yağ alıyorduk. Ben evden kaçmak için çare arıyordum. Bir gün Lâdik'te okul açıldığını söylediler. Aynı zamanda ilkokula da kayıtlıyım, ama annem 1939'da ölünce iki sene ilkokula hiç gitmedim. İlkokulda durumum çok iyi idi. 4. sınıfa geldiğimde Öğretmenimiz değişti. Süleyman Başer'den sonra Zekai Aksan diye bir öğretmen geldi, "Ben seni öğretmen okuluna göndereceğim" dedi. "Ne yapacaksan yapacak o okula gideceksin" dedi. Beni çok seviyordu, "Sen bu kafa ile öğretmen olursun" dedi. Fakir olduğum için bana yardım ediyordu. Çalışkan olduğum için kendime güveniyordum. O sırada Ferit Uğur diye birisi atla beraber köyleri gezerken geldi... Ferit bizim köyden talebe topluyordu. "Seni okula alacağım" dedi. Babam da onlara yakın bir köyde hocalık yapmıştı. "Sen Molla Kurtça'nın oğlusun, seni biliyorum" dedi. Ferit'in durumu da iyi idi. AKE'de idare kısmında çalışıyordu. Ben kendime arkadaş aradım, tek gitmemek için. Bizim köyde kimseyi bulamadım. Bizim köye yakın Ilıca Köyü diye bir köy var, iki tane çocuk çıktı oradan... Onlarla beraber Lâdik'e gideceğim. Noter senedi yapılacak dediler, para yok, babama söyledim. "Bir şeyler yapar buluruz, ama sen gidemezsin oraya" dedi. "Biz burada ne yapacağız sen gidersen, iş yapıyoruz, para kazanıp evi geçindireceksin" dedi. Ama ben babamı dinlemedim, enişteme gittim. "Enişte, yarın seninle Kavak'a gideceğiz, noter senedi yapacağız" dedim. Eniştem kefil olmak istemedi. Kavak'ın içinde tek el ürünleri satan Mehmet Akman "Gel, ben sana kefil olacağım" dedi. 7,5 liraya noter senedi yaptık. Babama "Hakkını helal et" dedim. Ertesi gün okula gittim. AKE'den mezun olamazsam daha köye geri dönmemeye söz verdim. Çünkü o şartlarla gidiyorum. Diğer arkadaşlarla da buluştum. Trenle gitmeye karar verdik. İstasyona gittik. Cebimde 17,5 kuruş param vardı. Tren 22,5 kuruştı. Lâdik-Kavak istasyonu 21 km yer, 22,5 kuruştı. Arkadaşlar bana para vermek istedi, almadım. "Siz gidin" dedim onlara, beni bırakmadılar. Tren yolunu takip ede ede yaya gittik. Karadağ'ın altından gidiyoruz,

çobanlar vardı orada, boğazlarında demir zincirli çoban köpekleri vardı. Köpekler bizi görünce bize doğru gelmeye başladılar. Çoban köpeklerle işaret etti, bize de oturun dedi. Koyunların yanından geçiyoruz, köpekler bize saldıracaklardı. Çoban köpekleri susturdu, geçtik, gittik. Aslantaş'tan doğru ormana girdik, ormandan aşağı indik. Akpınar'ın üzerindeki çayırdaki gezerken elinde bir kitap ile birisine rastladık. Bizim Kavaklı Cemal Tabak. "Nerelisiniz?" dedi. Orada tanıştık onunla. Peki, "Okumaya mı geldiniz?" diye sordu. Arkadaşların elinde tahta bavulları vardı, ilkokula onunla gidiyorduk. İçinde yumurta, yufka ekmek vardı. Benimde yanımda bir sırt çantam vardı. Cemal Tabak o gün istirahatlıymış, elinde roman gibi bir kitap okuyormuş. Altında yünden bir pantolon vardı. Üzerindeki giysiler köyde giyilen giysilerdi. "Eyvah!" dedik, o çoktan gelmişti okula ama giysileri değişmemişti, biz ne yapacaktık? Bir de benden iki yıl önce bizim köyden giden Recep vardı. Hemşerilerimi bulunca içim rahatladı, burada yalnız kalmam dedim. Bana hep arka çıktılar sonraları da. Cemal Tabak bizi alıp, yemek yemeye götürdü. Zeytinyağlı kuru fasulye yapmışlardı. Hayatımda ilk zeytinyağlı yemeği orada yedim, hiç de beğenmemiştim. Böyle olursa ben burada nasıl dururum diye düşündüm. Bizim geldiğimizi duyunca bizim köyden başkaları da yanımıza geldiler. Çoğu ilkokul arkadaşımı. Ben AKE'ye gittiğimde 14 yaşındaydım. İlkokulu ara verdiğim için geç bitirmiştim. Ertesi gün bize okulu gezdirdiler. Okul şantiye halindeydi. Burası askeri kışla mıdır? Nedir? diye sordum. Ama ben mecburdum okumaya, askere gider gibi gittim oraya. Bizi burada eğitecekler diye kendimi teselli ettim. Sonra bizi idareye götürdüler. İdareye gidince bizi mülakata aldılar. Mülakattan sonra noter senetlerimizi aldılar. Sonra bize yatakhane, yemekhaneyi gösterdiler. Kayıt olduktan sonra köyden arkadaşlar vardı üst sınıflarda bizi kolladılar. Böylece AKE'ye ısınmaya başladık.

Muammer Pektaş'ın okula gelişi de şöyle gerçekleşmiştir:

1948'de AKE'ye öğrenci alındığını duydum. Merzifon'a gittim, sınava girdim. 35 kişi idik. Sınavı kazandım. Daha sonra babam beni aldı, AKE'ye götürdü, eğitim şefi Ahmet Yazıcı'ya teslim etti. 03.10.1948'de okula kayıt oldum. Emir Şener, Şaban Turguter, Asım Yücel benim sınıf arkadaşlarımdır. Babam beni nöbetçi öğrenci ve nöbetçi öğretmene teslim etti, gitti. Onlarda bana yemekhanede ne zaman yemek yeneceğini, banyonun ne zaman yapılacağını, çamaşırların ne zaman yıkanacağını anlattılar. O gece beni yatakhaneye gönderdiler. Arkadaşlarımla tanışmaya başladım... En çok ilgimi çeken şey, her yer tertemizdi. Yerlerde kâğıt, çöp gibi kirli şeyler yoktu. Köyden geldiğim için alışkın değildim. Daha sonraları anladım ki AKE'nin yaşanabilir bir yer olması bu temizliğine bağlıydı...

Abdullah Gökay'ın okula gelişi şöyle gerçekleşmiştir:

1928 yılında ilk defa Borabay köyünde üç sınıflı okul başladı. Ben de 1936 yılında üç sınıflı okula öğrenci olarak girdim. Ben

okulda öğrenci iken 1939 yılında okulun mezuniyet yılı beş seneye çıktı. Böylece, beş tane de öğretmen değişikliği nedeniyle 1941 yılında ilkokuldan mezun oldum. 5. yılın sonunda köyde ilk 5. sınıf mezunu olarak 4-5 kişi idik. İlkokuldan orta derece ile mezun oldum. Öğretmenimiz Erbaalıydı. Fakir bir babanın çocuğu idim. Diğer üç arkadaşım ağa çocukları idi. İlkokul öğretmenimiz onları AKE'ye yazdırdı. Babam öğretmene niçin benim oğlumu yazmadın dediği zaman "O, orta derece ile mezun oldu, orada başarı göstereceğini zannetmiyorum. Ben onu Ankara Sanat Okuluna göndereceğim" demiş. Bu söz babamın gururuna dokunmuş, neden üçü okula yazılıyor, benim oğlum niçin yazılmıyor diye. Çünkü öğretmen onların evinde kalıyor, onlarla samimiyet kuruyor, onlarla alışveriş yapıyor, onlarla sohbet ediyordu. Babam fakir bir adam olduğu için onlarla samimiyet kuramamıştı. Babam merkebine biniyor, Lâdik'teki akrabalarımızdan birisinin yanına gitmek için yola çıkıyor. Borabay-Lâdik arası 30 km. Babam akrabamıza "Benim çocuğumu öğretmen AKE'ye yazmadı, bunun bir çaresine bakalım" diyor. "Tamam" diyor, Lâdik'e geliyorlar. Kral ismiyle tanınan bir adamı araya koyuyorlar, AKE müdür muavinine ricada bulunuyorlar. Müdür muavini Osman Ülkümen "Tamam" diyor. Bizim öğretmene "Abdullah Gökay'ın formunu doldur, gönder" diye not yazıyor ve babama veriyor. Babam da köye döndük, kâğıdı öğretmene verdi. Öğretmen beni yanına çağırırdı, iki satır yazı yazdı, formu doldurdu. Böylece diğer arkadaşlarla birlikte bende AKE'ye 17.03.1941 tarihinde kayıt oldum...

Abdullah Gökay, ayrıca okula kayıt olması ile ilgili unutamadığı bir anısını da şöyle anlatmıştı:

...AKE'ye kabul edildiğimizi bildirdiler. O zaman Tokat, Erbaa'ya bağlıyız. Öğretmen "Erbaa'ya gidecek, orada yüklenme senedi yaptırıcaksın" dedi. Babam "Tamam" dedi. Erbaa bize 45 km uzaklıkta idi. Ben bilmiyorum çocuğum tabi ne kadar uzaktı. Ağa olu Mehmet Özkan'ın babası akşamdan babamı çağırılmış, "Biz yarın gidiyoruz Erbaa'ya sende geliyor musun?" demiş. "Geliyorum" demiş. "Ama biz yola çıkacağız, kamyon bekleyeceğiz, kamyonla gideceğiz, sen de gelir misin?" demiş. Para konusu olunca babam ben zor gelirim demiş. Babamın cebinde 75 kuruşu vardı. 75 kuruşla biz babamla sabahtan yola düştük. 14-15 km gittik. Arkamızdan onlar kamyonla binmiş, geldi. Kamyon durdu. İçeriden Mehmet'in babası "Siz de biner misiniz?" diye sordu. "Bineriz ama parasına bağlı, kaçır kuruş istiyorsun şoför bey?" dedi. "Yirmişerden kırk kuruş isterim" dedi. "Onarşardan yirmi kuruş olursa binerim" dedi babam. Kamyoncu "Alamam" dedi. O Ağa da bu parayı ben vereyim demedi! Erbaa'ya, 45 km yolu 9 saatte yürüyerek gittik. Erbaa'da bizim evimizde bir tütün toplayıcısı durmuş idi, onun oraya misafir olduk. Onun hanımı bize gereken hizmeti yaptı. Hanım akşam oldu, çocuğum yorulmuştur diyerek beni hemen bir banyoya soktu, kendi elleriyle yıkadı. Bana hemen çay demledi, yemek verdi, beni yatırdı. O arada babamgiller sohbet ediyor mu etmiyor mu bilmiyorum. Ben yorgunluktan

uyumuşum gitmişim. Sabahleyin kalktık. Hemen hükümet konağına gittik. Hükümet konağında, O ağaya, Süleyman Efendi'ye, Mehmet'in babasına rastladık. "Çavuş, biz işi dün yaptırдық. Bugün de çocukları gönderdik" dedi. "Sen bir tane şahit bulacaksın" dedi. Babam birisine "Efendi, sen olmaz mısın?" dedi. "Ben olurum, ama bir şahit daha lazım" dedi. Babam, "Ben Erbaa'yı pek tanımam, sen bulsan bir tane daha nasıl olur?" dedi. "Ben bulamam, sen bulacaksın" dedi. Babam yolda gezerken yakın köyde bir arkadaşına rastladı, adam sevinerek "Oğlum okula gitsin, çocuklarımız okula gidecek, tabi olurum" dedi. Hemen gittik, yaptırдық senedi. Erbaa'da bizim bir tanış vardı, şoför Mustafa Bey diye birisi. Yazın gelip bizim bahçelerde piknik yaparlardı. Babamda elmamız çok olduğu için, onlara birer çuval elma verirdi. Bizi görünce o adam salmadı, akşam misafir etti. Sabahleyin de bizi otobüse bindirdi, hiç para almadı. Babamla 75 kuruş'tan 40 kuruş harcayarak, 30 kuruş artırarak, Borabay'a geri döndük. Netice itibarıyla 17 Mart 1941 tarihinde AKE'ye kayıt oldum... Orada ilk bizim yatakları gösteriyorlardı. "Benim yatak nerede lan?" demişim köy tabiriyle, o arada ellerimde arkamda o anda elime bir yumruk indi. Bir de baktım kim olduğunu bilmiyorum, öğretmenmiş. "Burda lan yok, efendi var. Bundan sonra dikkatli konuş" dedi. "Tamam, öğretmenim" dedim. Bu da bana bir hatıra oldu. O olaydan sonra konuşmalarımı dikkatli yaptım.

Emir Şener'in anıları ise şunlardır:

1943 yılında Lâdik'te deprem oldu. İlkokul öğretmenimiz Mazlum Çetin idi. Kadir Başaran, Saffet Özkan köy enstitüsü mezunu öğretmenler olarak benim okuduğum ilkokula geldiler. Ben ilkokul 4. sınıftaydım. Kadir Başaran 1-2-3'ü; Saffet Özkan 4-5'i aldı. 1946'da ilkokulu bitirdim. Başka bir okula devam edecektim. Amasya'da Gökhöyük'te Ziraat Mektebi varmış, oradan çıkan ziraatçı oluyormuş dediler. Bizim fazla arazimiz yok, oraya gitmeyeyim dedim. Lâdik'te köy enstitüsü var dediler. Oradan çıkanda öğretmen oluyor dediler. Öğretmen olmayı tercih ettim. Amasya'ya değil, AKE'ye gittim. Yalnız AKE'ye kolay giremedik. 30 kişilik bir kontenjan açıldı, sonradan ilan edildi Lâdik'e yakın illerden ilçelerden bütün Havza'ya da haber gelmiş öyle gittik. Bizim köyde sekiz kişiydik. İlk gitmemizde sınava giremedik. Bize 30 km uzaklıkta idi, yaya gidip geliyorduk. Arkadaşlardan sınav olmayınca geri Havza'ya dönenler oldu. Biz dağlarda aç sefil kızılcık yiyerek böğürtlen yiyerek köyde misafir kalarak 3 günü geçirdik. Sonra önce uzak yerleri sonra yakın yerleri kaydedeceğiz dediler. Birinci gece, köyün ilkokuluna girdik, sıraların üzerinde yattık. Sonra sıranın üzerinde bizi pireler yedi, pireden uyuyamadık. İkinci gece, İbi köyüne gittik. Arkadaşlara dedim ki "Bizi misafir almaları için akşam namazından sonra gidelim, namazdan çıkanlara görünelim bizi alın diyelim" dedim. Namaz çıkışında İbi'ye gittik. "Bizi misafir edin" dedik. Caminin avlusunda bir misafirhaneleri varmış, orada kaldık, yemek getirdiler sinilerle. Ertesi gün Lâdik dağlarında geziyoruz akşamleyin yüksek tepeden bakıldığında AKE'nin içerisi cıvı cıvı elektrikler yanıyor radyodan türküler söyleniyor, çocuklar kol kola geziyorlardı. Çok imrendik onlara,

"Ah bir girebilsek!" dedik. O gece de Kızılsini köyünde misafir olduk köy halkına durumumuzu söyledik. İkişer üçer kişi evlerine götürdüler. Ertesi gün AKE'ye geldik. Okulda bizden nüfus kâğıtlarımızı diplomalarımızı istediler imtihana gireceğiz sözlü imtihana, Arif Şendil beni imtihan etti. İmtihan salonunun önünde geziyoruz önce uzak ilçelerden gelenleri imtihan yapıyorlar sonra bize gelecek sıra bekliyoruz. O sırada rahmetli babam yanıma geldi dedi ki "Oğlum sen buraya diplomanı nüfuz kâğıdını verdin, sana ne sorarlarsa sen hep aksi cevap ver imtihanı kazanmada köye gidelim. Benim yetiştirdiğim çocukların en büyüğü sensin köyde kim çalışacak kim bakacak bize?" dedi. Bir amcam vardı o da Rusya'da falan esir kalmıştı altı sene dünyayı çok iyi biliyordu bizi seyrediyordu yanıma geldi. "Oğlum baban ne söylüyor böyle, senin kefilin ben olacağım yüklem senedini ben vereceğim imtihanı kazanmadan salondan çıkma" dedi. Babamı da kolundan tuttu "Dokunma çocuklara bunun ilersi çok iyi olacak istikballeri çok parlak" dedi. Babamı benim yanımdan ayırdı bana da "Oğlum sakın imtihanı kazanmadan çıkma" dedi. Arif Şendil sınavda bana üçgenin alanını buldurdu. Orada organların iskeletlerin asılı olduğu bir şey vardı bu ne diye sordu. İskelet, insan iskeleti dedim iç organlarımız vardı mide, bağırsak, karaciğer vs. onları sordu. Tamam, çıkabilirsin dedi. İmtihanı kazanmıştım. 1948'de kayıt oldum... Okulda ilk gün, yemekhaneye gittik tas kebabı çıkmıştı. Tas kebabını çok sevdim karnım çok iyi doydu...

AKE mezunu Adil Çankaya, okula ilk kayıt anında yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

1942 eğitim öğretim yılı başında AKE'ye girdim. Eğitim başı dediğimiz bir eğitimci kaydımızı yaptı. Kaydı yaparken bize, "Oğlum, aşağıdaki ok yönünü takip edeceksiniz" dedi. Okun gösterdiği yönde ilerledik ve yata Khanemize geldik. Herkes yatağını düzeltmeye başladı. Bir tane de battaniye verdiler. Sonra yata Khanemizi düzenledik. Ertesi gün yeni gelenlerle birlikte bizi banyoya götürdüler. Banyoda üzerimizde köyden getirdiğimiz giysileri çıkarttılar, yeni ceket, pantolon ve iç çamaşırı verdiler (Çankaya 2003: 6).

AKE mezunu öğretmenlerin anılarından da anlaşılacağı gibi, AKE'ye kayıt olmaları o günlerin koşulları düşünüldüğünde tüm öğrenciler için hiç de kolay olmamıştır. Çünkü köy enstitülerine giren öğrencilerin neredeyse tamamı yoksul köy çocuklarından oluşmuştu. Maddi sıkıntıların köy yaşam koşullarını olumsuz etkilemesi, ailelerin öncelikle beslenme-barınma ihtiyaçlarını giderme isteği, eğitime gereken önemin verilememesi sonucunu doğurmuştur. Bu koşullar altında da olsa AKE'ye çok fazla sayıda öğrenci kayıt edilmiştir.

Öğrenciler AKE’de ilk günlerini orayı tanımakla geçirmişlerdir. Bunu yaparken de onlardan önce okula kayıt olan hemşerileri ile yakın ilişkiler kurmuşlardır. Bu kişiler, yeni gelenlerin yol göstericisi, abisi-ablası-kardeşi olmuşlardır. Okulun çevresini, yemekhane, yatakhane kurallarını, çalışma düzenlerini onlara anlatmışlardır. Öğretmenler ise okula kayıt olan bu öğrencilerin her türlü sorunları ile ilgilenmiş, onları yakından takip etmiş ve tanımaya çalışmışlardır. Zaten anılardan da anlaşılacağı üzere, AKE’ye kayıt için gelen öğrenciler, il, ilçe ve köylerden gruplar halinde gelmişlerdir. Birbirlerine arkadaş olmuş, birbirlerinden cesaret almışlardır.

3.2. Akpınar Köy Enstitüsünde Yaşam

Köy enstitülerinde yaşam, “iş” üzerine kurulmuştur. İş ile kastedilen ise, geleneksel yöntemlerin aksine, eğitim öğretim etkinliklerinin gerçek ortamlarda, gerçek araç ve gereçler kullanılarak yapılmasıdır. Bir başka söyleyişle iş içindeki eğitim, öğrencinin kazanacağı davranışlarla ilişkisi olan tüm canlı ve cansız varlıklarla yüz yüze getirilmesi, getirilemiyor ise onların yerini tutabilecek araç ve gereçlerin kullanılarak sürdürülmesi, bu arada öğrencinin her şeyiyle kendisini bu sürece vermesi demektir. Günümüz eğitim anlayışında yaparak yaşayarak öğretim ilkesi olarak tanımlanabilen bu durum enstitü yaşamının en belirgin özelliği olmuştur.

Köye gerekli her türlü meslek elemanını yetiştirmeyi amaçlayan enstitülerde, gerçek yaşamdaki işler, eğitim öğretim faaliyetlerinde birer yöntem olarak kullanılmıştır. Bu sayede, öğrenciler doğadaki ve toplumdaki olayların nedenini, sonuçlarını bilimsel bilgiyle birlikte bizzat yaşayarak öğrenmişlerdir.

Araştırmanın bu bölümünde, enstitülerde benimsenen bu yaşam anlayışı doğrultusunda, AKE öğrencilerinin günlük yaşantıları, eğitim öğretim etkinlikleri, beslenme, barınma koşulları, elde edilen bulgular ışığında ele alınarak değerlendirilmiştir.

3.2.1. Eğitim Öğretim Yaşamı

Daha önce değinildiği gibi, köy enstitülerinin kuruluş yıllarında kitaplaştırılmış belli bir öğretim programı yoktu. Dersler, yasa, yönetmelikler ve genelgelerde belirlenen çerçeveler doğrultusunda işlenmekteydi. 1943 yılında köy enstitülerinde gerçekleşen eğitim öğretim yaşamının olumlu yönleri dikkate alınarak ve her enstitüden gelen görüş ve öneriler de göz önünde bulundurularak daha önce geliştirilme süreci hakkında bilgi verilmiş olan bir öğretim programı uygulamaya konuldu. Böylece 1943 köy enstitüsü öğretim programının, program geliştirme ilkelerine uygun bir özen ve süreç içinde titizlikle hazırlandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra 1943 öğretim programının ruhu itibariyle tüm köy enstitülerinde aynı şekilde uygulanması koşulu da getirilmemişti. Enstitüler, günlük, haftalık, yıllık çalışma programlarını, enstitü olanaklarına, çevre ve iklim özelliklerine, üretim ve iş durumuna göre öğretim programında belirtilen ve her derse ayrılan yıllık iş süresini eksiltmeden kendileri de planlayabilmekteydi. Programın sağladığı bu esneklik enstitülerin başarılı olmasındaki en önemli etkenlerden biri olmuştur.

Köy enstitülerinde çalışma süresi 24 saat idi. 4274 sayılı kanunun 10. maddesinin açıklamasında da belirtildiği gibi, enstitülerde tanyerinin ağarmasından güneş batıncaya ve geceleri de uyku zamanına kadar her türlü işte çalışması esas alınmıştır. Köy enstitülerindeki bu devamlı çalışma temposu ile ilgili olarak köy enstitüsü mezunu Talip Apaydın "Köy Enstitüsü Yılları" adlı eserinde (1983: 29) şunları anlatmaktadır:

Hep o yıllardaki öğretmenlerimizi düşünüyorum. Bugünkü ölçülerle anlamak çok zor oluyor. İş nasıl kutsal bilmişler, çalışmayı ve çalıştırmayı nasıl benimsemişler? Tatili izni olmayan bir okulda öğrencilerle birlikte gece gündüz sürüp giden bir çalışma. Öyle bir ortam yaratmışlar ki çalışmayınca rahatsız oluyorduk. Kaytaran, işten kaçan arkadaşlar en büyük ayıbı işlerdi. Utanç çukuruna düşerlerdi. Birlikte çalışmanın, başarmanın ortaya eser koymanın coşkunluğu içindeydik...

Enstitülerde öğretmen ve öğrencilerin iş durumuna göre, genellikle yaz aylarında, dönüşümlü olarak yılda 45 gün izin kullanma hakları vardı. Bu süre içinde enstitüler, nöbetçi öğrenciler sayesinde hiçbir aksama olmadan işletilmekteydi. Tarım ve iş çalışmaları, kültürel etkinlikler sürdürülmekteydi. Enstitülerde, öğretmenlerle birlikte öğrencilerin de nöbete kalmaları önemli bir eğitim ilkesiydi. Her öğrenci yaşına, yetişkinliğine, sağlık durumuna göre, değişik alanlarda dönüşümlü olarak nöbet tutardı (Altunya 2005: 84). Bu durum enstitülerin, gece gündüz sürekli çalışan bir kurum olmasını sağlamıştır.

Nöbetçilik sistemi enstitülerde sadece tatil zamanlarında değil, bütün yıl boyunca uygulanmıştır. Her hafta bir sınıf nöbetçi olur. Nöbetçi olan sınıf o hafta ders yapmaz, okulun hizmet götürülmesi gereken her alanında, yemekhane, yemek odası, mutfak, yatakhane, işlikler, kütüphane, banyo, çamaşırhane, tarım alet depoları, okul kapısı, santral, müzik odası vb. işler nöbetçiler tarafından yapılırdı. Kimin hangi alanda çalışacağı ise, nöbetçi olan sınıfın başkanı ile okul başkanı tarafından belirlenirdi. Dersliklerin temizliği ise haftalık nöbetçilikten ayrı bir sıra ile yapılırdı. Her gece etüdünden sonra sınıf başkanı elindeki sınıf listesinden sıra ile iki kişiyi nöbetçi belirler, bu kişiler sınıfı temizleyip ertesi güne hazır hale getirirlerdi (Menekşe 2005: 110).

Enstitülerde gerçekleşen tüm bu faaliyetler, disiplinli bir çalışmanın ürünüydü. Öğrencilerin saat kaçta uyanacağı, hangi saatte, nerede ve nasıl çalışacağı sistemli bir şekilde planlanmıştı. AKE'de de günlük işler belirli bir programa göre yapılmaktaydı. Araştırmanın bu bölümünde, AKE mezunlarından edinilen bilgilerle, enstitüde gerçekleşen günlük eğitim öğretim faaliyetlerine yer verilmiştir.

Sefer Ertaş bir gününü şöyle anlatmıştır:

Her sabah, 6.00-6.30 gibi herkes spora kalkardı. Yemekten evvel spor yapardık. Ondan sonra yemeğe giderdik. Çaylarımız sürahi ile masalarımıza gelirdi. Sabah kahvaltısında zeytin,

peynir yedik. Ama yeteri kadar değildi. Hele savaş döneminde tek kuru üzüm, çeyrek ekmek yediğimiz bile oldu. O şartlarda idare etmesini biliyorduk. Kahvaltı bitince 8.00-8.30 gibi mütalaa başlardı. Sonra derslerimize girerdik. Hem teorik hem de uygulamalı derslerimiz vardı. Tarım, müzik, resim bunlar uygulamalı idi.

Mecit Kalkan bir gününü şöyle anlatmıştır:

Her sabah jimnastik saati olurdu. Yürüyüş yapardık. Yaslı gittim şen geldim marşını okurduk. Marşın sonunda da "Vatanımız, İnönü'müz sen çok yaşa!" derdik. Tabi Demokrat Parti iktidara geçince orayı söyletmediler. Dersler başlamadan önce şeref kapısının önünde içtima olurdu. Ondan sonra sınıf başkanları nöbetçi öğretmene yoklama verirdi. Bu şu şekilde olurdu: "1-B, Rahat! Hazır ol!, Sağa bak!" der, başkan götürüp yoklamayı verirdi. Bütün sınıflar yoklamalarını verdikten sonra, nöbetçi öğretmen "Akpınar, Rahat, Hazır ol!" derdi. Konuşmasını yapardı ve herkes sonra sınıflarına dağılırdı. Sabah içtimasından sonra, dersleri olan öğretmenler, saatlerinde okula gelirlerdi. Öğretmen sınıfa girdiğinde bütün öğrenciler ayağa kalkardık. Günaydın derdi. Bizde arkadaş, hocam gibi kelimeler yoktu. Öğretmenim derdik. Oturun derdi sonra derse başlardı. Öğretmenlerimiz bazen dersleri kendileri anlatırdı bazen de ödev verirdi. Ödev verdiği öğrenci dersi anlatırdı. Öğretmen onun anlattıklarını soru-cevap şeklinde tamamlardı. Sınavlarımız sözlü ve yazılı iki usulde olurdu. Bir ay sürerdi. Yazılı sınavlarımızı sınıflarda değil de, yemekhanede büyük masalarda ayrı ayrı oturarak olurduk. Sözlü sınavlarımız sınıfta olurdu. Sabah akşam zorunlu etütlerimiz olurdu. Küçük sınıfların başına büyük sınıflardan birer öğrenci görevlendirilirdi. Etütlere mütalaa derdik, görevli öğrenci gelir başımızda beklerdi...

Hamdi Şahin bir gününü şöyle anlatmıştır:

Akpınar'da geçirdiğim dönem iki türlü anlatılabilir. Biri yaz hayatı, diğeri kış hayatıdır. Kışın, sabahları erkenden 6.00-6.30 gibi uyanırdık. Herkes tuvalet, lavabo ihtiyacını giderirdi. Ondan sonra yemek zili çalar, herkes yemeğe giderdi. Yemekten sonra 1 saat sabah mütalaa yapıldı. O günün derslerine hazırlık için çalışırdık. Sabah 8.00-8.30 gibi derslere başlardık, öğlene kadar yapardık. Sonra öğlen yemeği olurdu. Tekrar 13.00-13.30 gibi derslere öğleden sonra devam ederdik. Ders aralarında top oynar, gezerdik okulun bahçesinde. Ders saati geldiğinde, programda belirtilen derslere göre öğretmenler derse gelirdi. Akşam yemeğinden sonra ise tekrar bir mütalaa yapardık. Mütalaalarda sessizce, sınıfta çalışırdık. Arada nöbetçi öğretmenler dolaşırdı. Akşam mütalaaasından sonra yatmaya giderdik. Yaz çalışmalarında, Haziran ayında marangozluk bölümündekiler marangozhaneye gider, ne çalışması yapılacaksa çalışırdık.

AKE’de yaz aylarında yapılan alışmaları Mecit Kalkan da şöyle anlatmıştır:

Okulun badana, boya işlerinde, evre temizliğinde görev alırdık. Tarım retmenimiz Niyazi ağlar’ın denetiminde bağ, bahçe bakımı yapardık. Mısır, pancar apalardık. Siğir, atlar, koyunlar, tavuklar vardı, onlarla ilgilenirdik. mer Saray retmenimizle birlikte arıcılık yapardık.

Ali Syleyici bir gününü şöyle anlatmıştır:

İkinci sınıfta sanata ayrıldık. Beni marangozluğa ayırdılar. Sürekli iş yapıyor, çalışıyorduk. Ağır işlerde çalışıyorduk. Sabahleyin mütalaaya gidiyorduk, daha sonra leye kadar ders yapıyorduk. Öğleden sonra işlik başı Halis zgn bizi işe ayırıyordu. Marangozhanede Ruhi Usta vardı. Ben çok severdim onu. Rendeyle falan işler yapardık. renmesek bile retenin yanında çalışıyorduk. AKE’ye gidenler retmen olmasalar bile hayatta büyük başarılarla sahip oluyorlardı. Sadece okuma değildi bize orada retilenler... Geceleri saat 10’a kadar mütalaaya yapıyorduk. Mtalaadan sonra münazara oluyordu. Mnazaralar gece saat 12’ye kadar sürüyordu. Horonlar, eğlenceler, türküler, halaylar çekiliyordu hatta tekerlemesi de var: “Akpınar’ın başında borana bak borana, müdür beyimizi de istiyoruz horona”.

Emir şener bir gününü şöyle anlatmıştır:

Sabahleyin kalktıktan sonra mütalaaya yani etüt olurdu. Mtalaadan sonra yemeğe giderdik. Hatta mtalaadan önce beden eğitimi oyunları vardı. Milli oyunlarımızı oynardık. A karnına oynardık. Askerdeki içtima gibi a karnına zor bir şey idi. Yatakhaneler boşaldıktan sonra hepimiz orada toplanır birtakım beden eğitimi hareketleri yapardık. Daha sonrasında yemeğe gidip sonra derslerimize başlardık. Derslerimizde, mesela Türkçe dersinde önce sessiz okuma yapardık. Konuyu okurduk sonra sesli birkaç kişi okurdu ve ana fikri ne ise onu bulurduk. Öğretmenimiz okuma yazması zayıf olan öğrenciler için ayrı çalışmalar düzenlerdi. O çocukları kümelere ayırırdı. alışkanları bir kümeye ayırırdı. Tembelleri bir kümeye ayırırdı. Tembellere sezdirilmezdi ama tembel oldukları. Bilmediklerinizi gidip şunlara sorun renin derdi aranızda danışın derdi. Onlar da bilmedikleri konuları bilenlere sorarlardı.

Abdullah Gökay bir gününü şöyle anlatmıştır:

Sabahleyin içtima olur, iş taksimi yapılırdı. Bir sınıf derse bir sınıf tarıma giderdi. lene kadar ders, lenden sonra tarım ya da tam tersi olurdu. Sabah kalkınca spor yapmak zorundaydık. Spor olarak da milli oyunlarımız oynanırdı. Bütün ğrenciler, büyük meydanda toplanır. 15-25 dakika müzikle beraber spor yapardık. Sonra kahvaltı, içtima ve iş taksimi yapılırdı. Herkes görevinin başına giderdi.

Adil ankaya enstitüde geçen bir gününü şöyle anlatmıştı:

...Sabahleyin kültür dersleri görmek üzere bizi sınıflara dağıttılar. Saat 12'ye kadar kültür dersleri görüyorduk. Tarih, coğrafya, matematik bu gibi dersleri görmeye başladık. Öğlende yemeklerimizi yedik. Yemekten sonra bizi okulun Ziraat Bahçesi vardı Akpınar'ın önünde, oraya götürdüler. "İşte burası meyvelik olacak. Burada yapılacak ziraat tekniklerini sizlere öğreteceğiz" dediler. Ondan sonra bize okulun başka bir bölümünü gösterdiler. Burada koyunlar, inekler, atlar numunelik olarak bulunuyordu. "Burası koyun sahamız olacak" diye bize gösterdiler. Her gün sabahları öğlene kadar kültür dersleri alıyor, öğlenden sonra dallara ayrılan arkadaşlarımız kendi dallarına göre eğitiliyorlardı. Akşamları saat 19.00-20.00 arası mütalaa yapılıyor. Mütalaadan sonra yatakhanelere gönderiliyorduk (ankaya 2003: 6).

AKE mezunu öğretmenlerin verdiği bilgilerden yola çıkılarak okulun bir günlük eğitim öğretim çalışmaları şu şekilde özetlenebilir:

AKE'de eğitim öğretim faaliyetleri sabah saat 6.00'da başlayıp gece saat 00.00'a kadar sürerdi. Öğrenciler her sabah 6.00'da uyanırlardı. Önce kişisel temizliklerini yapar ardından da yataklarını düzeltir ve yatakhanelerini temizlerlerdi. Öğrencilerin tamamı okulun önünde toplanır ve spor yaparlardı. Sabah spor çalışmaları, beden eğitimi dersinde öğrendikleri temel jimnastik hareketleri ve bazı oyunlardan oluşmaktaydı. Spordan sonra yemekhaneye gidilir ve kahvaltı yapılırdı. Kahvaltıda zeytin, peynir, ekmek yenilir, çay içilirdi. Kahvaltıdan sonra bir saat mütalaa, yani etüt çalışması yapılırdı. Etütlerde, o günkü derslerin hazırlıkları tamamlanırdı. Nöbetçi öğretmenler, etütlerde öğrencileri denetlerdi. Ayrıca küçük sınıfların başında büyük sınıflardan bir öğrenci rehberlik yapsın diye görevlendirilirdi. Bütün bu hazırlıklardan sonra 8.30-9.00 gibi derslere başlanırdı.

AKE'de dersler kuramsal ve uygulamalı bir biçimde sürdürülürdü. Her sınıf kendi programına göre hareket ederdi. Öğlene kadar süren bu çalışmalar, öğle yemeğinden sonra da devam ederdi. Ders aralarını öğrenciler bahçede gezerek, top oynayarak, müzik aletleri alarak, söyleşerek değerlendirirlerdi. Dersler bittikten sonra akşam yemeği yenilir ve

öğrenciler hem o günkü eğitim öğretim etkinliklerini yeniden gözden geçirmek, hem de ertesi güne yönelik olarak derslerde verilen ödevleri yapabilmek amacıyla sınıflarına gider ve mütalaa (etüt) yaparlardı. Mütalaalardan sonra ise eğlenceler düzenlenir, türküler söylenir, halaylar çekilirdi. Daha sonra ise bütün öğrenciler yatakhanelerine gider koşullarında biraz söyleşir, dolaplarını gözden geçirir, dişlerini fırçalar ve dinlenmeye çekilirlerdi. Öğrencilerin belli bir saatten sonra mutlaka uyumaları istenirdi. Bu durum nöbetçi öğretmenler tarafından ciddi biçimde denetlenirdi. Nöbetçi öğretmenler sabaha kadar öğrencilerin yatakhanelerini dolaşır ve onların rahat bir uyku uyumaları için her türlü önlemi alırlardı. Ertesi gün öğrenciler uyanma saatinde uyanır ve onlar için enstitüde yeni bir gün başlardı.

Enstitülerde gerçekleşen eğitim öğretim yaşamı sadece dersler ve işlerden ibaret değildi. Öğrencilerin kendilerini her yönden geliştirmeleri hedefleniyordu. Bu nedenle ders dışı saatlerde kitap okunmasına büyük önem veriliyordu. Okumak köy enstitüsü öğrencilerinin en belirgin özelliğiydi. Çünkü ancak o zaman daha kapsamlı bir dünya görüşüne sahip olabileceklerine, farklı kültürleri uygarlıkları tanıyabileceklerine dolayısıyla kendilerini geliştirebileceklerine inanıyorlardı. Öğretmenler de öğrencileri bu doğrultuda sürekli yönlendirirlerdi. O yıllarda MEB tarafından dünya klasiklerinden gerçekleştirilen çeviri kitapları köy enstitüsü öğrencileri için son derece önemli ve yararlı okuma materyalleri olmuştur.

AKE mezunu Adil Çankaya (2003: 6), AKE öğretmenlerinin yönlendirmeleri ve sıcak yaklaşımları ile ellerine geçirdikleri her şeyi okuduklarını belirtmiştir. Çankaya, ayrıca AKE'nin içinde zengin eserlerin bulunduğu bir kütüphanesi olduğunu ve mütalaa saatlerinde kütüphaneden klasikler, romanlar alıp okuduklarını da anlatmıştır.

Sefer Ertaş, AKE'de kitap okumaya çok önem verildiğini, öğrencilere topluca okuma alışkanlığı kazandırılmak istendiğini belirtmiştir.

Ali Söyleyici ise, hayatında ilk kitabı AKE’de okuduğunu, onun da roman olduğunu ancak romanın ne olduğunu bilmeden okuduğunu belirtmiştir.

AKE’de öğrencilerin birer ülkü eri olarak yetişmesini ve onların her yönden gelişmelerini hedefleyen çalışmalar bunlarla sınırlı değildi. Öğrencilerin Cumhuriyetin temel değerlerini yürekten benimsemelerine, engin bir yurt ve ülke sevgisi duymalarına yönelik çalışmalara özel bir yer verilirdi.

Sefer Ertaş, enstitünün kendilerine benimsetmeye çalıştığı dünya görüşünü şöyle anlatmıştı:

Ülke kalkınması için en önemli düşünceleri bu okulun öğretmenleri beynimize yerleştirdiler. Her pazartesi günü toplu konuşmalar yapılırdı. O konuşmalarda bize köyün kalkınması için ne gerekiyorsa hepsini açıklarlardı. Bizi öyle ideallerle yetiştirdiler ki biz kendimizi unuttuk. Bana göre o öğretmenler sadece maaş almak için o mesleği yapmadılar. Bize bütün bildiklerini, ideallerini aşıladılar. Bize bir duruş kazandırdılar.

Mecit Kalkan ise enstitünün kendisine verdiği disiplin anlayışını şöyle anlatmıştı:

Biz enstitülerde kardeşlik nedir öğrendik. Ben bugün hala sınıftaki arkadaşlarımla numaraları ile adlarını hatırlarım, sayarım. Onları sanki annemi, babamı, kardeşlerimi yani akrabalarımı tanıdığım kadar iyi bilirim. Biz aile gibiydik, sırlarımızı dışarıdakiler bilmezdi. Ne olduysa sınıfın içinde kalmıştır. Ben AKE’ye gitmeden önce babamın öğrencisiydim. Sonra babamın müdürü oldum. 21 sene aynı okulda babamla beraber çalıştım. Babam bir gün rahatsızlandı, hastaneye gidecekti sevke falan gelmedi. İlköğretim müdürlüğüne “Okulumuz eğitimci Hüseyin Kalkan, şu günden beri hasta olarak okulumuzdan ayrılmıştır. Fakat hiçbir sevk, rapor kâğıdı alınamamıştır” şeklinde babam hakkında bir yazı yazdım. O zamanın ilköğretim müdürü dedi ki “Baban bu senin!”. Ona “Görevin babası, anası olmaz” dedim. Babam bana karşı çok saygılı idi. Sınıfına girdiğimde ayağa kalkardı, beni saygı ile karşılardı. Zaten öyle olmasa 21 sene beraber çalışamazdık.

Şaban Turguter, AKE’nin kendisine devletçilik ilkesini aşıladığından söz etmiştir. Turguter, öğretmenlerinin kendilerine sürekli, okuldaki her şeyin onların paralarıyla yapıldığını, devletin malına sahip çıkmak gerektiğini vurguladıklarını, bu nedenle de kendisinin o yıllardan beri devletin her şeyine sahip çıkmaya özen gösterdiğini belirtmiştir.

Enstitülerin günlük yaşamlarının yönetilmesinde ve sürdürülmesinde öğrencilerin katılımına büyük bir önem verilmiştir. Yapılan işler ve alınan kararlarda öğrencilerin katkı sağlamasına çalışılmıştır. Bu nedenle öğrenci başkanlığı kurularak, okul yönetimi ve öğrenciler arasındaki ilişkiler sağlanmıştır. Öğrenci başkanlığı, enstitülerdeki öğrencilerin hem kendi kendilerini yönetmelerinde hem de yönetimle olan ilişkilerinin düzenlenmesinde çok önemli rol oynamıştır.

Okul öğrenci başkanı, seçimle göreve gelirdi. İsteyen her öğrenci, başkanlık için aday olabilirdi. Aday öğrenciler arkadaşlarının oylarını alabilmek için bir hafta süreyle propaganda da yapabilirlerdi. Bu kişilerin asıl görevi ise okul yönetiminin öğrencilerden ve öğrencilerin de okul yönetiminden beklentilerine aracılık etmektir. Ayrıca öğrenci başkanı, öğrencilerin yönetiminden de sorumlu idi (Menekşe 2005: 106).

Enstitülerde öğrencilerin tamamının katılımıyla ve son derece demokratik bir yöntemle seçilerek oluşturulan öğrenci başkanlığının görev süresi enstitüden enstitüye değişiklikler göstermekteydi. Altunya (2005: 86) bu sürenin Çifteler’de aylık; Pazarören’de haftalık olduğunu belirtmiştir. Enstitülerde bir de nöbetçi öğrencilikler vardı. Nöbetçi öğrenciler bir hafta süreyle nöbet alanlarına giren işlerde okul yönetimine yardımcı olurlardı.

AKE’de öğrencilerin yönetime katılmalarıyla ilgili olarak, iki dönem öğrenci başkanlığı da yapmış bulunan Osman Çakır, şu açıklamaları yapmıştı:

Ben iki dönem talebe başkanlığı yaptım. Bütün okulun işleri talebe başkanından sorulurdu. Ambara gidecek, erzak çıkacak... Talebe başkanını okul idaresi seçiyordu. İdare, her on beş günde bir toplanır, bir hafta süreyle okulu yönetecek olan öğrenciyi seçerdi. Talebe başkanı, okulun yemeği, temizliği gibi bütün işleri yönetirdi. Sabah saat 5.30’dan gece 00.00’a kadar okulun her işinden sorumlu olurdu. Öğrenciler saat 6.00’da kalkıyorsa talebe başkanı onlardan önce uyanırdı. Sabahları boşalmayan yatakhaneleri boşaltırdı. İçtimalarda sınıf başkanları gelir, talebe başkanlarına tekmil verirdi. O tekmili talebe başkanı nöbetçi öğretmene verirdi. Nöbetçi öğretmende diğer öğretmenlere bildirirdi. Faaliyetler böylece başlardı. Nöbetçi öğretmeni, mutfağa gider, masaları temizler, yemekleri

hazırlardı. Talebe başkanı bunları kontrol ederdi. Bu sistemde okulun yönetimine öğrenciler katılmış olurdu.

Daha önce nöbetçilik sisteminde belirtildiği gibi, nöbet sırası gelen sınıfın öğrencileri öğrenci başkanına yardım ederlerdi. Yatakhane, yemekhane, kütüphane, çamaşırhane vb. yerlerde görev alan öğrencileri, öğrenci başkanı denetlerdi. Tam bir demokrasi örneği olarak gösterilen bu durum, öğrenci eğitici kollarının seçiminde de yaşanmıştır. Çakır, sosyal kollarda öğrencilere görev verildiğini, bu kollara öğrencilerin ve kol başkanlarının seçildiğini, bu seçimin senede bir defa gerçekleştiğini ve her sene sosyal kolların seçiminin tekrarlandığını belirtmiştir.

Enstitülerde yaşanan demokratik eğitimin bir diğer göstergesi ise hafta sonları yapılan değerlendirme toplantılarıdır. Bakanlıktan gelen genelgelere göre "Enstitü işleri, en az on beş günde bir, bütün öğretmen ve öğrenciler bir araya gelerek konuşulur ve bu konuşmalarda olanaklar ve Bakanlık emirleri göz önünde tutularak verilen kararlara uygun olarak yürütülür" (Menekşe 2005: 101).

AKE mezunları bu konuda, bu toplantıların her hafta sonu yapıldığını ve genel olarak okulun eğitim öğretim ve yönetim çalışmaları üzerinde konuşulduğunu belirtmişlerdir. Bir hafta süreyle seçilen öğrenci başkanı, nöbetçiler değerlendirilerek, yapılan çalışmalarla ilgili yeni kararlar alınmıştır. Eğitim öğretim çalışmaları ve öğretmenler gereken konularda yeri geldiğinde eleştirilmişlerdir.

Köy enstitülerinin bu eşsiz eğitim öğretim yaşantısı, öğrencilere haksızlığa ve yanlışla karşı savaşmayı öğretmiştir. Aklını ve bileğinin gücünü kullanmasını bilen öğrencilerin yetişmesini sağlamıştır. Demokratik eğitim anlayışının gerektirdiği sevgi, saygı, dayanışma ortamı içerisinde her alanda öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine fırsat yaratmıştır.

Köy enstitülerinde, her sınıfın her yönden sorumluluğunu üstlenen bir küme öğretmeni vardı. Küme öğretmeni, öğrencileriyle yakından ilgilenerek

onların her türlü problemlerine çözüm bulmaları konusunda rehberlik yapardı. Küme öğretmenleri her yönden öğrencilerine ailesinden birisiymiş gibi yakın durmaya çalışırlardı (Menekşe 2005: 114).

Emir Şener, AKE’de öğrenime başladığı 1948 yılında 1-B sınıfı küme öğretmeni Nezihe Avlaç ile ilgili olarak şu anısını anlatmıştır:

Küme öğretmenimiz Nezihe Avlaç, her öğlen sınıfa gelir, bizim çalışmalarımızı kontrol ederdi. Her öğlen yarım saat kitap okurduk. Öğretmenimiz ilk gün, kitap okumaya geçmeden önce sırayla bizimle tanıştı. Adın ne? Nereden geldin? Neyi seviyorsun? Şeklinde bize sırayla sorular sordu. Sıra bana gelince, arkadaşlarım çok güzel şiir yazar dediler. Öğretmenimiz de bana, “Yarın sabaha kadar 1-B sınıfı için bir şiir yazacaksın” dedi. Bende üç kıtalık bir şiir yazdım. Öğretmen okudu, çok beğendi...

Şener’in anlarında yer alan bu durum, küme öğretmenin, öğrencileri yakından tanıyarak, onları enstitü yaşamlarında doğru alanlara yönlendirmesini sağlamıştır. Küme olarak yapılacak çalışmalarda öğrenciler için etkinlikler planlamasını kolaylaştırmıştır.

Şener’in 1948 yılında ilkokulu yeni bitirmiş bir köy çocuğu olarak yazdığı üç kıtalık şiir, AKE’de okumakta olan öğrencilerin duygu ve düşüncelerini ortaya koyması açısından önemli görülerek aşağıda sunulmuştur.

Hem ilimde, hem sanatta,
Çalışkandır bizim 1-B,
Sınıfımız çok güzeldir,
Çok şenlidir bizim 1-B.
Az zamanda çok iş görür,
Herkes över bu sınıfı,
Daim doğru yolda yürür,
Yılmak bilmez bizim 1-B.
Bilgimizle bu sınıfta,
Hepimiz de gözdeyiz,
Enstitünün içinde de,
Çok tanınan biz 1-B’yi

Köy enstitülerinde üretime dönük eğitim öğretim çalışmalarının yapıldığına daha önce değinilmişti. Hangi enstitüde öğrencilerin ne tür üretime dönük eğitim çalışmalarında bulunduğunu öğrenebilmek için "Köy Enstitüleri Dergisi"nin "Enstitülerden Haberler" bölümüne bakmak yeterlidir. Kuşkusuz burada çıkan haberler köy enstitülerindeki tüm etkinlikleri kapsamamaktaydı.

Köy Enstitüleri Dergisinin ikinci cildinde AKE ile ilgili olarak şu çalışmaların yapıldığı haber konusu yapılmıştı:

- Eski yemekhane binası, derslik ve yatakhane haline getirilmiştir. Yeniden 1000 kişilik bir yemekhane binası ve mutfak yapılmıştır.
- Enstitü uygulama ilkokulu binası bitirilmiştir.
- Depremde yıkılan binalardan bir tanesi onarılmış, 22 yataklı bir revir haline getirilmiştir.
- Bir defada 250 ekmek pişirecek bir fırın yapılmıştır.
- Eski revir, kız öğrenci reviri yapılmıştır.
- Yollar için 20.000 taş kesilmiş, 300 metre yol döşenmiştir.
- İki kireç ocağından günde 3 ton kireç alınmıştır.
- Eski binalardan birisi onararak marangozhaneye çevrilmiştir.
- Araba atölyesinde 70 araba yapılarak mezunlara dağıtılmıştır.
- Derslikler için dört kişilik 75 masa, 600 tabure, yemekhane için 100 bank yapılmıştır.
- 100 öğrencinin rahatça okuyabileceği bir kitap okuma odası yapılmıştır (Menekşe 2005: 125).

AKE'de bir yandan bu çalışmalar yapılırken diğer taraftan da Tonguç ve İnönü enstitüleri görmek, faaliyetleri izlemek üzere yola çıkmışlardı.

Ankara'dan yola çıkan tren, sırasıyla Pazarören, Yıldızeli Köy Enstitülerine doğru devam ederek, nihayet 23 Ağustos 1942 günü AKE'ye gelmişti.

İnönü, AKE'de bulgur ve tarhana hazırlamakta olan kız öğrencilerin çalışmalarıyla ilgilenmiştir. Bunların makine ile yapılıp yapılamayacağını sormuştur. Marangozluk, demircilik işliklerini gezmiştir. O sırada marangozluk öğretmeninin, bir grup öğrenci ile birlikte Hasanoğlu'na yardıma gittiğini öğrenmiştir (Tonguç E. 2007: 334).

Enis Deveci'nin anılarında da yer verildiği üzere, 1942 yılında Hasanoğlu'na bir ekip gönderilmişti. İnönü'nün okula gelişi bu zamana denk gelmiştir. Daha sonra Akpınar suyunun kaynağı gezilmiştir. Enstitünün sebze ve meyve bahçeleri gezilirken, İnönü AKE'nin çevre ve iklim koşullarını çok elverişli bulduğunu belirtmiştir. Lahana ve domates tarlalarını da gezdikten sonra AKE yöneticileri ve öğretmenleri ile görüşmüştür. Öğrencilerin derslerine girerek, onlara yüksek sesle kitaplarından bir şeyler okutmuştur. Memnun kaldığını belirttikten sonra ise dışarıda bütün öğrencilerle birlikte İstiklal Marşı'nı söylemiştir (Tonguç E. 2007: 335).

İnönü, okul anı defterine yazdığı yazısında AKE ile ilgili duygu ve düşüncelerini şu şekilde dile getirmişti:

Samsun'a gelinceye kadar köy enstitülerinden üçünü gördüm. Kız ve erkek köylü çocuklarımız hem müesseselerini kuruyorlar, hem de ileride ifa edecekleri yüksek vazifeleri için hazırlanıyorlardı. Yapıcı, çare bulucu, çalışkan bir ruh bu enstitülerin hayatına hâkim olmuştur. Bu durumu görmekten pek memnun oldum, pek ümitliyim. Türk kızlarının müstesna haysiyeti ve ciddi vazife severliği bütün mekteplerimizde olduğu gibi köy enstitülerinde de göze çarpmaktadır. Öğretmenler ve enstitü müdürleri Türk köyünün geleceğini sağlam temellere istinat ettirmek için aşk ile çalışıyorlar. İktidarlı, fedakâr ve vatansever köy öğretmenleri yetiştirmek enstitülerin mukaddes emelleridir. Şüphe yok ki enstitü öğretmenlerine ve müdürlerine düşen vazife hepimiz için, her vatansever için imrenilecek, heves edilecek bir vazifedir. Şimdiki tutumları iyi netice alacağımız ümidini bende çok kuvvetlendirdi. Köy enstitüleri hakkındaki bu müspet görüşlerimi vatandaşlarıma söylemekten zevk alıyorum.

İnönü ile birlikte AKE'ye gelen İsmail Hakkı Tonguç'un incelemeleri konusunda Enis Deveci şu açıklamaları yapmıştı:

Biz son sınıfta iken, "Hakkı Tonguç geldi" dediler. Çok babacan, şefkatli bir adamdı. Son sınıf olduğumuz için bizim sınıfa girdi. Dersimizi sonuna kadar dinledi. Teneffüse bizimle birlikte çıktı. Bahçede bizim içimizde yürürken şöyle bir baktı. "Çocuklar, sizler yarın öğretmen olacaksınız. Okulunuzun kiremitleri kırılmış. Su sızıyor. Ne yaparsınız?" diye sordu. "Değiştiririz" dedik. "Kim yapacak bunu?" dedi. "Ben yaparım" dedim. "Nasıl yapacaksın, anlat bakalım" dedi. Ben de "Merdiveni dayarım. Kiremidi alıp yenisi ile değiştiririm" dedim. "Peki, sen pehlivan mısın?" dedi. "Hayır" dedim. Ancak bizim içimizde bir pehlivan vardı. Bizim iftihar ettiğimiz birisiydi. Şimdi İzmir'de yaşıyor. Adı Alişan idi. Hakkı Tonguç bana dönerek "Peki, bununla güreşir misin?" dedi. "Güreşirim efendim" dedim. "O seni kesin yener" dedi. "Yensin, sırtım yerde kalacak değil ya" dedim. Bana "Aferin" dedi. Tonguç ile ilk konuşmam bu şekilde olmuştur. (Deveci 2003: 8)

Sefer Ertaş da AKE'de öğrenim gördüğü yıllar içerisinde AKE'ye Bakanlıktan, Valilikten gelenlerin olduğunu ve ayrıca Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'in de geldiğini belirtmiştir.

Mecit Kalkan 1948-49 öğretim yılı içinde Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Şubesinde okuyan öğrencilerin okullarını gezmeye geldiklerini, o yıllarda kendisinin uygulama ilkokulunun 4-5. sınıfında okuduğunu fakat Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin kendilerini uygulama ilkokulu değil, köy enstitüsü öğrencisi sandıklarını belirtmişti.

AKE mezunlarından elde edilen bu bilgiler doğrultusunda okulun anı defteri üzerinde incelemelerde bulunulmuş ve 1940-1954 yılları arasında ülkede hem siyasal hem de kültürel alanda tanınmış olan kişilerin duygu ve düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir.

İlköğretim Genel Müdürü Yunus Kazım Köni, şunları yazmıştı:

Lâdik Köy Enstitüsünde son üç yıl içinde iyi işler başarılmıştır. İdareci, Öğretmen ve memur arkadaşlara teşekkür ederim (11.07.1949). (Bkz. Ek 9)

Dünya güreş şampiyonu Yaşar Doğu, şunları yazmıştı:

1947'de Lâdik Köy Enstitüsünü ziyaret ettim. 1947'den sonra 1949'da gelişimde çok bir ilerleme gördüm. Bu hususta çok memnun oldum (20.07.1949).

AKE'de eğitim ataşeliği görevini yerine getirmek amacıyla ziyarette bulunan Amerika Büyük Elçiliği Ataşesi ... (imzası okunamamıştır) şunları yazmıştı:

Akpınar Köy Enstitüsüne dönmek benim için iyi bir fırsat. Beş sene zarfında çok ilerleyiş var. Enstitü müdür, öğretmen ve öğrencileri tebrik edip, uğurlar der ve saygılarımı sunarım (11-12.08.1949).

1947-1949 öğretim yılları arasında AKE müdürlüğü yapmış bulunan Kemal Üstün, şunları yazmıştı:

Ayrıldıktan iki buçuk yıl sonra tekrar kavuşma fırsatını bulduğum Akpınar'ı daha ileri, daha gelişmiş görmek beni çok sevindirdi ve duygulandırdı. Emek katanların yüzleri daima ak, gönülleri bahtiyar olsun. Akpınar'a devamlı başarılar dilerim (07.08.1951).

İlköğretim Genel Müdürü Fevzi Ertem, şunları yazmıştı:

Büyük emeklerin mahsulü olan Akpınar'ı derli toplu, düzgün ve gelişmiş olarak buldum. Bilhassa uygulama bahçesi ile örnek olan enstitüye iyi öğretmen yetiştirme amacında devamlı başarılar dilerim (08.08.1951).

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, şunları yazmıştı:

Başarılar dilerim. Vazifeleri ve mesuliyetleri mühimdir. İyi yolda olduklarını gördüm (07.12.1951). (Bkz. Ek 10)

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, şunları yazmıştı:

Her uğrayışında Akpınar Köy Enstitüsünde büyük ilerlemeler görüyor ve memnun kalıyorum. Önümüzdeki ders senesinden itibaren öğretmen okullarına vereceğimiz yeni şekil içinde de bu müessese kendisine düşecek büyük ve şerefli vazifeyi layığı ile başaracaktır. Buna inanıyorum (29.06.1952). (Bkz. Ek 11)

Tevfik İleri, 1944 yılında Lâdik'e bir ziyarette bulunmuş ve bu vesile ile de AKE'yi gezme fırsatı yakalamıştır. İleri, AKE'de yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

...Lâdik'in üç kilometre ilerisindeki Akpınar Köy Enstitüsüne uğradık. Kapıdan içeri girdiğimiz sırada, enstitü çocukları, musiki muallim mektebini yeni bitirmiş genç bayan öğretmenlerinin

şefliği altında İstiklal Marşına başladılar. İki üç sesle söylenen bu marş kadar güzel söylenmiş bir İstiklal Marşı dinlemediğimi söylersem acaba bunu dekorun ulviyetine mi atfedersiniz? Yurdumun zümrüt gibi yeşil ovası ve dağları arasında yurdumun öz çocukları... Şu köyden bu köyden toplana gelmiş saf, temiz kız ve erkek köylü çocukları... Başlarında genç bir kadın, sabahın ilk saatlerinde İstiklal Marşını söylüyorlar ve biraz sonra herkes dersinin, işinin başına geçecek... Enstitü biraz daha geliyor... Daha umut verici bir hal alıyor... Cumartesi olduğundan öğleden sonra enstitünün mutad eğlencelerinde bulunduk. Kız ve erkek köy çocuklarının beraberce söyledikleri köy türkülerini dinledik. 30-40 kişi ile oynadıkları Erzurum barlarını, çektikleri Sivas halaylarını seyrettik. Kendileri tarafından yazılmış olan şiirlerini okudular (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı 2001: 559-560).

Bu kişilerin dışında, milli bayramlarda yapılan törenler dolayısıyla il ve ilçe milli eğitim müdürlerinden de AKE'ye ziyarete gelenler olmuştur. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, AKE 19 Mayıs törenlerinde çevre il, ilçe ve köylerden ziyaretçilerin akınına uğramıştır. Bunun nedenlerinden biri olarak AKE'nin çok meşhur bir bando takımının olması gösterilebilir. AKE mezunlarının görüşmede söylediklerine göre bu gün, türlü gösterilerle, spor faaliyetleri ile eğlenceler içerisinde geçermiş. Sonrasında ise AKE öğrencileri trenlerle Samsun gezisine götürülürmüş.

AKE'nin eğitim öğretim yaşamını oluşturan faaliyetler, öğrencilerin daha iyi yetişmelerini sağlamaya yönelik olarak sürmüştür. Bunu yaparken de öğrenci ve öğretmenler hiçbir özveriden kaçınmamışlardır. Öğrenciler, köy enstitülerinin kuruluş amaçlarıyla örtüşen ve öğretim programlarında da bir bölümü yer alan özellikleri kazanmaya, öğretmenler de en uygun eğitim ortamı içinde, en uygun öğretim teknolojileri kullanarak ve öğrencilerinin de ilerideki köy öğretmenlik yaşamlarında mutlaka işine yarayacağından emin oldukları davranışları sevgi, saygı ortamı içinde kazandırmaya özen göstermişlerdir.

3.2.2. Ders Dışı Zamanların Kullanımı

AKE'de öğrenciler ders dışı zamanlarını, spor, halk oyunları, resim, müzik vb. etkinliklerle değerlendirmişlerdi. Mecit Kalkan, AKE'de ders dışında kalan zamanları nasıl değerlendirdiklerini şöyle anlatmıştı:

Her Cumartesi Pazar günleri eğlencelerimiz olurdu. Hemen hemen her sınıfta mandolin, keman çalanlar olurdu, halk oyunları oynayanlar olurdu. Resim yaparak boş zamanlarını değerlendirenler olurdu. Çok iyi resim yapanlar vardı.

Hamdi Şahin ise ders dışı zamanlarda yapılan çalışmalarını şöyle anlatmıştı:

Yaz aylarında ders yapılmadığı zaman, erkenden uyanır, elimizi yüzümüzü yıkar, top sahasına gider, top oynardık. Mazhar isimli bir müzik elemanı vardı. Akordeon çalardı. Toplu olarak bize harman dalı, zeybek oyunları oynatırdı. Akşam yemeğinden sonra müzik yayını yapılırdı. Şeref kapısının üzerinde hoparlör vardı, ses oradan gelirdi. Her Cumartesi günü ise toplu olarak merasimler yapılırdı.

AKE mezunu Osman Bolulu da AKE’de, Cumartesi günleri topluca eğlendiklerini, fıkralar anlatıldığını, temsiller verildiğini ve çeşitli bölgelerden türküler söylendiğini belirtmiştir (Menekşe 2005: 186).

AKE mezunu emekli öğretmenlerin ifadelerinden de anlaşıldığı gibi, AKE’deki öğrenciler özellikle Cumartesi ve Pazar günlerini hoşlarına giden ve zevk aldıkları işleri bireysel veya toplu olarak yaparak değerlendirirlerdi. Öğrencilerin hoşlarına giden etkinlik alanlarının başında resim, müzik, spor, tiyatro başta gelmekteydi. Özellikle müzik çalışmaları daha fazla ilgi toplamaktaydı.

AKE’de öğrencilerin gelişimleri üzerinde etkili olan araçlardan biri de radyo yayınları olmuştur. AKE’nin şeref kapısının üzerinde yer alan hoparlörlerden bütün öğrencilerin radyo yayınlarını dinlemeleri ve eğlenmeleri sağlanmıştır.

Enstitülerde yapılan tiyatro çalışmaları şu şekilde gerçekleştirilirdi:

Hazır oyun ezberlemeye kalkmaz, uzun boylu hazırlanmazdık. Kadın kılığına girmek için battaniyeye sarınır, ortaya çıkıverirdik. Giysimize başkalık vermek için şapkamızı, ceketimizi ters çevirirdik. Öğretmenin rehberliğine bile gerek kalmadan hazırlanırdık. Oyunlarımız daha çok köy yaşamından ve enstitü çalışmalarından olurdu. Konuları arkadaşlarla toplanarak kendimiz bulurduk. Her arkadaş başından geçen ya da köylerinde olan sosyal içerikli bir öyküyü anlatır, beğendiğimizi oynayacak duruma getirirdik (Türkoğlu 1997: 286).

Pazarören Köy Enstitüsü mezunu Rasim Pehlivanoğlu, enstitüde ülkedeki bütün bölgelere ait bar, zeybek, halay, horon vb. milli oyunlar oynandığını ve bunların nasıl bir uyum içinde gerçekleştirildiğini şu sözleri ile ifade etmiştir:

Oyunlarda 800-1000 öğrenci aynı anda, aynı hareketleri yapardık. Hep birlikte diz çöker, kalkar, birlikte hoplar, zıplar, döner, diz vurur, bel bükür ve oyuna ahenk içinde devam ederdik (Menekşe 2005: 113).

Köy enstitülerindeki vazgeçilmez uygulamalardan birisi de sınıf geceleri veya daha önce de belirtilen hafta sonu eğlenceleridir. Bu konu ile ilgili olarak bakanlık genelgesinde "Enstitülerde en az on beş günde bir eğlenti düzenlenir. Bu eğlentilere öğrencilerin ve öğretmenlerin katılması zorunludur" denilmektedir (Menekşe 2005: 108).

Bu eğlencelerin asıl amacı, enstitüde görevli öğretmen ve öğrencilerin bir haftanın yorgunluğunu atması, problemlerin unutulması ve eğlenceli bir gece geçirilmesi, gelecek haftalar için moral depolanmasıdır.

Enstitülerde hafta sonlarında yapılan eğlenceler şöyle anlatılmıştır:

Her hafta Cumartesi akşamları, okulun özel müsamere salonunda sınıf müsamereleri yapılırdı. Gösteriyi yapacak olan küme, okul müsamere kolu başkanının, sınıf öğretmenin ve küme müsamere kolu üyesinin rehberliğinde hazırlanır, günü gelince müsameresini yapardı. "Bizimki daha iyi olsun" çabasıyla kümeler arasında tatlı bir rekabette oluşurdu. Her müsamerenin sonunda eğitim başının veya diğer bir yöneticinin değerlendirmesi olurdu. Öğrencinin değerlendirmesi ise alkışlarla kendini gösterirdi (Menekşe 2005: 109).

Köy enstitüsü öğrencilerinin ders dışı zamanlarında gerçekleştirdikleri bu çalışmalar, onların okulda bulunan diğer kişilere hünelerlerini göstermeleri için de ayrıca bir fırsat doğurmuştur.

Tonguç, kendisi de bir sanat eğitimcisi olarak, köy enstitüsü öğrencilerinin sanat eğitimi almaları, sanatsal becerilerinin geliştirilmeleri üzerinde önemle durmuştur. Gezdiği her köy enstitüsünde özellikle öğrencilerin bu konulardaki yaptıkları etkinlikleri anlamaya değerlendirmeye çalışmış,

gördüğü eksiklikler konusunda yönetici ve öğretmenlere önerilerde bulunmuştur. Tonguç her öğrencinin bu türden çalışmalara ders içi ve dışında etkin biçimde katılımının sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

Tonguç'a göre öğrenciler kültürel etkinlikler içinde yalnızca seyirci, dinleyici olmayacaktır. Her öğrenci, halk oyunlarını oynayacak, şarkı türkü söyleyecek, tiyatro yapacak, çalgı çalacaktır. Bunları, iş içinde yaparken etkinleştirilecek, doyuma ulaşacak, kişiliği zenginleşecek, beceriler kazanacak ve doğal olarak bu etkileşim içerisinde yetenekler de ortaya çıkacaktır. Ama asıl amaç sanatçı yetiştirmek değil, eğitmektir (Türkoğlu 1997: 273-274).

Tonguç'un enstitülerde kültürel etkileşimi ve gelişimi sağlayan bu düşünceleri de dikkate alarak, AKE'de gerçekleşen ders dışı faaliyetleri özetlemek gerekirse, öğrenciler yapılanları yalnızca seyretmek, dinlemek yerine bunları kendisinin de yapabileceğinin ve yapma olanağının da olduğunun farkına varması sağlanmıştır. Bu durum öğrencilerin çok yönlü gelişmelerine fırsat vermiştir. Bu arada ulusal ve yerel değerlerin korunması ve eğitimle birleştirilerek öğrencilerin sosyo-kültürel açıdan topluma daha yararlı bireyler olarak yetişmelerinin önü açılmıştır. Bu biçimde yetişen AKE öğrencileri de daha sonra öğretmen olarak atandıkları köylerde hem öğrencilerinin hem de köylülerinin her yönden gelişmelerinde bu becerilerini başarılı biçimde kullandıklarını belirtmişlerdir.

3.2.3. Beslenme

1940-1945 yılları arasında yaşanan İkinci Dünya Savaşı sadece savaşa giren ülkelerde değil tüm dünyada çok sıkıntıların çekilmesine, acıların yaşanmasına yol açmıştı. Türkiye, savaşa girmemiş olsa da İkinci Dünya Savaşının olumsuzluklarından ciddi biçimde etkilenmişti.

Birçok öğretmen ve eğitmen askere alınmıştı. Yarım milyon çiftçi askerdeydi. Ülkede üretim düşmüştü. Yiyecek dışalımını da yapılamıyordu.

Karaborsa doğmuş, fiyatlar her yerde artmıştı. Milli Savunma Bakanlığı yiyecek stoku yapıyordu. Bu nedenle, Milli Savunmaya daha çok ödenek ayrılması gerekiyordu. Bu durumda ise köy enstitülerine verilen ödeneğin azalması kaçılmazdı. Bu yüzden enstitüler kendi gereksinmelerinin bir bölümünü kendileri karşılamak zorundaydılar. Bunların içinde en önemlisi ise yiyecek ihtiyacı idi. Enstitülerde ne kadar üretim yapılırsa, ulusun çabalarına o kadar hizmet edilmiş olunacaktı. Üretilen yiyeceklerin, enstitüler arasında değiş tokuşu yapılarak kendilerine yetmeleri hedefleniyordu. Çünkü gerçekte, savaş yıllarında köylülerin birçoğu açtı ve birçok öğrenci köylünün yükünü hafifletmek ve karınlarını doyurmak için köy enstitülerine koşmuştu (Kirby 2000: 230-232).

Gerçekten de Kirby'nin ifade ettiği gibi, öğrencilerin büyük bir kısmının karınlarını doyurmak için enstitülere gelmesine, AKE mezunu öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgularda da rastlanmıştır.

Osman Çakır, AKE'ye ilk kaydolduğu gün üzüm hoşafı, pirinç pilavı, tulumba tatlısı yediğini ve bunun o günün koşullarında ne kadar önemli olduğunu ve bu yiyecekleri köyde ailelerinin yanındayken asla yiyemediklerini belirtmişti.

Ali Söyleyici, AKE'ye gelmeden önce öğünlerinde ekmek, soğan yediklerini, yumurta bile yiyemediklerini, çünkü yumurtayı satıp margarin yağı aldıklarını belirtmişti.

Osman Çakır, arkadaşına uyup, okuldan kaçıp köyüne gittiğinde, ailesinin kendisine "Neden geldin? Geri dön!" dediğini, İkinci Dünya Savaşı sırasında her haneye 10 kilo mısır verildiğini, bunun da ancak onlara yeteceğini, bu nedenle ailesinin kendisini sofradan bir kişi olsa da eksilsin diye enstitüye geri gönderdiğini, böyle davranmakla aslında kendisi için de iyi ettiklerini belirtmişti.

Ali Söyleyici okula kayıt için geldiği gün yediği yemeği beğenmemesinden dolayı kaygılanmasını şöyle anlatmıştır:

...Yemek yemeye gittik. Zeytinyağlı kuru fasulye yapmışlardı. Hayatımda ilk zeytinyağlı yemeği orada yedim, hiç de beğenmemiştim. Yemekler böyle olursa ben burada nasıl dururum diye düşündüm.

Emir Şener ise okulda yediği ilk yemeği ve duygularını şöyle anlatmıştır:

Yemekhaneye gittik tas kebabı çıkmıştı. Tas kebabını çok sevdim karnım çok iyi doydu. Burada geçecek olan günlerde bizlere çok iyi bakacaklarını, köyü aramayacağımı düşündüm. Öyle de oldu. En zor koşullarda bile dayandık, pes etmedik.

Mezun öğretmenlerin açıklamalarından da çok açık biçimde görüldüğü gibi İkinci Dünya Savaşı yıllarının zor koşulları altında öğrenciler öğrenim görmek zorunda kalmışlardı. Enstitüler bu zor günlerini kendi içinde üretim yaparak, kıtlığa yokluğa karşı mücadele vererek atlatmaya çalıştılar. Bunu da buğdayını yetiştirip, ununu öğütüp ekmeğini yaparak, bezini dokuyup dikerek, sebzelerini, meyvesini üretilip, yiyerek gerçekleştirdiler (Türkoğlu 1997: 187).

AKE’de de öğrenciler tarım derslerinde yaptıkları çalışmalarda, hayvanlardan et, süt, yumurta elde etmiş, lahana, pırasa, ıspanak, domates, salatalık gibi sebzeler, meyvelerden elma ile buğday yetiştirmiş, bazen ise balık tutmaya gitmişlerdir. Üretim sonucunda elde edilen bu ürünler, AKE’nin kendi gıda ihtiyacını karşılamakta kullanılmıştır.

AKE’de öğrencilere yemekhanelerinde, tabldot usulü ile sabah, öğle ve akşam olmak üzere üç öğün yemek verilmiştir. Mutfakta aşçı ve aşçı yardımcısı, masaların hazırlanması, temizlenmesinde de yemekhane başkanının denetiminde nöbetçi öğrenciler görev almışlardır. Mezunların anlatımlarından hareketle, sabah kahvaltısında, peynir, zeytin, ekmek yemişlerdir. Çaylar, bir sınıfa ait bütün öğrencilerin yemekhanede bir arada oturdukları masalarına sürahilerle verilmiştir. Her öğrenciye eşit yemek verilmeye dikkat edilmiştir. Savaş yıllarında ise sadece kuru üzüm ve çeyrek ekmek yedikleri bile olmuştur. Vücutları için gereken gıdayı tam

anlamıyla alamamışlardır. O şartlarda idare etmesini bilmişlerdir. AKE'nin ilk yıllarında okulun fırını henüz yapılmadığı için ekmeğin arabasıyla Lâdik'ten gelirmiş. Bu nedenle, ekmeğin geç kaldığı zamanlarda öğrencilerin ekmezsiz çorba içtikleri de olmuştur.

AKE mezunu Niyazi Tan, bir dilim ekmeğin için yaptıklarına ve sonunda da başlarına gelenlere yönelik şu açıklamalarda bulunmuştu:

Tarihini kesin olarak hatırlayamıyorum. O hafta bizim sınıfın iş kümesiydi. Sınıfımızdan Reşadiyeli Kazım Kılıç fırında görevli idi. Bir gün Ömer Şahin ile bana "Fırına gelerseniz size bir ekmeğin veririm" dedi. Sevinmiştik. Ekmeğin dilim dilim kesip yiyecektik. Sözleştiğimiz gün fırına gittik. Kazım bize ustadan izin alarak bir ekmeğin verdi. Ekmeğin saklayarak yemekhaneye geldik. Yusuf Kurtça'da bize katıldı. Yusuf Kurtça temsil kurulunda görevliydi. Sahnenin arka bölümünde bulunan soyunma odasının anahtarını taşıyordu. Kapıyı açtı, içeri girdik. Masanın etrafında oturduk. Ekmeğin dilimleyip yiyecektik. Daha birer lokma ağzımıza almadan kapı çalındı. İrkildik, sesimizi kısarak bekledik. Ne var ki, dışarıdan bir ses geldi. "Kapıyı açınız, sizi gördüm, boşuna beni bekletmeyiniz" diyordu. Sesin sahibini tanımiştik. Bu ses öğretmen S.B'nin sesi idi. S.B, o hafta nöbetçi öğretmeni idi. Çaresiz kaldık, kilitlediğimiz kapıyı açtık. Öğretmen içeri girdi. Önümüzde ekmeğin görünce öfkelenmişti. "Oğlum, ne hakkınız var. Bu yediğiniz ekmekte daha doğmamış çocukların bile hakkı var. Ambarda un kalmadı..." dedi. Biz kendimizi savunduk, ama faydası olmadı... Yemekhane nöbetçisini çağırdı. Dilimlere ayırdığımız ekmeğin ona verdi. "Al oğlum, bu ekmeğin dolaba koy. Bunda yetim çocukların da hakkı var" dedi. Sonra bizi yarın idareye çağırdı. Ertesi gün biz üç arkadaş öğretmenimizin odasına gittik. S.B masa başında oturuyordu. Karşısına dizildik. S.B tek tek ifadelerimiz aldı. Sonra orta parmağı ile gırtlığına vurarak "Bak oğlum, ambarda un kalmadı. Siz yetimlerin bile hakkı olan ekmeğin yiyorsunuz. Yiyemezsiniz oğlum, yiyemezsiniz. Bu ekmeğin yemeye hiç hakkınız yok..." dedi. Öğretmenimiz çok sinirlenmişti... "Sizi disiplin kuruluna vermiyorum. Bu kez başlıyorum. Haydi, gidiniz" dedi. Odadan çıktığımızda kuş gibi uçuyorduk. Sanki Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmıştık. Disiplin kuruluna verilmediğimize sevinmiştik. Gülüşerek sınıfımıza gittik (Tan 2003: 7).

İşte bu anda yer verildiği gibi öğrenciler arasında adaletçi ve eşitlikçi bir sistemi vardı enstitülerin. "Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz" mantığından hareketle AKE'de belki de yaşları itibarıyla gelişimlerini sorunsuz bir şekilde tamamlamaları gereken öğrencilere az ile yetinmeleri öğretilmekteydi. Bunun yanında, eğer daha fazlasını istiyorlarsa, çalışmaları ve de hak etmeleri gerektiği vurgulanmaktaydı.

3.2.4. Barınma

Köy enstitülerinin yapıları, karanlık koridorlarında öğrencilerin hayalet gibi dolaştıkları eski tip yatılı okullardan çok farklı olarak tasarlanmıştır. Öğrencilerin kaldıkları yerler, ellişer ya da en çok yüzer kişilik kümeler için etüt ve yemek odasını, mutfakını, küme öğretmenin konutunu da içine alan birimler olarak tasarlanmıştır. Daha kuruluş aşamasında enstitü yapıları, mimari projeyi hazırlayan mimarlarca derslikleri, işlikleri, bağ-bahçesi, tarlası, ormanı, ahır, ağılı, tavalası, kümesi vb. birimlerden oluşacak biçimde planlanmıştır. Laboratuvar, kitaplıklar, güzel sanatlar vb. kültür dersleri için salonlar ile çeşitli oyun alanlarının da enstitülerde bulunması öngörülmüştü. Ancak enstitülerin bu şekilde yapılanmalarında, enstitülerin kuruldukları yörelerin özellikleri de dikkate alınmıştır. Genel olarak bahsetmek gerekirse, her enstitünün ortak temel birimleri şunlardır: Yatakhaneler, lavabo-tuvalet, yemekhane-mutfak, çamaşırhane-banyo, açık hava yıkanma muslukları, sahra tuvaletleri, revir, fırın, kooperatif, ahır, ağıl, tavla, kümes, arılık, balıkhane, su deposu, havuz, çeşitli depolar, elektrik santrali, bağ, bahçe, tarla, fidanlık, koruluk, çiçeklik, çeşitli tarım alanları, yönetim odası, öğretmen evleri, derslikler, kitaplık, laboratuvar, çok çeşitli atölyeler, müzik, tiyatro ve toplantı salonu, toplantı alanı, spor kuruluşları, uygulama okulu ve çocuk bahçesi (Türkoğlu 1997: 188-189).

AKE'de yer alan ortak kullanım alanları ise şunlardır: Kız ve erkek yatakhaneleri, tuvaletler, yemekhane, mutfak, fırın, çamaşırhane, hamam, revir, ambarlar, kümes, ahır, samanlık, arılık, bahçe, tarla, meyvelik, koruluk, marangozhane, demirci atölyesi, inşaat atölyesi, tiyatro sahnesi ve toplantı salonu, resim, müzik odaları, idare binası, öğretmen evleri, derslikler, kütüphane, içtima alanı, uygulama ilkokulu, Biriz çeşmesi.

Ancak kuruluş aşamasında, bu birimlerin hiçbirisi AKE'de yoktur. AKE'nin daha sonra kurulacak olan söz konusu yapılarının olduğu yerde sadece bir çadır kurulmuştur. İşte AKE bu tek çadır üzerinden yükseldi.

Öğrenciler alınmaya başladıktan sonra ve enstitü olanaklarının elverdiği ölçüde daha önce de söz edildiği gibi bir yatılı eğitim öğretim kurumunun gereksinimlerini karşılayacak yapıların oluşturulması işine girildi. Bu süre içerisinde, AKE'nin ilk öğrencileri, Lâdik'te saathane meydanının altında eski, harabe bir okulda kalmışlardı. Zaten AKE'nin ilk temellerini de okula ilk kayıt olan öğrenciler atmışlardır. Her gün öğlene kadar ders yaptıktan sonra 2 km yürüyerek geldikleri AKE'de inşaat çalışmalarında görev almışlardı.

Köy enstitülerinin fiziki alt yapısı sadece Bakanlıktan ayrılan ödeneklerle gerçekleştirilmeye çalışılsaydı çok uzun yılların geçmesi gerekirdi. Çünkü sıkça söylenildiği gibi savaş koşulları altında devletin bu işler için ayıracak o kadar parası yoktu. Böylece de köydeki eğitim sorununun çözümü için başlatılan çalışmalar sadece kâğıt üzerinde kalır ve zamanla da unutulur giderdi. Bu nedenle, köy enstitüleri sınırlı ödeneklerle tümüyle de öğrenci ve öğretmenlerin bedensel, zihinsel özverili çalışmalarıyla kurulmuştu.

AKE öğrencileri ilk zamanlarda son derece güç ve sağlıksız koşullarda kalmışlardır. Ne derslerini yapacak derslikleri vardı ne de içine girip uyuyacakları sıcak yatakhaneleri. 1941 yılında AKE'ye kayıt olan Abdullah Gökay okula ilk geldiğinde AKE'nin içinde bulunduğu koşulları şöyle anlatmıştı:

Tahminen 6-7 bina vardı. 4 taneye yakın derslane, 4 taneye yakın yatakhane vardı. Bunun haricinde atölye vardı. Bir samanlık vardı. Yine ufak tefek barakalar vardı. Toplasan 10'dan fazla bina yoktu. Ama ondan sonra biz gerçekten çok büyük bir özveriyle çalıştık. Binalar yaptık, dersaneler yaptık. O dersanelerden birinin yapılmasını şöyle anlatayım. Kışın don olduğu için tuğlalar yapışmıştı. Hava güzelleşmiş ama tuğlalar çözülmemişti. Kaynar su kaynatarak, tuğlaların üzerine döktük. Tuğlaların donu çözüldü, biz harç kattık, kattığımız harçlarla birlikte binayı yaptık, kullanıma açtık.

Gökay'ın anlattığı köy enstitüsü öğrencilerinin kendi yaşama ve eğitim alanlarını oluşturmaya yönelik olarak giriştikleri özverili binlerce çabadan sadece biri olarak görülmelidir.

AKE'ye 1942 yılında kayıt olan Adil Çankaya (2003: 6), okula geldiğinde öncelikle onları gezdirdiklerini, yapılacak işleri ve yeni kurulacak binaları anlattıklarını belirtmiştir.

Hamdi Şahin 1944 yılında okula kayıt olduğunda AKE'deki barınma koşullarını şöyle anlatmıştı:

AKE'de ilk zamanlarda yatakhanelerimiz tahta barakalardı. Tahta, çam ağacından olduğu için tahtakurusu yazın yağmur yağar gibi yağırdı. Daha sonra ben son sınıfta iken arkada yatakhane binası yapıldı. Orada ilk defa biz yattık. Bu binayı öğrenciler yaptı. Müteahhit, vs. yoktu. Enstitüde çalışan maaşlı usta öğreticiler çizer, öğrenciler inşa ederlerdi. Büyük sınıflar duvar örer, küçük sınıflar harç hazırlardı. Ben ilk geldiğimde burada hamam yoktu, daha sonra yapıldı. Bizler banyo yapmak için Pazar günleri Lâdik hamamına gidiyorduk. Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi bahçesinde şu anda "marangozhane" yazan yerde eskiden demir atölyesi vardı. Sonra orası kızlar yatakhanesi oldu. Demek ki daha sonra kızlar okuldan Beşikdüzü'ne nakil edilince oraya tekrar marangozhane denildi. Şu anda bizim yıllarımızdan burada kalan tek bina konferans salonunun olduğu yerdir. Orası da restore edilmiştir, eskiden öyle değildir. Eskiden içinde 2'si arkada 2'si önde olmak üzere toplam 4 tane dersane vardı.

Ali Söyleyici de 1944'te okula ilk geldiğinde, okulu askeri kışlaya benzetmiştir. Okulun şantiye halinde olduğunu, sadece tam olarak yemekhane ve yatakhane binalarının bitirilmiş olduğunu belirtmiştir.

Sefer Ertaş okula ilk girdiğinde (1945), barınma koşullarını şöyle dile getirmişti:

Okula başladığımızda binalarımız düzenli değildi. Bizden evvelki öğrencilerin, ağabeylerin yaptıkları binalardı. Ondan sonra bizde binalara bir şeyler ekledik. Mesela bizim yatakhanemizde tavan yoktu, direk kiremit döşeli idi tavan yerine, oraya tavan yaptık. Tuvaletler yatakhanemize epeyce uzaktı. Kışın Lâdik'te 30-40 cm, çok kar oluyordu. Geceleyin kalkıp tuvalete gitmek hepimiz için meseleydi. Tuvaleti daha yakına taşıdık.

Bundan iki yıl kadar sonra AKE'ye 1947 yılında kayıt olan Mecit Kalkan'da okula geldiğinde AKE'nin yerleşmiş olduğunu, ilk kuruluş yıllarındaki gibi olmadığını belirtmiştir. Ders yapılan binalarda arka arkaya sınıfların oluşturulduğunu, yatakhanedeki yatakların ahşaptan olduğunu, sonradan yeni yatakhane yapıldığını söylemiştir. Baraka yatakhanelerin de olduğunu

ancak onların kışın çok soğuk olduğunu, soba da yanmadığı için buralarda kaldıkları zaman ayaklarının çok üşüdüğünü belirtmiştir.

AKE öğrencileri ilk yıllardan itibaren kendi yaşam alanlarını kendileri oluşturmaya çalışmışlardır. Enstitüde kendileri için en elverişli, yaşanabilir barınma ortamları yaratmışlardır. Kuşkusuz o yaşlardaki çocuklar için bunların hazır olmaması, ihtiyaçlarının kendileri tarafından giderilmesi kolay olmamıştır. Köy enstitüsü öğrencilerinin tüm bu olumsuzluklara katlanmalarını sağlayan güç neydi? Bu anlamlı ve önemli bir sorudur. Bize göre köy enstitüsüne gelen köy çocuklarının gelmeden önceki köylerindeki yaşam koşulları bundan pek farklı değildi. Kendi arkadaşlarıyla birlikte güçlerinin yettiği kadarıyla sevgi ve saygı ortamı içinde çalışıyorlardı. Başlarındaki öğretmenleri sürekli onları her şeyin zamanla çok daha iyi olacağını söyleyerek cesaretlendiriyorlardı. Ayrıca okulda kazandırılan ülke sevgisi, öğretmenlik mesleğinin önemi onların sıkıntılara daha kolay katlanmalarına yol açıyordu. İşte köy enstitüleri böyle azim ve kararlılıkla kurulmuşlardı.

AKE’de barınma ortamlarının yaratılması ve iyileştirilmesinin dışında öğrencilerin giyim, kuşam ve kişisel temizliklerine de önem verilmiştir.

Emir Şener, kişisel temizliğe çok önem verildiğini, haftada bir gün mutlaka okulun hamamında yıkandıklarını belirtmiştir. Ayrıca çamaşırhane görevlisinin kirli çamaşırlarını yıkayıp, kurutup onlara temiz bir şekilde teslim ettiğini ve böylece hiçbir zaman kirli, pis, kokulu giysilerle dolaşmadıklarını söylemiştir.

Sefer Ertaş da her cumartesi günü temizlik kontrollerinin yapıldığını belirtmiştir.

Öğrenciler AKE’ye geldiklerinde üzerlerindeki eski giysiler çıkartılmış, yerine yenileri verilmiştir. Çünkü köy çocuklarının önemli bir bölümü çok yoksul köylü ailelerin çocuklarından oluştuğu için ister istemez üstleri başları çok

yırtık döküktü. Aslında o yıllarda köylerde varlıklı olanların da üstlerinin başlarının çok temiz ve bakımlı olduğu söylenemez. Temiz ve güzel giysiler eğer bulunulabilirse ancak bayramlarda giyilirdi. Bu nedenle yoksul köylü çocukları bir yandan temiz giysilere kavuşabilmek, diğer yandan da karınlarını devlet ekmeğiyle doyurabilmek için okullara gelmişlerdi.

AKE'ye ilk gelen öğrencilerin önemli bir bölümünün beklentisi de bu yönde olmuştı. Nitekim Ali Söyleyici, okula geldiğinde, kendisinden daha önce okula gelen arkadaşının üzerindeki köylü giysilerini gördüğünde, o benden daha önce okula geldi, giysileri hala değişmemiş benimki de değiştirilmeyecek mi diye tedirginlik duyduğunu belirtmişti.

AKE'den önce kaçan ve sonra pişman olup jandarmalarla geri dönen Osman Çakır'da AKE'ye ilk geldiğinde kendisine hiçbir giysinin verilmediğini, daha sonra geri döndüğünde ise terzihaneye götürülerek, ölçülerinin alındığını ve üç gün içinde kendisine paçaları bağlı pantolonlar diktiklerini belirtmişti. Çakır, ayrıca okulun kendisine Churchill potinler, kravat vb. vererek baştan aşağı donattığını anlatmıştı. İzine çıkıp köye ailesinin yanına gittiğinde ise köydekilerin onu böyle temiz ve yeni giysiler içinde gördüğü zaman şaşırdıklarını ifade etmişti.

Hamdi Şahin de gerek AKE'nin terzilerinin, bazen de dışarıdan başka terzilerin gelip öğrencilerin ölçülerini aldıktan sonra 1,5-3 ay içinde yeni giysileri dikip teslim ettiklerini belirtmişti. Ayrıca ayağından köyde giydiği çarığı çıkarıp, ilk ayakkabıyı burada giydiğini belirtmesi anlamlıdır.

Emir Şener ise okula geldiğinde kendisine verilen giysileri şöyle anlatmıştı:

İlk giyinmemiz şöyle oldu. Elbiseyi bana vücut ölçülerime göre verdiler. Ancak ben giyinmek istemedim. Çünkü gurbete dayanamıyordum. Annemi, babamı, kardeşlerimi özölüyordum... Bize asker potini verdiler. Takım elbise verdiler. İş elbisesi gibi şayak denilen koyu mavi bir elbise verdiler. Sonra kış mevsiminde soğuk olduğu için, ceketten daha uzun ve büyük bir göcuk verdiler. Dershanelerin kenarlarında ufacık odalar vardı. Göcukluk derdik oraya. Orada bazen arkadaşlarımla de karışuyordu... Son sınıfta, yani 1953-54 yılında, vücut

ölçülerimizin alınarak elbise dikildiği de oldu. Bundan önce askeriyedeki gibi üzerimize nasıl olduysa öyle aldık.

Köy çocuklarının dünyasında AKE'nin onlara sağladığı bu olanaklar o yıllarda son derece önemli idi. Köylü fakirdi, açtı, eğitimsizdi. Halk, bırakın ayakkabıyı bir dilim ekmeğe açtı. Köy enstitüleri onlara türlü olanaklar sağlamıştı. Bunun tek karşılığı ise çok çalışmak ve ülkeyi kalkındırmaktı. Bu başarıldığı takdirde, sadece köy enstitüsü öğrencileri değil, köylü çocuklar ve halk da aynı olanaklara kavuşmuş olacaktı.

3.3. Akpınar Köy Enstitüsünde Yaşanılan Sorunlar

AKE, kuruluşunun beşinci yılından sonra her öğretim yılında altı yüz dolaylarında öğrenciyi içinde barındıran yatılı bir eğitim kurumu durumuna gelmişti. Bu kadar kalabalık bir öğrenci topluluğunu sorunsuzca yönetmek ise hiç de kolay olmamıştır. Bazen çevre koşullarından, bazen de öğrenciler arasında yaşanan olaylardan dolayı çıkan sorunlar AKE'de geçici de olsa tatsızlıklara neden olmuştur.

1940-1954 yılları arasında, Lâdik bölgesini ve AKE'yi de içine alan iki deprem yaşanmıştır. Bunlardan biri 1942 yılının Mart ayında meydana gelmiştir. Bu depremle ilgili olarak Abdullah Gökay söyleşide şunları dile getirmişti:

İlk yıllarda dershanemiz yoktu. Nerede boş sınıf bulursak bize ders veriyorlardı. Mart ayının sonları çok soğuk oldu. Gittik şikâyetle bulunduk. "Efendim, bize bir dersane verin, üşüyoruz, ısınalım" dedik. "Kaç kişisiniz?" dediler. Toplam 90 kişi 2 şubeye ayrılmıştık. Bize, bir ağabeylerin şubesini gösterdiler, burada ısınacaksınız dediler. Bir soba yanıyor, sobanın etrafına önde büyük ağabeyler, 1944 mezunları, toplanmışlar, arkada da biz duruyorduk. Sonra kapı açıldı. Müdür Nurettin Biriz kapıdan şöyle bir sınıfa baktı "Niye bu sınıf böyle dağınık, tabureler yığılmış, masalar bilmem ne yapmışlar..." falan dedi. Bu olay tam 1942 depreminin olduğu saat gerçekleşti. Öğrenciler, müdür hepimiz binalardan dışarı çıktık. Yemekhane ile dershanenin arasında bir tel vardı. İnanır mısınız, tel böyle kalkıp kalkıp iniyordu. Deprem gündüz olmuştu. Ertesi sabah bizi saldırlar, yaya olarak köylerimize gittik. 1942'de olan depremde çok bina yıkılmadı. Ancak, Erbaa, Niksar, Taşova'da ciddi hisarlar meydana geldi.

1942 depreminde yıkılan bina olmamıştır, öğrenciler zarar görmemişlerdir. Ancak 27 Kasım 1943 günü yaşanan ikinci deprem çok daha şiddetli olmuştur. Bu depremde AKE’de de iki öğrenci yaşamını yitirmiştir. Bu olay, AKE’yi derinden sarsmıştır. Depremde ölen öğrencilerin isimleri, AKE’ye 1943’te kayıt olan Cevdet Ardıç ve Hüseyin Şahin’dir. AKE mezunu Abdullah Gökay, deprem sırasında bu öğrencilerin yatakhaneinin yıkılmasıyla öldüklerini belirtmiştir. Ölen öğrencilerin cenazeleri AKE içinde arka bahçede oluşturulan mezarlığa kaldırılmıştır. Bu mezarlık halen yerinde durmaktadır.

AKE mezunu Enis Deveci, depremde hayatlarını yitiren arkadaşları için o zaman yurt genelinde sayıları 18 olan diğer köy enstitülerinden 18 tane taş geldiğini ve bu taşların mezarın çevresine koyulduğunu belirtmiştir.

Ayrıca, AKE’de yaşanan bu tatsız olayın acısını paylaşmak için Hasan Ali Yücel ve İsmet İnönü’nün de enstitüye geldiklerini belirtmiştir. Yücel, hastanede yaralı öğrencilere bir konuşma yapmıştır. İnönü’de depremden sonra binaları onaran çocukları denetlemiştir (Deveci 2003: 8).

1943 depreminde çevre köylerden bazılarının okul binaları da yıkılmış, bu nedenle de öğrenime ara verilmişti. İşte okulsuz kalan öğrencilerden bir bölümü bu nedenle AKE uygulama ilkokuluna öğrenci olarak kaydedilmişlerdir. İlkokulların yıkılması ve kapanmaları bu nedenle de öğrencilerin okula gidememeleri nedeniyle bu öğrenciler AKE uygulama ilkokuluna öğrenci olarak alınmışlardı. Hamdi Şahin, 1943 depreminde kendi köylerindeki okulun yıkılması sonrasında yaşadıklarını şöyle anlatmıştı:

...İlkokul 3. sınıftan 4’e geçtiğim yıl 1943’te Lâdik depremi oldu. Okulumuz yıkıldı, öğretmenimiz merkeze alındı. Hem okulsuz hem de öğretmensiz kaldık. Birkaç ay bu nedenle boş gezdik. Daha sonra AKE’nin uygulama okulunun açıldığını öğrendik, gelip 4-5. sınıfa kayıt olduk.

AKE’de yaşanan sorunlar arasında depremin dışında bir de uyuz salgını olmuştur. Öğrenciler samanlığa götürülmüş ve ilaç sürülmüştür. Yatakhane

temizlenmiş, yatak çarşaf ve yastıkları ile öğrencilerin giysileri yıkanmıştır. AKE, bu salgın hastalıktan kısa sürede kurtarılmıştır.

Başka bir zaman yemekhanede yapılan bir yemek kabının kalaysız olmasından dolayı öğrenciler zehirlenmişlerdir. AKE'nin sağlık görevlisi, öğrencilerin vücudundan zehiri atmak için bir karışım hazırlamış ve öğrencilere içirerek onların hayatlarını kurtarmıştır.

Bunların dışında, öğrencilerin köylerinden gelirken getirdikleri her türlü salgın hastalığa karşı enstitü sağlık görevlisi önlemler almış, aşılarla öğrencileri korumaya çalışmıştır. Öğrenciler hastalandıklarında onları revirde yatırarak ilaç vermiştir. Bazen ise tedavisinde geç kalınmış hastalıklarla karşı karşıya kalınmıştır. Bunlardan biri olan menenjit hastalığı, AKE'de öğrenciler arasında oldukça yaygın görülen bir hastalık olarak birçok öğrencinin vefatına sebep olmuştur.

AKE mezunları kendileriyle yapılan görüşmelerde genel olarak AKE'de okurken bazı sorunlar yaşadıklarını, ancak AKE'nin kendilerini her yönden yetiştirerek, gelişimlerini sağlamaya çalıştığı için yaşadıkları sorunların önemli bir bölümünü o günlere ait tatlı bir anı olarak belleklerinde tuttuklarını belirtmişlerdi.

AKE'de öğrenciler arasında tatlı bir rekabet olduğu yine mezunların anlatımlarında yer almıştır. Her zaman sevgi, saygı içerisinde birbirleri ile yarıştıklarını, birbirlerinin yapamadığı şeyleri yapmaya çalıştıklarını belirtmişlerdi.

Osman Çakır, öğrenciler arasındaki ilişkileri şöyle anlatmıştı:

Bir büyük sınıf bir küçük sınıfın ağabeyi idi. Mesela akşam etütlerinde, küçük sınıflara, büyük sınıflardan birer öğrenci verilirdi. O öğrenci, öğretmen masasında oturur, o geceki etüdü, mütalaayı öğretmen masasında oturarak yönetirdi.

Emir Şener ise AKE’de öğrenciler arasındaki dayanışmayı şöyle anlatmıştı:

Üst sınıfta olan ağabeylerimiz bize annelik babalık yapıyordu... Bizden önce AKE’ye geldikleri için okulun kurallarını bize öğretiyorlardı. Bir gün bahçede gezerken çok ilginç bir olaya tanık oldum. Bir öğrencinin mektubu gelmiş, zarfı yırttı, içini aldı, zarfı rastgele bir yere bıraktı. Arkadan yetişen bizden büyük sınıf bir öğrenci (biz büyük sınıflara hep ağabey derdik, onlarda bize kardeşim derlerdi) “Kardeşim bak bu kâğıdı düşürdün” dedi. “Bu kâğıdı buraya atma! Bak şurada çöp kutusu var, oraya çöp kutusuna koy” dedi. Ve kâğıdı oradan alıp çöp kutusuna koydurdu. “Kaybettiğini al, bulduğunu koy” isimli sandıklarımız vardı. Üzerlerinde böyle yazardı. Bulduğumuz silgi, kalem, defter vs. götürüp oraya koyar. Kayıp ettiklerimiz ne ise gidip içinden alırdık.

AKE öğrencileri arasındaki bu saygı ve dayanışma onların birbirlerine karşı sevgiyle davranmalarını sağlamıştır. Kuşkusuz burada yer verilemeyen ufak tefek tartışmalar olmuştur, ancak bunların hiçbiri yıllar sonra hatırlanacak türden değildir. Çünkü AKE’de ve diğer enstitülerde öğrenciler ortak bir amaç için bir araya gelmişlerdi.

3.4. Akpınar Köy Enstitüsünün Mezunları İle İlişkileri

17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanununa göre köy enstitülerinde öğrenimlerini tamamlayan öğretmen adayları, MEB’in kendilerine atayacağı köylerde en az yirmi yıl görev yapmak zorundaydı. (Md. 5). Bu öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü eğitim öğretim işlerini görmekle yükümlü kılınmışlardı. Ziraat işlerinin bilimsel yöntemlere uygun olarak yapılması için örnek tarla, bağ, bahçe, atölye gibi tesislerle köylüye rehberlik ederek köylünün bunlardan yararlanmasını sağlayacaklardı (Md. 6). Köy enstitüsü mezun öğretmenler ayda 20 lira ücret alacaklardı. Bu ücret başarılarının derecelerine göre, altıncı ders yılı başında 30, on beşinci ders yılı başında 40 liraya çıkarılacaktı. Öğretmenlere ücretleri peşin olarak üç ayda bir olmak üzere yılda dört defada ödenecekti (Md. 7). Köy enstitülerinden mezun olanlara, MEB bütçesinden bir defaya mahsus olmak üzere göreve başladıkları ay içinde 60 lira donatım bedeli verilecekti (Md. 10). Köy enstitülerinden mezun öğretmenlere köylük yerlerde işlerine yarayıcı aletler, ıslah edilmiş tohum,

çift ve irad hayvanları, cins fidan gibi iş araç gereç ve takımları tayin edildikleri okulun demirbaşına geçirilmek suretiyle devlet tarafından parasız olarak verilecekti (Md. 11). Köyde görev yapan öğretmenlerin işleri, gezici başöğretmenler ve ilköğretim müfettişleri tarafından takip ve teftiş edilecekti (Md. 15).

İşte köy enstitülerinde öğrenimlerini tamamlayan öğrencilerin tayin, çalışma ve denetlenmelerine ilişkin olarak 3803 sayılı yasa genel olarak yukarıda belirtilen düzenlemeleri getirmişti. AKE'den mezun olan öğrenciler, öğretmen olarak okulda kazandıklarını bu yasal çerçevede köy ve köylülerle paylaşmak üzere atandıkları köylerin yolunu tutuyorlardı. Araştırmanın bu bölümünde işte bu köy yolunu tutuş ve öğretmenlikte geçen ilk yıllarda AKE mezunlarının neler yaşadıklarına ilişkin bir bilgi verebilmek amacıyla kendileriyle görüşme yapılan öğretmenlerin söylediklerine yer verilmiştir.

Osman Çakır, 1945-1946 öğretim yılında mezun olduktan sonra öğretmenliğe atanmasını ve başından geçenleri şöyle anlatmıştı:

Ben 1945-1946 mezunuyum. O zamanki yönetmeliğe göre, köy çocukları köyden AKE'ye okumak için gelir, okul bittikten sonra mümkünse yine kendi köyüne öğretmen olarak gönderilirdi. AKE'de bizim köyden 2 kişiydik. Mustafa Bolat ve ben. Bizim zamanımızda okul, tayinleri yazıp Bakanlığa gönderiyordu. Bakanlık onaylıyordu ve öğretmen görevlendirildiği köye gidiyordu. Bizim köyü isteyen iki kişiydik. Bir gün Azmi Bilen bizi yanına çağırırdı. Mustafa Bolat'ın babası muhtardı, köylüyü harekete geçirmiş olacak ki... Bizim köyden 30-40 kişi gelmiş, imamı vs. "Biz Osman Çakır'ı istemiyoruz, Mustafa Bolat'ı istiyoruz" diyorlar. "Niye?" "Çünkü Mustafa Bolat, beş vakit namazını kılıyor, uysal, dinine daha çok bağlı. Osman Çakır, köyde ıslık çalıyor, türkü söylüyor, biz o nedenle onu istemiyoruz" diyorlar. O arada üzerinde şalvarlı birisi vardı, eskiyen yerleri kaput bezinden yamalanmıştı, Azmi Bilen'e dedi ki "Osman Çakır, benim kızıma âşık olmuş, ikide bir benim evin yanından geçiyor". Azmi Bilen o zaman benim kulaklarımdan tuttu, "seni kaldırıp yere vursam şimdi, bu ne ki bunun kızıdan ne olur" dedi. "Ne yapacaksın sen Minöz'ün kızını" dedi. "Gel Bafra'ya, benim yeğenim de var, onu da vereyim sana, iki sene içinde çalışır, zengin olursun" dedi. Kabul etmedim, "Yok, ben köye gideceğim" dedim. Sonra Azmi Bilen, sizinle mi uğraşacağım deyip kovdu bizi. Okul bittikten sonra herkes bavulunu aldı, okuldan ayrılıyordu. O zaman görevli bir öğrenci

geldi, "Osman Abi, sen gitmeyecekmişsin, Azmi Bilen, gitmesin diyor" dedi. Acaba sınıfta mı kaldık ki dedim bende kendi kendime. Minöz'e gitmek isteyip, Bafra'yı kabul etmezken acaba hiç mi öğretmen olamadım ki diye düşündüm. Yarım saat bekledim, siyah taksi geldi. Azmi Bilen ve ben arabaya bindik, Kavak'a geldik. Azmi Bilen, Kavak'tan kaymakamı aldı, jandarma kumandanını aldı Minöz'e geldik. Minöz'de 2 derslikli, 1 işlikli yeni bir okul yapılıyordu. Minözlüler de okula çıkmış okulu yapıyorlardı, inşaatı devam ediyordu. Azmi Bilen "Öğretmeninizi getirdim, hani bu okulu bu zamana kadar niye yapmadınız?" dedi. Şöyle oldu, böyle oldu saydı köylüler, onlara "Okulu çabuk bitirin" dedi. Azmi Bilen bana döndü, "Bunlar bu okulu bitirinceye kadar namaz kılmak yok bunlara, cami de çocukları okutacaksınız" dedi. Sonra Azmi Bey ve yanındakiler oradan ayrıldı, ayrılırken de bana "Sakin camide okutma, bunlar döver, öldürürler seni" dedi. Böylece kendi köyümde öğretmen oldum.

Çakır'ın da yukarıda belirttiği gibi kendi köyüne öğretmen olmak istemesi, yerel yönetim tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Ancak sonuç başarısız olmuştur. Nasıl ki enstitülerde eğitim ağaya, dayıya göre değil, köylüye göre yapıldıysa öğrencilerin mezun olduktan sonra tayinleri de yine aynı şekilde eşitlikçi ve demokratik düzen içerisinde yapılmıştır. Hatta Çakır'ı, AKE'nin müdür yardımcısı Azmi Bilen, tayin edildiği okula onu enstitünün taksisiyle götürmüştür. Çakır, AKE'den mezun olup, tayin edildikten sonra AKE ile bağlarının hiç kopmadığını, okulun onları takip ettiğini şu sözleri ile ifade etmişti:

Öğretmen olduktan sonra AKE'den hiç kopmadım. AKE peşimizdeydi. Köyleri geziyorlardı, gezici başöğretmenler gelip bizi kontrol ediyorlardı. Rapor vermiyordu ama aynı bir müfettiş gibi eksiklerimizi gördüğü zaman tutuyordu kolumuzdan "Sen daha okulu bitirememişsin, gel bakalım" diyordu. Öğretmeni alıyordu okuldan, AKE'de okuyan son sınıf öğrencilerinden onun yerine okula veriyordu. 2-3 ay o öğretmen bir daha okuyordu, eksiklerini tamamladığında geri gönderiyordu. Hatta ben Hasan Özgür ile Toptepe'de staj yaparken bir gün Enver Kartekin bizi çağırdı. Amasya'nın Çulpara köyünde Veli isimli bir öğretmen varmış, Veli, başarısız olmuş, bize oraya gideceksiniz dedi. Bize, pirinç, üzüm, yağ, şeker, tuz verdiler. Onları arabaya yüklediler, bizi Amasya'ya götürdüler. Amasya'dan sonra o köye araba çıkmıyordu. Bize verdikleri erzakı nasıl taşıyacaktık? O zamanlar kıtlık da vardı. Onların hepsini sattık orada, çok da güzel para kazandık. 3 ay o köyde kaldık, bize köylüler çok iyi baktılar. Yani AKE öğretmeni yetiştirip okula gönderince, ne yaparsa yapsın, ne olursa olsun demiyordu. Öğretmenlik yaptığımız okulları kontrol altında tutuyordu. Başarılı oluncaya kadar takip ediyorlardı.

Çakır, öğretmenlik yıllarıyla ilgili anılarını şöyle sürdürmüştü:

Ben 4×4 bir köy odasında 80 çocuğu okutuyordum. Tahsin Topdemir adında bir ilköğretim müdürümüz vardı. Bana, yarın teftiş için müfettiş, kaymakam gelecek, bende geleceğim, hazırlıklı ol diye haber göndermişti. 10 lirada para göndermişti. Yaz ayları idi, geldiler. Okulda, pencere, kapı, yazı tahtası yoktu. Uzun boylu Halil adında bir müfettişti, kaç talebem olduğunu sordu. Ben Çakallıda beraber ilkokulu okuduğum çocukların öğretmenliğini yaptım. Çakallıya ben ilkokulu bitirdikten sonra öğretmen gelmemiş, okul da bizim köyde açılınca tekrar orada kaldıkları yerden okumaya başlamışlardı. Onlara ilkokul diplomasını ben verdim... Esas önemli olan 1. sınıftı, 50 kişilerdi. Müfettiş bana "Ne öğrendin AKE'de?" diye sordu. "Her şeyi öğrendim" dedim. 1. sınıfta öğrencilere bitişik el yazısı yazmayı öğretmiştim. Öğrencilere, yazın bakalım "Okulumuza müfettiş geldi" diye dedi. Hemen hemen hepsi yazıyordu. Sonra sordu bazı öğrencilere okula gelmeden önce okumayı yazmayı biliyor muydun diye. Yok dediler. Matematikten problem sordu, kaymakamla bir şeyler konuştu. Sonra bana müfettiş teşekkür etti. Minöz'de de beni istemiyorlar ya, o gün hiç kimse işe gitmemiş, beni müfettişe met etmek için! Müfettiş Osman Çakır'ı alsın götürsün diye bekliyorlardı. Sonra ben bana gönderilen 10 lira ile kuzu almıştım, ağacın dibinde onu çevirdik. Kaymakam "Müfettiş Bey, bu hocanın kuzusu da yenir" dedi. Daha sonra ben hiç teftişlerde zorlanmadan, 34 sene öğretmenlik yaptım.

Köy enstitülerinden mezun olan öğretmenlere köylük yerlerde işlerine yarayacak olan araç gereçlerin verildiğine daha önce 3803 sayılı yasanın 11. maddesinden aktarılarak değinilmişti. Bununla ilgili olarak, AKE'deki doküman taraması sonucunda, enstitüden 1945-1946 öğretim yılında mezun olan öğretmenlere gittikleri köy okullarında kullanmak üzere tohumluk olarak verilecek bin kilo buğdayın enstitü adına temin edilmesine dair müdür yardımcısı Azmi Bilen'in enstitü müdürlüğüne yazmış olduğu bir dilekçeye ulaşılmıştır. Bu dilekçe doğrultusunda AKE komisyonunca alınan karar ile Taşova'nın Sonusa köyünden Osman Sevim'in iyi cins tohumluk buğdayın beher kilosunu 25 kuruştan verileceği bildirilmiştir (Bkz. Ek 12).

Osman Çakır ise öğretmenliğe başladığında AKE'nin kendisine sağladığı araç gereçleri şöyle anlatmıştı:

Ben, AKE'nin demircilik bölümünden mezun oldum. Demircilere o zaman malzemeler pahalı olduğu için at arabası yerine, arabayı verdiler, atı vermediler. Azmi Bilen sonra Çakallıya geldi, bana "Senin 75 liran kaldı, sana bu 75 lirayı verelim sen bu para

ile at al" dedi. Ben o arada arabayı köyden iki at bulup okula götürmüştüm. Bana bir inek karşılığı 75 lirayı verdiler. Babam ineği okula sattı, 75 lirayı aldık. Sonra ineği bana verdiler ama yine, bizim ahırda duruyordu. Okulun tarlasını verdiler, toprak yoktu, 16 dönüm tarla verdiler, köylü gelip burayı sürdü, 20 teneke buğday ekti. Ektik, biçtik, dövdük, 6 teneke buğday anca çıktı. Celal Bayar göreve başladığında da bu sistem çöktü. Atları, inekleri hepsini aldılar, bizi 105 lira maaş bağladılar. Aylığı 34 liraya geliyordu, 3 aylık 105 lira idi. Aslında aylığı 24 lira idi de 10 lira aile yardımı idi. Böylece çalıştık. Çakallıda 220 öğrenci yetiştirdim.

Adil Çankaya da öğretmenliğe başladığı ilk görev yerinde (1947), AKE'de öğrendiklerini nasıl uyguladığını şöyle anlatmıştı:

1947 yılına mezun oldum. Mezun olur olmaz beni Bafra'nın Şehulaz Köyü'ne verdiler. Şehulaz Köyü'ne gittiğim zaman köyde benden evvel Romanya'dan gelmiş bir öğretmen vardı. Ben 1-2-3. sınıfları aldım, o da 4-5. sınıfları aldı. Bu şekilde bende vardı 90, onda vardı 60 öğrenci. Her ikimizin toplam 150 öğrencisi vardı. AKE'de görmüş olduğumuz gibi aynı şekilde öğlene kadar ders, öğlenden sonra ziraatla ilgili çalışmalar yapıyorduk. Yanımdaki Romanya'dan gelen öğretmen arkadaşım ziraatçıydı. O kadar ziraata elverişli bir insandı ki. Ben ondan o benden derken biz fevkalade birbirimizle işbirliği yaptık ve köye örnek çiftçi gösterilir olduk. Hatta bazen öğrencilerle öğleden sonra köyde tarlada çalışanların yanına giderdik. Tarlada, toprağın sürülme devri, toprağın incelenmesi, toprakta neler olacağı, orada meyve nasıl yetişeceğini biz köylülere tek tek gösteriyorduk. Hatta bölge bütün bölgesi olduğu için bir öğrencinin velisi bana "Öğretmen Bey, benim tütünümün fidesi geldi. Fide yanmak üzere, geçmek üzere. Mümkünse acaba çocuklarla beraber bana bir yardımda bulunur musunuz?" diyerek neredeyse yalvardı. Biz de çocuklarla beraber imece usulü ile köylünün o zor anında yanında olduk. Yani biz sadece köylerimizde köylünün çocuklarına okuma yazma, kültür dersleri değil, fiili olarak onların hep yanında olduk. Böylece köylü bizi hep sevdi (Çankaya 2003: 6).

Ali Söyleyici ise öğretmenliğini ve öğretmenliğe başladığında (1948) kız çocuklarının eğitimi ile ilgili olarak yaşadıklarını şöyle dile getirmişti:

1948 Eylül'ünde Samsun'da iki sınıflı bir okula atandım. Samsun'a daha önce hiç gitmemiştim. Ne ile gidecektim, maddi durumumuz iyi değildi. Yumurta satarak geçimimizi sağlıyorduk. Okulda 1-2. sınıf öğrencileri vardı. Orada 4-5 ay kaldım. Ne çocuklar benden bir şey anladı, ne de ben onlardan. Benden önce orada Bekir Kaya vardı. Kavaklı idi. O da hasta idi. 1. sınıf çocuklarını okumadan 2. sınıfa geçirmişti. Karma karışık bir şeyler yapmıştı. Başmüfettiş Halil Seven beni bir gün daireye çağırır, "Seni, Ankara yolunda Derecik köyüne alacağım" dedi. "Orada bir tane 3. sınıf var, bir de eğitimcim var on tane öğretmenle değişmem. Sen oraya gidip, kızları okula alacaksın"

dedi. Kızlar o zamanlar ilkokul 3'e kadar okuyorlar, 5'i tamamlayamıyorlardı. Erkekler ise Balaç'a (Samsun'un merkez ilçesine bağlı bir köy) giderek orada ilkokulu bitiriyorlardı. Kızları Balaç'a göndermiyorlardı. Tabi o zamanlar 5. sınıftan mezun olmak oldukça zordu. Ben kabul ettim. Bir müracaat ettim, hemen beni oraya tayin ettiler, gittim. Orada 7 sene kaldım. Eğitimci 1-2-3'ü ben 4-5'i okuttuk. Kızları okula kayıt ettirdim. Okulda 40 kız 52 erkek öğrenci vardı. Diğer bütün okullarda öğretmenler ve köylüler kız çocuklarını okula göndermedikleri için kavgalıydılar. Öğretmenler sürekli işlem yapıyorlardı. Ben öyle zorlanmadım. Daha sonra yedek subaylık çıktı, askere gittim. 6 ay yedek subay okulunda kaldıktan sonra Erzurum'a tayin oldum.

Sefer Ertuş da öğretmenliğe tayin oluşunu (1949) şöyle anlatmıştı:

Tayinlerimizde bize tercih yaptırılmıyordu. Okul bitince bekledim, atamam yapıldı. Ben, 30.09.1949'da Amasya'nın Hendese Köyünde ilk görevime başladım. Yeni yapılmış, bir eğitimci olan bir okuldu. İlk gün okula giderken, eskiciden aldığım kısa lacivert bir pantolon ile kareli bir ceket giymiştim. 50-100 kuruş param vardı. Daha sonra aylık 95 liradan 3 aylık 285 lira ile 60 lira donatım bedeli olarak toplam 345 lira para aldım, fabrikatör gibi oldum. Hemen, en güzel kumaşlardan alıp Amasya'da terziye gidip elbise diktirdim, ayakkabıcıya gidip ayakkabı yaptırdım. Sonra bir gün onları giyindim, Milli Eğitim Müdürlüğüne gittim. Biri bana "Öğretmen misin, az gelir misin?" dedi. "Evet" dedim. Meğerki o kişi Milli Eğitim Müdürü imiş. Ben ondan iyi giyimliydim. Beni aldı müfettişler odasına götürdü. "Sabah bir öğretmen gelmişti, ayağında çizme, başında kasket, çoban sandım. Sizinle tanıştırayım diye Sefer öğretmeni getirdim" dedi odadakilere. O köyde 7 yıl kaldım. Askere giderken ayrıldım. Üzüm bağı kurdum. Kavak ağacı yetiştirdim. Samanlık yaptım. Evler harap olmuştu, betonarme evler inşa ettim. Birçok öğrenci yetiştirdim. Diğer arkadaşlardan daha çok çalışırdım. Gecelere kadar okulda öğrencilerle ders yapardık, okula lamba bile götürmüştüm. Öğrencilerim de beni pek severlerdi. Köydeki diğer öğretmenlere örnek olmuştum. Rekabet ortamı bile doğmuştu. Diğer köyleri de çalışmaya teşvik etmiştim. Köylüler beni severlerdi. Öğretmen olduğum köyde kapıyı çalmadan her eve girerdim, köyün yerlisinden daha çok seviliydim.

Hamdi Şahin, ilkokul 4-5. sınıfları da bu okulda okuyan ve altı yıl kadar aynı okulda öğrenim gören bir öğretmen olarak öğretmenliğe tayin edilmesini (1950) ve çalışmalarını şöyle anlatmaktadır:

AKE'den mezun olduktan sonra evraklarım önce İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, oradan da Bakanlığa gitti. Tayinim çıktı. Önceleri köy enstitüsü mezunları kendi köylerine atanırlardı. 1947'den sonra bu sistem kaldırılarak yerine tercih sistemi getirildi. Üç il tercih ediliyordu. Ben Samsun, Amasya ve Ordu'yu tercih etmiştim. Ordu'nun Akkuş köyüne atandım. Yol iz yoktu. Vasıta

yoktu. Okula, Erbaa'dan 12 saat yürüyerek gidiliyordu. 12 yıl burada çalıştım. İlk gittiğimde bekârdım. 2. yılımda evlendim ama eşimi oraya götürmedim... Ben okula gittiğimde bina yeni yapılıyordu. Taştan duvarları yeni örülmüştü. Okul yapılana kadar köylülerin birinin evinde bir odayı bize sınıf olarak verdiler. Evler tahtadan olduğu için, odanın duvarını yazı tahtası olarak kullandım. Okul binası bittikten sonra, sınıfların yazı tahtasını, kapısını, penceresini ben kendim yaptım. Orada çalıştığım süre içerisinde hiçbir muhtara okulun camı kırıldı, çatısı akıyor, bayrak direği kırıldı, yenisini yaptır, şu eksiği var demedim. Her şeyini kendim yaptım. Camını bile ben değiştirdim, ölçüsünü aldım, camcıya kestirdim, getirip okula taktırdım. Kimseye muhtaç ettirmedim kendimi. Köyde ilkokula gelen benden 4 yaş küçük bir çocuk bile vardı. Ben onun öğretmeniydim. Yaşı geçmişti ama ona da okuma yazma öğrettim. Bir sene geldi gitti, ama daha sonra onu okula almadım. Köyde kız çocuklarını okula göndermiyorlardı. Okula gelmelerini de sağlayamadım. Öğretmenliğimin 11-12. yıllarında Samsun'un bir köyünde çalışıyorum. Okula bir müfettiş geldi. Bana "Bu okulda hiç kız çocuğu yok mu?" diye sordu. "Var" dedim. Birisi benim kızım idi, Lâdik'e gitmişti. Diğer de kaşıkçının kızı idi. Okulun son haftasında idik, daha gelmeyecekler dedim. Müfettişin hoşuna gitmedi. Ama okulun olduğu yer dağ başı idi, adamlar ellerinde tüfekte bekliyorlardı kapılarını. Ben onlarla nasıl uğraşayım, nasıl mahkemelik olayım. Sen beni burada koruyabilecek misin o zaman dedim müfettişe. Müfettiş yok dedi, o zaman olduğu kadar dedim. Daha sonra köylünün kimisine yalvardım kimisi ile ahabap oldum, 5 tane daha kız getirdim okula. O zaman eskilerle birlikte sınıfta 7 kız oldu. 30-35 tane erkek öğrencim vardı.

Muammer Pektaş ise öğretmenliğe tayinini (1954 yılı) ve tayin olduğu yerde yaptığı çalışmaları şöyle anlatmıştı:

Okul bittikten sonra bizden üç tane tercih yapmamız isteniyordu. Form dolduruyorduk, okula veriyorduk. Okul Bakanlığı gönderiyordu. Atamayı Bakanlık yapıyordu. Öğretmen ihtiyacı olan yerlere atanıyorduk. Üç taneden birisi muhakkak çıkıyordu. Ben vatanın her yerine gitmeye hazırdım. Mezun olup köye gittikten sonra jandarma ile atanma tebligatı geldi. Ben Amasya'nın Başpınar köyüne başöğretmen olarak atandım. 2 sınıflı, 5 dersaneli bir okuldu. Köy enstitüleri İlk öğretmen Okulu olunca, öğretmenlere göreve başladıklarında donatım bedeli verilmeye devam edildi. Donatım bedelini elbise falan almak için veriyorlardı, ama o zamanlar o parayla elbise falan alınmıyordu. Atandığım köy Amasya'ya 12 saat, Zile'ye 12 saat uzaklıkta idi. Araba yoktu, hiçbir ulaşım aracı bulunamıyordu. Başpınar'dan her Pazartesi günü Amasya'ya köylüler traktörleri ile geliyorlarmış, sordum öğrendim, sen onlarla gidersin dediler. Bir hafta nasıl bekleyecektim orada? Yeni bir ilçe vardı, Göynücek. Ben kamyonla Göynücek'e gittim. Oraya vardığımda, kaymakama gittim. "Başpınar'ın başöğretmeniyim" dedim. "Yarın seni gönderirim" dedi. Jandarmanın da o tarafta işi varmış, beni jandarmanın arabasına bindirdiler, onlarla gittim.

Öğretmenliğe başladım. Lojmanım vardı, kız kardeşimi de sonra yanıma aldım. Öğrencim oldu, aynı zamanda da benim ev işlerimi yapıyordu. Bir gün kar yağdı, öğrenciler okula gelemedi. Anne babalar okula gitmeyin demişler. Muhtara gittim, söyledim. Hep beraber okulun yolunu açtık. Öğrenciler gelmeye başladı. Ertesi gün yaşlı bir nine kapıyı açtı, elinde bir çıkın geldi. Öğretmen kim diye sordu. Tabi benden boyu uzun çocuklar vardı, ben oturduğumda onların arasında kayboluyordum. "Benim" dedim. "Yavrum, torunuma iki salkım üzüm saklamıştım (nasıl sakladı bilemiyorum o yıllarda buzdolabı da yok), yollar kardan kapandı, o gelemiyor, bunu sana getirdim" dedi. Elini öptüm, kucakladım. Çocuklar da alkışladılar.

Mecit Kalkan da öğretmenliğe tayinini (1955), göreve başladığında yaptığı çalışmaları ve köyün durumunu şöyle anlatmıştı:

Ben 1954-55 öğretim yılı mezunuyum. Öğretmenlik görevime 30.08.1955 tarihinde başladım. Bafra'nın köyünde 2 yıl kaldım. Köy, Bafra'ya 12 saat, Vezirköprü'ye 6 saat uzaklıkta Kızılırmak boyunda bir köydü. Şimdi baraj yapınca orada köy falan kalmadı. İlk gittiğim zaman okul tahtadan barakamsı bir yapıdaydı. Tek bir dersane vardı. Yine tahtadan ayrı bir lojman kısmı vardı. Yazı tahtası yoktu. Ama duvar bembeyazdı. 5-6 tane çıta buldum, duvarda yazı tahtasını çerçeveledim. Yumurta akı ile külü karıştırdım, siyah boya yaptım. Çıtalarla çevrelediğim duvara sürdüm. Sınıfta 3-4 tane tahta yaptım bu yolla. Sene sonunda müfettiş geldi. Ben orada göreve başlamadan önce de oraya gitmiş, bana "Hah şöyle, bana diyorlar ki yazı tahtası bile yok, isteyen nasıl da yaparmış tahtasını?" dedi. Tahtaları çok beğenmişti. Bunlar AKE'nin bize kazandırdıkları idi. Göreve başladığım köy, Bafra'ya uzaktı. Köyde kireç ocakları vardı. O çevrenin kireç ihtiyacı o köyden sağlanırdı. Kızılırmak'tan kayıklarla, kireçleri çuvallara doldurup 10-15 ton kireç gönderirlerdi. Kireç su ile birleşince yanar. Kayık kırılırdı bazen, kireç çuvalına su değerdı, başlardı yanmaya. Kızılırmak bahar mevsiminde o kadar hızlı bir akımla akardı ki 12 saatlik yol kayıkla 2 saatte alınırdı. Geriye dönüşte yelkenleri çeker, öyle giderlerdi. Rüzgâr yoksa eğer, halatlarla çeke çeke götürürlerdi geriye. Halk geçimini genellikle böyle kireççilikle sağlardı. Köy Bafra'nın en büyük köyü idi, yaklaşık 13-14 mahallesi vardı. Köy eğitime çok önem veriyordu. Eskiden medreseler bile varmış. Hatta köyde ilk okuyan iki kardeşi, üniversiteyi bitirdiklerinde köylü bando ile karşılamış. Anlattıklarına göre, Atatürk Bafra'ya geldiğinde de onunla konuşacak kişi olarak bu okuyan çocukların babası seçilmiş.

Kalkan ile aynı öğretim yılında, mezun olan Şaban Turguter de öğretmenliğe tayin oluşunu (1955) şu sözlerle dile getirmişti:

Bizim üç tane ili tercih etme hakkımız vardı. Ben iki ili doğudan, üçüncüyü Samsun istedim. Bu, devletin her tarafını bir gördüğüm içindir. Doğusu ile batısı ile devleti yurdum gibi

gördüğündendir. Bize okurken neresi olursa olsun öğretmenlik yapmamız gerektiği öğretildi. Ben çok istedim doğuya gitmeyi, ama vermediler o başka. Bizden sonrakiler, köy uzak gitmem dediler, okul yok deyip beğenmediler. Bizler ne okullarda ne kadar uzak yerlerde çalıştık.

AKE mezunlarının anılarında değinildiği gibi, mezunların öğretmenliğe tayini iki şekilde gerçekleşmiştir. 1947 yılına kadar, öğrenciler nüfusta kayıtlı oldukları ve AKE'ye okumak için geldikleri kendi köylerine mezun olduktan sonra öğretmen olarak geri gönderilmişlerdir. 1947'den sonra ise öğrencilere istedikleri üç tane ili tercih etme sistemi getirilmiştir. O yıllarda öğretmen açığının çok fazla olmasından ötürü tayin olamayan öğrenci kalmamıştır. Öğretmenlerin tayin oldukları köyler, o zamanlarda ulaşım problemlerinin de olmasından dolayı uzak yerlerdir. Bazen kendi çabaları ile bazen de çevredekilerin yardımları ile buralara gitmişlerdir. Gittikleri yerlerde AKE'de öğrendiklerini bir bir uygulamışlardır. Öğretmenlere tayin olduklarında Köy Enstitüleri Kanununda belirtilen donatım bedeli, araç gereç ve iş takımları sağlanmaya çalışılmıştır. Belki hemen tayin oldukları ilk gün bunlar kendilerine verilememiştir, ancak daha sonra bu eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. AKE, mezunlarını tayin oldukları yerlerde yalnız bırakmamıştır. Onları gezici başöğretmen veya ilköğretim müfettişlerinin denetimleri ile takip etmiş, eksik oldukları konuları tamamlamalarına yardımcı olmuşlardır.

3.5. Akpınar Köy Enstitüsünün Kapatılışı

27 Ocak 1954'te çıkarılan 6234 sayılı kanunla köy enstitüleri kapatılmış ve bu okulların mevcut yapı ve öğrencileriyle birlikte ilköğretmen okulları olarak öğrenimlerini sürdürmelerine karar verilmiştir. AKE'de bu tarihten sonra Akpınar İlköğretmen Okulu'na dönüştürülmüştür.

AKE'deki bu dönüşüme tanıklık eden mezunlardan Muammer Pektaş, kendisi ile yapılan görüşmede o günlerde yaşadıklarını ve duygularını şöyle ifade etmişti:

Ben köy enstitülerinin son mezunlarından sayılırım. 5. sınıfa kadar köy enstitüsü olarak okudum. Ben son sınıfa gelince okulun adını değiştirdiler. 5. sınıfı bitirdik mezun olacaktık, dediler ki siz 6'yı da okuyacaksınız. Burası öğretmen okulu oldu dediler. Şeref kapımız vardı Lâdik Akpınar Köy Enstitüsü yazıyordu, yazıyı kaldırdılar. Çok üzüldüm, gittim gizli gizli ağladım. Şeref kapısının üzerine Akpınar İlköğretmen Okulu yazdılar. Sonra tatilde Merzifon'a gidiyordum. Yolda bir avukatla tanıştım. Öğretmenlik yapmış, hukuk bitirip daha sonra avukat olmuş birisi idi. Otobüste benimle röportaj yaptı. "Köy Enstitüsünü mü istiyorsun yoksa İlk Öğretmen Okulunu mu?" diye sordu. Ben de "Köy enstitüsünü istiyorum, çünkü benim ben olduğumu bana öğretti. Biz köylerden geldik, hiçbir şey bilmiyorduk. AKE'de dünyayı öğrendik. Klasik eserleri okumayı öğrendik. Klasik eserlerin üzerinde tartışmalar yaptık. Ve onların tiyatro oyunlarını oynadık" deyince o ağabey beni otobüste kucaklayıp öptü.

Mecit Kalkan, bu dönüşüm ile ilgili görüşlerini şöyle açıklamıştı:

Köy enstitülerinden mezun olanlar bırakın soba kurmayı sobanın kendisini yapıyorlardı. Köy enstitüleri mezunları işte bu şekilde yetiştiriliyordu. Bu okullar bugüne kalsalardı hiçbir ülke bizimle yarışamazdı.

Adil Çankaya (2003: 6) ise köy enstitülerinin kapatılışlarını ve AKE'nin onlara verdiği eğitim öğretimi şöyle değerlendirmişti:

21 köy enstitüsünden mezun olan binlerce öğrenci, o zamanki 40 bin köyün 17 binini donatmıştı. Yani enstitü mezunlarının aldıkları eğitim köylere ulaştırılmıştı. Bu büyük bir olaydı. Çok partili sisteme geçildikten sonra ülkemizde köylünün uyanmasını istemeyenler, köy enstitüsü mezunların çürütmek için ellerinden geleni yaptılar. Köy enstitüsü mezunu olarak bizler, köylerde ağalığı kaldıracaktık. Halkın uyandığını görenler bu durumdan rahatsız oldular. Çünkü uyanan bir ulusun halkını kolaylıkla kandıramazlardı... 1946'da Akpınar'da okul müdürümüz bizleri topladı. "Arkadaşlar sizler köylere öğretmen olarak gideceksiniz. Mümkün dâhilinde sakın yeni çıkan bu parti ile sürtüşmeyin. Onlar sizlerin köylülerimize götüreceğiniz hizmetten rahatsız olacaklardır" dedi... Nitekim DP'nin ileri gelenleri enstitü çıkışlı öğretmenleri çürütmek için ellerinden geleni yaptılar.

AKE, diğer köy enstitülerinde olduğu gibi birçok aydının yetiştiği önemli bir kurum olmuştur. AKE'de öğrenim gören birçok öğrenci burada edindiği bilgileri öğretmen olduktan sonra atandığı köylerde köylü ile paylaşan, köylüye olanakları ölçüsünde yardımcı olan kişiler olmuşlardır. 1954 yılında AKE kapatılınca Türk eğitim tarihinde önemli bir öğretmen yetiştirme dönemi sona ermiş oldu. Bundan sonraki süreçte ise bu dönem sürekli

sorgulandı, yargılandı. Kimileri överek göklere çıkarttı, kimileri yererek yerin dibine batırmaya çalıştı. Ama tüm kurumsal kimliğiyle bu kurumlar artık tarihin konusu oldu. İşte biz bu araştırmada, elde edilen verilerin sınırlılığı ölçüsünde bu kurumu aydınlatmaya çalıştık.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

1299 yılında Osman Bey tarafından Söğüt ve Domaniç çevresinde kurulan, daha sonra 1453 yılında Bizans İmparatorluğunun başkenti İstanbul'u alarak çağ kapatıp çağ açabilecek kadar büyük bir siyasi güce dönüşen Osmanlı Devleti, bu gücünü XVI. Yüzyıla değin sürdürmüştü. Osmanlı devletinin küçük bir beylikten büyük bir imparatorluğa dönüşmesini o günün koşullarına göre devlet ve toplum yapısının son derece işlevsel olması sağlamıştı. Devlet halkıyla barıştı, devlet dünyevi sorunların çözümünde akli ve bilimi yol gösterici olarak kullanmaktaydı. Bu nedenle de Fatih İstanbul'u aldıktan sonra devletin kurduğu bilim yuvalarının (Fatih Medresesi) ve araştırma kurumlarının (rasathaneler vb.) kapılarını ırk ve din ayrımı gözetmeden bilim insanlarına açmıştı. Ne var ki Osmanlı Devleti XVI. Yüzyıldan sonra akli bilimleri bir yana bırakıp nakli bilimleri eğitim kurumlarında ve toplumsal yaşamının her alanında daha fazla önemsemeye başlamasıyla birlikte giderek dünyadan koptu ve gerilemeye başladı. Bu gerilemenin ağır faturası savaş alanlarında ağır insan gücü ve toprak kaybı ile ödendi. Nihayet kötü gidişi gören bazı yenilikçi padişahlar devleti yeniden yapılandırma çalışmalarına giriştiler. Bu bağlamda mevcut bilgi üretim ve dağıtım sistemini bir başka söyleyişle, eğitim sistemini gelişmiş ülkeleri de örnek alarak yeniden kurma işine giriştiler.

1770 yılında Osmanlı Donanmasının Ruslar tarafından Çeşme'de yakılması bu anlamda bir dönüm noktası oldu. Yanan donanmayı yeniden yapacak ve onu ciddi bir deniz gücü haline getirecek gemi inşa mühendisleri ve subayları yetiştirebilmek amacıyla yenilikçi padişah III. Mustafa'nın emriyle 1773 yılında Mühendishane-i Bahri Hümayun kuruldu. Bu okulu, III. Selim'in kara kuvvetlerinin modernleşmesine yönelik olarak 1795 yılında kurduğu Mühendishane-i Berri Hümayun izledi. Askeri alanda başlayan

eğitimi çağdaşlaştırma çabaları, Osmanlı Devletinin her yönden yeniden yapılandırılmaya çalışıldığı Tanzimat Döneminde Sultan II. Mahmut'un emriyle rüştiyelerin (1838) açılmasıyla sivil eğitim alanında da başlatılmış oldu.

Rüştiyelerin açılması, sadece yeni bir okul kurma olarak değeriendirilemez. Bu okulların açılışını, Türkiye'nin sivil toplumsal yaşamının, halkın duygu ve düşünce dünyasının laik dünya görüşüne göre yeniden biçimlendirilmesi, zihniyet değışikliğine yönelik devrimsel nitelikte bir adım olarak görmek gerekir.

Rüştiyelerdeki eğitim ve öğretimi sürdürmekte ilk zamanlarda medrese çıkışlı öğretmenlerden (hocalardan) yararlanılmak zorunda kalınması, bu okulların kuruluş amaçlarına ters düşmekteydi. Bu nedenle de rüştiyeler için en kısa sürede yeni bir öğretmenin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu maksatla rüştiyelerin öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek ve modern eğitimin ilke ve yöntemlerine göre donanmış öğretmenler yetiştirebilmek amacıyla 16 Mart 1848 tarihinde Türk eğitim tarihinin en önemli olaylarının başında yer alan Darülmualimin-i Rüşdi adıyla öğretmen okulu açıldı. Bu okulu daha sonraki dönemlerde açılan Darülmualimat, Darülmualimin-i Sıbyan, Darülmualimin-i Ali gibi değışik tür ve düzeydeki öğretmen okulları izledi. Özellikle Sultan II. Abdülhamit'in döneminde Osmanlı eğitim kurumlarının sayısının artırılmasına yönelik önemli adımlar atıldı. Yalnız bu nicel büyümeyi dönemin zihniyetinden ötürü nitel gelişme izleyemedi.

II. Meşrutiyet döneminde eğitim alanında sağlanan gelişmeler ise devletin yıkılışını engelleyemedi. Osmanlı Devletinde yenileşme çalışmaları sırasında modern askeri-teknik ve sivil eğitim kurumlarından yetişmiş bir avuç yurtsever asker, aydın Mustafa Kemal'in önderliğinde 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak, her yönden kuşatma altına alınmış bulunan Türk yurdunu kurtarabilmek amacıyla ilk kıvılcımı çaktılar, ilk adımı attılar. Bu kıvılcımın Türk insanının onurlu ruhunda başlattığı özgürlük ve bağımsızlık

ateşi, 23 Nisan 1920’de örgütlü bir halk hareketine dönüşerek 29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti adıyla yeni bir Türk devletinin kurulmasına yol açtı.

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Türk toplumunun en kısa sürede çağdaş bir toplum olabilmesi için her alanda devleti yeniden yapılandırma, toplumu da çağdaş değerlerle donatma işine girişti. İşte Türk siyasi tarihinde Atatürk devrimleri olarak bilinen bu çabaları, aslında Türk toplumunun yaşamını her yönüyle yeniden oluşturmayı amaçlayan büyük bir kültür devrimi olarak görmek gerekir.

Atatürk kültür devrimleri içinde tartışmasız en önemlisi eğitim alanında gerçekleştirilenlerdir. Başta öğretim birliği yasası olmak üzere, yazı, dil, tarih devrimleri hep eğitim yoluyla yeni bir toplum yaratma amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinde, yeni toplumun oluşturulabilmesi yeter sayıda ve düzeyde okulların açılmasına buralarda da nitelikli öğretmenleri görevlendirmesine bağlıydı. Toplumu oluşturan tüm bireylerin ilgi, yetenek ve toplumun insan gücü gereksinmelerine koşut olarak yetiştirilmesi gerekmektedir. Ne var ki savaştan çok ağır bedeller ödeyerek çıkmış bulunan devletin kasasında yeteri kadar para yoktu. Bu nedenle eğitim alanındaki işler sınırlı devlet olanaklarıyla ve özverili halk desteğiyle sağlanabilirdi. Yalnız halk da çok büyük yoksulluk içindeydi. Türkiye’nin nüfusunun % 80’i kırsal kesimde yoksulluk içinde yaşamaktaydı. İşte bu çerçevede eldeki olanaklarla Cumhuriyet hükümetleri hem okulların sayısını artırabilmek hem de bu okullara öğretmen yetiştirebilmek için yol ve yöntem arayışına girişmişlerdi. Özellikle kırsal kesim için ulus okullarının (Millet mektepleri) açılarak cehalet sorunun çözölmeye çalışılması, köy okulları için köy muallim mekteplerinin kurulması bu maksatla girişilen çabalardı. Ne var ki çok büyük eğitimsizlik sorununun çözöümü konusunda bunlar yeterli olamamıştır. İvedi çözöüm üretmek gerekmektedir. Atatürk’ün

son yıllarında eğitim kurslarının ardından köy öğretmen okullarının açılması ile bu alanda atılan önemli ama yetersiz adımlar olmuştur.

Türk köyünün cehalet sorununu kökünden kazıyabilmek amacıyla başlatılan ve Türkiye'nin o günkü köy gerçeğine göre geliştirilmiş en gerçekçi öğretmen yetiştirme projesi köy enstitüleri olmuştur. 1940 yılında kurulan 1954 yılına kadar faaliyet gösteren köy enstitüleri, devlete çok az bir mali yük getirerek 16 bini aşkın sayıda köy öğretmeni yetiştirerek kırsal kesimin gelişmesine yönelik çok önemli katkı sağlamışlardır.

Köy enstitüleri kurulduğu yıldan başlayarak günümüze değin Türk eğitim ve düşün dünyasında tartışmalara konu olmuştur. Bu kurumlarla ilgili olarak lehte ve aleyhte çok şeyler yazılmış ve söylenmiştir. Ne var ki köy enstitülerinin varlıklarını, kimliklerini, etkilerini, eksik ve az yönlerini yansız biçimde ortaya koyacak akademik düzeyde gerçekleştirilen çalışmalar oldukça azdır. Özellikle kapatıldıkları 1954 yılında sayıları 21'e ulaşmış bulunan bu kurumların her biri üzerinde bir iki çalışmanın dışında akademik düzeyde araştırmalar yapılmamıştır.

Üniversite düzeyinde ele alınarak araştırma konusu yapılmamış köy enstitülerinden birisi de Lâdik Akpınar Köy Enstitüsüdür. İşte bu nedenle eğitim öğretim etkinliklerinde bulunduğu 14 yıllık süre içinde AKE'de olup bitenler tarafımızdan bir eğitim tarihi sorunu olarak görülmüştür. Bu bağlamda AKE'nin kurumsal kimliğinin, tarihinin araştırılıp ortaya konulmasının günümüzdeki öğretmen eğitime de katkı sağlayacağı düşüncesiyle böyle bir araştırmaya girilmiştir.

Sorunun Türk eğitimi tarihi içindeki yerinin daha sağlıklı biçimde görülebilmesi amacıyla araştırmanın kuramsal bölümünde Osmanlı döneminden başlayarak köy enstitülerinin kuruluşuna değin geçen süre içinde Türkiye'nin ilköğretim kurumları bu kurumlara da öğretmenlerin nasıl yetiştirilmeye çalışıldığına ilişkin önemli noktaların altı çizilmeye çalışılmıştır. Özellikle Türkiye'de köy enstitülerinin kuruluşunu hazırlayan

sosyo-ekonomik ve kültürel koşullar belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra köy enstitüleri hakkında yasa, yönetmelik ve bu kurumlardan okuyarak mezun olan yazarların kaleme aldıklarından yola çıkılarak bilgiler verilmiştir.

Samsun ilinin Havza ilçesinin Kamlık köyünde 1939 yılında açılan eğitim kursu, AKE'nin kuruluşuna doğru atılan ilk adım olmuştur. Bu kursun müdürlüğünü yapan Nurettin Biriz daha sonra AKE'nin de kurucu müdürü olmuştur. Kamlık köyünde köy enstitüsü kurulabilmesi için uygun koşulların olmadığı görülünce yer arayışı işine girilmiştir. En uygun yerin yakın kasaba Lâdik'teki Akpınar mevki olduğu görülünce, okulun buraya kurulmasına karar verilmiştir. Okulun çevresindeki kamu arazilerine ek olarak Akpınar ailesine ait topraklar da satın alınarak AKE'nin kuruluşuna başlanmıştır.

11.06.1940 tarihinde arazi üzerine kurulan ilk çadırla hem eğitim kursu hem de köy enstitüsü olarak faaliyete başlamıştır. Dolayısıyla bu tarihi, AKE'nin kuruluş tarihi olarak benimsemek çok da yanlış olmayacaktır.

1940 yılının ikinci yarısında AKE'ye alınan ilk öğrenciler ve Çifteler (Eskişehir) Köy Enstitüsünden gelen imece ekibi, kış gelmeden okulun binalarının önemli bölümünü inşa ederek hizmete sunmuşlardır.

AKE'nin kuruluş yılları, öğrenciler açısından çok zor koşullarda geçmiştir. Bu arada iki de deprem yaşanmıştır. Tüm bu olumsuz koşullar, AKE öğrenci ve öğretmenlerini yıldırmamış onları üstlendikleri görevin Türkiye'nin kurtuluşu açısından taşıdığı önemin bilincinden uzaklaştırmamıştır.

1940-1954 yılları arasında 14 yıllık süre içinde AKE'ye, 1679'u erkek, 119'u kız olmak üzere toplam 1798 öğrenci kaydolmuştur. Yine bu süre içinde AKE'den 839'u erkek, 63'ü kız olmak üzere 902 öğrenci mezun olmuştur.

AKE'nin öğrenci kaynağını, köy enstitülerinin kuruluş amacına dayalı olarak, enstitünün kurulduğu çevre il, ilçe ve köylerden alınan köy çocukları oluşturmuştur. Bu iller sırasıyla Samsun, Tokat, Amasya ve Çorum'dur. Daha sonraki yıllarda diğer enstitülerden nakil yoluyla AKE'ye gelen öğrenciler de olmuştur. Böylece AKE'de 25 değişik ilden gelen öğrenciler öğrenim görmüşlerdir.

AKE'de 1940-1954 yılları arasında 90 memur ve hizmetli, 15 usta öğretici ve 5'i müdür olmak üzere 92 öğretmen görev yapmıştır. AKE'de kuruluşundan kapanışına kadar sırasıyla Nurettin Biriz, Enver Kartekin, Kemal Üstün, Enver Metinel ve Ahmet İçtemel müdür olarak görev yapmışlardır.

AKE öğretmenlerinden müdürlük görevinin yanı sıra, müdür başyardımcısı, müdür yardımcısı, eğitim başı, işlik başı, yapı sanat başı, tarım başı, sağlık başı olarak çalışanlarda mevcuttu.

AKE, 1940 yılında eğitim öğretime başladığında diğer köy enstitülerinde de olduğu gibi basılı bir öğretim programı yoktu. Eğitim öğretim çalışmaları, 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanununa, Bakanlık genelgelerine, diğer ortaöğretim kurumlarının (özellikle ortaokul ve liselerin) öğretim programları dikkate alınarak yürütülmeye çalışılıyordu. Bu sırada okul yönetimi enstitünün olanaklarını ve çevrenin özelliklerini de göz önünde bulunduruyordu. Bu durum 1943 yılına kadar bu şekilde devam etmişti. 1943 yılından sonra köy enstitüsü öğretim programı geliştirildi ve bütün enstitülerde uygulanmaya başlandı. Ancak bu program da esnek bir programdı. Enstitü yönetimlerine daha önce de olduğu gibi okulun ve çevrenin özelliklerini göz önünde bulundurarak öğretim programlarında bazı değişiklikleri yapma yetkisi verilmişti.

Köy enstitüleri öğretim programında dersler "kültür", "tarım" ve "teknik" olmak üzere üç bölüme ayrılmıştı. Öğrencilere, bir yandan öğretmenlik mesleğinin diğer yandan da öğretmen olarak gittikleri köylerde köylünün

karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümü konusunda gerekli bilgi ve beceriler kazandırılmaya çalışılmaktaydı. Tüm eğitim öğretim çalışmaları köy yaşamına uygun bir ortam içinde yaparak ve yaşayarak öğrenme üzerine örgütlenmişti. Bu zaten köy enstitülerini diğer öğretmen okullarından farklı kılan temel bir özellikti.

AKE'de hayvancılık, meyve-sebze yetiştiriciliği gibi tarım faaliyetlerini kapsayan bölümlerin yanı sıra, "dülgerlik", "yapıcılık", "demircilik", "biçki-dikiş" gibi teknik bölümler de mevcuttu. Öğrencilerden bu bölümlerden birisini seçerek o alanda uzmanlaşmaları isteniyordu.

AKE'de eğitim öğretim faaliyetleri, gece gündüz demeden, disiplin içerisinde, sevgi, saygı ve yardımlaşmaya dayalı olarak yürütülüyordu. Bu durum AKE'nin eğitim ortamının en önemli özelliği idi. Öğrenciler, boş zamanlarında müzik, resim, tiyatro gibi alanlarda sanatsal etkinliklerde de bulunuyorlardı. Öğrencilerin her alanda eğitilmeleri hedefleniyordu.

Köy enstitüleri kuruluş yıllarının zorluklarını aşıp tam gelişme dönemine girecek iken Türkiye'deki siyasi iktidar değişikliğinin kurbanı oldu. 1950 yılından sonra iktidara gelen DP döneminde, 27 Ocak 1954 tarihinde benimsenen 6234 sayılı yasayla köy enstitüleri kapatılarak ilköğretmen okullarına dönüştürüldüler. AKE'de bu tarihten sonra Akpınar İlköğretmen Okulu olarak ilköğretim kurumlarına öğretmen yetiştirme işlevini sürdürmüştür.

AKE'de 1940-1954 yılları arasında toplam 902 köy ilkokul öğretmeni yetiştirmiştir. Bu öğretmenlerin her birinin 10 öğrenciden oluşan tek bir sınıfı okuttuklarını ve 25 yıl görev yaptıklarını düşünürsek, tıpkı kendileri gibi 225.500 köy çocuğunu eğittikleri sonucuna ulaşırız. Bu asgari düzeydeki bir hesaplamanın sonucudur. AKE mezunu öğretmenler çok daha fazla öğrenciye eğitim vermişlerdir. İşte bu yönüyle bakıldığında AKE'nin Türk toplumunun aydınlanmasına olan katkısı tartışma götürmez bir gerçektir ve bu yönüyle de her türlü övgüyü hak etmiştir.

Türkiye’de öğretmen yetiştirme alanında AKE deneyimi göstermiştir ki, hangi sosyal, kültürel ve ekonomik yapıya sahip aile çocukları olurlarsa olsunlar, ellerinden tutulduğunda, içleri yurt ve ulus sevgisiyle dolu ve bilimin yaşamda tek yol gösterici olduğunu benimseyen öğretmenlerin eline teslim edilirlerse, tüm Türk çocukları en iyi biçimde kendilerini geliştirebilir, üzerlerine düşen sorumlulukları üstlenerek her türlü görevin üstesinden kolaylıkla gelebilirler.

Köy enstitüsü sistemini tümüyle geri getirmek günümüz Türk toplumunun koşullarına uygun değildir. Çünkü Türk köyü ve köylüsü 1940’ların koşullarında değildir. Hatta Türkiye’nin birçok yerinde köyler değişik nedenlerle boşalmış, okulları da öğrencisizlik nedeniyle kapatılmak zorunda kalmıştır.

Bugünkü küreselleşen dünya düzeninin ortaya çıkardığı zorluklarla baş edebilmek için Türk toplumunun hızla bilgi toplumu olması gerekmektedir. Bilgi toplumu da ancak kentsel yaşamla mümkündür. Bunun için de hızla Türk köyünü ve köylüsünü kentsel yaşamın kültürüne ve olanaklarına kavuşturmak gerekmektedir. Zaten süreç de bu yönde gelişmektedir.

Her ne kadar köy enstitüsü sistemini günümüzde yeniden kurmak olanaklı ve hatta gerekli değilse de, bu sistemin hala geçerliliğini koruyan olumlu yönlerini öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksekokullarda uygulamak, canlı tutmak mümkündür. Köy enstitülerinin en olumlu yönü yetismekte olan Türk çocuklarına ciddi bir ulusal bilinç ve öğretmenlik sevgisi kazandırmış olmasıdır. Köy enstitüsü öğrencileri bu bilinç sayesinde okul yıllarında her türlü zorluğa göğüs germişlerdir. Bu bilinç onların Türk bayrağının dalgalandığı her yere koşarak öğretmen olarak gitmelerini sağlamıştır.

Bu bilinç aslında Türk ulusunun binlerce yıldır aklında ve gönlünde dirik tutmaya çalıştığı özgürlük, bağımsızlık bilincidir. Ulusal yararı bireysel yararın üstünde tutma, çalışma, övünme ve güvenme duygusu bu bilincin dışı yansımalarıdır. Bu bilinç sayesinde Türk ulusu binlerce yıldır, başının

dikliğini, karnının tokluğuna sırtının pekliğine yeğlemiştir. İşte köy enstitülerinde özellikle inşa edilmeye çalışılan bu bilinç, günümüz Türk eğitim sisteminin, tüm eğitim kurumlarının da öncelikli hedefi olmalıdır.

Köy enstitüleri deneyiminin günümüz öğretmen eğitiminde göz önünde bulundurulması gereken bir diğer olumlu yönü öğretim programlarıdır. Köy enstitüleri programları tümüyle hayata bire bir dönük bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasını amaçlayan dersler ve işlerden oluşturulmuştur. Bu kazandırma sürecinin de yine hayatın içinde ve yaparak yaşayarak olması öngörülmüştü. Köy enstitülerinde denenerek başarılı olduğu açıkça görülen bu öğretim ilke ve yöntemlerinin günümüz öğretmen eğitiminde de sürekli göz önünde bulundurulması gereklidir.

Yine köy enstitülerindeki kültürel ve sanatsal etkinliklerin öğretmen eğitimini olumlu yönde etkilediği dikkate alınarak bu konuda da aynı duyarlılığın gösterilmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

Akgün, Seçil. 1983. "Tevhid-i Tedrisat". **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 37-50.

Akyüz, Yahya. 2001. **Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 2001'e)**. İstanbul: Alfa Yayınları.

Altunya, Niyazi. 2005. **Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış**. İstanbul: Kelebek Matbaası.

Apaydın, Talip. 1983. **Köy Enstitüsü Yılları**. İstanbul: Çağdaş Yayınları.

Apaydın, Talip v.d. 1990. "Yüksek Köy Enstitüsü". **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**. Ankara: Eğitim-Der Yayınları: 2. 210-215.

Ataünal, Aydoğan. 1997. **Türkiye'de İlkokul Öğretmeni Yetiştirme Sorunu (1923-1994)**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Aydoğan, Mustafa. 2006. **Köy Eğitim Sistemi Köy Enstitüleri**. Ankara: Aydan Yayıncılık.

Bakkal İşcel, Bilge. 1999. **"Türkiye'de Köy Enstitüleri (Kuruluşu, Kapanışı ve Faaliyetleri)"**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Baskın, Cemil. 2006. "Lâdik Akpınar Köy Enstitüsü". **Yeniden İmece Dergisi**. Kasım, 13, 85-88.

Başar, Erdoğan. 2001. **Genel Öğretim Yöntemleri Öğretme-Öğrenme Süreci**. Samsun: Kardeşler Ofset Matbaacılık.

_____. 2003. **Eğitim Sosyolojisi Eğitimin Toplumsal Temelleri**. Samsun: Kardeşler Ofset Matbaacılık.

____ . 2004. **Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Başaran, Mehmet. 2003. **Özgürleşme Eylemi: Köy Enstitüleri**. İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.

Başgöz, İlhan. 1995. **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**. Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Binbaşoğlu, Cavit. 1993. **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri Tarihsel Bir Çerçeve**. İzmir: Dikili Belediyesi Kültür Yayınları.

____ . 1999. **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi**. Ankara: Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi Yayınları.

Boybeyi, Songül. 2002. "1946-1950 Arası Siyasal Hayatta ve Basında Köy Enstitüleri (Vatan, Ulus, Cumhuriyet Gazetelerinde)". Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Cicioğlu, Hasan. 1985. **Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Coşkun, Hasan. 2007. **Hasanoğlan-Elmadağ Eğitim Açısından Bir Çevre İncelemesi**. Ankara: CTB Yayınları.

Çankaya, Adil. 2003. "Türkiye'de Kimse Nereye Gittiğini Bilmiyor". **Barış Haftalık Düşün Gazetesi**. 15, Nisan, 6.

Deveci, Enis. 2003. "Hasanoğlan'ı Görünce İçim Parçalandı, Üzüldüm". **Barış Haftalık Düşün Gazetesi**. 15, Nisan, 8.

Dewey, John. 1939. **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor**. İstanbul: Maarif Vekilliği Yayınları.

Erçelebi, Hasan. 1993. **Köy Enstitülerinin Çağdaş Eğitim Yönetimine Katkıları**. İzmir: Dikili Belediyesi Kültür Yayınları.

Ergün, Mustafa. 1982. **Atatürk Devri Türk Eğitimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Ertürk, Selahattin. 1972. **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Evren, Nazif. 1998. **Köy Enstitüleri Neydi, Ne değildi**. Ankara: Güldiken Yayınları.

Güçlüol, Kemal. 1983. "Milli Eğitimde Teşkilatlanma". **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 143-157.

Gül, Veysel. 2003. "John Dewey'in Türkiye Eğitim Sistemine Etkileri". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Gülcan, Murat G. v.d. 2003. **Türkiye'de İlköğretim (Dünü, Bugünü, Yarını)**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

İnan, M. Rauf. 1983. "1920'lerde Türk Milli Eğitimi". **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 53-67.

_____. 1983. "Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği". **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1-26.

Kalyoncuoğlu, Zeynep. 2002. "Cumhuriyet Dönemi Eğitiminde Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Kanar, Haşim. 1990. **Köy Enstitüleri Eğitimde Atılım**. Ankara: Selvi Yayınları.

Kaplan, Mevlüt. 2002. **Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kaya, Yahya Kemal. 1977. **İnsan Yetiştirme Düzenimiz (Politika-Eğitim-Kalkınma)**. Ankara: Nüve Matbaası.

Kirby, Fay. 2000. **Türkiyede Köy Enstitüleri**. Çev. İMECE Dergisi. Ankara: Güldiken Yayınları.

Koçer, Hasan Ali. 1967. **Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)**. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.

_____. 1983. “İlkokul Öğretmeninin Yetiştirilmesi (1923-1980)”. **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 571-593.

Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı. 2001. **Basında Köy Enstitüleri Cilt: I (1936-1944)**. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

Makal, Mahmut. 1997. **Köy Enstitüleri ve Ötesi**. Ankara: Güldiken Yayınları.

Menekşe, Nedim. 2005. **Köy Enstitüleri Gerçeği**. İzmir: Aday Basım.

Özalp, Reşat, Aydoğan Ataunal. 1977. **Türk Milli Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı (Talim ve Terbiye Kurulu-Milli Eğitim Şurası)**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Özel, Mehmet. 1997. **Köy Enstitüleri**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özkucur, Abdullah. 1990. **Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü**. Ankara: Selvi Yayınları.

Öztürk, Cemil. 1996. **Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

_____. 1998. **Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar**. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları.

Pazar, Meral. 2001. **Demokratik Eğitimde Bir Anıt Kurum: Köy Enstitüleri**. Ankara: Güldiken Yayınları.

Sakaoğlu, Necdet. 2003. **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Tan, Niyazi. 2003. "Akınar'dan Bir Anı". **Barış Haftalık Düşün Gazetesi**. 15, Nisan, 7.

Tonguç, Engin. 2001. **Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç (Yaşamı, Öğretisi, Eylemi)**. Ankara: Güldiken Yayınları.

_____. 2007. **Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç (Yaşamı, Öğretisi, Eylemi)**. İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları.

Tonguç, İsmail Hakkı. 1939. **Canlandırılacak Köy**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

_____. 1999. **Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları (1935-1946)**. Yay. Haz. Engin, Tonguç. Ankara: Güldiken yayınları.

_____. 2000. **Kitaplaşmamış Yazıları (Cilt II)**. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

Türkoğlu, Pakize. 1997. **Tonguç ve Enstitüleri**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Varış, Fatma. 1978. **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek. 2006. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücel, Hasan Ali. 1994. **Türkiye'de Orta Öğretim**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

EKLER

Ek 1

Akpınar Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelerde Yöneltilen Sorular

1. Kendinizi tanıtır mısınız?
2. Ailenizi, yaşadığınız çevreyi ve çocukluğunuzu anlatır mısınız?
3. AKE'ye nasıl seçildiniz ve hangi koşullarda kayıt oldunuz?
4. AKE'de ilk gününüz nasıl geçti?
5. AKE'ye ilk girdiğinizde okulun fiziksel şartları (yemekhane, yatakhane, derslik, işlik gibi bina ve yol durumu) nasıldı?
6. AKE'de barınma (yatakhane)-beslenme (tüketilen yiyecekler, aşçılar, vb.)-bakım olanakları nasıl sağlanmaktaydı?
7. AKE'de eğitim öğretim faaliyetleri (dersler, ders saatleri, izinler, tatiller vb.) nasıl yürütülüyordu?
8. AKE'de ders dışı zamanlar (boş zamanlar, sosyal-kültürel faaliyetler) nasıl değerlendirilmekteydi?
9. AKE öğretmenleri hangi özellikleri taşıyordu? Öğretmenlerin öğrencilere olan yaklaşımları nasıldı?
10. AKE öğretmenlerinden sizin için ayrı bir önemi olan, size olan katkısını hiçbir zaman unutamadığınız bir öğretmeniniz oldu mu? Bu öğretmeninizle ilgili olarak paylaşmak istediğiniz bir anınız var mı?
11. AKE'de öğrenim gördüğünüz yıllar içerisinde ne gibi zorluklarla karşılaştınız?
12. AKE'de öğrenim gördüğünüz yıllarda yaşanan sorunlar (sel, deprem vb. doğal afetler) oldu mu? Bunlarla nasıl mücadele edildi?
13. AKE'de öğrenim görmek hayatınızı nasıl etkiledi?
14. AKE'den mezun olduktan sonra göreve başladığınız ilk günlerden bahsedermisiniz? Bu dönemde karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
15. AKE'den mezun olup öğretmenliğe başladıktan sonra AKE ile ilişkileriniz devam etti mi?
16. AKE'nin kapatılması ile ilgili olarak duygu ve düşünceleriniz nelerdir?
17. Köy enstitüsü mezunu birisi olarak bugünkü eğitim sistemimizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
18. Bunların dışında paylaşmak istediğiniz düşünceleriniz var mı?

Ek 2

T.C.
SAMSUN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.55.00.08/

Konu : Tez Çalışması

24.05.07* 33886

ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
SAMSUN

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve
Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) 26.04.2007 tarih ve B.30.2.ODM.0.70.00.00/107-03020 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Ayça TURAN'ın "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmede Akpınar Köy Enstitüsünün Yeni ve Önemi" konulu tezi ile ilgili çalışmasını ilgi (b) yazıda belirtilen İlimiz Ladik İlçesi Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi arşivlerinde uygulayabilmesi isteği Müdürlüğümüzde kurulan "Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu" tarafından 17.05.2007 tarihinde incelenmiş olup, uygun bulunmuştur.

Bahis konusu çalışmanın, ilgi (a) yönerge hükümleri doğrultusunda Millî Eğitim Müdürlüğü ve okul müdürünün gözetim, denetim ve sorumluluğunda Ayça TURAN tarafından İlimiz Ladik İlçesi Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi arşivlerinde 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılı bitimine üç hafta kalıncaya kadar yapılmasının uygun görüldüğüne dair Valilik Makamının 22.05.2007 tarih ve 33134 sayılı onayı, EK-1, EK-2, mühürlü veri toplama araçları ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve ilgi (a) yönergede belirtilen taahhütlerin de (EK-1 ve EK-2) yerine getirilmesini rica ederim.

Mustafa İNGENÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLERİ:

- 1- Onay (1 Adet)
- 2- EK-1 (1 Adet)
- 3- EK-2 (1 Adet)
- 4- Mühürlü Yüksek Lisans Tez Önerisi

03819

28 Mayıs 2007

Ek 3

Akpınar Köy Enstitüsü Öğrenci Kütük Defteri Örneği

No	Öğrencinin adı ve soyadı	Doğum yeri ve yılı	Babasının adı	Annasının adı	Sağ ve sol elleri	Bakasının ismi	Hangi köy okulunu bitirdiği, Diploma № ve tarihi	1) Nüfus kütüğüne kayıtlı olduğu 2) Geldiği						
								İl	İlçe	Bucak	Köy	Köy No	Çiftlik No	Şifre No
274	Özcan Özgün	Manisa 1928	Hasan	Elvan		Elvan	Çarşamba Köyü Çekirgeköyü Dip. No: 44 1940-41	1) Manisa	Manisa		Çarşamba Köyü			
								Enstitüden ne suretle ayrıldığı						
Fotograf								Düşünceler						
Kayıt evrakı								Sınıf durumu						
Kimlik cüzdanı								IV. sınıfta						
Köy kâğıdı								V. sınıfta						
Yüklenme senedi								I. sınıf						
Sağlık raporu								II. sınıf						
								III. sınıf						
								IV. sınıf						
								V. sınıf						
Giriş tarihi: 12.11.1942								29. IX. 1946						
Adı: Dülger								Mecburî olan Dip. No: 37/235						
								Kırsal Dersleri 22. Mart 1946 gün ve 2.16.134 sayılı karar ile Sahinler Köyü'ne gönderildi. 19. Mar. 1946 den 19. Apr. 1946 kadar Tamsana Şif. No no kâğıdı. Başarılar.						

Ek 4

Akpınar Köy Enstitüsü Öğrenci Diploma Defteri Örneği

No. sı	Öğrencinin adı ve soyadı	Babasının adı	Doğduğu yer	Doğduğu yıl	Öğrenciye diploma veren Enstitü	Enstitüye girdiği tarih	Bitirme yılı ve sınıfı	Mecburî hizmet müddeti	Fotograf
41 297	Hasan Salih	Hasan	Haydar	Haydar	929	Ladik Akpınar 29-III-1943	1946-1947 Tiyi	20 yıl	
62 298	Halil Yılmaz	Nuri	Erbaa	928	" " 8-V-1943	1946-1947 Tiyi	20 yıl		
5 99	Mehmet Temiz	Rüstem	Erbaa	931	" " 29-V-1943	1946-1947 Tiyi	20 yıl		
6	Sükrü Kaya Balık	Ali	Gümüşhacıköy	927	" " 29-V-1943	1946-1947 Tiyi	20 yıl		
	Bayram Bat	Mahin	Karak	Sıralı	930	" " 5-V-1943	1946-1947 Tiyi	20 yıl	

Ek 5

Akpınar Köy Enstitüsü Öğretmen Sicil Defteri Örneği

Öğretmenin

İsmi	Vazifesi	Doğduğu yer ve yıl	Menşei	M A A S I		Tayin hakkındaki evrakın			İşe başladığı hakkındaki evrakın			Ayrıldığı hakkındaki evrakın			Ayrılmışın sebebi
				Alman Miktarı	Alman Derecesi	No.	Tarihi	Nev'i	No.	Tarihi	Nev'i	No.	Tarihi	Nev'i	
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	25	60	6/1774	25-8-1917	Kazandı	17-8-1917			3-1-1919			İsmi değiştirilerek öğretmenlikte çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	30	60	6/3114	15-8-1917	Kazandı	1-8-1917			11-8-1917			Almanya'ya gönderildi.
"	"	"	"	35	60	6/3026	15-8-1917	Kazandı	11-8-1917			13-8-1917			Haluk Beldiye Başkanı olarak çalıştırıldı.
Sait Ünal	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	40	60	6/16102	15-8-1917	Kazandı	15-8-1917			21-8-1917			İsmi değiştirilerek öğretmenlikte çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	45	60	2363	2-8-1917	Kazandı	23-8-1917			7-8-1917			Baldıran Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	50	60										Baldıran Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	55	60										Baldıran Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	60	60										Baldıran Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalıştırıldı.

Ek 6

Akpınar Köy Enstitüsü Memur ve Hizmetliler Sicil Defteri Örneği

İsmi	Vazifesi	Doğduğu yer ve yıl	MENŞEİ	M A A S I		Tayin hakkındaki evrakın			İşe başladığı hakkındaki evrakın			Ayrıldığı hakkındaki evrakın			Ayrılmışın sebebi
				Miktarı	Derecesi	No.	Tarih	Nevi	No.	Tarih	Nevi	No.	Tarih	Nevi	
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	75	60	6/11865	2-8-1917	Kazandı	1-8-1917			1-8-1917			İsmi değiştirilerek öğretmenlikte çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	115	60	6/5016	2-8-1917	Kazandı	1-8-1917			1-8-1917			Dönem sonundan itibaren çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	115	60	2691	2-8-1917	Kazandı	1-8-1917			1-8-1917			Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	115	60	6/5185	2-8-1917	Kazandı	1-8-1917			1-8-1917			Baldıran Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	125	60										Baldıran Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	150	60	23179	2-8-1917	Kazandı	1-8-1917			1-8-1917			Baldıran Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalıştırıldı.
Hasan Bostancı	Köy Enstitüsü Öğretmeni	1911	Baldıran Öğretmeni Okulu	125	60	10182	2-8-1917	Kazandı	1-8-1917			1-8-1917			Baldıran Köy Enstitüsü Öğretmeni olarak çalıştırıldı.

Ek 7

Akpınar Köy Enstitüsünde 1940-1954 Yılları Arasında Görev Yapan Öğretmenlerin Kısa Özgeçmişleri

1. Nurettin Biriz

AKE kurucu müdürlerinden olan Nurettin Biriz, 1902 (1318) yılında Edirne’de doğmuştur. Baba adı Ahmet’tir. 1921 (1337) yılında İstanbul Öğretmen Okulu’ndan mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra İstanbul İlk Tedrisat Müfettişi olarak görev yapmıştır. 24 Mart 1939 günü Kamlık Eğitim Kursu müdürlüğüne atanan Biriz, 23.05.1940 tarihinde AKE müdürlüğü görevine getirilmiştir. 23.05.1940-29.11.1943 tarihi arasında 3 yıl 6 ay 6 gün görev yapan Biriz, 29.11.1943 tarihinde İstanbul İlköğretim Müfettişliği görevine atanmıştır.

2. Ahmet Enver Kartekin

1910 (1326) yılında Selanik’te doğmuştur. 1937 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Tarih-Coğrafya B şubesinden mezun olmuştur. 16.09.1937 tarihinde Kepirtepe (Kırklareli) Köy Enstitüsü öğretmen ve eğitim başlığı görevi ile devlet hizmetine girerek, mesleğe başlamıştır. 29.11.1943 tarihinde AKE’de öğretmen ve müdürlük görevine başlamıştır. 09.07.1947 tarihinde müdürlükten ayrılan Kartekin, 3 yıl 8 ay 12 gün AKE’de görev yapmıştır. 27.07.1947 tarihinde de AKE’deki öğretmenlik görevinden ayrılarak, Karabük Özel Ortaokulu’na atanmıştır.

3. Kemal Üstün

1911 (1327) yılında Pınarbaşı’nda doğmuştur. 1940 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji şubesinden mezun olmuştur. 09.07.1947 tarihinde Kepirtepe (Kırklareli) Köy Enstitüsü öğretmenliğinden, AKE’ye öğretmen ve müdür olarak atanmıştır. AKE’de 1 yıl 8 ay 9 gün müdürlük ve öğretmenlik yaptıktan sonra 16.03.1949 tarihinde Hasanoğlu (Ankara) Köy Enstitüsü’ne atanmıştır.

4. Enver Metinel

1914 (1330) yılında Varna’da doğmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim bölümünden 1945-1946 öğretim yılında mezun olmuştur. 20.12.1947’de Samsun İlköğretim Müfettişliğinden AKE’ye atanmıştır. 06.01.1948-16.03.1949 tarihleri arasında AKE’de okul birliği ve eğitim başı olarak görev yapmıştır. 16.03.1949 tarihinde AKE’de müdürlük görevine atanmıştır. Aynı zamanda AKE’de öğretmenlik bilgisi dersi eğitimci olarak çalışmıştır. 16.03.1949’da başladığı müdürlük görevi 02.11.1952 tarihine kadar, 3 yıl 8 ay 16 gün sürmüştür. Bu tarihten sonra ise Çifteler (Eskişehir) Köy Enstitüsü’ne atanmıştır.

5. Ahmet İçtemel

1913 (1329) yılında Sarışaban’da doğmuştur. 1938 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya bölümünden mezun olmuştur. AKE’deki müdürlük görevine başlamadan önce Amasya Ortaokulunda Tarih-Coğrafya öğretmenliği ve müdürlük yapmıştır. AKE’de 02.11.1952-14.11.1955 yılları arasında 2 yıl 12 gün görev yapmıştır. İçtemel’in müdürlük yaptığı bu süre içerisinde, 1954 yılında AKE’nin adı Akpınar İlköğretmen Okulu’na dönüştürülmüştür. Bu dönüşümden sonra yaklaşık bir yıl daha müdürlük görevine devam eden İçtemel, 14.11.1955 tarihinde Akşehir İlköğretmen Okulu’na Tarih-Coğrafya öğretmenliği olarak atanmıştır.

6. Hüsni Baykoca

1899 (1315) yılında İstanbul'da doğmuştur. Babasının adı Ali'dir. İstanbul Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. AKE'den önce Kırklareli İlköğretim Müfettişi olarak görev yapmıştır. 01.07.1940-05.12.1940 tarihleri arasında AKE'de öğretmen ve müdür yardımcılığı yapmıştır. 05.12.1940 tarihinde Kepirtepe (Kırklareli) Köy Enstitüsü öğretmeni ve müdür yardımcılığı görevine atanmıştır.

7. Osman Ülkümen

1915 (1331) yılında Bor'da doğmuştur. Babasının Adı Ahmet'tir. 1937 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji şubesinden mezun olmuştur. Ankara İlköğretim Müfettişliği yapmıştır. 24.11.1940 tarihinde AKE öğretmen ve müdür yardımcılığı görevine atanmıştır. 01.12.1942 tarihinde AKE'de eğitim başı görevine getirilmiştir. 01.12.1942-24.06.1943 tarihleri arasında AKE'de eğitim başı olarak görev yapmıştır. Bu tarihten sonra Beşikdüzü (Trabzon) Köy Enstitüsü'ne atanmıştır.

8. Saim Tunca

1899 (1315) yılında Edirne'de doğmuştur. 1919 (1335) yılında Edirne Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. AKE'den önce Yozgat İlköğretim Müfettişliği yapmıştır. 25.06.1941 tarihinde AKE öğretmen ve müdür yardımcılığı görevine atanmıştır. 01.06.1942 tarihinde AKE'de eğitim başı görevine getirilmiştir. 01.06.1942-04.11.1942 tarihleri arasında AKE'de eğitim başı olarak görev yapmıştır. Bu tarihten sonra Tokat İlköğretim Müfettişliği görevine atanmıştır.

9. Hakkı Radof

1911 yılında Egridere'de doğmuştur. 1937 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji şubesinden mezun olmuştur. AKE'deki görevine başlamadan önce Aksu (Antalya) Köy Enstitüsü'nde eğitim başlığı yapmıştır. 28.12.1942 tarihinde AKE öğretmen ve müdür yardımcılığı görevine atanmıştır. 01.07.1943 tarihinde AKE'de eğitim başı görevine getirilmiştir. 01.07.1943-22.12.1943 tarihleri arasında AKE'de eğitim başı olarak görev yapmıştır. Bu tarihten sonra Amasya İlköğretim Müfettişliği görevine atanmıştır.

10. Mustafa Ersoy

1917 (1333) yılında Göynük'te doğmuştur. Babasının adı Mehmet'tir. 1937 yılında Balıkesir Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. AKE'den önce Pazarören (Kayseri) Köy Enstitüsünde müdür yardımcılığı yapmıştır. 17.07.1943 tarihinde AKE öğretmen ve müdür yardımcılığı görevine atanmıştır. 09.01.1944 tarihinde ise müdür yardımcılığı görevinden alınarak öğretmenlik görevine devam etmiştir.

11. Abdullah Azmi Bilen

1907 (1323) yılında Avanos'ta doğmuştur. 1927 yılında İzmir Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. Yıldızeli (Sivas) Köy Enstitüsünde öğretmenlik yapmıştır. 09.01.1944 tarihinde AKE öğretmen ve müdür yardımcılığı görevine atanmıştır. 15.06.1947 tarihinde Ankara Belediyesi Bahçeler Müdürlüğü Hesap ve Muamele memurluğuna atanmıştır.

12. Sait Ünal

1910 (1326) yılında Bünyan'da doğmuştur. 1930 yılında Kayseri Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. AKE'de çalışmaya başlamadan önce Pazarören (Kayseri) Köy Enstitüsünde öğretmen olarak görev yapmıştır. 10.02.1946-01.01.1950 tarihleri arasında AKE'de öğretmen ve işlik başı olarak çalışmıştır. 15.06.1947-23.09.1947 tarihleri arasında

AKE’de müdür yardımcılığı vekilliğı yapmıştır. Daha sonra askere gitmesi üzerinde AKE’den ayrılmıştır.

13. Hidayet Sayın

1916 (1332) yılında Salihli’de doğmuştur. 1939 yılında Balıkesir ğretmen Okulundan mezun olmuştur. Gazi Terbiye Enstitüsü Müzik bölümünde açılan müzik ğretmenliğı sınavını kazanmış ve bu dersi okutmak için yeterli belgesi almıştır. 07.09.1947 tarihinde ifteler (Eskişehir) Köy Enstitüsü ğretmenliğinden AKE’ye nakil edilmiştir. 23.09.1947-07.01.1949 tarihleri arasında AKE’de müdür yardımcılığı vekilliğı yapmıştır. Daha sonra Pazarören (Kayseri) Köy Enstitüsü’ne ğretmen olarak atanmıştır.

14. Hasan Aydın

1916 (1332) yılında Serez’de doğmuştur. 1943 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya bölümünden mezun olmuştur. 16.03.1949 tarihinde AKE müdür yardımcılığı vekilliğine atanmıştır. 11.04.1949-16.10.1950 tarihleri arasında AKE’de müdür yardımcılığı yapmıştır. İdarecilik görevi bittikten sonra AKE’de Tarih-Coğrafya ğretmenliğı, tarım başı ve eğitim başı olarak görevine devam etmiştir. 01.03.1954 tarihinde ise okulun adının değişmesiyle istifa ederek ayrılmıştır.

15. Mustafa eki

1925 (1341) yılında Merzifon’da doğmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü Fizik-Kimya bölümünden 1944-1945 ğretim yılında mezun olmuştur. 27.02.1950’de AKE Fizik-Kimya dersi ğretmeni ve tarım başı olarak çalışmaya başlamıştır. 16.10.1950 tarihinde AKE müdür yardımcılığı görevine getirilmiştir. 27.02.1953’te müdür başyardımcılığına atanmıştır. Yaklaşık üç yıl kadar süren bu görevden sonra 06.11.1956’da Pazarören (Kayseri) İlköğretmen Okuluna atanmıştır.

16. şahabettin Oral

1914 (1330) yılında çam’da doğmuştur. Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji şubesinden 1940-1941 ğretim yılında mezun olmuştur. AKE’de çalışmaya başlamadan önce Gümüşhane İlköğretim Müfettişi olarak görev yapmıştır. 27.11.1943 tarihinde AKE’ye atanmıştır. 02.01.1944 tarihinde AKE’de başladığı eğitim başı görevi, 01.04.1945 tarihinde eğitim başı görevinin üzerinden alınmasıyla birlikte sona ermiştir. 01.06.1945 tarihinde Bursa İlköğretim Mfettişiliği görevine atanmıştır.

17. Ahmet Azmi Gökmen

1910 (1326) yılında Konya’da doğmuştur. 1941-1942 ğretim yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji şubesinden mezun olmuştur. 14.03.1945 tarihinde AKE’ye ğretmen olarak atanmıştır. 01.04.1945-05.01.1948 tarihleri arasında AKE’de eğitim başı olarak görev yapmıştır. Bu tarihten sonra Beşikdüzü (Trabzon) Köy Enstitüsü’ne atanmıştır.

18. Osman Aybastı

1920 (1336) yılında Tokat’ta doğmuştur. 1944 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi bölümünden mezun olmuştur. 27.08.1944-16.10.1947 tarihleri arasında AKE’de stajyer öğretmenlik yapmıştır. 23.03.1948 tarihinde AKE’de beden eğitimi ğretmeni ve tarım başı olarak göreve başlamıştır. 09.04.1949 tarihinde AKE’de yaptığı beden eğitimi ğretmenliğı görevine ilaveten AKE eğitim başı vekilliğine getirilmiştir. 01.06.1949 tarihinde vekillik görevi sona ermiş ve AKE’de beden eğitimi ğretmeni olarak çalışmaya devam etmiştir. 23.09.1953 tarihinde Aksu (Antalya) Köy Enstitüsü’ne Beden Eğitimi dersi ğretmeni olarak atanmıştır.

19. Sami Avlaç

1916 (1332) yılında Tekirdağ'da doğmuştur. 1945 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji şubesinden mezun olmuştur. AKE'de çalışmaya başlamadan önce Çanakkale İlköğretim Müfettişi olarak görev yapmıştır. 16.10.1947-16.04.1949 tarihleri arasında AKE öğretmenlik bilgisi dersi öğretmeni ve eğitim başı olarak görev yapmıştır. 16.04.1949 tarihinde Yıldızeli-Pamukpınar (Sivas) Köy Enstitüsüne atanmıştır.

20. Ahmet Yazıcı

1907 (1323) yılında Akçaabat'ta doğmuştur. 1944-1945 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim bölümünden mezun olmuştur. 21.05.1949'da Samsun İlköğretim Müfettişi görevinden, AKE'ye öğretmenlik bilgisi dersi öğretmeni ve eğitim başı olarak atanmıştır. 28.02.1951 tarihinde AKE'den ayrılarak Pazarören (Kayseri) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

21. Muzafer Işık

1915 (1331) yılında Üsküdar'da doğmuştur. 1934-1935 öğretim yılında İstanbul Bölge Sanat Okulundan mezun olmuştur. 31.07.1941 tarihinde AKE'de stajyer marangoz öğretmeni olarak göreve başlamıştır. 01.12.1942 tarihinde AKE'ye asil öğretmen olarak atanmıştır. 01.08.1943 tarihinde AKE'de öğretmen ve işlik başı olarak çalışmaya başlamıştır. 07.02.1944'de Gönen (Isparta) Köy Enstitüsüne öğretmen ve işlik başı olarak atanmıştır.

22. Halis Özgün

1918 (1334) yılında doğmuştur. Ankara İnşaat Usta Okulundan mezun olmuştur. Keçiçepe (Kırklareli) Köy Enstitüsü öğretmen ve işlik başlığı görevinden 29.01.1944'de AKE öğretmen ve işlik başı görevine atanmıştır. 05.03.1944-01.06.1944 tarihleri arasında AKE öğretmen ve işlik başı olarak görev yapmıştır. 01.06.1944'te AKE öğretmeni olarak yapı ve inşaat başı görevine yükselmiştir. 17.11.1952 tarihinde ise Gökçöy (Kastamonu) Köy Enstitüsüne yapı işleri öğretmeni olarak atanmıştır.

23. Hatice Sebahat Kartekin

1912 (1328) yılında İstanbul'da doğmuştur. 1930-1931 öğretim yılında İzmir Kız Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. AKE'de çalışmaya başlamadan önce Keçiçepe (Kırklareli) Köy Enstitüsünde öğretmenlik görevi yapmıştır. 01.06.1944'te AKE öğretmen ve işlik başı görevine atanmıştır. 11.08.1947 tarihinde işlik başı görevinden ayrılmıştır. Bir süre daha öğretmen olarak AKE'de çalıştıktan sonra 01.11.1947'de Karabük Özel Ortaokulu'na Türkçe öğretmeni olarak atanmıştır.

24. Sebahattin Buz

1927 yılında Tokat'ta doğmuştur. Ankara Yapı Enstitüsünden mezun olmuştur. 27.11.1950-04.10.1952 tarihleri arasında AKE'de stajyer dülgerlik öğretmeni ve işlik başı olarak görev yapmıştır. Stajyerliği bittikten sonra Gökçöy (Kastamonu) Köy Enstitüsüne dülgerlik işleri öğretmeni olarak atanmıştır.

25. Cahit Akgünlü

1919 (1335) yılında Alayşehir'de doğmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümünden mezun olmuştur. 12.12.1953'te AKE'de öğretmen ve işlik başı olarak çalışmaya başlamıştır. 1954 yılında AKE, Akpınar İlköğretmen Okuluna dönüştürüldükten sonra meslek dersi öğretmeni ve müdür yardımcısı olarak görevine devam etmiştir.

26. Ahmet Acil

1925 (1341) yılında Tokat'ta doğmuştur. Ankara Yapı Usta Okulundan mezun olmuştur. 28.06.1952'de AKE demircilik öğretmeni ve yapı-sanat başlığı vekilliğine atanmıştır. 15.08.1953 tarihinde istifa etmek suretiyle görevinden ayrılmıştır.

27. M. Fikri Atay

1926 yılında Bolvadin'de doğmuştur. 1953 yılında Erkek Teknik Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. 27.08.1953-02.11.1953 tarihleri arasında AKE'de iş atölyesi stajyer öğretmeni olarak yapı-sanat başı görevine vekillik yapmıştır. Daha sonra Ankara'ya gittiğinden okuldan ayrılmıştır.

28. Himmet Şahin

1925 (1341) yılında Kaman'da doğmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş bölümünden mezun olmuştur. 30.11.1952 tarihinde AKE Resim-İş ve Yazı dersi öğretmeni ve yapı sanat başı olarak çalışmaya başlamıştır. 6234 sayılı kanuna göre okul adının değişmesiyle 04.02.1954'te atölye şefliğine getirilmiştir. AKE'nin İlköğretmen Okuluna dönüşümünden sonra yaklaşık iki yıla yakın bir süre daha burada çalıştıktan sonra 18.10.1955 tarihinde Hasanoğlu (Ankara) İlköğretmen Okuluna atanmıştır.

29. Burhanettin Hikmet Kocaer

1918 (1334) yılında Orhangazi'de doğmuştur. İstanbul Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. 11.11.1947'de AKE'de sağlık başı olarak göreve başlamıştır. 01.04.1948 tarihinde AKE'deki görevine son verilmiştir.

30. Mahmut Angın

20.04.1948'te Lâdik hükümet tabipliğindeki görevine ilaveten, AKE sağlık başı görevine vekil olarak atanmıştır. 01.05.1948-01.10.1948 tarihleri arasında AKE'de görev yapmıştır.

31. Hasan Reşit Koray

1925 (1341) yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. 31.01.1950-10.11.1950 tarihleri arasında AKE stajyer tabip, öğretmen ve sağlık başı olarak görev yapmıştır. 10.11.1950'de Ortaklar (Aydın) Köy Enstitüsüne atanmıştır.

32. Bedri Oral

1920 (1336) yılında Sinop'ta doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. AKE'de çalışmaya başlamadan önce Ortaklar (Aydın) Köy Enstitüsünde görev yapmıştır. 25.11.1950-31.08.1951 tarihleri arasında AKE'de öğretmen ve sağlık başı olarak görev yapmıştır. 31.08.1951'te Bolu Merkez Devlet Hastanesine doktor olarak atanmıştır.

33. Selçuk Söylemez

1924 (1340) yılında Gaziantep'te doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. 30.10.1951-30.05.1952 tarihleri arasında AKE'de stajyer sağlık bilgisi dersi öğretmeni ve sağlık başı olarak görev yapmıştır. 30.05.1952 tarihinde AKE'deki görevine son verilmiştir.

34. M. Kemal Torun

1927 yılında Mucur'da doğmuştur. 1950-1951 öğretim yılında Ankara Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. 10.12.1952'de AKE'de stajyer sağlık bilgisi dersi öğretmeni ve sağlık başı olarak göreve başlamıştır. 19.02.1954'te istifa etmek suretiyle ayrılmıştır.

35. Müslüm Pekgöz

1921 (1337) yılında Suriye'de doğmuştur. 1947 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Fizik-Kimya bölümünden mezun olmuştur. 05.04.1949 tarihinde AKE Fizik-Kimya dersi öğretmeni ve tarım başı olarak göreve başlamıştır. 01.11.1949'da askerlik görevini yapmak üzere askere gitmiştir.

36. Niyazi Çağlar

1911 (1327) yılında Gümüş'te doğmuştur. Çorum Ziraat Okulu ve Kayseri Köy Kursundan (A) mezun olmuştur. 31.12.1950'de AKE tarım öğretmeni ve tarım başı olarak göreve başlamıştır. 1954 yılında okulun adının değişmesiyle tarım şefi olarak görevine devam etmiştir.

37. Rıfat Damlar

1928 yılında Turgutlu'da doğmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü Toplu Dersler bölümünden mezun olmuştur. 12.11.1953'te tarım başı olarak göreve başlamıştır. 28.02.1954'te müdür yardımcılığı görevine atanmıştır.

38. Remzi Gençosmanoğlu

1901 (1317) yılında Ağın'da doğmuştur. 1920 (1336) yılında Elazığ Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. Adapazarı Büyük Gazi okulunda başöğretmenlik yapmıştır. 30.06.1940 tarihinde AKE'de öğretmenlik görevine başlamıştır. 11.12.1940 tarihinde Akçadağ (Malatya) Köy Enstitüsüne atanmıştır.

39. Talat Tarkan

1902 (1318) yılında İznik'te doğmuştur. Babasının adı Yusuf'tur. Eskişehir Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. Adapazarı maarif memurluğu görevinden sonra 30.06.1940'ta AKE'de öğretmen olarak göreve başlamıştır. 11.12.1940'ta Çifteler (Eskişehir) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

40. Naciye Biriz

1906 (1322) yılında Serez'de doğmuştur. İstanbul Kız Lisesi ikinci sınıfından 1925 (1341) yılında öğretmenlik yapabileceğine dair belge almıştır. Bakırköy'de ikinci sınıf öğretmenliği yaparken 30.09.1940 tarihinde AKE'ye öğretmen olarak atanmıştır. 15.07.1942'de Lâdik Merkez İlkokulu'na öğretmen olarak atanmıştır.

41. Süleyman Başer

1904 (1320) yılında doğmuştur. 1926 yılında Bursa Ziraat Okulundan mezun olmuş, 1929 yılında da Sivas öğretmen kursunu bitirmiştir. Samsun ili Kavak ilçesi Emirli köyünde öğretmenlik yapmıştır. 30.09.1940 tarihinde AKE'ye öğretmen olarak atanmıştır. 28.08.1944'te Samsun ili Vezirköprü ilçesi gezici başöğretmeni olarak atanmıştır.

42. Esat Türköz

1917 (1333) yılında Söke'de doğmuştur. 1940 yılında Ankara İnşaat Usta Okulundan mezun olmuştur. 28.10.1940'da AKE'de stajyer inşaat öğretmeni olarak çalışmaya başlamıştır. 28.09.1945 yılında AKE'ye öğretmen olarak atanmış, 07.12.1945'te yapı enstitüsü kalfa şubesine öğrenci olarak gönderilmiştir.

43. Fatma Şendil

1920 (1336) yılında Bilecik'te doğmuştur. 1939 yılında Ankara İsmet Paşa Köy Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. 23.11.1940'ta AKE'de stajyer öğretmen olarak göreve başlamıştır. 01.12.1942'de AKE asil öğretmenlik görevine atanmıştır. AKE'de el sanatları ve ev işleri dersi öğretmeni olarak görev yapmıştır.

44. Fikret Madaralı

1910 (1326) yılında Madara'da doğmuştur. 1938 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Edebiyat-B şubesinden mezun olmuştur. 07.12.1940'da Kepirtepe (Kırklareli) Köy Enstitüsünden AKE'ye öğretmen olarak atanmıştır. 12.06.1941 tarihinde Pazarören (Kayseri) Köy Enstitüsüne öğretmen ve müdür yardımcısı olarak atanmıştır.

45. Kemal Şahin

1912 (1328) yılında Bilecik'te doğmuştur. 1929 yılında Konya Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. Burdur ili Yeşilova ilçesi Hacılar köyünde öğretmenlik yapmıştır. 07.02.1941'de AKE'ye öğretmen olarak atanmıştır. 01.10.1941'de Gazi Terbiye Enstitüsüne öğrenci olarak gitmesinden dolayı AKE'den ayrılmıştır.

46. Müzeyyen Ersoy

Elazığ'da doğmuştur. 1939 yılında Bursa Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. Tokat ili Erbaa ilçesinde öğretmenlik yaptıktan sonra, 14.03.1941'de AKE'de öğretmenliğe başlamıştır. 06.12.1942'de okuldan ayrılarak Bursa'ya gitmiştir.

47. Lütfi Öztürker

1907 (1323) yılında Bolu'da doğmuştur. 1924 (1340) yılında Kastamonu Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. Bolu ili Düzce ilçesi İsmet Paşa okulunda öğretmenlik yaptıktan sonra, 11.04.1941 tarihinde AKE'de öğretmenliğe başlamıştır. 01.10.1941 yılında Gököy (Kastamonu) Köy Enstitüsüne atanmıştır.

48. Sarı Kapıarağası

1920 (1336) yılında Erbaa'da doğmuştur. 1941 yılında Ankara İnşaat Usta Okulundan mezun olmuştur. 31.05.1941'de AKE öğretmenliğe başlamıştır. 04.09.1941'de Pazarören (Kayseri) Köy Enstitüsüne atanmıştır.

49. Abdullah Aykaşı

1924 (1340) yılında Sungurlu'da doğmuştur. 1941 yılında Kastamonu Bölge Sanat Okulundan mezun olmuştur. 10.08.1941'de AKE'ye stajyer marangoz öğretmeni olarak atanmıştır. 08.06.1942'de Hasanoğlu (Ankara) Köy Enstitüsüne atanmıştır.

50. Nezahat Kuyumcu

1921 (1337) yılında İstanbul'da doğmuştur. 1941 yılında Edirne Kız Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. 24.09.1941'de AKE'ye stajyer öğretmen olarak atanmıştır. 30.06.1942'de izinden dönmediği için istifa etmiş sayılmıştır.

51. Leman Tunca

1910 (1326) yılında Edirne'de doğmuştur. 1936 yılında Bursa Kız Öğretmen Okulunu bitirmiştir. Yozgat Cumhuriyet ilkokulunda öğretmenlik yapmıştır. 29.09.1941'de AKE'de öğretmenlik yapmaya başlamıştır. 30.10.1942'de Lâdik Merkez İlkokuluna öğretmen olarak atanmıştır.

52. Nebahat Önel

1921 (1337) yılında Beykoz'da doğmuştur. 1941 yılında İstanbul Kız Öğretmen Okulunu bitirmiştir. Lâdik Merkez İlkokulunda öğretmenlik yapmıştır. 15.07.1942'de AKE'de öğretmenlik görevine başlamıştır. 03.11.1943 tarihinde AKE'den ayrılmıştır.

53. Şakir Görgün

1914 (1330) yılında Tokat'ta doğmuştur. 1942 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Edebiyat şubesini bitirmiştir. 30.07.1942'de AKE'de stajyer öğretmen olarak göreve başlamıştır. 31.08.1942'de asil öğretmenlik kadrosuna atanmıştır. 15.08.1943'te Pulur (Erzurum) Köy Enstitüsüne müdür yardımcısı olarak atanmıştır.

54. Arif Şendil

1922 (1338) yılında Trabzon'da doğmuştur. 1942 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Eğitim şubesini bitirmiştir. 29.09.1942'de AKE stajyer öğretmenliğine başlamıştır. 27.10.1943 tarihinde silah askeri olarak yedek subay okuluna gitmiştir. 31.05.1946'da AKE'ye geri dönmüştür. 30.09.1947'de AKE Fizik-Kimya dersi öğretmenliğine yükselmiştir. Okul adının değişmesinden sonra öğretmenlik görevine devam etmiş, 06.09.1956 tarihinde ise müdür yardımcılığına atanmıştır.

55. Vahit Gencer

1921 (1337) yılında Limni'de doğmuştur. 1942 yılında Aydın Bölge Sanat Okulundan mezun olmuştur. 29.01.1943'te AKE'de stajyer demirci öğretmeni olarak göreve başlamıştır. 12.06.1943 tarihinde istifa ederek okuldan ayrılmıştır.

56. Mehmet Türker

1912 (1328) yılında Elazığ'da doğmuştur. 1937 yılında Sivas Öğretmen Okulunu bitirmiştir. Elazığ-Hanköy Merkez Okulunda öğretmenlik yapmıştır. 24.01.1943 tarihinde AKE'de öğretmenlik yapmaya başlamış, 31.01.1944 tarihinde Malatya gezici başöğretmenliği görevine atanmıştır.

57. İbrahim Yavaşken

1921 (1337) yılında Tefenni'de doğmuştur. 1942 yılında Aydın Sanat Okulundan mezun olmuştur. 12.02.1943 tarihinde AKE'ye stajyer marangoz öğretmeni olarak atanmıştır. 12.01.1944'de Aksu (Antalya) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

58. Kemal Işık

1913 (1329)'da Malatya'da doğmuştur. 1943 yılında Ankara Yapı Usta Okulunu bitirmiştir. 25.06.1943'te AKE'ye stajyer dülgerlik öğretmeni olarak atanmıştır. 02.12.1944 tarihinde Dicle (Diyarbakır) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

59. Vacit Akyol

1925 (1341)'de Balıkesir'de doğmuştur. Kızılçullu (İzmir) Köy Enstitüsü Ziraai İşletme şubesinden mezun olmuştur. 31.03.1943'te AKE'de stajyer öğretmenliğe başlamıştır. 29.10.1943 tarihinde AKE'den ayrılmıştır.

60. Fahri Yücel

1925 (1341)'de Kızılcaören'de doğmuştur. Çifteler (Eskişehir) Köy Enstitüsü Güzel Sanatlar şubesinden mezun olmuştur. 31.07.1943'te AKE'de stajyer öğretmenliğe başlamıştır. 28.08.1943'te Beşikdüzü (Trabzon) Köy Enstitüsüne atanmıştır.

61. Fahri Duman

1923 (1339) yılında doğmuştur. Kızılçullu (İzmir) Köy Enstitüsü Ziraai İşletme şubesinden mezun olmuştur. 31.07.1943'te AKE'de stajyer öğretmenliğe başlamıştır. 29.10.1943 tarihinde AKE'den ayrılmıştır.

62. Rüstem Gündüz

1922 (1338) yılında İncirlioğlu'nda doğmuştur. Kızılçullu (İzmir) Köy Enstitüsü Tarla-Bahçe şubesinden mezun olmuştur. 31.07.1943'te AKE'de stajyer öğretmenliğe başlamıştır. 29.10.1943 tarihinde AKE'den ayrılmıştır.

63. Cahit Erkin

1925 (1341) yılında Gebeciler'de doğmuştur. Çifteler (Eskişehir) Köy Enstitüsü Maden İşletme şubesinden mezun olmuştur. 31.07.1943'te AKE'de stajyer öğretmenliğe başlamıştır. 28.08.1943 tarihinde Beşikdüzü (Trabzon) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

64. Edibe Koçman

1922 (1338)'de Gaziantep'te doğmuştur. 1943 yılında İzmir Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. 24.09.1943'te AKE'de stajyer öğretmenliğe başlamıştır. 09.01.1944'te AKE'den ayrılarak Gaziantep'e gitmiştir.

65. Nuriye Türel

1924 (1340) yılında Karamürsel'de doğmuştur. 1943 yılında İstanbul Öğretmen Okulunu bitirmiştir. 28.09.1943'te AKE'de stajyer öğretmenliğe başlamıştır. 15.10.1944'te Balıkesir Ayvalık Merkez İlköğretim Okuluna öğretmen olarak atanmıştır.

66. Nebiye Gökmen

1910 (1326)'da Kemaliye'de doğmuştur. 1929 yılında Sivas Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. AKE'den önce Kemaliye'de İstiklal İlkokulunda öğretmenlik yapmıştır. 11.01.1944'te AKE'de öğretmen olarak göreve başlamıştır. 23.01.1948 tarihinde eş durumundan Beşikdüzü (Trabzon) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

67. Fethiye Oral

1923 (1339)'da Selanik'te doğmuştur. 1940-1941 öğretim yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Müzik şubesinden mezun olmuştur. Gümüşhane Ortaokulunda müzik öğretmenliği yapmıştır. 01.02.1944 tarihinde AKE'de öğretmen olarak göreve başlamıştır. 01.06.1945 tarihinde Bursa Mustafa Kemal Paşa Ortaokulu'na müzik öğretmeni olarak atanmıştır.

68. Adile Bağlıkıpcak

1919 (1335) yılında İstanbul'da doğmuştur. 1941 yılında İstanbul Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. AKE'de çalışmaya başlamadan önce Samsun ili Bafra ilçesinde öğretmenlik yapmıştır. 16.05.1944 tarihinde AKE'de öğretmen olarak göreve başlamıştır. Bu okulda görevli iken evlenerek Aydın soyadını almıştır. 02.09.1955 tarihinde Akpınar İlköğretmen Okuluna atanmıştır.

69. Hikmet Dilaver

1923 (1339) yılında Bursa'da doğmuştur. 1942 yılında Bursa Kız Öğretmen Okulunu bitirmiştir. 29.07.1944'te AKE'de stajyer öğretmen olarak göreve başlamıştır. 21.10.1945 yılında eğitimini tamamlamak üzere Gazi Eğitim Enstitüsü'ne gitmiştir.

70. Şerif Demirli

1923 (1339) yılında Kayalar'da doğmuştur. 1944 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Fransızca bölümünden mezun olmuştur. 29.07.1944'te AKE'de stajyer öğretmen olarak göreve başlamıştır. 31.10.1945 tarihinde askerlik görevini yapmak üzere yedek subay olarak askere gitmiştir.

71. Kafiye Odabaşı

1917 (1333)'de Gürün'de doğmuştur. İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsünden mezun olmuştur. Düziçi (Adana) Köy Enstitüsünde öğretmenlik yaptıktan sonra, 28.09.1944'te AKE'de öğretmenlik görevine başlamıştır. 13.10.1947 tarihinde Kızılçullu (İzmir) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

72. Cemal Yalçın

1925 (1341) yılında Yusufeli'nde doğmuştur. 1944 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Matematik bölümünden mezun olmuştur. 29.09.1944 tarihinde AKE'de stajyer öğretmen olarak görev yapmaya başlamıştır. 31.05.1946 tarihinde askerlik görevini yapmak üzere yedek subay olarak askere gitmiştir.

73. Mehmet Akkuş

1923 (1339)'da Amasya'da doğmuştur. 30.11.1944'te AKE'de stajyer öğretmenliğe başlamıştır. 01.10.1947'de Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Beden Eğitimi şubesinin yapmış olduğu sınavı kazanarak okumaya gitmiştir.

74. Kemal Fırat

1924 (1340)'da Gümüş'te doğmuştur. 30.11.1944'te AKE'de stajyer öğretmen olarak göreve başlamıştır. 12.09.1947'de Amasya ili Gümüşhacıköy ilçesi Kızılcahamam köyüne öğretmen olarak atanmıştır.

75. Rafia Altan

1923 (1339) yılında Lüleburgaz Hamitabat'ta doğmuştur. 1944 yılında Kepirtepe (Kırklareli) Köy Enstitüsünden mezun olmuştur. Lüleburgaz ili Hamitabat köyünde öğretmen olarak görev yaptıktan sonra 19.01.1945 yılında AKE'de stajyer öğretmen olarak göreve başlamıştır. 27.01.1948'de Manisa'ya öğretmen olarak atanmıştır.

76. Hüseyin Kepçeoğlu

1927 yılında Tirebolu'da doğmuştur. 1944 yılında İstanbul Yapı Usta Okulunu bitirmiştir. 17.01.1945'te AKE'de stajyer öğretmen olarak göreve başlamıştır. 30.01.1946'da Bakanlıktan gelen emirle AKE'deki görevine son verilmiştir.

77. Asım Özaydın

1917 (1333) yılında Kozan'da doğmuştur. 1939'da Edirne Öğretmen Okulunu bitirmiştir. AKE'de göreve başlamadan önce Samsun ili Vezirköprü ilçesinde öğretmenlik yapmıştır. 22.01.1945-31.06.1945 tarihleri arasında AKE'de öğretmen olarak görev yapmıştır. Daha sonra Samsun ili Bafra ilçesinin Yenice köyüne öğretmen olarak atanmıştır.

78. Bedia Şanlı

1927'de Milas, Selimiye'de doğmuştur. 1944 yılında Kızılçullu (İzmir) Köy Enstitüsünden mezun olmuştur. Milas-Selimiye'de öğretmenlik yapmıştır. 29.06.1945'te AKE'de stajyer

öğretmen olarak göreve başlamıştır. 16.10.1946'da Aksu (Antalya) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

79. Vahdet Köseerler

1923 (1339)'da Sinop, Gerze'de doğmuştur. 1940'da Ankara İnşaat Usta Okulunu bitirmiştir. 23.11.1945'te AKE'ye öğretmen olarak atanmıştır. 25.07.1949'da Erciş (Van) Köy Enstitüsüne yapı sanat başı olarak atanmıştır.

80. Mehmet Pekgörgün

1922 (1338)'de Selanik'te doğmuştur. 1944-1945 öğretim yılında Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsünden mezun olmuştur. 27.11.1945'te AKE'de stajyer öğretmen olarak göreve başlamıştır. Altı ayı doldurduktan sonra 01.06.1946'da AKE'de asil öğretmenlik görevine başlamıştır. 16.05.1947'de askerlik görevini yapmak üzere yedek subay okuluna gitmiştir.

81. Hüseyin Yıldırım

1915 (1331) yılında doğmuştur. Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji şubesinden mezun olmuştur. 04.01.1946'da AKE'ye öğretmen olarak atanmıştır. 22.03.1946'da Amasya İlköğretim Müfettişliği görevine atanmıştır.

82. İbrahim Ertuğrul

1904 (1320)'de Kocaeli'nde doğmuştur. Gazi Terbiye Enstitüsü Edebiyat bölümünden mezun olmuştur. 21.07.1945-03.10.1945 tarihleri arasında AKE'de öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra Balıkesir Erkek Sanat Enstitüsüne Türkçe öğretmeni olarak atanmıştır.

83. İsmail Sezgin

1922 (1338)'de Samsun, Bafra'da doğmuştur. 1943 yılında İstanbul Erkek Öğretmen Okulundan mezun olmuştur. 31.03.1946-25.02.1948 tarihleri arasında AKE'de stajyer öğretmen olarak görev yapmıştır. 25.02.1948-23.01.1949 tarihleri arasında stajyerliği bitmiş ve asil öğretmen olarak atanmıştır. Daha sonra Gököy (Kastamonu) Köy Enstitüsüne atanmıştır.

84. Ahmet Niyazi Ceylan

1913 (1329)'da Gümüş'te doğmuştur. Çorum Ziraat Okulu ve ardından 1929'da Kayseri Köy Kursunu (A) bitirmiştir. 01.09.1942-25.04.1954 tarihleri arasında AKE'de öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra tarım şefi olarak Akpınar İlköğretmen Okulunda görevine devam etmiştir.

85. Nihat Şengül

1925 (1341)'de Karaburun'da doğmuştur. 1946'da Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Güzel Sanatlar kolundan mezun olmuştur. 30.09.1946'da AKE'de stajyer öğretmen olarak görev yapmaya başlamıştır. Altı ayını doldurduktan sonra 01.09.1947'da asil öğretmen olarak atanmıştır. 16.10.1947'de askerlik görevini yapmak üzere yedek subay okuluna gitmiştir.

86. Ziya Fikri Özbay

1926'da Fethiye'de doğmuştur. 1946 yılında Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Ziraat İşletme Ekonomisi bölümünden mezun olmuştur. 30.09.1946'da AKE'de stajyer öğretmen olarak görev yapmaya başlamıştır. 16.10.1947'de askerlik görevini yapmak üzere yedek subay okuluna gitmiştir.

87. Rahmi Naçan

1921 (1337) yılında Bandırma'da doğmuştur. 1946 yılında Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü Resim-İş bölümünden mezun olmuştur. Hasanoğlu (Ankara) Köy Enstitüsünde iş eğitimi öğretmenliği yapmıştır. 30.10.1946'da AKE'de stajyer öğretmen olarak görev yapmaya başlamıştır. 29.10.1948'de askerlik görevini yapmak üzere yedek subay okuluna gitmiştir.

88. Necmiye Yalçın

1922 (1338) yılında Samsun'da doğmuştur. 1946 yılında Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü Türkçe-Edebiyat bölümünden mezun olmuştur. Ankara Atatürk Lisesinde stajyer öğretmenlik yapmıştır. 17.11.1946'da AKE'de stajyer öğretmen olarak görev yapmaya başlamıştır. 06.11.1948 tarihinde Samsun İlköğretmen staj müfettişliğinin aldığı kararla, AKE'de asil öğretmen olarak görev yapmaya başlamıştır. 08.10.1953 tarihinde Aksu (Antalya) Köy Enstitüsüne Türkçe öğretmeni olarak atanmıştır.

89. Ömer Saray

1927 yılında Tokat, Erbaa'da doğmuştur. 1945 yılında Akpınar Köy Enstitüsünden mezun olmuştur. Tokat ili Taşova ilçesi Darmadereli köyü başöğretmenliği görevinden, 15.02.1947 tarihinde AKE stajyer öğretmenliği görevine atanmıştır. 16.12.1947 tarihinde AKE'de stajyer uygulama okulu öğretmeni olarak görev yapmaya başlamıştır. 21.04.1948'de AKE asil uygulama okulu öğretmenliğine yükselmiştir. 03.09.1951 tarihinde Tokat ili Taşova ilçesi Yorkozlu Köy İlkokuluna başöğretmen olarak atanmıştır.

90. Kaya Gökoğuz

1922 (1338) yılında Ankara'da doğmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik bölümünden mezun olmuştur. 25.05.1947'de AKE'ye stajyer müzik öğretmeni olarak atanmıştır. Daha sonra Pulur (Erzurum) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

91. Zehra Üstün

1920 (1336)'da Gümüşhacıköy'de doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih-Coğrafya bölümünden mezun olmuştur. 19.09.1947'de AKE'de öğretmenlik görevine başlamıştır. 15.08.1949'da Hasanoğlu (Ankara) Köy Enstitüsüne Coğrafya öğretmeni olarak atanmıştır.

92. Karabekir Keleşoğlu

1927 yılında Sarıkavak'ta doğmuştur. 1947 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Biyoloji bölümünden mezun olmuştur. 19.09.1947'de AKE stajyer tabiat öğretmeni olarak göreve başlamıştır. 03.12.1947'de Pazarören (Kayseri) Köy Enstitüsüne öğretmen olarak atanmıştır.

Ek 8

Akpınar Köy Enstitüsünde Görev Yapan Öğretmenlerden Bazılarının Fotoğrafları

A. Azmi Bilen

Adile Bağlıkıpçak

A. Enver Kartekin

Ahmet İçtemel

Ahmet Yazıcı

Arif Şendil

B. Hikmet Kocaer

Bedia Şanlı

Cemal Yalçın

Edibe Koçman

Enver Metinel

Fatma Şendil

Fikret Madaralı

H. Reşit Koray

H. Sebahat Kartekin

Hakkı Radof

Halis Özgün

Hasan Aydın

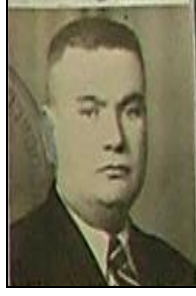
Hidayet Sayın

Hikmet Dilaver

Himmet Şahin

Hüsnü Baykoca

Kemal Şahin

Kemal Torun

Kemal Üstün

Leman Tunca

Mustafa Çelik

Muzaffer Işık

Müslüm Pekgöz

Müzeyyen Ersoy

Naciye Biriz

Nebiye Gökmen

Niyazi Çağlar

Nurettin Biriz

Osman Aybastı

Osman Ülkümen

Ömer Saray

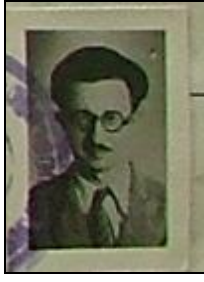
Rafia Aktan

Saim Tunca

Sait Ünal

Samî Avlaç

Sarı Kapıarağası

Sebahattin Buz

Selçuk Söylemez

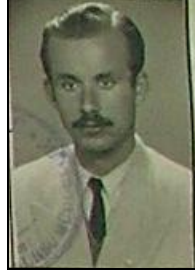
Süleyman Başer

Şahabettin Oral

Necmiye Yalçın

Rahmi Naçan

Kemal Fırat

Kafiye Odabaşı

Nezihe Avlaç

Hayati Bey

Zehra Üstün

Biçki-Dikiş, Tabiat Dersi
Öğretmenleri

Burhan Şahin

Mahmut Durak

Nusret Bey

Mustafa Kanelci

Ek 9

**İlköğretim Genel Müdürü Yunus Kazım Köni'nin Akpınar Köy
Enstitüsü Anı Defterine Kendi El Yazısı İle Yazdıkları**

Akpınar Köy Enstitüsünde
son üç yıl içinde iyi işler
başarılmıştır. Talebi, öğretmen ve
memur arkadaşlara teşekkür ederim.
11. VII. 1949 *Y. Köni*
C. Öğretim Bakanlığı İ.Ö.İ.
Akademi Genel Müdürü

Ek 10

**Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Akpınar Köy Enstitüsü Anı
Defterine Kendi El Yazısı İle Yazdıkları**

Başarılar dilerim.
Vazifeleri ve memurları
mükemmeldir. İyi yolda olduk-
larını gördüm. 4 Aralık 1951
C. Bayar

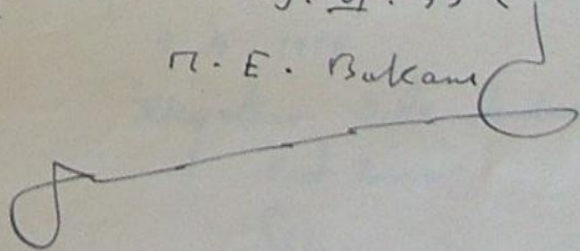
Ek 11

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin Akpınar Köy Enstitüsü Anı
Defterine Kendi El Yazısı İle Yazıkları

her öğretiliminde Akpınar Köy Enstitüsünü
ve büyük ilerlemeleri görüyorum ve memnuniyet
kalmıyorum.

Önemizdeki ders severinden itiharen
öğretmen okullarına vereceğimi
yeni şekil içinde Bu müesseseye
kendisine düşecek büyük ve şerefli
 vazifeyi layıkile hâsıl edeceğini
buna inanıyorum. 29. VI. 952

17. E. Bakan

Ek 12

Mezunlara Verilmek Üzere Tohumluk Buğday Alımı İle İlgili 1945
Yılına Ait Dilekçe

Enstitü Müdürlüğüne

Enstitümüzden bu yıl mezun olan öğretmenlerin gittikleri köy okullarına tohumluk olarak verilmek üzere bin kilo buğdayın mübayaasında-
hususunda gereken muamelelerin yapılmasına müsnadelerinizi saygılarımla
rica ederim. 19/12/1945

Enstitü Müdür Muavini
Azmi Bilen

Komisyon: 19/12/1945
Enstitü Müdürü
Enver Kartekin

Karar No: 398
Karar tarihi: 19/12/1945

K A R A R

Enstitü Müdür Muavinliğinin Müdürlükten havaleli ve yukarıda ya-
nı lüzum müzekkeresi okundu ve gereği düşünüldü:

Alpınar Köy Enstitüsünden bu yıl mezun olan öğretmenlerin
gittikleri köy okullarına tohumluk ~~buğday~~ verilmek üzere bin kilo buğda-
yın mübayaasında müstaceliyet bulunduğu görülmüştür. Bu gibi tohumların
Ziraat Kombinalarından temini mümkün olmadığı vamezunların gittikleri
köy okulları çevrelerinden seçilerek mübayaası uygun görüldüğü Millî Eği-
tim Bakanlığının 17/Şim/1945 tarih ve 20011 sayılı emirleriyle bildiril-
miştir.

Bu itibarla 5803 sayılı kanunun 22 inci maddesine göre
yapılan pazarlık neticesinde Tasova Sonuca Ağyünden Osman Sevinç iyi cins
ve mihite elverişli tohumluk buğdayın beher kilosunu 25 kuruşa vereceği-
ni bildirmiştir.

Bu fiat Komisyonumuzca da layık hadde ve hazine menfaatına uygun
olduğu görülmekle bin kilo tohumluk buğdayın adı geçenden mübayaasıyla
bedeli tutarı olan ikiyüz elli liranın Enstitü Mutemedi Nezaket Çelik'in
509/5 inci fasıldan elindeki bulunan bin liralık acanstan ödemesine ve
mahsubunun bu suretle icrasına ittifakla karar verildi.

Komisyon Bşk.
ENS. MD. Muavini
Azmi Bilen

Aza
Yapı-sanat Başı
Halis Özgün

Aza
Öğretmen
Sait Ünal

Aza
Öğretmen
Adile Bağlıkıpçak

Muvafıktır. 19/12/1945
M2ri İta
Enver Kartekin

The image shows two pages of a diploma from the Ministry of National Education of Turkey. The left page is the front cover, featuring the text "Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim BAKANLIĞI" at the top, a central emblem with a star and crescent and a landscape, and the title "Köy Enstitüsü Diploması" at the bottom. The right page contains a portrait of the recipient, a table with personal details, and the diploma text in Turkish. The recipient is Ali Bayyıcı, born in 1928, who completed the 4th grade of the Köy Enstitüsü in 1948. The diploma is signed by the Minister of National Education, Celal Bayar, and the Director of the Institute, Mustafa Kemal Atatürk.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim BAKANLIĞI

Köy Enstitüsü Diploması

Adı, Soyadı, Numarası: Ali Bayyıcı - 648

Babasının adı: Hacıpaşaoğlu Mehmet

Doğduğu yer ve yıl: Emikli 1928

Enstitüye girdiği tarih: 5. VI. 1944

Öğrencinin sanatı: -

Mecburi hizmet müddeti: 20 yıl

Saparı derecesi: 1. Sınıf

Köy Enstitüsü Diploması

Köy Enstitüsü Öğretmen

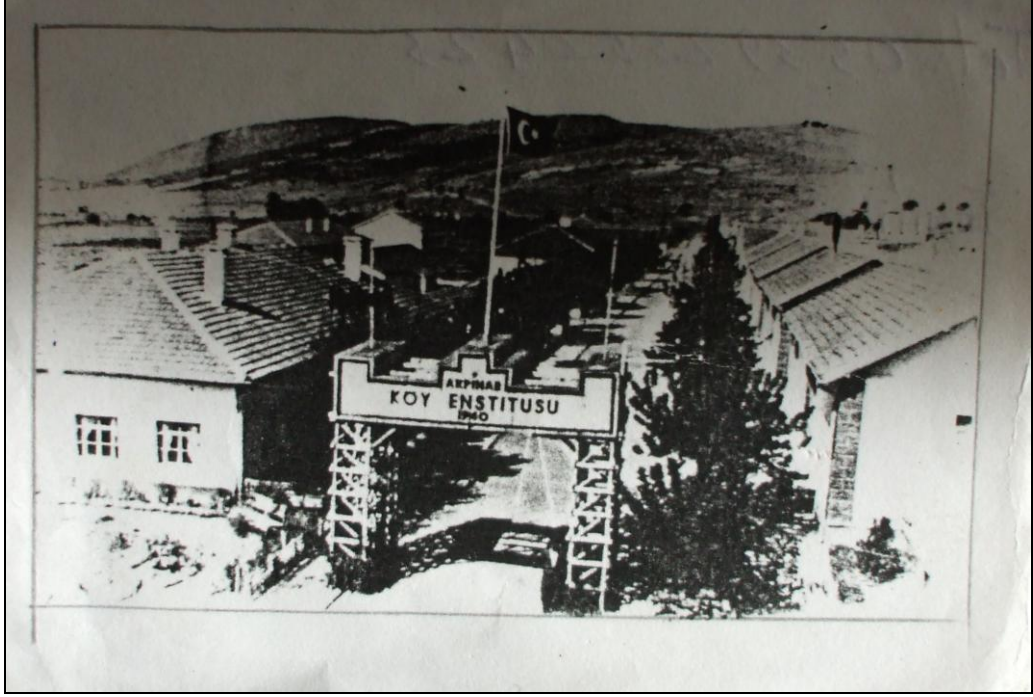
kolunu 1948 yılında bitiren yukarıda künyesi yazılı öğrenci bu diplomayı almaya hak kazanmıştır.

Enstitü Müdürü **Eğitim Bakanı**

Mustafa Kemal Atatürk

The diagram is a hand-drawn site plan of the Kocaeli University Campus. It shows the layout of various buildings and areas. The plan is divided into several sections by roads and paths. On the left side, there are dormitories (Lojmanlar) and a sports field (Futbol Sahası). In the center, there is a large building labeled 'E. Bick Eski İsmi Caddesi'. To the right, there are more dormitories and a bus stop (BUST). The bottom section shows a parking lot (Otopark) and a bus stop (BUST). The plan is drawn on a grid of streets and includes a scale bar at the bottom right.

**FOTOĞRAFLARLA
AKPINAR KÖY ENSTİTÜSÜ**

Akpınar Köy Enstitüsünün Genel Görünümü

Akpınar Köy Enstitüsü Şeref Kapısından Bir Görünüm

Akpınar Köy Enstitüsünde Sportif Faaliyetler

Akpınar Köy Enstitüsünde Müzik Çalışmaları

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Akpınar Köy Enstitüsünü Ziyareti

Akpınar Köy Enstitüsünde Düzenlenen Resmi Törenlerden Bir Görünüm

Akpınar Köy Enstitüsünde İçtima

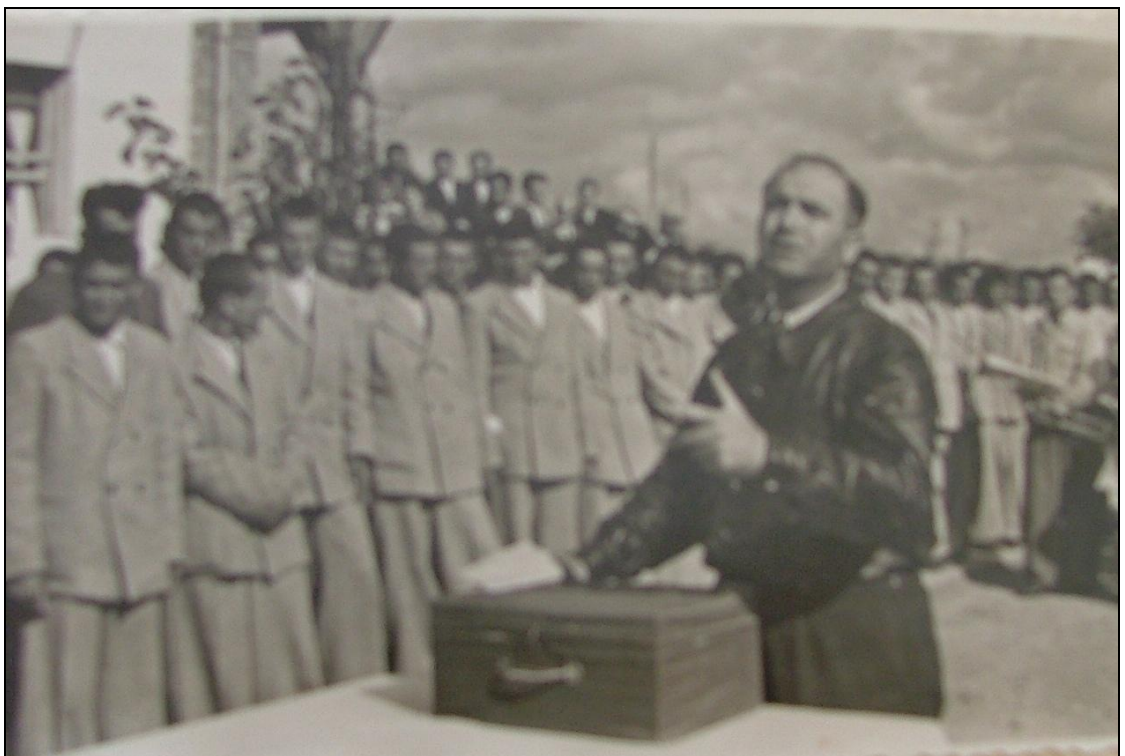
Akpınar Köy Enstitüsü Öğrencileri Resmi Tören Sırasında

Akpınar Köy Enstitüsü Öğrencileri Bir Gezi Sırasında

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Akpınar Köy Enstitüsünü Ziyareti

Akpınar Köy Enstitüsünün Kurulduğu Samsun'un Lâdik İlçesinin Uzaktan Görünümü

Akpınar Köy Enstitüsünün Günümüzde Kalan Yerleşimlerinden Bir Görüntü

Akpınar Köy Enstitüsü Hamamı

Akpınar Köy Enstitüsü Giriş Kapısı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ayça Turan
Doğum Yeri ve Tarihi : Ordu, 23.07.1983

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Marmara Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Etkinlikleri : **Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler**

- 1. Turan, Ayça.** Başar, E. *"Yapılandırmacı Anlayış Temelinde Hayat Bilgisi Öğretimi ve Hayat Bilgisi Ders Kitapları"*. 15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 13-15 Eylül 2006. Muğla/Türkiye.
- 2. Turan, Ayça.** *"Köy Enstitülerinin Kuruluşunda Karşılaşılan Güçlükler: Akpınar Köy Enstitüsü Örneği"*. XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 5-7 Eylül 2007. Tokat/ Türkiye.
- 3. Küçükoğlu, A., Turan, Ayça,** Kaya, H. İ., Tuğluk, M. *"Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Başarı Yönelimlerinin Farklı Değişkenler Açısından Analizi (Ondokuzmayıs Üniversitesi & Atatürk Üniversitesi Örneği)"*. XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 5-7 Eylül 2007. Tokat/ Türkiye.

- 4. Turan, Ayça.** *"İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıflarda Okutulan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan 'Okul Heyecanım, Benim Eşsiz Yuvam, Dün Bugün Yarın' Temalarının İçerik Açısından Değerlendirilmesi"*. I. Ulusal İlköğretim Kongresi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 15-17 Kasım 2007. Ankara/ Türkiye.
- 5. Turan, Ayça.** *"Ders Kitaplarında Resimlemeler: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Örneği"*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2-4 Mayıs 2008. Çanakkale/ Türkiye.
- 6. Başar, E. Turan, Ayça.** *"Cumhuriyet Aydınlanmasında Mustafa Necati'nin Yeri ve Etkileri"*. Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyumu, Yeni Kuşak Köy Enstitüler Derneği, 2-3 Ocak 2009, İzmir/Türkiye.

İş Deneyimi

Uygulamalar	: -
Projeler	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi EF.111 no'lu <i>"Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmede Akpınar Köy Enstitüsünün Yeri ve Önemi"</i> konulu projede araştırmacı görevi.
Çalıştığı Kurumlar	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim

E-Posta Adresi	: aycatt@gmail.com
Ev Telefonu	: 0362 230 24 64
Cep Telefonu	: 0536 423 14 36
Tarih	: 17/02/2009